12- ZEKÂT BAHSI

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :Üç Kisimdir
1- Ösür Yahut Yarim Ösür Îcab Eden Seyler Babi
2- Müslümana Kölesi Ile Ati Için Zekat Lazim Gelmedigi Babi
Hadis-i Serifden Çikarilan Hükümler:
3- Zekati Önceden Verme ve Hiç Vermeme Hususunda Bir Bab
Hadisten Çikarilan Hükümler:
4- Müslümanlara Hurma Ile Arpadan Fitir Zekati Vermenin Vücübü Babi
Hadis-i Serifden Çikarilan Hükümler:
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
5- Sadaka-i Fitrin Bayram Namazindan Önce Verilmesini Emir Babi
6- Zekat Vermiyenin Günahi Babi
Hadisi Serifden Çikarilan Hükümler:
7- Zekat Me'mürlarini Hosnüd Etme Babi
8- Zekati Vermeyenin Agir Cezaya Çarptirilacagi Babi
Hadis-i Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder:
9- Sadakaya Tergib ve Tesvik Babi
Bu Hadislerden Çikarilan Hükümler:
10- Mal Biriktirenlerle, Onlar Hakkinda Gösterilecek Siddet Hususunda Bir Bab
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
11- Înfak'a Tesvik ve Înfak Edene Verdiginin Yerine Mal Verilecegini Tebsir Babi
12- Aile Efradina ve Memlüklere Nafaka Vermenin Fazileti; Onlari Perisan Edenin Yahut Nafakalarini Vermeyenin Günahi Babi
13- Nafaka Vermeye Evvela Kendinden Basliyarak, Sonra Ailesine, Sonra Akrabasina Verme Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler,
14- Nafaka Île Sadakayi Akrabaya, Zevce, Evlat ve Müsrik Bile Olsalar Ebeveyne Vermenin Fazileti Babi
Hadis-i Serifden Çikarilan Hükümler:
Hadis-i Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder:
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
15- Ölen Kimse Namina Verilen Sadakanin Sevabi Kendisine Ulasacagi Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
16- Her Nevi Îyilige Sadaka Adi Verilebileceginî Beyan Babi
Hadis-i Serifden Su Hükümler Çikarilmistir:
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
17- Malini Înfak Edenle Etmiyen Hakkinda Bir Bab
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
18- Sadakayi Kabul Eden Kimse Bulunmaz Olan Zaman Gelmezden Önce Sadaka Vermeye Tesvik Babi
19- Helal Kazançtan Verilen Sadakanin Kabulü ve (Sevabinin) Arttirilmasi Babi
20- Yarim Bir Hurma veya Güzel Bir Söz ile de Olsa Sadakaya Tesvik ve Sadakanin Cehennemden (Koruyan) Bir Perde Oldugunu Beyan Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
21- Ücretle Yük Tasiyarak Sadaka Vermek ve Sadaka Veren Kimseyi (Az Verdi Diye) Küçümsemekten Siddetle Nehi Babi
22- Menihanin Fazileti Babi
23- Cömert ile Bahilin Misali Babi
24- Sadaka, Müstahikkinin Eline Geçmese Bile Veren Îçin Ecir Saabit Olacagi Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
25- Emniyetli Vekil-i Harcin ve Kocasinin Sarahaten Yahut Örfen Izniyle Onun Malindan Zararsizca Sadaka Veren Kadinin Ecri Babi
Hadisten Çikarilan Hükümler:
26- Kölenin, Efendisinin Malindan Infaki Babi
27- Sadaka ile Hayir Islerini Bir Araya Getirenler Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

28- Infaka Tesvik ve Cimriligin Keraheti Babi
29- Az Bir Sey de Olsa Sadaka Vermeye Tesvik ve Azi Hakir Görerek Vermekten Îmtina Etmemek Gerektigi Babi
30- Sadakayi Gizli Vermenin Fazileti Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
31- Sadakanin Efdali, Saglam Olan Cimrinin Sadakasi Oldugunu Beyan Babi
32- Yüksek Elin, Alçak Elden Daha Hayirli; Yüksek Elden Murad: Veren El, Alçak Elden Murad: Alan El Oldugunu Beyan Babi
Hadis-i Serif'den Çikarilan Hükümler
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
33- Dilenmekten Nehi Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
34- Geçinecek Bir Sey Bulamiyan ve Halini Anlayipda Kendisine Sadaka Veren Bulunmayan Fakir Babi
Hadis-i Seriften Çikarilan Hükümler:
35- Insanlar Için Dilenmenin Çirkinligi Babi
Babimiz Hadisinden Su Hükümler Çikarilmistir:
36- Dilenmeleri Helal Olan Kimseler Babi
37- Istemeden ve Göz Dikmeden Kendisine Bir Sey Verilen Kimsenin Onu Almasi Mübah Oldugunu Beyan Babi
Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:
38- Dünyaya Tama' Etmenin Keraheti Babi
39- Oglunun Iki Vadi (Dolusu) Mali Olsa, Bir Üçüncüsünü Isteyecegi Babi
40- Zenginligin Mal Çoklugundan Ibaret Olmadigi Babi
41- Bol Bol Verilen Dünya Nimetlerinden Korkulma Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
42- Îffet ve Sabrin Fazileti Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
43- Yalnizca Ihtiyaca Yeten Rizik ve Kanaat Babi
44- Çirkin ve Kaba Sözlerle Isteyen Bir Kimseye Atiyye Verme Babi
Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Etmektedir:
45- Îmanindan Endise Edilen Kimseye Atiyye Verme Babi
46- Müellefe-i Kulüba Müslümanliga Yatistirmak Için Atiyye Verilmesini, Imani Kuvvetli Olanlara Sabir Tavsiye Buyurulmasi Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
47- Hariciler ve Sifatlarini Beyan Babi
48- Haricileri Öldürmeye Tesvik Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
49- Haricilerin Bütün Insanlara Hayvanlarin En Kötüsü Olduklarini Beyan Babi
50- Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ile Beni Hasim ve Beni'l - Muttalib'den Ibaret Olan Âl'ine Zekat Almanin Haram Kilinmasi Babi
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:
51- Al-i Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)i Sadaka Me'müru Olarak Çalistirmama Babi
52- Hediyeyi Veren, Ona Sadaka Yoluyla Malik Olsa Bile Peygambar (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ve Beni Hasim Ile Beni Muttalib'in Hediye Almalarinin Mubah; Sadaka Verilen Kimsenin Almasi ile Sadaka Vasfi Kalmayip, Kendilerine Sadaka Almak Haram Kilinan Herkese Helal Oldugunu Beyan Babi
Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:
53- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Hediyeyi Kabul, Sadakayi Reddetmesi Babi
54- Sadaka Verene Dua Babi
55- Haram Bir Sey Istemedikçe, Zekat Me'Mürunu Hosnud Etme Babi

12- ZEKÂT BAHSI

Gerek Kitâbullah'da gerekse Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel- sünnetinde evvelâ Allah'a îmân, ondan sonra namaz, daha sonra zekât zikredilmistir. Teâlâ Hazretleri:
«Bu kitap gaibe inanan, namazi kilan ve benim kendilerine verdigim rizikiardan infâk edenler için bir hidâyettir.» buyurmustur.
Meshur Islâm hadisinde dahî evvelâ imân sonra namaz, üçüncü olarak zekât zikredilmsitir. Bu sebepledir ki: Buhari ve Müs1im gibi büyük hadîs imamlari kitaplarinda ayni tertibe riâyet etmislerdir.
Zekât: Lûgatta «Artmak» ve «Temizlemek» mânâlarina gelir. Araplar derler. Bununla «Mal artty.» mânâsini kastederler.
«Temizlenen kurtuldu.» mânâsindaki âyet-i kerîmede dahî zekât, lügat mânâsinda kullanilmistir.
Aynî'ye göre «zekât» kelimesi mastar degil, tezkiyeden alma bir isimdir. Naftaveyh: «Ona, bu isim verilmesi, zekâti veren sâlih ameli ile Allah'a yaklastigi içindir. Sâlih amel isleyerek Allah'a yaklasan herkes tezekkî etmis sayilir.» diyor.
Ulemâdan bâzilarina göre «zekât» ismi: zekâti verilen malda görülen berekete bakarak konulmustur.
Bundan maada zekât kelimesi: salâh, zekâvet, sadaka, bir sey'in hulâsasi, hak, nafaka ve af mânâlarina da gelir.
Ser'an: Mâl-i mahsûsu, serâit-i mahsûs ile müstahikkma temlik etmektir.
Mâl-i mahsûs'dan murâd: Zekât olarak verilen maldir
Serâit-i mahsûsa: Zekâta mahsûs olan sartlardir. Bunlar iki nev'î-dir. Biri zekâtin sebebine, digeri de zekâti veren kimseye aittir. Sebebe âit olan sart, nisaba mâlik olmaktir. Zekât verene âit olan ise Akil, bulûg ve hürriyet gibi seylerdir.
MüstahikkIne temizlik'den murâd: Ser'an fakir sayilan ve hâsimî olmayan kimselere verdigi mali emânet veya rehin gibi degil de, mil-ki olmak üzere edindirmektir. Zekâtin ser'i mânâsinda lügat mânâsi dahî dâhildir.
Zekâtin hikmeti, rüknü, sebebi sarti ve hükmü vardir.
Zekâtin hikmetleri çoktur. Bunlardan bâzilarini söyle siralamak mümkündür:
1- Zekât, mal nimetini veren Allah'a sükür için mesru olmustur. Ve ehl-i hakikatin beyânina göre Allah tarafindan kullari bir imtihandir. Çünkü Müslüman, Allah'in her emrettigini yapacagina, her menettiginden kaçinacagina ve yalniz Allah'a inanacagina söz veren insandir. Iste zekât Allah'a inanma hususunda kulun sâdik olup olmadigini denemek için farz kilinmistir. Zekâtini veren zengin, Allah'ina verdigi sözde durdugunu isbât etmis ve imtihanini kazanmistir. Vermeyen ise yalanci oldugunu göstermis; Allah'dan baska bir de mala taptigini ortaya atmak suretiyle dünyâ ve âhiretini harâb etmis demektir.
2- Zekât, zenginin mâlina karismis fukara hakkidir. Nitekim: «Onlarin mallarinda dilenci ile mahrumun hakki vardir. [1]» âyet-i kerimesi bu hakikati nâtiktir. Bir zenginin sürüsüne karisan fakir koyunu hükmen ne ise, zenginin cebindeki fakir hakki yâni zekât da o'dur. Binâenaleyh sürüye karisan koyunu benimsemek ne kadar çirkin bir sey ise, cebindeki fukara hakkini vermemek de o derece çirkindir.
3- Zekât sayesinde dilencilerin sayisi azalir. Bu sûrtle bir çok vukuatin da önüne geçilmis olur. Zira karni aç olan bir insan her cürmü irtikâb edebilir. Fakat karni doydu mu bunlarin hepsini yahut bir çogunu yapamaz.
4- Zekât, kominizim belâsindan sakinmanin en büyük çârelerinden biridir.
5- Zekâtta îslâmiyeti nesir ve kelimetullah'i i'lâ vardir. Bu hususta fakir cani ile, zengin de mali ile cihâda istirak etmis olurlar.
6- Zekât, zenginleri cimrilik hastaligindan korur. Böylece onlar da felaha ererler.
Hâsili zekât bir çok hikmetleri muhtevi olan pek büyük bir ibâdettir. Namaz dînin temeli, zekât da dînin köprüsüdür. Bu iki ibâdet adeta ikiz kardesler gibidirler. Kur'ân-i Kerim' de tam sekseniki yerde namazla zekât beraber zikredilmistir.
Zekâtin rüknü: Verdigi mali sirf Allah rizâsi için elinden çikarmaktir.
Sebebi: Mal'dir. Sartlarini az yukarida arzetmistik.
Hükmü: Dünyâda borcun sakit olmasi, âhirette de sevap verilmesidir.

Zekât, hicretin 2. yilinda, Ramazan'dan evvel farz kilinmistir. Far-ziyyeti: Kitap, sünnet ve icmâ'-i ümmetle sabittir. Binâenaleyh inkâri küfürdür.
Kitap'dan delîli:
«Zekâti verin»,
«Onlarin mallarindan kendilerini
temiz ve pâk edecegim bir sadaka al.» gibi âyetlerdir.
Sünnetten delili: Babimizda görecegimiz hadislerle, meshur îmân ve Islâm hadîsidir. Zekâtin farziyetine ayrica icmâ'-i ümmet de mün'a-kid olmustur.

1- (979) Bana Amrü'bnü Muhammed b. Bükeyr En - Nâkid rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Süfyân b. Uyeyne rivayet etti. (Dedi ki): Amrü'bnü Yahya b. Umâra'la sordum da, bana babasindan, o da Ebû Saîd-I Hudrî'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeJIemj'den naklen haber verdi;
«Bes vesk'dan azda zekât yoktur. Bes tane üçer yasinda deveden daha az da zekât yoktur; bes okiyye'den daha az dan gümüste zekât yoktur.» buyurmuslar.

2- (...) Bize Muhammedü'bnüRumh b. EI-Muhâcir rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys haber verdi. H.
Bana Amru'n - Nâkid da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Idrîs rivayet etti. Leys ile Abdullah'in ikisi birden Yahya b. Saîd'den, o da Amr b. Yahya'dan bu isnâdla yukarki hadîsin mislini rivayet etmislerdir.

(...) Bize Muhammedü'bnü Râfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ab-durrazzâk rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Cüreyc haber verdi. (Dedi ki): Bana Amr b. Yahya b. Umara, babasindan, o da Yahya b. Umara' dan naklen haber verdi. Yahya söyle demis: Ben, Ebû Saîd-i Hudrî'yi sunlari söylerken isittim: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeHemj'i söyle buyururken dinledim; Hem avucuna bes parmagi ile isaret ediyordu.»
Bundan sonra îbni Uyeyne hadîsi gibi rivayette bulundu.

3- (...) Bana Ebû Kâmil Fudayl b. Hüseyin El-Cahderî rivayet etti. (Dedi ki): Bize, Bisr yâni Ibni Muf addâl rivayet etti. (Dedi ki): Bize Umârutü'bnü Gaziyye, Yahya b. Umâra'dan naklen rivayet etti. Demis ki: Ebû Saîd-i Hudrî'yi sunlari söylerken isittim: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'-
«Bes vesk'den daha az da zekât yoktur. Bes tane üçer yasinda deveden daha asagi da zekât yoktur. Ve bes okiyye'den daha az gümüste zekât yoktur.» buyurdular.

4- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Amru'n - Nâkid ve Zü-heyr b. Harb rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Vekî', Süfyân'dan, o da Ismail b. Ümeyye'den, o da Muhammed b. Yahya b. Habbân'dan, o da Yahya b. Umâra'dan, o da Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen rivayet etti. Ebû Saîd söyle demis: Resûlüllah (SaJlalîahii Aleyhi ve Sellem)
«Hurmadan olsun, hububattan olsun bes vesk'den daha az da zekât yoktur.» buyurdular.

5- (...) Bize Ishâk b. Mansûr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdur-rahmân yâni îbni Mehdi haber verdi. (Dedi ki): Bize Süfyân, Ismail b. Ümeyye'den, o da Muhammed b. Yahya b. Habbân'dan, o da Yahya b. Umâra'dan, o da Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen rivayet etti ki, Peygamber (Saîîaîlahü Aleyhi ve Sellem):
«Bes veski bulmadikça hububatla hurmada zekât yoktur.Üçeryasinda bes deveden daha az da zekât yoktur. Bes okiyye kümüsten daha az da zekât yoktur.» buyurmuslar.

(...) Bana Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdur-Adem rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân-i Sevrî .îsmâil b. Ümeyye* den bu isnâdla Ibni Mehdi hadisi gibi rivayette bulundu.

(...) Bana Muhammed b. Aafi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdur-razzâk rivayet etti. (Dedi ki): Bize Sevrî ile

Ma'mer, Jsmâil b. Ümey-ye'den bu isnâdla tbni Mehdî ve Yahya b. Âdem hadîsi gibi haber verdi. Yalniz o «Hurma» yerine «Yemis» demistir.

6- (980) Bize Hârûn b. Mâruf ile Hârûn b. Said El - Leylî rivayet ettiler. Dediler ki: Bize îbni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana îyaz b. Abdillâh, Ebû'z - Zübeyr'den, o da Câbir b. Abdiliâh'dan, o da Resûlüllah (Sallallahil Aleyhi ve Se/kmJ'den naklen haber verdi ki:
«Bes okiyye'den daha az olan gümüste zekât yoktur; üçer yasinda bes deveden daha azinda zekât yoktur. Bes vesk'den daha az hurmada zekât yoktur.» buyurmuslar.
Ebû Said hadîsini Buhârî «Zekât» bahsinin bir-iki yerinde; Ebû Dâvûd, Tirmizi, Nesâi ve îbni Mâce ayni bahisde muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
Evâkî: Okiyye'nin cem'idir. Okiyye fikih, hadîs ve lügat ulemâsinin ittifaki ile kirk dirhemdir. Buna «Hicaz okiyyesi» de derler.
Kaadi tyâz: Peygamber (Sallalhihü Aleyhi ve Sellem) zamaninda okiyye ile dirhemin meçhul kalmasi mümkün degildir. Çünkü bu ölçülerle zekâti vâcib kilan bizzat Resûlüllah (Sallallahil Aleyhi ve Sellem)'dir. Sahih hadîslerde sabit olduguna göre: Alisverisler, nikâhlar hep bunlarla yapilmistir. Bu gösteriyor ki: Dirhemler A b-dülmelik b. Mervân zamanina kadar malûm degüdi. Onlari ulemânin re'yi ile Abdülmelik topladi ve her onlugu yedi miskâal agirliginda, bir dirhemin agirligini da alti dânik yapti... iddiasinda bulunanlarin sözü bâtildir. Yalniz bunlar Müslümanlar tarafindan husûsi surette ve muayyen sekilde basilmamislardir. Kimisi Acem kimisi Rum basmasi seylerdi. Ve büyüklü küçüklü idiler. Bâzilari da hiç basilmamis ve naksedilmemis gümüs parçalarindan ibaret olup, Yemen'e veya Magrib'e aittiler. Nihayet bunlarin îslâmi bir sekille basilip, naksedilmeleri ve degismeyen bir tek vezin hâline getirilmelerine lüzum görülerek büyügü küçügü bir araya toplandi. Ve münaasip gördükleri vezinde basildi. Süphesiz ki o zaman dirhemler malûmdu. Aksi takdirde onlara zekât v.s. hususunda hukûkullah ve ve hukûk-u ibâd nasil taalûk edebilirdi? Nitekim o zaman okiyye de malûmdu.» diyor.
Bu bâbda Nevevîde sunlari söylemistir: «îlk asirda yasi-yanlar mâruf olan bu vezinle kiymet takdirine ittifak etmislerdir. Yâni dirhem alti dâniktir. Her on dirhem yedi miskaâl agirliginda gelir. Miskaâl ise gerek câhiliyet gerekse Islâmiyet devirlerinde degismemistir.»
Aynî, Ibni Sa'd'in «Tabakat»mdan sunlari naklet-mistir: «Abdülmelik b. Mervân 75. târihinde dirhemle dinari darbetmistir. Onlari ilk darbeden ve üzerlerine nakis vuran o'dur.»
EbûUbeydKaasimb. Sellâm «Kitâbü*l-Emvâl» nâm eserinde sunlari söylemistir: «îslâmiyetten önce dirhemler irili ufakli idi, Islâmiyet gelince dirhemleri darbetmek istediler. Zira her iki nev'înden de zekât veriyorlardi. Büyük dirhem: 8 dânik, küçük dirhem ise, 4 dânik idi. Müslümanlar büyük dirhemi küçük dirheme katarak; bunlardan iki müsavi dirhem yaptilar. Böylelikle altisar dâ-niklik iki dirhem meydana geldi. Sonra dirhemleri miskaâllerle ölçtüler. Miskaâl ilelebet mahdut, eksilip artmayan bir ölçüdür. Bir tanesi alti dâniktan ibaret olan on dirhemi miskaâlle ölçünce yedi miskaâl agirliginda geldigini gördüler. Büyüklü küçüklü dirhemler arasinda bu dirhem ortayi teskil ediyordu. Zekât hususunda Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem)'in sünnetine de muvafik idi. Binâenaleyh dirhem meselesi ondan sonra bu minval üzere devam etti. Ümmet de bu hususta ittifak eyledi. Artik tam dirhem alti dânik olarak, degismeden devam etti.»
Hanefiîyye kitaplarinda beyân olunduguna göre: Ilk zamanlarda dirhemler üç nev'idi, birinci nev'in her on dirhemi on miskaâl geliyordu. Yâni bir dirhem bir miskaâl agirliginda idi. Ikinci nev'în on dirhemi alti miskaâl tutuyordu. Üçüncü nev'în on dirhemi bes miskaâl geliyordu. Halk, bu dirhemlerin her biri ile muamele gö-rüyordu. Bu hâl taa Hz. Ömer'in hilâfeti zamanina kadar böyle devam etti. Ömer (Radiyallahü anh) haraç denilen vergiyi büyük dirheme göre almak istedi. Mükellefler kendisinden bunu hafifletmesini rica ettiler, o da zamaninin hesap âlimlerini toplayarak dirhemlerin arasini buldurdu. Neticede âlimler her nev'I dirhemin üçte birini alarak, yedi miskaâl agirligindaki dirhemi buldular.
Bâzi fetva kitaplarinda her beldenin kendine mahsûs dinar ve dirhemi nazar-i itibâra alinacagi ve zekâtin ona göre verilecegi beyân olunmustur.

Verik veya verk: Madrup olsun olmasin «gümüs» demektir. Bâzilari esâs itibâri ile her nev'î gümüse verik denildigini; diger bâzilari da dirhem seklinde darbedilmis gümüse verik denildigini, dirhem olmayan gümüse ise ancak mecazen vekik itlâk edilebilecegini söylemislerdir.
Hattâ altinla gümüsün ikisine birden verik denildigini söyliyen-ler vardir.
«Kitâbü'l -Mikâyîl»'de Vâkidi'den naklen söyle deniliyor: «Câhiliyet devrinde Kureys'în kendine mahsûs bir takim vezinleri vardi. Islâmiyet gelince bunlardan okiyye'yi oldugu gibi yâni kirk dirhem, ritili da oniki okiyye yâni seksendört dirhem olarak kabul etti. Araplarin «nes» ve «Nevât» denilen birer ölçüleri daha var di:
Nes: 20 dirhem, nevât: 5 dirhem agirliginda idi. Miskaâl: 22 kirât' dan bir dâne noksan gelen ölçü idi. On dirhemin agirligi 7 miskaâî gelirdi. Bir dirhem 15 kîrâtdan meydana gelirdi.
Peygamber (SaîhUahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz Medine' ye gelince veznine bakarak külçe altina dînâr; ve yine veznine bakarak külçe gümüs dirhem ismini verdi. Medine' nin ölçüleri bu suretle tekarrur etti ve Resûlüllah (SalUUahü Aleyhi ve Sellem):
«Mizan, Medîne'Iilerin nizâmidir.» buyurdular.»
Hz. Câbir'den rivayet edilen bir hadîste Peygamber
(Saüalhhii Aleyhi ve Sellem)i
«Bir dînâr yirmidört kîrâtdir.» buyurdugu bildirilmisdir.
îbni Abdilberr : «Bu hadisin senedi sahîh degilse de, ulemânin onun mûcebince amel etmesi halkin onun mânâsina göre amel hususunda ittifaki senedinni sihhâtma ihtiyâç birakmamistir.» diyor.
Kîrât: Ortalama bes arpa tanesi agirliginda bir ölçüdür.
Evsuk: Veks'in cem'idir. Müfredi visk seklinde dahi okunabilir. Fakat vesk kîrâati daha meshurdur.
Ulemâdan bâzilarina göre, vesk: Bir deve yükü, demektir. Bâzilari Peygamber (Sallaüahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin ölçegi ile altmis ölçek, demek oldugunu söylerler.
Bir takimlari vesk'in mutlak surette bir yük, mânâsina geldigine kaaildirler.
Ebû Davud'un, Hz. Ebû Saîd-i Hudri1 den rivayet ettigi merfû bir hadiste Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve
«Bes vesk'den daha azda zekât yoktur. Bir vesk altmis mühürlü ölçektir»
buyurmus oldugunu rivayet etmistir. Ancak: «Ebû'l-Buhte-rl, Ebû Said'den isitmemistir.» diyerek bu hadisin munkati' olduguna Isarette bulunmustur.
.Ebû Ubeyd Kaasim b. Sellâm'm beyânina göre «mühürlenmis ölçek»den murâd: Üzerine ziyâde veya noksan yapilmasin diye matbu mühür vurulan ölçektir. Bunu vaktiyle hükümdarlar yaparlarmis.
Ölçek mânâsina gelen sa' 51/3 Bagdat rith eder. Bagdat rith hakkinda muhtelif kaviller vardir. Bunlarin en meshuru 128 4/7 dirhem olmasidir. Bâzilari Bagdat ritlinin tam 128 dirhem, bir takimlari da 130 dirhem oldugunu söylemislerdir. Su hâlde bes vesk binaltiyüz Bagdat rith eder. Esah kavle göre bes veski, ritl denilen ölçüyle takdr etmek yüzdeyüz degil, takribidir.
Zevd: Üç'den on'a kadar olan devedir. Bâzilarina göre iki ile dokuz arasindaki disi devedir. Erkek develere zevd denilmez.
Bâzilari: Zevd: Üçten, onbes'e kadar olan develerdir.» demis; bir takimlari üçten yirmiye kadar hattâ Îbnü'l-A'râbî üçden, otuz'a kadar olan disi develere zevd denildigini söylemistir.
Bir takimlari, bir deveye de zevd denilebilecegini söylemislerdir. Ibni Kuteybe: «Bir cemâat zevd'in müfred mânâsina geldigini, diglerleri cemi' oldugunu söylemislerdir ki, muhtar olan da budur.» demistir.
Fakat îbni Abdilberr bunu begenmemis: «Bu söz bir sey degildir.» demistir.
Hâsili zevd kelimesi rant, kavm ve nisa kelimeleri gibi lâfzinda müfredi bulunmayan cemi'lerdendir.
Bu bâbda daha bir çok sözler söylenmistir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler :Üç Kisimdir

1) Hadîs-i serifin: «Bes okiyye'den daha az da zekât yoktur.» cümlesi, gümüsün nisabini beyân etmektedir.

Gümüsün nisabi bes okiyye yâni 200 dirhemdir. Çünkü her okiyye 40 dirhem tutar. Seriat her cins malin nisabini yardima yarayacak sekilde tâyin etmistir. Gümüsün nisabi nass-i hadisle ve icm&'la bes okiyye yâni 200 dirhemdir. Altinin nisabi ise 20 miskaâl'dir. Bu hususta delil icmâ'dir. Yalniz Hasan-1 Basri ile Zühri1nin : - Kirk miskaâlden az olan altina zekât lâzim gelmez.» dedikleri rivayet olunursa da, yirmi miskaâlde zekât lâzim gelecegine kaail olduklari da rivayet edilir. Bu rivayet daha meshurdur. Cumhûr un kavli de budur.

Kaadi îyâz'm rivayetine göre seleften bâzilari altin yirmi miskaâlden az olsa da kiymeti 200 dirhemi bulursa zekâti verilecegini söylemislerdir.

Mezkûr kavlin sahibine göre altin 20 miskaâl olur da, kiymeti 200 dirhemi bulmazsa zekât lâzim gelmez.

Altin ile gümüs nisâb miktarini geçtikleri vakit zekâtlari nasil hesap edilecegi ulemâ arasinda ihtilaflidir.

îmam Mâlik ile Leys, Sevri, Imam Safiî, îbni Ebî Leylâ, Imam Ebû Yûsuf, Imam Muhammed ve umumiyetle hadis ulemâsina göre altin ve gümüsün onda birinin dörtte birinden ziyâdesine zekât lâzim gelir.

îki nisâb arasinda affedilen bir miktar yoktur. Bu kavil Hz. Ali ile îbni Ömer CRaâiyallahiî anh/dan rivayet olunmustur.

imam A'zam ile Selef ulemâsindan bâzilarina göre ikiyüz dirhemden fazla olan gümüs 40 dirheme ve keza 20 dinardan fazla olan altin 4 dinara varmadikça nisâbdan sonraki fazlaliklara zekât yoktur. Gümüs 40 dirhem olursa: bir dirhem, altin dört dinara varirsa: 1 dirhem zekât verilir.

Demek oluyor ki îmam A'zam ile berâberindekilere göre hayvanlarda oldugu gibi altin ve gümüste de iki nisâb arasinda zekâta girmeyen bir miktar vardir.

Nevevi diyor ki: «Cumhûr-u ulemâ, Peygamber (SallaJlahü Aleyhi ve Sellem)'in (rikada onda birin dörtte birinde zekât vardir. **Rika:** Gümüs demektir.) hadis-i serifi ile istidlal etmislerdir. Bu hadis nisaba âmm ve sâmildir.

Nisâbdan yukarisi hububata kiyâs olunur. Ebû Hanîfe zayif bir hadisle ihticâc etmistir. Onunla istidlal sahîh olmaz.»

Nevevînin zayif dedigi hadis, Dârakutnî' nin «Sünen»'inde tahric ettigi Hz. Muâz hadisidir. Hadisin senedi sudur: îbni Ishâk, Minhâl b. Cerrah'dan, o da Habib b. Necîh'den, o da Übâdetü'bnü Nesiy'den, o da Muâz (Radiyaîlahü anh)'d&n rivayet etmistir ki, Resülüüah (Salîalîahü Aleyhi ve Sellem) Muâz'i Yemen*e gönderirken:

«Gümüs 200 dirhe moldugu vakit ondan bes dirhem al, fazlasindan dolayi taa kirk dirheme varmadikça bir seyalma , kirk dirheme balig olursa, ondan bir dirhem al.» buyurmustur.

DârakutnI:«Minhâl b. Cerrâh:Ebu'l-Atûf dur. Hadîsi metruktür. îbni Ishâk ondan rivayet ederse ismini kalbederdi. Übâdetü'bnü Nesiy ise Muâz'dan hadîs dinlememistir.» demistir.

Nesâi dahi Minhâl b. Cerrah'm metrukü'l-Hadis bir adam oldugunu söylemis; îbniHibbân «O, yalan söylerdi.» demis; Abdülhak: «O, çok yalanci idi.» ifâdesini kullan misdir.

îbni Ebî Hatim dahî: «Ben, bu zâti babama sordum da; (o metrûkü'l - Hadîs'tir, onun hadîsi hiçtir; yazilmaz.) cevâbini verdi.» demistir.

Beyhâkî de: «Bu hadisin isnadi pek zayiftir.» diyor.

Ayni bütün bu kavilleri serdettikten sonra söyle diyor. «Bey-hakî bu hadîsi gümüsün küsurati hakkinda vârid olan hadîs babinda rivayet etmis ve o kadar birakmistir. Çünkü o bâbdan maksat hasminin mezhebini beyândir. Bu bâbda iki hadîs vardir. Bunlardan birini Beyhakî (Fardu's-Sadaka) babinda rivayet etmistir. Bu hadîs Pey-gamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'in Amr b. Hazm ile Yemen'e gönderdigi mektubudur. Mezkûr mektupta:

Gümüsten her bes okiyye için bes dirhem fazlasi Için her kirk dirhemde bir dirhem alinacak... Duyurulmaktadir.

Beyhaki bu hadisin isnadi güzel oldugunu söylemistir. Ayni hadîsi hadis hafizlarindan bir cemâat mevsûl ve hasen olarak rivayet etmislerdir. Hattâ yine Beyhaki' nin rivayetine göre îmam Ahmedb. Hanbel Ben, bu hadisin sahih olmasini ümîd ederim; demistir.

Ikinci hadise gelince: Bunu da Beyhakî (at'in zekâti yoktur) babinda Hz. A1i'den rivayet etmistir. A1î (Raâiyallahü anh) söyle demistir: ResûlüIIah (Sallalhhü Aleyhi ve Sellem):

«Size atlarla köleler için zekât vermeyi affettim, hemen gümüsten her kirk dirhem'in birini sadaka olarak getirin. Yüzdoksanda bir sey yoktur. Gümüs 200 dirheme balig olursa bes dirhem zekâti vardin buyurdular.

îbni Hazm bu hadîsin sahîh ve müsned oldugunu söyler. Bir de îbni Ebl Seybe, Abdurrahmân b. Süleyman' dan, o da Asim-i Ahver1 den, o da Hasan-i Basrl' den su haberi nakleder: Hasan-i Basri: Ömer (Radiyallahü ank), Ebû Mûsâ'ya 20 dirhemden fazla gelen gümüs için her 40 dirhemde bir dirhem zekât vardir, diye yazdi, demis. Aynî haberi Tahâvî (Ahkâmü'l -Kur'ân) nâm eserinde Hz. Enes tarîki ile Ömer (Radiyallahü fm/j)'dan tahrîc etmistir.

Îbni Abdilberr, bu kavlin Sald'übnü' 1-Müseyyeb, Hasan-i Basrî, Mekhûl A tâ', Tâvûs, Amr b. Dinar ve Zührî' den menkûl oldugunu söyler.

Ebû Haife ile Evzâi'nin mezhepleri de budur. Hattâbî, Sa'bî'yi de onlarla beraber saymistir.

îbni Ebî Seybe sahîh bir senetle Muhammed Bakir' dan merfû olarak su hadîsi rivayet etmistir: Muhammed:: Gümüs bes okiyye olursa bes dirhem zekâti vardir. Her 40 dirhem için de bir dirhem verilir; demistir.

Abdülhak (Ahkâm) 'mda söyle diyor: Ebû Evs, EbûBekirb. Amrb. Hazm' in ogullari Abdullah ile Muhammed' den, onlar da babalarindan, o da dedelerinden, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SellemYden su hadisi rivayet etti. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu mektubu Amr b. Hazm'i Yemen'e emir tâyîn ettigi zaman yazdi. Mezkûr mektupta zekât mes'elesi de vardir, gümüs 200 dirhemi bulmadikça ona zekât yoktur; 200 dirhemi buldu mu bes dirhem zekâti vardir. Bundan fazlasi için her kirk dirhemde bir dirhem verilir. 40 dirhemden asagi olan gümüse zekât yoktur.

Nesâî, îbni Hibbân, Hâkim ve diger hadîs ulemâsinin rivayetlerinde:

Gümüsün her bes okiyyesinde bes dirhem zekât vardir. Fazlasi Için her kirk dirhemde bir dirhem verilir. Bes okiyye'den asagi olan gümüste zekât yoktur, buyurulmustur.

Ebû Ubeyd Kaasim b. Sellâm (Kitâbü'l -Emval) nâm eserinde su hadîsi rivayet eder: Bize Yahya b. Bükeyr, Leys b. Sa'd'dan, o da Yahya b. Eyyûb'dan, o da Humeyd'den, o da Enes'den naklen rivayet etti. Enes söyle demis:

— Ömerü'bnü'l-Hattâb (Radiyallahn anli) beni sadaka me'mûru tâyin etti ve bana her yirmi altindan yarim altin zekât almami, fazlasi dört dinara balig olursa onun için bir dirhem almami ve her 200 dirhem gümüsten bir dirhem zekât almami, bundan fazlasi kirk dirhemi bulursa bir dirhem zekât îcâb ettigijji emretti.

Sasarim Nevevî'nin aklina bunca sahih hadislere vâkif olmakla beraber nasil olup da: Ebü Hanîfe zayif bir hadîsle istidlal etmistir, diyebiliyor? Ve ona delil olarak hakkinda söz edilmis bir hadis gösteriyor... Geri kalan'bir çok sahüPhadîslerden söz etmiyor.

Cumhur-u ulemâ'ya göre: Nisabi tamamlamak için altinla gümüs birbirine katilir. îmam Mâ1ik'in kavli de budur. Yalniz ona göre bu hususta vezne; bakilir ve altinla gümüs kiymet ittibâri ile degil de, cüz ittibâri ile birbirine katilir.

Evz'âî, Ebû Hanîfe ve Sevri'ye göre altinla gümüs zekât verilirken ettikleri kiymete göre biribirine katilirlar.

Imam Sâfii, Imam Ahmed, Ebû Sevr ve Dâvûd-u Zahiri'ye göre: Altinla gümüs mutlak surette biribirine katilamazlar.

Hattâbi diyor ki: Ulemâ koyunun deveye veya sigira, hurmanin üzüme katiiamiyacaginda ihtilâf etmemislerdir. Yalniz bugdayin arpaya katilip katilamiyacaginda ihtilâflari vardir. Ekser-i ulemâya göre bunlar da birbirine katilamaz.

Sevrî ile Evzâî'nin ashab-i re'yin, Safiî ve Ahmed b. Hanbe1'in kavilleri de budur.

îmam Mâlik' e göre bugday arpaya katilabilir. Yalniz mercimek ve nohut gibi seyler bugdayla arpaya katilamaz.

îmam A'zam'la îmâmeyn'e göre: Baska mâdende kansik bulunan gümüs, o mâdenden fazla ise gümüs hükmündedir. Karisan mâden gümüsten daha fazla ise ona gümüs hükmü degil, ticâret esyasi hükmü verilir.

Eger kiymeti nisâb miktarini dolduruyorsa iki seyden biri ile zekât lâzim gelir:

a) Ya gümüsü 200 dirhemi dolduracaktir,

b) Yahut ticâret mali olup, kiymeti 200 dirhemi bulacaktir. 200 dirhemden fazla gelen miktar için —az olsun

çok olsun— onda birinin dörtte biri alinir.
îmam Mâlik ile Leys, Safii, ibni Ebi Leylâ, Sevri, Evzâi, Ahmed, Ebû Sevr, îshâk ve Ebû Ubeyd'in mezhepleri budur. Mezkûr kavil Hz. Alî ile îbni Ömer (Radiyallahü ûnJij'dan rivayet olunmustur.
îmam A'zam' la îmam Züfer'e göre: 200ün üzerindeki ziyâde kirk dirheme varmadikça ziyâde için zekât yoktur. Kirk dirhem olursa onda birinin dörtte biri verilir ki. bir dirhem eder. Saîdü'bnü'I- Müseyyeb, Hasan-i Basrî, Ata', Tâvûs, Sa'bi, Zühri Mekhû1, Amr b. Dinar ve Evzâi' nin mezhebleri de budur.
Mezkûr kavili Leys, Yahya b. Eyyûb'dan o da Humeyd'den, o da Enes'den, odaÖmerü'bnü'l-Hattâ bîRadiyallahü awJi f'dan rivayet etmistir.»
2- «En az üç yasinda bes deveden daha azda zekât yoktur.» cümlesi zekât icâbeden deve miktarinin en azini bildirmektedir. Develer bes tane olup. kirda otlamakla beslenirler ve üzerlerinden sene geçerse bir koyun zekât vermek icâb eder. Bu hususta icmâ vardir. Tafsilât fikih kitaplanndadir.
3- «Bes vesk'den azda zekât yoktur.» cümlesi ile Imam Sâfii, Hanefilerden Imam Ebû yusuf ve imam Muhammed yerden çikan mahsûl 5 vesk'e balig oldugu vakit zekât îcâbedecegine kaaiî olmuslardir. Yerden çikan mahsûlün zekatina ösür derler. Bes vesk'den daha az olan mahsûle zekât yoktur.
Imair. A'zam1a göre yerden çikan mahsûl az veya çok olsun, sun': sîrie yahut yagmurla sulansin zekât vardir. Bundan yalniz a<-.:v boyarinda biten âdi kamisla, odun ve ot müstesnadir.
Nevevi Giyer ki- «Bu hadiste iki tane fâide vardir. Birisi su sayiîanlarrf;; zekâli", vâcib oJmasi; ikincisi bunlardan daha az miktarlarda zek-iî lâz^r. p- Irner::csid]'\ Bu iki mes'elede Müslümanlar arasinda hilaf yoktur. Ya!>;;,' Ebû Hanîfe ile seleften bâzilari hubûbâtîn azina da çokuna da zekât lâzim geldigine kaaiî olmuslardir arna bu mezhep bâtil ve sahih hadîslerin sarahatine muhaliftir...»
Aynî, Nevevî' nin yukardaki sözlerine , karsi su rau-kaabelede bulunmustur: «Bu, çirkin bir sözdür. îlim, fazilet, zühd, sahabe vekibar tabiîne yakinligi ittibâri ile ön safta bulunan bir imama böyle söz söylemek yakismaz. Bahusus ki kendisi gibi halk arasinda genis ilmi, büyük zühd ve insafi ile taninmis bir zâtdan böyle yerlerde güzel ibareler beklenir. Ehl-i dine lâyik olan budur. Kötü sözler ancak bâtil hakkinda direnen mutaasiplardan sudur eder. Bunlar dînden sayilamaz. Nevevî bu mezhebin butlani ile sahîh hadîslere muhalefetini, yalniz Ebû Hanîfe'ye degil, selefden bâzilarina da nispet etmistir. Seleften murâd: Ömerü'bnü Abdilaziz, Mücâhid ve Ibrahim Nehâî' dir. Ebû Ömer IbniAbdilberr: (Bu kavil imam Züfer'in de mezhebi olup, Tâbiin'in bâzilarindan dahî rivayet edilmistir. Bu zevatin mezhepleri de Ebû Hanîfe' nin mezhebi gibidir.) demistir.
Abdürrazzâk *Musannef»'inde Ma'mer'den, o da Simâk b. Fad V dan, o da Ömer b Abdilaziz1 den naklen su haberi tahric etmistir. Ömer : yerden çikan mahsûlün azina da çoguna da ösür vardir; demis.
Yine Abdürrazzâk buna benzer bir rivayeti Mücâhid'den , oda Ibrahim Nehâî' den naklen tahric/ etmistir. Ayni zevattan Ibni Ebî Seybe dahf rivâyetlpr-tahric etmis; hattâ Nehâi hadisinde (Bakla desteleripdcîv-her on destede bir deste vermek lâzim gelir.) ifâdesini ziyâde etmistir.» -
4 - Babimiz rivayetlerinde zikri geçen sadakadan murâd zekâttir.
Hanefiîlerden bâzilarina göre: îmâm A1zamin ösür hususundaki delili «Sizin için yerden çikardigimiz riziklardan da infâk edin.» ve «Hasat günü yerden çikan mahsûlün hakkini verin.» gibi âyetlerdir.
Muhaliflerinin delilleri ise haber-i vahit hadîslerdir. Binaenaleyh: «kitap mukaabilinde bu hadîsler kabul edilemez» diyenler olmustur.

1- Ösür Yahut Yarim Ösür Îcab Eden Seyler Babi

7- (981) Bana Ebû't-Tâhir Ahmed b. Amr b. Abdillâh b. Amr b. Serh ile Hârûn b. Saîd El -Eylî Amr b. Sevvâd ve Velîd b. Sueâ' hep birden Ibni Vehb'den rivayet ettiler. Ebû't - Tahin Bize Abdullah b. Vehb, Amr b. Hâris'den naklen haber verdi, ona da Ebû'z - Zübeyr rivayet etmis; o da Câbir b. Abdillâh'i Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Sellemyden söyle buyururken isittigini rivayet etmis; demis;
«Nehirlerle yagmur sularinin suladiklari mahsûllerde ösür; hayvanla sulanan mahsûllerde yarim ösür vardir.»

Usûr: Ösür'ün cem'idir. Kaadi îyâz: «Biz, bu kelimeyi umumiyetle üstatlarimizdan asûr seklinde zaptettik. Asûr: Çikan mahsûlün ismidir.» diyor.
«Metâliu'l - Envâr» sahibi dahî «Seyhlerin ekserisi bu kelimeyi ile usur okuyorsa da, dogrusu asûrdur.» demistir. Fakat Nevevi bu iddianin dogru olmadigini söylüyor. Ve: «Kendisi de itilâf etti ki: Üstatlarin bir çogu bu kelimeyi usûr okumus. Dogrusu aa budur.», diyor. .
Gayn'dan n\urâd: Yagmurdur, Müslim' den baskalari bu kelimeyi «Gayl» seklinde rivayet etmislerdir.
EbûUbeyd'in beyânina göre «GayJ»: Büyük sel derecesine varmamak sartiyla nehirlerden akan sulardir.
tbni Sikkît: «Gayl: Yer üzerine akan sudur.» demistir.
Saniye: Su çikarmakta kullanilan devedir. Buna «Nadih» dahi derler.
Hadis-i serif, yagmur ve nehir sulari ile sulanan mahsûllerde ösür yâni onda bir; hayvanla sulananlarda ise mesakkat ve masraf daha çok oldugu için yarim Ösür verilmesi icâb ettigine delildir. Yukarida da isaret ettigimiz vecihle ulemâ yerden çikan her mahsûl, meyve, çiçek v.s.'nin zekâti verilip verilmiyecegi hususunda ihtilâf etmis ve ortaya dokuz kavil çikmistir. Söyle ki:
1) Imam A'zam'a göre az olsun çok olsun yerden çikan her mahsûlün zekâti vardir. Bundan yalniz odun, kaînis, ot ve saman gfci seyler müstesnadir. Bu cihet ittifMÖdir. Ancak istisna kamis v.s.'nin kendiliginden yetismesine nazasandir. Sâhibjj tarafindan kasden kamislik veya koru yetistirilirse ösjur yine lâzimdir. Seker kamisi gibi seylerde ösür vardir.
Ibni'l-Münzir: «Nu'man1 dan baska onun sçzüne ka-ail olan bilmiyoruz.» demisse de, -Suru c i. kendisine cevap vermis ve: «Vallahi bu hususta îbni'l- Münzir yalan söylemistir. Çünkü bu kavle Ebû Hanîfe1 den" baska da kaail olanlar bulundugunu o bilir. Ancak asabiyeti kendisini böyle seyler irtikâbina sevkeder» demistir.
Yukarida da isaret ettigimiz vecihle Ebû Hanife* nin kavli îbrâhîm Nehâî, Mücâhid, Hammâd, îmam Züferve Halife Ömer b. Abdilaziz' in de mezhepleridir. Bu kavil Ibni Abbâs (Radiyallahü anh)' dan rivayet olunmustur. Vesk ile ölçülmeyen seyler hakkinda Dâvûd-u Zahirî ile sair Zahirîye ulemâsinin mezhepleri de budur.
2) Devamli olan mahsûllerin miktari bes vesk olursa ösür vacibidir. îmamEbûYûsuf'laîmam Muhammed' in, kavilleri budur.
Sebzelerle kavun karpuz ve hiyar gibi mahsûllerde ösür yoktur. îmam Muhammed ayva, incir, elma, armut, seftali, kayisi ve erik gibi seylerde ösür olmadigini nassan beyân etmistir.
«El - Yenâbî'* nâm eserde: «Bir sene devam edebilen ceviz, badem, findik ve fistik gibi meyvelere de ösür vaciptir.» deniliyor. «El -Mebsût»'da ise îmam Ebû Yûsuf un kavline göre ceviz, badem ve fistikta ösür vacip Imam Muhammed' in kavline göre ise bunlarda ösür vâcib degildir.» deniliyor.
Üzüm ve yas hurma gibi kurutuldugu takdirde bir sene devam edebilen meyvelerde ösür vardir.
îmam Muhammed' den bir rivayete göre: Kurutulmaya yaramiyan üzümde ösür yoktur. Sogan ve sarimsak gibi sebzeler hakkinda îmam Muhammed' den iki kavil vardir.
3) Bugday, arpa, misir, pirinç, mercimek, nohut bakla, fasulye ve bezelye gibi biriktirilip gida yapilabilen seylerde ösür vâcibdir. Imam Safiî' nin kavli budur.
4) îmam Mâ1ik'in kavli Sâfii'nin kavline benzer; bâzi cihetlerde farklidir.
5) ImamAhmed'e göre: Devam eden, kurutulan ve ölçekle ölçülen hububat ve meyvelerde ösür vâcibdir.
6) Hububat ile sebzelerde ve meyvelerde ösür vâcibdir. Imam A'zam'in üstadi Hammâd'in kavli budur.
7) Mezrûâtdan yalniz bugday, arpa ile meyvelerden kuru hurma ve üzüm kurusunda ösür vâcibdir. Bunlardan maada hiç bir seyde ösür yoktur. Bu kavil Sevrî ile Ibni Ebi Leylâ ve Evzâi'den naklolunmustur. Yalniz Evzâi'ye göre zeytinde de ösür vardir.
8) Ikiyüz dirhem kiymetindeki sebzede ösür vardir. Hasan-1 Basri ile Zühri'nin mezhepleri budur.
9) Vesk'le ölçülen seylerin bes vesk miktarinda ösür vardir. Vesk le ölçülmiyenlerin ise azina çoguna ösür vermek îcâb eder. Zahirilerin mezhebi de budur.

2- Müslümana Kölesi Ile Ati Için Zekat Lazim Gelmedigi Babi

8- (982) Bize Yahya b. Yahya Et - Temimi rivayet etti. (Dedi ki): Mâlik'e, Abdullah b. Dinar'dan dinledigim, onun da Süleyman b. Yesâr'dan, onun da Irak b. Maîik'den, onun da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seüeni):
«Müslümana kölesi ile ati için zekât yoktur.» buyurmuslar.

9- (...) Bana Amru'n -Nükid ile Züheyr b. Harb rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Süfyân b. Uyeyne rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ey-yûb Mûsâ, Mekhûlden, o da Süleyman b. Yesâr'dan, o da Irak b. Mâlikden, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Amr: Peygamber
(Saîlalhhü Aleyhi ve SellemYden dedi. Züheyr ise: {Ebû Hüreyre, hadîsi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SclleemYe vardirdi.) tâbirini kullandi. ResûlüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellavh
«Müslümana kölesi ile ati için zekât yoktur.» buyurmuslar.

(...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süleyman b. Bilâl haber verdi. H.
Bize Kuteybe de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâd b. Zeyd rivayet etti. H.
Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hatim b. Ismail rivayet etti. Bu râvîler hep birden Huseyn b. Irak [2] b. Mâlik'den, o da babasindan, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SellemYden bu hadisin mislini rivayet etmislerdir.

10- (...) Bana Ebû't - Tâhir ile Hârûn b. Saîd El-Eyli ve Ah-med b. îsâ rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Mahreme, babasindan, o da Irak b. Mâlik'den naklen haber verdi. Irak söyle demis: Ebû Hüreyre'yi, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel/emj'den rivayet ederken dinledim; Efendimiz:
«Köle için sadûka-1 fit ir d an baska sadaka yoktur.» buyurmuslar.
Bu hadisi Buhar i, Ebû Dâvûd, Tirmizi, Ne.sâi ve l'b rfrfc- Mâce muhtelif lâfizlarla «Zekât» bahsinde muhtelif râtâerden^tâhrîc etmislerdir.
Bu bâbda Alîyyü'bnü Ebî Tâlib, Amr b. Hazm Ömerü'bnü'l-Hattâb, Huzeyf, Abdullah b. Abbâs, Abdurrahmân b. Semure ve Semuratü'bnü Cündeb (Radiyallahü anküm) hazerâtindan da rivayetler vardir.
Hz. Ali hadisini Ebû Dâvûd, Tirmizi Nesâî ve îbni Mâce tahric etmislerdir. Mezkûr hadiste Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'-
«Afla köle zekâtini size affettim.» buyurmustur.
Âmr b. Hazm hadîsini Taberâni E1-Kebir» nâm eserinde tahrîc etmistir. Mezkûr hadiste Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)1 Yemen1 lilere ferâiz ve sünnetleri muhtevi bir mektup yazdigi ve ezcümle Müslümanin kölesi ile atma zekât olmadigini bildirdigi kaydedilmektedir.
Hz. Ömer ile Huzeyfe (Radiyallahü anh)'m hadisini Imam Ahmed rivayet etmistir. Bu hadisde: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeRem j ile Ebû Bekir at ve köleler için zekât almadilar.* denilmektedir fakat hadis zayiftir.
îbni Abbâs hadîsini Taberâni *Es-Sagir» ve «El-Evsat» nâm eserlerinde rivayet etmistir. Bu hadîs de Hz. Aise hadisi gioidii.
Abdurrahmân b. Sem ura hadîsini Tabe-rânî ile Beyhakî rivayet etmislerdir. Fakat bu hadîsin râ-vileri arasinda Süleyman b. Erkam vardir: Süleyman: metrûkü'l - hadis'dir. Abdurrahmân hadisinde: «Merkep, at ve köleler için zekât yoktur.» denilmektedir.
Semuratü'bnü Cündeb hadîsini Bezzâr rivayet etmistir. Bu hadîste dahi köleler için sadaka verilrüyecegin-den bahsedilmisse de, isnadi zayiftir.

Hadis-i Serifden Çikarilan Hükümler:

1- Saîdübnü'l-Müseyyeb, Ömerü'bnü Abdilazîz, Mekhûl, Atâ', Sabi, Hasan-i Basrî, Hakem, îbni Sirîn, Sevrî Zührî, îmamMâlik .Imam Safiî, ImarfAhmed, Ishâk, Zahirîler ve Hanefii1er'den îmam Ebû Yûsuf ileîmam Muhammed bu hadislerle istidlal ederek at için zekât olmadigim söylemislerdir
Tirmizi; «Ulemâ, Ebû Hüreyre hadisi ile amel ederek, mera'da otlamakla beslenen atlarla, hizmet için kullanilan köleler için zekât veril miyeceg ine kaail olmuslardir. Ancak bunlar ticâret için olurlarsa, üzerinden sene geçmis olmak sartiyla kiymetlerinden zekât verilir.» demistir.
Ibrahim Nehaî, Hammâd b. Ebî Süleyman, EbûHanifeve Züfer'e göre: Damizlik için beslenen atlar için zekât verilecegine kaaildirler. Hanefiîler'den Serahsi bu kavlin sahabeden Zeydü'bnü Sabit (Radiyallahü flwJi.)'in mezhebi oldugunu söylemistir. Bu zevâtm delili biraz ileride gelecek olan Ebû Hüreyre hadisidir. Mezkûr hadîsde at'in nev'îilerinden ve hükümlerinden bahsedilmektedir.
2- Bir delilleri de Ömerü'bnü'l-Hattâb hadîsidir. Mezkûr hadisde Sâib b. Yezîd'in : «Babami atlara kiymet biçerek, zekâtlarini Ömerü'bnü'l-Hatâb'a verirken gördüm.» dedigi bildirilmektedir. Bu hadîsi Dârakutnî, îbniEbîSeybe ve daha baska bir çok hadis ulemâsi tahrîc etmislerdir.
Mâ1iki1er'den îbni Rüsd -El-Kavâid» nâm eserinde: «Ömer (Raâiyallahü anh)'w atlar için zekât aldigi sahihtir.» demistir.
îbni Abdilberr'in rivayetine göre Hz. Ömer, Ya1â b. Umeyye'ye talimat verirken: «Her kirk koyunda bir koyun alacaksin. Atlardan bir sey alma. Yalniz at basina bir dînâr al.» diyerek her at için bir dinar zekât koymustur.
Imam Ebû Yûsuf un rivayet ettigi Câbir b. Abdi11âh hadisinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Atlarda her at Için bir dînâr zekât vardir.» buyurmustur.
Bu hadîsi Dârakutnî «Sünen*'inde tahric etmistir.
îmam Muhammed b. Hasen Kitâbü'l - Asar» nâm eserinde sunu kaydetmistir: «Bize Ebû Hanife, Ham-mâd b. Ebi Süleyman' dan, o da Ibrahim Ne-h aîp den naklen haber verdi ki, Ibrahim: otlamakla beslenen damizlik atlar hakkinda istersen at basina bir dinar yahut on dirhem verirsin, dilersen kiymetine müracaat edersin. Bu takdirde erkek veya disi her at için her 200 dirhemde 5 dirhem zekât verilir, demistir.»
«El - Bedâyi» nâm eserde: «Atlar binmek yahut yük tasimak veya hak yolunda cihâd için alafla beslenirse onlar için bü'icmâ' zekât yoktur. Ticâret için beslenirse bil'icmâ' zekât vardir.» Damizlik için beslenirse erkegi disisi karisik olmak üzere îmam A' zam' a göre zekât vâcibdir. Yalniz erkekler veya yalniz disiler hakkinda iki rivayet vardir. «El - Muhit» nâm eserde meshur olan kavle göre bunlarda zekât olmadigi kaydedilmistir.» denilmektedir.

3- Zekati Önceden Verme ve Hiç Vermeme Hususunda Bir Bab

11- (983) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Alîyyü'bnü Hafs rivayet etti. (Dedi ki): Bize Verkaa', Ebû'z - Zinâd' dan, o da A'rac'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ömer'i sadaka toplamaya gönderdi. îbni Cemîl ile Hâlidü'bnü Velîd ve Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeJ/emJ'in amcasi Abbâs zekât vermedi, denildi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Ibni Cemî! zekât vermekten Imtina etmez su kadar var ki o fakir Idi. Allah, kendisini zengin yapti; Hâlid'e gelince: Siz, Hâlid'e zulmediyorsunuz. O bütün zirhlarini ve harp âletlerini Allah yolunda hapsetmistir. Abbâs'in zekâti Ese bir misl'r de beraberinde olmak üzere benim üzerimdedir.» buyurdu, sonra (sözüne devamla):
«Yâ Ömer! Sen, bir kimsenin amcasini babasinin aslindan oldugunu bilmez misin?» dedi.
Bu- hadisi Buhârî «Zekât» bahsinde az çok lâfiz degisiklikleri ile tahrîc etmistir.
«Sadaka»'dan murâd. Zekâtdir. Bu kelime farz olan zekât ile farz olmiyan tetavvû' mânâlarinda kullanilir.
Kurtubi, cumhur-u ulemânin onu bu ha-dîsde farz olan zekât mânâsina aldiklarini söyler. Maamâfih ulemâdan bâzilari tetavvû' sadakasi mânâsina geldigini söylemislerdir.
Bu hadîsi Abdürrazzâk da rivayet etmistir. Onun rivayetinde: «Resûlüllah (SalhiUahü Aleyhi ve Sellcm)

insanlari sadaka vermeye tesvik etti...» denilmektedir.
Ibni Kassâr: «Sadaka mânâsi bu kissaya daha lâyiktir. Çünkü biz Ashâb-i Kiram' dan hiç birini farz olan zekâti vermediklerini zannetmeyiz.» demistir.
Bu takdirde Hz. Hâ1id'in vermemekte mâzûr oldugu kendiliginden anlasilir. Çünkü Hâ1id (Puidirallahü anh) bütün malini hak yolunda vakfetmisti. Sevabina sadaka vermek için elinde bir sey kalmamisti. îbni Cemil nafile sadaka verme hususunda cimrilik gösterdigi için Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUcrn) kendisini takdir etmis, Hz. Abbas için:
«Onun sadakasi bir misli de beraberinde olmak üzere benim üzerimdedir.» yâni, o, kendisinden sadaka isienildigi zaman bundan imtina «tmez; buyurmustur.
Iste Mâliki' lerden Ibni Kassâr hadisi bu suretle te'vil etmistir. Fakat Kaadi ty âz bu mutâbâayi kabul etmemis, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Hz. Ömer'i sadaka toplamaya gönderdigini bildiren sahîheyn hadîslerini zahiri mânâlarina hamlederek: «Sadaka toplamak için adam göndermek yalniz farz olan zekâtlara mahsûsdu» demistir.
Nevevî dahi: «Sahih ve meshur kavle göre bu mes'ele sadaka degil, zekât hakkindadir.» diyor ve sunlari ilâve cdivor: Bum, binâen gerek bizim ulemâmiza gerekse baskalarina göre Hesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemJ'in: Abbas'in sarakasi bir misli de beraberinde olmak sartiyla benim üzerimdedir; buyurmasi: Ben, ondan iki senelik zekati pesin aldim; manasinadir. Zekâtin vakti gelmeden verümesini caiz görmeyenler Resûlüllah (Sallaîîahü Aleyhi ve Sellem)'in du sözünü (Abbâs'm zekâtini, onun nâmina ben veririm.) diye te'vîl etmislerdir. Bir takimlari: «Bu sözün mânâsi; O zaman Hz. Abbâs muhtaç vaziyette oldugu için Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selletn) onun zekâtini vakti hâli iyilesinceye kadar te'hîr etmistir.» mütâlâasinda bulunmuslardir. Fakat dogrusu Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selle-mYin sözü: «Ben, Abbâsin sadakasini pesinen aldim mânâsina gelir. Nitekim Müslim'in rivayet ettigi baska bir hadîste:
«Biz Abbâs'dan iki senelik sadakasini pesîn aldik.» buyurulmustur.» îbni Cemil ile arkadaslarinin sadaka vermediklerini söyliyen zât bizzat Hz. Ömer' dir. îbni Cem! Tin ismi bâzilarina göre Abdullah, bir takimlarina göre Humeyddir. îbni Cüreyc rivayetinde îbni Cemî1 yerine Ebû Cehm b. Huzeyfe zikredilmisse de, yanlistir. Bütün ulemâ sadaka vermeyen bu zâtin îbni Cemil oldugunda müitefiktir. Zira îbni Cemil: Ensârdandir. Ebû Cehm ise Kureys kabîJesine mensûbdur.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se//ew)'in:
«Ibni Cemîl zekât vermekten Imtina etmez, su kadar var ki o fakir Idi. Allah kendisini zengin yapti.» sözünden muradi: Nimetin karsiligi bu degildir, o zekâtini vermelidir.» demektir. Bu söz de beyân ulemâsinin «Medhi, zemme benzeyen bir sözle; zemmi de medhe benzeyen bir sözle te'kîd.» dedikleri san'at vardir.
Medhi zemme benzeyen bir sözle te'kide misâl Sâir'in; «Onlarin hiç bir kusuru yoktur..Ancak kiliçlarinda müfrezelerle çarpismadan mütevel-lik çentikler vardir.» beytidir.
Hadîs-i serif zemmi, medhe benzeyen bir sözle te'kide misâldir. Yâni îbni Cemil' in sadaka vermemesine Allah'in kendisini zengin etmesinden baska bir sebep yoktur. Bu ise zekât vermemeyi îcâb edecek bir sebep degildir. Binâenaleyh küfrân-i nîmet etmiyerek Allah'in verdigi maldan sadaka vermesi îcâb eder.
îbni Mühelleb'in beyânina göre Îbni Cemîl münâfikmis, zekât'i bundan dolayi vermemis. Bunun üzerine Teala Hazretleri
«Onlar zekât vermekten ancak Allah ve Resulü kendilerini fadl-i Ilâhî ile zengin kildiklari için imtina ettiler. Ama tevbe ederlerse kendileri için hayirli olur.» âyet-i kerimesini indirmis. îbni Cemil de «Rab-bim beni tevbeye davet etti.» diyerek tevbe ve islah-i hâl etmistir.
Hattâbî, Hz. Hâlid kissasinin bir kaç vecîhle te'vîî edildigini söyler, söyle ki:
1) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Hz. Hâ1id'in mâzûr oldugunu çünkü ibâdet niyeti ile bütün mallarini hak yolunda vakfettigini bildirmistir. Hak yolunda bütün malini vakfetmek farz degilken infâk eden bir zât, farz olan zekâtdan elbet de imtina etmez. Onun imtina etmesi elinde avucunda bir sey kalmadigi içindir.
2) Zekât me'mûru Hâlid (Radiyallahü <m/z)'dan zirhlarinin kiymeti üzerinden zekât istemistir. Çünkü onlari

ticâret mah zannetmistir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de bunlarin ticâret mali degil, vakf oldugunu binâenaleyh zekât lâzim geldigini haber vermistir.
3) Resûlüllah (SalJallahü Aleyhi ve Sellem), Hz. Hâ1id' in hak yolunda vakfettigi mallarini zekât saymasini caiz görmüstür. Zira zekâtin sarfedüecegi yerlerden biri (sebîlullah)'dir. Bundan mu-râd: Hak yolunda çarpisan mücâhîdlerdir. Mallarini pesinen onlara vakfetmesi, zamani gelince zekât vermesi gibidir.
Edrâ: Dir'in cem'idir. Dir': Zirh, demektir.
A'tâd: Silâh ve hayvan gibi harâletleri mânâsina gelir. Müfredi: atâd'dir. Ated diyenler de vardir.
Hadîs-i serifte Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) amcasi Hz. Abbâs b. Abdilmuttaîib'in kendi babasinin aslindan oldugunu haber vermis: Bu meyânda onun hakkinda «sini» tâbirini kullanmistir.
Sinv: Bir kökten biten hurma agaçlari, mânâsina gelir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bununla Hz. Abbâs ve kendi babasi Abdu11ah'm öz kardes olduklarina isaret buyurmustur. Hakem b. Uteybe'den rivayet olunan bir hadîste: «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ömerü'bnü'l - Hattâb zekât toplamaya gönderdi de, Abbâs kendisini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e sikâyet etti. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Ey Hattâb oglu! Bilmez misin ki bir Insanin amcasi, babasinin mislidir. Biz, onun zekâtini geçen sene pesin aldik.» buyurdu.» denilmektedir.
Hadîs-i serifin Abbâs (Radiyallahü anh)'m sadakasi hususundaki cümlesi muhtelif sekillerde rivayet olunmustur. Müslim'de; Buhâride baska bir rivayettedir. Buhâri'nin rivayetine göre mânâ: «Bu sadaka onun farz olan zekât i borcudur. Ama onu bir misli ile beraber vakti gelmeden edâ etmistir. Üçüncü rivayetin mânâsi da Buhari rivayeti gibidir. Çünkü ulemâdan bâzilari «Aleyhi» ile «lehû» kelimelerinin ayni mânâya geldiklerini söylemislerdir. Maamâfih mezkûr rivayetin: Abbâs'in sadakasi onun nâmina benim üzerimdedir.» mânâsina gelmesi de muhtemeldir.
Müs1im'in rivayetinden murâd: « Abbâs'in sadakasini ben üzerime aliyorum, onun nâmina ben ödeyecegim.» demektir.

Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Ticâret mallarinda zekât vardir.
2- Zekât olarak bir malin kiymetini vermek caizdir.
3- Zekâti âyet-i kerimede bildirilen sekiz sinif muhtaçlardan birine vermek caizdir.
4- Hükümet reisinin tensibi ile bir senenin zekâtini te'hîr etmek caizdir.
5- Zekâti vaktinden evvel vermek caizdir. EbûAlîTûsi' nin beyânina göre bu mes'elede ulemâ ihtilâf etmislerdir. Bir taifeye göre vakti gelmeden zekât vermek caiz degildir. Süfyân'm kavli budur.
Ekseri ulemâ vaktinden evvel zekât vermeyi tecviz etmislerdir. Ebû Hanife, Safii, Ahmed b. Hanbel ve îshâk'm mezhepleri budur. îbni Münzir, Imam Ma1ik'in bunu kerih gördügünü söylemistir. Hasan-i Basrî : «Vaktinden evvel zekât veren, onu sonra tekrar verir. Bu mes'ele vaktinden evvel kilman namaz gibidir.» demistir.
«Et - Tevdîh» nâm eserde vaktinden az evvel verilen zekât hakkinda îmam Mâ1ik'in iki kavli oldugu zikredilir. Az evvel' den murâd: Bir ay. onbes gün, bes gün veya üç gündür.
6- Harp âlâti ile elbise gibi devamli istifâdeye elverisli seylerle at, deve ve köleleri vakfetmek caizdir. Arsadan maada seylerin vakfi hususunda Mâliki' lerden üç kavil rivayet olunur.
Birinci kavle göre: Yalniz at mukabilinde bir seyin vakfi memnudur.
Ikinci kavle göre: Köle mukabilinde bir sey vakfetmek mekruhdur.
Üçüncü kavle göre: Arsadan maada mutlak surette hiç bir sey vak-fedüernez.
îmam A'zam'a göre: Bir sey'in vakfi ancak Hâkim' in hükmü ile yahut mescid, sebil ve malinin üçte birini vasiyet suretiyle lâzim olur. (Yürürlüge girer.)
Aynî diyor ki: «Tahkik budur ki: bu mes'elede asil hilaf îmam A' zam' a göre vakfin esasen caiz olmamasidir.

Imam Muhammed'in «Asil» nâm eserinde zikredilen budur. Bâzilari, Imam A' zam' a göre esâs ittibân ile vakfin caiz oldugunu yalniz emânet verilen mal mesabesinde olup, istenildigi zaman dönülebilecegini ve evlâda miras kalacagini söylerler. Esah olan da budur, îmam Ebû Yûsû f'la Imam Muhammed'e göre vakif caizdir ve sahibinin milki olmaktan çikar yalniz Ebû Yûsûfa göre: Vakif mücerred sözle sabit olur. Imam Muhammed'e göre ise vakfedilen mala bir vellî tâyin ederek, ona teslim etmek sarttir.
Mensûl mallarin vakfedilmesi örf ve teamül hâline gelenlerini vakfetmek caizdir. Silâh, balta, kazma, çapa, testere, tabut, elbise, mushaf, fikih ve hadîs kitaplarini vakfetmek bu kabildendir.
7- Hükümdar zekât toplamak için .me'mürlar tâyin edebilir. Yalniz bunlarin emin olmalari ve bu isi bilmeleri sarttir.
8- Vaktiyle fakir iken, sonra zengin olan gafillere Allah'in nimetlerine karsi sükranda bulunmaya tembih caizdir.
9- Farz olan zekâti vermeyenleri ta'yîb ve bunu onlarin arkasindan söylemek caizdir.
10- Hükümdar teb'asmdan bâzilarinin borcunu üzerine alabilir.
11- Yeri gelince özür beyân etmek caizdir.
12- Vakif mallarinda zekât yoktur.
13- Küfrân-i nimette bulunan bir kimseye ta'rizde bulunmak caizdir.

4- Müslümanlara Hurma Ile Arpadan Fitir Zekati Vermenin Vücübü Babi

12- (984) Bize Abdullah b. Meslemete'bni Ka'neb ile Kuteybetü'b-nü Said rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Mâlik rivayet etti. H.
Bize Yahya b. Yahya dahî rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Mâlik'e, Nâfi'den dinledigim, onun da îbni Ömer'den naklen rivayet ettigi su hadisi okudum: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ramazanda sadaka-i fitri Müslümanlarin hür veya köle, erkek veya kadin her birine hurmadan bir sa' veya arpadan bir sa' olmak üzere farz kildi.

13- (...) Bize îbni Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam rivayet etti. H.
Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Nümeyr ile Ebû Üsâme, Ubeydullah'dan, o da Nâfi'den, o da îbni Ömer'den, naklen rivayet ettiler. Ibni Ömer söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sadaka-i fitri köle veya hür, küçük veya büyük herkese, hurmadan bir sa' veya arpadan bir sa' olmak üzere farz kildi.
Bu hadisi Buhâri, Ebû Dâvûd, Nesâi ve Tirmizî «Sadaka-i fitir» bahsinde muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir. Buhari 'nin rivayetinde hadîsin sonunda Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu sadakanin halk namaza çikmazdan önce verilmesini emir buyurdu.» cümlesi de vardir.
Resûlüllah (Saîlalîahü Aleyhi ve Sellem) forr kildi.» cümlesi hakkinda Ebû Ömer Ibni Abdilberr sunlari söylemistir: Farz kildi: sözü iki veçhe ihtimâllidir. Birinci veçhe göre —kî bu daha zahirdir.— vâcib kildi manasinadir. îkinci veçhe göre: Farz kilmaktan murâd: Takdir etmektir. Nitekim (Hâkim yetime nafaka farz kildi.) denilir. Bunun mânâsi: Nafaka takdir etti, demektir. Bence farz kelimesine icâb mânâsi vermelidir. Ancak takdir mânâsina geldigine icmâ bulunursa, ona diyecegim yoktur. Fakat bu bâbda. icmâ bulunmamaktadir. Çünkü farzin mânâsi vâcib degildir, demek ya süzüzdur yahut süzûz mânâsinda bir sözdür.»
Hanefiiler'e göre sadaka-i fitir istilahi mânâsinda vâ-cipdir. Bu mânâya vacip, farzla sünnet arasinda bir mertebedir.
Imam Safiî' ye göre: farzla vacip arasinda fark olmadigi için sadaka-i fitir farzdir. Ibni Dakîki'1-îd : «Farzin lûgatta asil mânâsi: «Takdî»'dir. Lâkin seriat örfünde bu kelime vü-cûba hamledilmistir. Binâenaleyh onu vücûba hamletmek, aslî mânâsi olan takdire yormaktan evlâdir.
Bâzilarinin sadaka-i fitir hakkinda «Sünnetdir.» dediklerini söylemistik. Çünkü onlara göre bu hadislerde vârid olan farz kelimesi takdir manasinadir. Onlar kelimeyi asli mânâsina almislardir.» diyor.

Kirinâni dahî: «Farz lâfzindan seriat örfünce vücûb anlasilir. Râvînin farzla mendûbun aralarindaki farki bildigi hâlde men-dûba: «farz» demesi caiz degildir.» demektedir.
Ayni bunlara su cevâbi vermistir: «Bu zevatin farzla vacip arasindaki farki bildikleri hâlde aralarinda fark görmemeleri, mezkûr iddialarini reddeder.»

Hadis-i Serifden Çikarilan Hükümler:

1- Kuru hurma ile arpadan sadaka-i fitir birer sa' (yâni ser'i dirheme göre: 2,917 kg.) dir. Dâvûd-u Zahirî ile ona tabî olanlara göre sadaka-i fitir yalniz kuru hurma ile arpadan olur. Onlarca bugday, bugday unu, arpa unu, kavrulmus un, ekmek, kuru üzüm v.s. gibi seylerden sadaka-i fitir olmaz. Delilleri babimizin hadisidir. Bu hadîste Hz. îbni Ömer hurma ile arpadan baska bir sey söylememistir. Ibni Dakîki'1-îd: -Ulemâ arpa ile kuru hurmadan dört müd [3] tutarinda tam birer sa' verilmezse caiz olmiyacagma ittifak etmislerdir.» diyor.
2- Dâvûd-u Zahiri yine bu hadîsle istidlal ederek: Sadaka-i fitrin bizzat köleye vacip oldugunu söylemistir. Ona göre kölenin sahibi kölesine namaz kilmak için nasil müsaade ederse, sadaka-i fitirini vermek için para kazanmasina da müsaade vermesi îcâb eder.
Sair ulemâya göre kölenin sadaka-i fitirini vermek, sahibine vacip-dir. imam Mâlik' in, Leys, Evzâî, Imam Safii, îshâk ve Ibni Münzir'in mezhepleri budur. Onlara göre köle ticâret için bile alinmis olsa, yine sadaka-i fitirini vermek sahibine vacip olur. Hanef iilerle, Ata', îtarahîm Nehaî ve Süfhân-i Sevrî'ye göre ticâret için alman köleye sadaka-i fitir yoktur.
Mükâtebe [4] gelince: Cumhura göre ona sadaka-i fitir yoktur. îmam Mâlik' den bu husûsda iki kavil rivayet olunur. Bir kavle göre: Mükâteb sadaka-i fitirini kendisi verir;
Ikinci kavle göre: Mükâteb'in sadaka-i fitri sahibine aittir.
îmam A' zam' la Imam Sâfiive îmam Ahmed'e göre böyle bir kölenin sadaka-i fitrini vermek sahibine vacip degildir.
Meymûn b. Mihrân, A tâ' ve Ebû Sevr: «Mükâteb'in sadaka-i fitrini sahibi verir.» demislerdir.
Mükâteb'in sadaka-i fitri, sahibine vacip degildir.» diyenler Beyhakî' nin rivayet ettigi îbni Ömer hadisi ile istidlal ederler. Bu hadîsde: «Ibni Ömer kendi memleketinde olsun, baska yerde bulunsun nafakasini verdigi büyük, küçük köle ve kadin, bütün mekiklerinin sadaka-i fitirini verirdi. Medinede iken bir mükâtebi de vardi fakat onun için bir sey vermezdi.» denilmektedir.
Beyhaki diyor ki: « Sevri'nin Mûsâ'dan naklettigi bir rivayette: Ibni Ömer'in iki mükâtebi vardi; Ramazan bayrami günü onlar için sadaka-i fitir vermezdi; denilmistir. Aynî hadîsi ibni Ebî Seybe dahi Hafs tariki ile Dahhâk'dan, o da Nâfi'den rivayet etmistir.»
3- Hadîsin zahirine bakilirsa kadina da sadaka-i fitir vaciptir. Bu hususta kadinin evli olup olmamasi müsavidir. Evli kadinin sadaka-i fitri Imam A' zam, Sevrî, îbni Münzir ve Imam Mâlik'e göre kocasina vacip degildir. Imam Safiî ile Sahih kavline göre Imam Mâlik ve îshâk kocasina vacip olduguna kaaüdirler. Bunlarin delili hadîsin bir rivayetinde Hz. îbni Ömer'in :
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) nafakasini verdiginiz, büyük küçük herkesin sadaka-i fitrim verin; diye emir buyurdu.» demis olmasidir. Fakat Beyhakî: «Bu hadîsin isnadi kavi degildir.» demistir.
4- Cumhûr-u ulemâya göre yetim bile olsa küçük çocuga sadaka-i fitir vâcipdir.
Yalniz Ibni Bezîze Hanefiîler' den Imam Muhammed'le Imam Züfer'e göre: Çocuk yetim olursa mali bulunsun bulunmasin ona sadaka-i fitir vacip degildir. Sayet vasisi yetimin malindan sadaka-i fitinni verirse, verdigi miktari yetime ödemesi îcâb eder.
Yine Hanefiîler' den «Hidâye» sahibi: «Bir kimse küçük çocuklarinin sadaka-i fitrini verir, eger çocuklarin mali varsa sadaka-i fitiri Ebû Hanîfe ile Ebû Yûsuf a göre onlarin malindan verir. Fakat Imam Muhammed'e göre çocuklarin malmdan veremez» demistir.

îbni Bezîze' nin beyânina göre Hasan-i Basrî «çocuklarin sadaka-i fitri babalarina aittir, onlarin mallarindan verirlerse öder.» demistir.
Imam Mâlik' in asil mezhebine göre yetim malina mutlak surette zekât vâcipdir.
Cumhûr'a göre: Ana karnindaki cenine sadaka-i fitir vacip degildir. Maamâfih vâcipdir, diyen sâz bir kavil de vardir. Hattâ bu kavil Hz. Osman (Radiyallahü anh) üe Süleyman b. Yesâr'dan rivayet olunmustur.
îbni Bezîze diyor ki: «Selef ulemâdan bir taife ana karnindaki cenin Ramazan Bayrami sabahi fecir dogmadan yüzyirmi gününü tamamlarsa, onun için de sadaka-i fitir vacip olduguna kaaüdirler.»
5- Ulemâ hadîsdeki «Müslümanlardan» kaydi üzerinde söz etmislerdir. Bâzilarina göre bu kayit îmam MâIik'in rivayetinde söhret bulmus fakat baska rivayetlerde zikredilmemistir.
Ebû Ki1abe : «Bu hadîsteki (Müslümanlardan) kaydini Mâlik' den baska söyleyen yoktur.» demis; Tirmizî dahi hadisi tahrîc ettikten sonra: «îmam Mâlik (Müslümanlardan) kaydini ziyâde etmistir, bu hadîsi bir çok kimseler Nâfi' tarîki ile îbni Ömer1 den rivayet etmis fakat hiç biri (Müslümanlardan) kaydini söylememistir.» demistir.
Bu husûsda ulemâdan bir cemâat da Tirmizî'ye tâbi olmuslarsa da, (Müslümanlardan) kaydini Imam Mâlik' den baska kimse söylememistir. Iddiasi dogru degildir. Zîrâ îmam Mâlik' den mâada mezkûr kaydi yedi mevsuk râvî nakletmis-lerdir. Bunlar: Ömer b. Nâfî, Dahhâk b. Osman, Mu alla b. Esed, Abdullah b. Ömer, Kesîr b. Ferkad, Ubeydullah b. Ömer ve Yûnus b. Yezid'dir.
Ömer b. Nâfi' hadîsini Buhâri:
Dahhâk b. Osman hadisini Müslim; Mual1â b. Esed hadîsini Ibni Hibbân; Abdullah b. Ömer hadîsini Hâkim,
Kesîr b. Ferkad, hadisini Hâkim ile Tahâvi ve Dârâkutnî; Ubeydullah b. Amr hadîsini Dârâkutnî;
Yûnus b. Yezîd hadisini de Tahâvi rivayet etmislerdir.
Mezkûr rivayetlerin hepsinde (Müslümanlardan) kaydi zikredilmistir.
îmam Mâlik, Imam Safii, îmam Ah-med ve Ebû Sevr bu hadîsle istidlal ederek: kâfir köleler için sadaka-i fitir vacip degildir, demislerdir.
Saîdü'bnü'l - Müseyyeb ile Hasan-i Basri'nin kavilleri de budur.
Sevrî ile Hanefiîler'e göre: Kâfir kölenin sadaka-i fitinni vermek sahibine vâcipdir. Atâ', Mücâhid , Said b. Cübeyr, Ömer b. Abdilaziz ve Ibrâ-him Nehaî' nin mezhepleri de budur. Mezkûr kavil Ebû Hüreyre ile Ibni Ömer (Raâiyallakü cmh)'dan rivayet olunmustur. Hanefii1er'in bir delili de Dârakutni' nin Ikrime tariki ile rivayet ettigi îbni Abbâs hadîsidir. Bu hadîsde Ibni Abbâs (Radiyaüahü anh)
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)' Sadaka-i fitri büyük, küçük, erkek, kadin, Yahudi, Hiristiyan, hür veya memluk herkes için bugdaydan yarim sa', kuru hurmadan veya arpadan bir sa' olarak verin buyurdular.»
demistir.
Gerçi Dârakutnî: «Bu hadisi Sellâm-i Tavi1'den baska müsned olarak rivayet eden yoktur. Se11âm ise met-ruktür.» demis; Ibnü'l-Cevzî ise ayni hadîsi mevzu hadîsler meyâninda rivayet etmis ve: «Bu hadisdeki Yahudi ile Hiristiyan tâbirleri uydurmadir. Bunlarin yalniz Sellâm-i Tavîl rivayet etmistir. Galiba bunu kasten yapmis olacak.» diyerek onun hakkinda Nesâî ile Ibni Hibbân' dan agir sözler nakîetmisse de, Allâme Aynî buna karsi söyle mukabele etmistir: «Ibnü'l- Cevzi hiç bir delili olmaksizin ölçüsüz lâf etmistir. Hakikatte Tahâvi'nin «El - Müskil» nâm eserinde IbniMübârek' ten, onun da îbni Lehîa' dan onun da Ubeydullah b. Ebî Ca'fer' den, onun da A'rac'dan, onun daEbû Hüreyre' den naklettigi su hadis Ibni Abbâs hadîsini te'yicl etmektedir. Hz. Ebû Hüreyre:
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) küçük, büyük, hür veya köle —velev ki Hiristiyan olsun. Nafakasini verdigi her insan için bugdaydan iki müd yahut hurmadan bir müd sadaka-i fitir verirdi.» demistir.
Ibni LehIa hadisi mutâbaata yarar. Bahusus Ibni Mübârek'in ondan rivayeti makbuldür. Onu kimse terket-memistir. Dârakutni' nin Osman b. Abdirahman tarîki ile îbni Ömer' den rivayet ettigi su hadis dahî îbni Abbâs hadîsini te'yîd eder. «Ibni Ömer: hür, köle, küçük, büyük, erkek veya kadin, kâfir veya müslim bütün nafakasini verdigi kimselerin sadaka-i fitrini edâ ederdi..."
Yalniz Dârakutnî râvî Osman için: «Metruktür.» demistir.
Abdurrazzâk'in «Musannef»'inde Ibni Abbâs' dan tahrîc ettigig ibir hadiste: «Bir kimse velev ki Yahudi veya

Hiristi-yana olsun her memlûkü için sadaka-i fitir verir.» denilmistir.
îbni Ebî Seybe dahî «Musannef»'inde Ömer ü'bnü Abdiîazîz' den buna benzer bir hadîs rivayet etmistir. Evzâi'nin rivayetine göre îbni Ömer (Raâiyallahü anli) Hiristiyan olan kölesinin sadaka-i fitrini verirmis. Ibrahim' den de böyle bir rivayet naklolunmustur.»
Aynî, Ibnü'l-Cevzî'ye verdigi cevaptan sonra hadiste geçen (Müslümanlardan) kaydi hakkinda sunlari söylüyor: «Bunun mânâsi: Bir kimseye gerek kendisi, gerekse nafakalarini verdigi baskalari için sadaka-i fitir vermek lâzimdir. Sadaka-i fitir vermesi îcâb eden kimse Müslümandan baskasi olamaz. Köleye kendisi için sadaka-i fitir lâzim gelmez, onun sadaka-i fitrini Müslüman olan efendisinin vermesi îcâb eder. Bu sözün baska bir cevâbini da 1bni Bezîze vermistir. Onun cevâbi sudur: (Müslümanlardan) kaydi hem isnâd, hem de mânâ cihetinden hiç süphesiz muztarib bir ziyâdedir. Çünkü hadîsi rivayet eden îbni Ömer1 in mezhebi kâfir kölenin sadaka-i fitinni vermekti. Râvi kendi rivayet ettigi bir hadîse muhalif amelde bulunursa, bu amel o rivayeti zayif bulmak demektir.
Söyle de cevap verilebilir: Sadaka-i fitir hakkinda iki tane nas vardir. Bunlardan biri mutlak surette besledigi her basi sadaka-i fitra için sebep yapmaktadir. Mezkûr rivayette (Müslümanlardan) kaydi yoktur. Digeri sadaka-i fitir için, Müslüman olan basi sebep kilmaktadir. Malûm oldugu üzre sebepler arasinda münâfaat yoktur. Nite-kim bir seyin milkiyeti: sirâ, hibe, vasiyyet, sadaka ve irs lâfizlari ile sabit olur.
Ortada münâfaat olmayinca mutlaki itlâki üzere, mukayedi de takyidi üzere birakarak, birini digerine hamletmeksizin aralarini bulmak vacip olur. Binâenaleyh mutlak nasla amel ederek kâfir köle-nîn sadaka-i fitrim vermek ve keza mukayyed hadîsle amel ederek Müslümanin sadaka-i fitrim edâ etmek vacip olur.
6- Mâzirî diyor ki: «(Ramazanin sadaka-i fitri) terkibi sadaka-i fitrin velev bir gün olsun oruç tutanlara vâcib oldugunu söyleyenlere delildir. Bunun sebebi mesakkatli ibâdetler kemâli ile yapilmadigi takdirde Sâri' Hazretleri noksanligin yerine mâlî bir keffâret koymus olmasidir.

14- (...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ye-zîd b. Zürey', Eyyûb'dan, o da Nâfi'den, o da Ibni Ömer'den naklen haber verdi; îbni Ömer söyle demis: Peygamber (Sâllallahü Aleyhi ve
Sellem) Ramazan sadakasini hür, köle, erkek, kadin herkese kuru hurmadan bir sa' yahut arpadan bir sa' olarak farz kildi da, insanlar bunu bugdayin yarim sa'ina denk tuttular.

15- (...) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys rivayet etti. H.
Bize Muhammed b. Ruhm dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys, Nâfi'den naklen haber verdi ki, Abdullah b. Ömer sunlari söylemis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sadaka-i fitrin kuru hurmadan bir sa' yahut arpadan bir sa' verilmesini emir buyurdu. Müteakiben insanlar iki müd bugdayi buna denk tuttular.

16- (...) Bize Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Ebî Füdeyk rivayet etti. (Dedi ki): Bize Dahhâk, Nâfi'den, o da Abdullah b. Ömer'den naklen haber verdi ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUetn)*
— Ramazan'in sadaka-i fitrini hür veya köle, erkek veya kadin, küçük veya büyük her Müslümana kuru hurmadan bir sa' yahut arpadan bir sa' olmak üzere farz kilinmis.
Bu hadîsi Buhârî, Ebû Dâvûd ve îbni Mâce «sadaka-î fitir» bahsinde tahrîc etmislerdir. «Insanlar iki müd bugdayi buna denk tutarlar.» cümlesindeki insanlardan murâd Hz. Muâviye ile ona tab'i olanlardir. Nitekim Humeydinin «Müsned»'inde tahrîc ettigi bir rivayette: «Sadaka-i fitir arpadan ve kuru hurmadan bir sâ'dir. îbni Ömer dedi ki:
Muâviye Hilafete geçince halk yarim sâ' bugdayi bir sâ' arpaya denk tuttular.» denilerek bu cihet tasrîh olunmustur. Ayni hadisi Ibn i Huzeyme dahî «sahih»'inde baska bir tarik-den rivayet etmistir.
Ebû Davud'un Hz. Abdullah b. Ömer' den naklettigi rivâyetde söyle denilmistir: « Ibni Ömer:
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve "Sellem) zamaninda halk sadaka-i fitri arpadan, kuru hurmadan, kabuksuz arpadan ve üzüm kurusundan bir sa' olarak verirlerdi. Ömer (Radiyallahü anh) halife olup da bugday çogalinca

bu seylerin yerine Ömer yarim sâ' bugdayi koydu dedi.» Gerçi Müslim «Kitabu't - temyiz» nâm eserinde bu hadîsin râvîlerinden Abdülaziz'in vehmettigini söylemis Ibnü'l- Cevzî dahî bu sebeble hadîsi ili etlendirmis ise de «Tenkîh» sahibi onlara su cevabi vermistir: «Mezkûr Abdü1aziz hakkinda her ne kadar Ibni Hibbân sözetmisse de onu Yahya El-Kattan, îbni Ma'in, Ebû Hatim - Razî ve baskalari mu'temed saymislardir. Onu mu' temed kabul edenler zaif sayanlardan daha iyi bilirler. Istishad için Buhâri bile onun hadisini tahric etmistir.»
îbni Ömer hadisini Tahâvi dahi tahrîc etmistir. Mezkûr hadîsten pek'âla anlasiliyor ki Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellemyin Ashab-i bir sâ' arpa veya kuru hurma yerine iki müdd bugday vermeyi kabul etmislerdir. Ashab-i Kiram'in adaletlerini kabul ve sözleri ile amel etmek vaciptir. Hz. Ömer (Radiyallahü anh)'in Yemin kefaret-i hususunda: «Benim için on fakir doyur; her fakire yarim sâ' bugday yâhud bir sâ' kuru hurma veya arpa ver.» dedigi rivayet olunur. Söyle bir rivayet Hz ,A1î'den dahî naklolunmustur. Sadaka-i fitir hakkinda Hz. Ebû Bekir, Ömer ve Osman (Radiyallahii anhüm)'ün: «Bu sadaka bugdaydan yarim sâ'dir.» dedikleri dahî rivayet olunur.
Idl: Bir sey'in kendi cinsinden vezin veya mikdarda mislidir. Adi ise: bir sey'in yerini onun cinsinden olmayan baska bir sey'in tutma-sidir.
Müdd: Çeyrek sâ'dir.
Bu hadîsle sadaka-i fitrin vacip olduguna istidlal edilir. Bâzilari buna itiraz ederek: «Hadîs sadaka-i fitrin aslina degil mikdarina taalluk eder.» demislerse de Ayni kendilerine cevap vermis: «Miktar vacip olunca biz zarûre aslinda vacip olduguna delâlet eder: çünkü mikdann vacip olmasi aslin vücûbuna imtina eder.» demistir.

17- (985) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Mâlik'e Zeyd b. Eslem'den dinledigim, onun da Ivaz b. Abdillah b. Sa'd b. Ebî Serhden, naklen rivayet ettigi su hadisi okudum: Ivaz. Ebû Saîd-i Hudri'yi söyle derken isitmis-. *Biz sadaka-i fitri taamdan bir sâ\ yahut arpadan bir sâ' veya kuru hurmadan bir sâ' yahut kuru sütden bir sâ\ kuru üzümden de bir sâ* üzerinden veriyorduk.»
Bu hadisi Buhârî, sadaka-i fitir bahsinde tahrîc etmistir.
Taam lügat de bugday, arpa ve kuru hurma gibi nafaka olarak kullanilan her seydir. Ulemânin bu babdaki ihtilâflarini, müteakip hadîste görecegiz burada taamdan murâd bugdaydir. Arpanin taam üzerine atfedilmesi buna delildir.
Ekit: Kurutulmus süt demektir. Aynî, Türkçede buna kara-kurd denildigini söylüyor.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- îmam Safiî' ye göre sadaka-i fitir bugdaydan bir sâ' verilir. Hz. Safiî: «Örfü adette taamdan murâd bugdaydir.» demistir: diger Sâfiiyye ulemâsi bu hususta Hâkim'in rivayet ettigi bir hadisle de istidlal ederler. Mezkûr hadîste sadaka-i fitrin bugdaydan bir sâ' verilecegi bildirilmistir. Sâfiller'den bazilari Hâkim hadîsini bize delü göstermislerdir. Çünkü: mezkûr hadîs de Hz. Muâviye'nin yarim sâ bugdayi bir sâ' kuru hurmaya denk tutmustur. Imam Nevevi : «Bu hadis Ebü Hanîfe' nin itimad ettigi bir hadistir.» demis sonra hadîsin bir sahabî fiilinden ibaret oldugunu râ-visi Ebû Saîd ile sohbet-i ondan daha uzun ve Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Se/iemJ'in halini ondan daha iyi bilen diger bâzi Ashâb'in bu hadîse muhalefet ettiklerini söyleyerek sözlerine söyle devam etmistir: «Muâviye bile bu hadisi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den isitmedigini bu onun kendi reyi oldugunu haber- vermistir.»
Ayni, Sâfiîler'e su cevab-i vermistir; «Safii1er'in: (Taamdan murâd bugdaydir) sözlerini kabul edemeyiz taam her yenilen seydir. Burada ondan murâd bugday degildir. Delilimiz (Ebû Davud'un rivayetinde: taamdan bir sâ' kuru sütden bir sâ'dir) denilmis olmasidir. Çünkü kuru sütden bir sâ' sözü taamdan bir sâ'in ya bedeli yahud atf-i beyandir. Eger (taamdan bir sâ') sözünden murâd bugday olsaydi kuru südü taam üzerine, yâhud mânâsina gelen (ev) harfiyle atfederdi. Vakia Tahâvi"nin rivayetinde (ev) ile atfedilmistir. Fakat, dâvamizi isbat için hüccet olarak bize Ebû Davud'un rivayeti kâfidir. Mezkûr rivayet büittifâk sahîhdir. Buh r i' nin Hz. Ebû Saîd'den tahrîc

ettigi su hadisde bizim söylediklerimizi te'yîd eder:
«Biz Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda bayram günü sadaka-i fitri taamdan bir sâ' olarak verirdik. O zaman bizim taamimiz arpa, kuru üzüm, kuru süt ve kuru hurma idi.»
Hâkimin rivayetinde: «Bugdaydan da bir sâ' verirdik.» de-nilmisse de Ebû Dâvûd bu cümlenin mahfuz olmadigini söylemistir. Ibni Huzeyme dahî: Bu haberdeki bugday sözü mahfuz degildir. Vehmin kimden oldugunu bilmiyorum, demistir...» Aynî bundan sonra Hâkim' ir Müdrec hadîsleri sahih addetmekte tesahül göstermekle mâ'ruf oldugunu kaydediyor.
Nevevi'nin : «Bu bir sahabî fiilinden ibaretdir.» sözüne de « Ebû Saîd'e bu babda sahabeden kalabalik bir cemâat muvafakat etmistir. Buna delil: hadisde (Halk bununla amel etti) denilmis olmasidir. Zîrâ «En-nas* sözü umum bildirir binâenaleyh bu hususa icmâ-i ümmet münkid olmusdur.» diye cevap veriyor.
Sadaka-i fitrin bugdaydan bir sâ' verilecegi meselesinde Imam Mâlik, Imam-i Ahmed ve Ishâk da Safii ile beraberdirler. Evzâî'ye göre herkes kendi beldesinin ölçüsüyle bugdaydan iki müdd verir. Leys. «Bugdaydan Hisam müddi ile iki müdd; kuru hurma, arpa ve kuru sütden dörd müdd verilir.» demistir.
Ebû Sevr' e göre ise bedeviler sadaka-i fitri kuru hurma, arpa taam, kuru üzüm ve kuru sütden bir sâ' verirler. Bunlarin kiymetlerini bulsalar bile vermezler. Ebû Ömer Ibni Ab-dilber: «Ebû Sevr, bugdayin lâfini etmedi. 1mam-i Ahmed kuru hurmanin bu meyândan çikarilmasini münasip görüyor; ve bu babda asil nafaka olacak seylerin nazari itibâre alinmasim bunlardan da bir sâ'dan asagi sadaka vermenin caiz olmadigini söylüyordu.» demistir.
Burada dikkat edilecek bir cihed de Küfe ulemâsinin kavilleri mucebince, kuru hurma, arpa ve kuru üzüm yahud bunlarin kiymetlerinin verilip verilemiyecegi meselesidir. Hanefiiler' den «Hidâ-ye» sahibi söyle diyor: «Sadaka fitra bugday, un, kavrulmus un ve kuru üzüm gibi seylerden yarim sâ': kuru hurma ile arpadan ise bir sâ' olarak verilir. Imam-i Ebû Yûsuf ile Imam-i Muhammed: Kuru üzüm arpa mesabesindedir demislerdir ki bu sözü îmam-i Hasan b. Ziyâd, Ebû Hanîfe' den de rivayet etmistir. Birinci kavi Imam-i Muhammed' in Ebû Yûsuf dan, onun da Ebû Hanîfe' den rivayet ettigi bir vecihdir. (Cami-i sagîr)in rivayeti de budur.»
Sadaka-i fitrin bugdaydan yarim sâ' verilmesi Ebû Bekri Siddik, Ömer b. Hattâb, Osman b. Affân, Alî b. Ebi Talib, Ibni Mes'ûd, Câbir b. Abdillah, Ebû Hüreyre, Ibni Zübeyr, Ibni Abbâs, Muâviye ve Esma binti Ebi Bekir (Radiyallahü anhüm) hazerâti ile Sadu'bnül-Mü-seyyeb, Ata'â, Mücâhid, Said b. Cübeyr, Ömerü'bnü-Abdilazîz, Tâvûs, Ibrahim Nehaî, Sa'bî, Alkâme, Esved, Urve, Ebû Selemetü'bnü Abdirrahmân, Ebû Kilâ-be Abdülmelik b. Muhammed, Evzâi, Sevrî, Ibni Mübarek, Abdullah b. Seddad ve Mus'ab b. Saîd'in mezhepleridir. Tahâvî, Kaasim, Salim, Abdurrahmân b. Kaasim, Hâkim ve Hammâ'd'in kavilleri de bu oldugunu söylemistir. Mezkûr kavil Imam-i Mâlik' den de rivayet olunmustur.
Hanefiyye ulemâsi bu hususda Ebû Dâvû'd'un rivayet ettigi SagIebe hadisi ile de istidlal ederler. Mezkûr hadis de Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Bugdaydan bir sâ', küçük olsun büyük olsun, hür olsun köle olsun, erkek olsun kadin olsun iki kisinin sadaka-i fitridir. Zenginligi Allah tezkiye eder. fakirinize ise Allah verdiginden daha ziyâdesini iade eder.» buyurmustur. Gerçi bu hadis üzerinde söz edenler olmustur. Fakat Aynî, onun haber-i vahid bir hadîs oldugunu, haber-i vahidle ise vücûb sabit olacagim söylemistir.
Hanefii1er in bir delili de Ebû Dâvûd un rivayet ettigi Ibn-i Abbâs hadîsidir. Bu hadîste beyân edildigine göre Hz. Ibn-i Abbâs Ramazan sonunda Basra'da hutbe okumus ve: «Orucunuzun sadakasini verin.» demis. Halk bunu bilmezlermis îbni Abbâs (Radiyallahü anh): « Medine1i1er'den burada kim var? Kalkin din kardeslerinize ögretin çünkü onlar bilmiyorlar. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve ScUevi) bu sadakayi kuru hurma ile arpadan bir sâ'; bugdaydan yarim sâ' olarak takdir buyurmustur...» demistir. Bu hadîs üzerinde dahî söz edilmistir fakat hadis en azindan mürseldir. Mürse1 ise Hanefiî1er'ce hucceddir. Hâkim'in «Müstedrek»'inde yine îbni Abbâs (Radiyallahü anhYd&n tahrîc ettigi bir rivayet de bunu te'yîd etmektedir. Mezkûr rivâyetde Ibn-i Abbâs (Ra-diyallahii anh):
«Resûlüüah (SaJlaUahü Aleyhi ve Scllcm) Mekke'ye bir kâhya göndererek: sadaka-i fitrin vacip bir hak

oldugunu bugdaydan iki müdd; arpa ile kuru hurmadan bir sâ' olarak verilecegini îlân ettirdi.» demisdir. Bu hadîsi Hâkim sahih bulmus; Bezzâr dahî biraz lâfiz degisikligi ile rivayet etmistir. Hadîsi serifi Hz. Ibni Abbâs' dan Dârakutnî daha baska tariklerle de rivayet etmistir. Bu babda Tirmizi'nin rivayet ettigi Amrubnü Suay b hadîsi ile Imam-i Ahmed b. Hanbel'in tahrîc ettigi Esma binti Ebi Bekir hadîsi Dâre-kutni'nin rivayet ettigi Ali ve Zeyd Ibn-i Sabit (Radiyallahii anh) hadisleri; Taberânî' nin «El-Evsât» nâm eserinde tahric ettigi Câbir b. Abdillah hadîsi de Hanefiîler'in delülerindendir. Bu hadislerin hepsinde sadaka-i fitrin bugdaydan yarim sâ' verilecegi bildirilmektedir.

2- Sadaka-i fitrin arpa ile kuru hurmadan bir sâ' verileceginde hilaf yoktur. Yalniz Zahirîler' den Ibni-i Hazin sadaka-i fitrin, yalniz arpa ile kuru hurmadan verilecegine kaail olmustur. Babimiz hadîsi onun aleyhine hucceddir.

3- Kuru süd'den sadaka-i fitir bir sâ' olarak verilir. Nevevî (631 - 676) diyor ki: «Ulemâ kuru süd hakkinda ihtilâf etmislerdir. Bâzilarina göre kuru südden sadaka-i fitir verilemez. Çünkü onda ösür yoktur. Mârudi buradaki hilafin çöllerde yasayanlar hakkinda oldugunu, sehirler halkina kuru südden sadaka vermenin bilittifâk caiz olmadigini söylemistir. Üstadimiz Zeynüddin (Rahimehulfak) kuru süt hakkinda Safiî' nin kavilleri muhtelif oldugunu söylemistir.»

Yine Nevevî'nin beyanina göre Sâfiîler'ce kuru südden sadaka-i fitir verilebilir.

Hanefii1er'ce dahî kuru südden sadaka-i fitir vermek caizdir. (Et - Tuhfe) nâm eserde kiymetinin verilecegi bildiriliyor.

Imam-i Mâlik sadaka-i fitrin dokuz seyden verilebilecegini söylemistir. Bunlara: Bugday, arpa, kabuksuz arpa, misir, dari, pirinç, kuru hurma, kuru üzüm ve kuru süddür. Mâlikiler' den Ibni Habib bunlara mercimegi de katmis bu suretle sadaka-i fitir olarak verilecek seylerin sayisi on'a çikmistir.

4- Kuru üzümden sadaka-i fitrin bir sâ' olarak verilecegi dahi ittifâkidir. Bâzilari îmam-i A'zam'm kuru üzümden yarim sâ' kâfî gördügünü ileri sürerek hadîsi onun aleyhine hüccet göstermek istemislerse de Imam-i A'zam'dan bu meselede iki kavil rivayet olunmustur. Biri budur, ikinci kavline göre kuru üzümden bir sâ' verilir.

5- Ulemâdan bazilari bu hadîsle istidlal ederek: Sadaka-i fitir zekât gibi farzdir.» demislerdir. Cumhura göre sadaka-i fitir vaciptir. Bu hadîs Ashâb-i Kiram'm fiillerini haber vermektedir. Sadaka-i fitrin vacip olmasi baska delillerle sübüt bulmustur.

6- Hadîsi serif Ashâb'm sadaka-i fitri kendileri için verdiklerine delildir. Binâenaleyh anne karnindaki cenine sadaka-i fitir yoktur, yalniz bir rivayette îmam-i Ahmed b. Hanbel cenin için de sadaka-i fitir verilmesini müstehâb görmüs diger bir ri-vâyetde vacip oldugunu söylemistir. Zahirîler'in mezhebi de budur. Hz. Osman (Radiyallahü anhym anne karnmdaki çocuk için hattâ bir rivâyedde atlari için sadaka-i fitir verildigi rivayet olunmustur. Fakat bu rivayet onun tetavvu' sadakasi verdigine hamlolunmustur.

7- Hadîsi serif sadaka-i fitrin sehirli, köylü bâdiyenisin için ve dagli bütün Müslümanlara vacip olduguna delildir. Dört mezhebin imamlari ile cumhûr-u ulemânin mezhepleri budur. Ata', Zûhrî Rabia ve Leys'e göre yalniz sehirlilerle köylülere vacip olur vadilerde yasayanlarla sair yerler halkina sadaka-i fitir vacip degildir.

8- Cumhur"a göre bayram günü kendisi ile çocuklarinin yiyeceginden fazla bir sey'e mâlik olan her Müslümana sadaka-i fitir vaciptir. îmam-i A'zam: «Zekât almak kendisine helâl olan kimseye sadaka-i fitir vacip degildir.» demistir.

9- Hadisi serifte «Erkek olsun kadin olsun» buyurulmasi Küfe ulemâsina delildir. Onlara göre kadinin sadaka-i fitri kocasina ait degil, kendi malindan verilir.

18- (...) Bize Abdullah b. Meslemet'bni Ka'nep rivayet etti. (Dedi ki):Bize Dâvûd yanî Ibni Kays, Iyaz b. Abdillah'dan, o da Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen rivayet etti. Ebû Saîd söyle demis:

«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) aramizda iken biz sadaka-i fitri küçük büyük, hür veya memlûk her bas için taamdan bir sâ' yahut kuru südden bir sâ' veya arpadan bir bir sâ' yahut kuru hurmadan bir sâ', veya kuru

üzümden bir sâ' üzerinden verirdik. Bunu tâ bize Muâviyetü'bnü Ebî Süfyan hac yahut ömre yapmak için gelinceye kadar bu minval üzere vermeye devam ettik. Sonra Muâviye minber üzerinde halka bir konusma yapti ez cümle: Ben Sam bugdayindan iki müddün bir sâ' kuru hurmaya muadil oldugu fikrindeyim dedi; Bunun üzerine halk onun re'yiyle amel ettiler.» Ebû Saîd demis ki: «Bana gelince, ben bunu yasadigim müddetçe ilelebet eskiden verdigim gibi vermekte devam ediyorum.»

19- (...) Bize Muhammed b. Rafî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrezzak, Ma'mer'den, o da Ismail b. Ümeyye'den naklen rivayet etti. Demis ki: Bana Iyaz b. Abdillah b. Sa'd b. Ebî Serh haber verdi kendisi Ebû Said-i Hudrî'yi söyle derken Isitmis:
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) aramizda iken biz sadaka-i fitri küçük büyük, hür memlûk herkes için üç sinrfdan (yani) kuru hurmadan bir sa\ kuru sütden bir sâ', arpadan bir sâ olarak verirdik. MuâvIye halife oluncaya kadar onu böylece vermeye devam ettik. O iki müdd bugdayin bir sâ kuru hurmaya muadil olacagini tensib etti.»
Ebû Said: «Bana gelince, ben onu böylece vermeye devam ediyorum.» demis.

20- (...) Bana Muhammed b. Rafî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrezzak rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbnü Cüreyc, Haris [5] b. Abdirrahman b. Ebi Zûbab'dan, o da Iyâz b. Abdillah b. Ebî Serh'd en, o da Ebû SaId-i Hudri'den naklen haber verdi. Ebû Saîd söyle demis:
«Biz sadaka-i fitri üç sinif dan: kuru süt, kuru hurma ve arpadan verirdik.»

21- (...) Bana Amru'n-Nâkid rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hâtim b. Ismail IbnI Aclan'dan, o da Iyâz b. Abdillah b. Ebî Serh'den, o da Ebû Saîd-i Hudri'den naklen rivayet etti ki Muâviye bugdaydan yarim sâ' kuru hurmanin bir sa'ina muadil tutunca Ebû Saîd bunu kabul etmemis ve:
«Ben bu sadakayi ancak Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda verdigim gibi kuru hurmadan bir sâ', yahud kuru üzümden bir sâ', veya arpadan bir sâ', yahud kuru sütden bir sâ olarak veririm» demis.
Bu hadîsi Buhâri «Sadaka-i fitir» bahsinde tahrîc etmistir.
Müslim'in Muhammed b. Rafi' tarîkina Dârakutni istidrâkde bulunmus; ve: «Saîd b. Mesleme bu hadisde Ma'mer'e muhalefet ederek onu tsmâil b. Ümeyye'den, o da Haris b. Abdirrahmân b. Ebî Zûbâb'dan o da Iyâz'dan naklen rivayet etmistir. Hâlbuki hadîs Hâris'den mahfuzdur.» demisse de, Nevevi bu istidrâki yersiz bulmustur. Çünkü î smâî1 b. Ümeyye'nin Iyâz'dan isittigi sahih ve sabittir.
Hadis-i serif merfû hükmündedir. Çünkü yapilan is Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamanina izafe edilmistir. Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) verilen sadaka-i fitri duymus ve takrir buyurmustur. Bahusus bâzi rivayetlerde sadakanin onun emri ile toplanarak, onun huzuruna getirildigi tasrîh edilmistir. Sadakanin toplanip dagitilmasini emreden bizzat kendisidir.
Hattâbî (319-388): «Burada taamdan murâd: Bugday'dir. Bu isim ona mahsûstur. Mutlak olarak söylenildigi zaman bugday mânâsinda kullanilir. Meselâ birisine (Git pazardan taam al!) denilse, o kimse bundan bugdayi anlar. Örfen ekseriyetle bir mânâda kullanilan söze, o mânâ verilir.» demistir. Fakat Ibni Münzir, Hattâbi'nin hatâ ettigini söylemistir. Çünkü Hz. Ebû Said evvelâ (taam) kelimesini mücmel birakmis, sonra tefsir etmistir. Hattâ Hafs b. Meysera' nin Zeyd'den, onun da Iyâz' dan naklettigi rivayette: «O zaman bizim taamimiz arpa, kuru üzüm, kuru süt ve kuru hurmadan ibaretti.» diyerek sözünü te'kîd etmistir. Ibni Huzeyme' nin Fuday1 tarîki ile Hz. Ibni Ömer'den naklettigi rivayet de bunu te'yîd eder. Mezkûr rivayette îbni Ömer (Radiyallahü anhh
«Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda bu sadaka ancak kuru hurma, kuru üzüm ve arpadan verilirdi, bugday yoktu.» demistir. Ibni Münzir (?-310); «Bugday hakkinda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeIlem,)'den Itimâda sâyân bir haber bilmiyoruz, o zaman Medine'de pek az bugday bulunurdu; sahabe zamâninda bugday çogalinca yanin sâ' bugdayi bir sâ' arpaya muadil tuttular. Bu zevat dîn imamlaridir.

Binaenaleyh onlarin kavilleri degistirilemez. Meger ki kendileri gibi zevatin baska bir kavli ola.» demis, sonra is-nâdlari ile Hz. Osman, Alî, Ebû Hüreyre, Cabir, Ibni Abbâs, îbni Zübeyr, Esma binti Ebî Bekir (Radiyallahü anhüm) hazerâtmdan sahih hadîsler rivayet etmistir. Bu hadîslerin her biri sadaka-i fitrin bugdaydan yarim sâ' verilecegini bildirmektedir.
Ulemâdan bâzilari buna itiraz ederek; «Lâkin Ebû Saîd hadisi bizzat Hz. Ebû Said'in yarim sâ1 bugdaya muvafakat etmedigini göstermektedir. îbni Ömer (Radiyallahü anh) dahî ayni fikirdedir. Binâenaleyh Tahâvi'nin icmâ' iddiasi dogru degildir: bu mes'elede icmâ' yoktur.» demislerdir. Fakat Aynî bu iddiayi reddetmis ve Tahâvi'nin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile ashabindan ve onlardan sonra gelen Tâbi-i n' den sadaka-i fitirin bugdaydan yarim sâ', geri kalan seylerden bir sâ1 verilecegini bildiren bir çok hadîsler rivayet ettigini söylemistir.
Tahâvi (236 - 321): «Biz, bu hususta ne Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ashabindan, ne de Tabiîn' den bir hilaf rivayet olundugunu bilmiyoruz. Su hâlde bu mes'elede hiç bir kimsenin muhalefette bulunmasi dogru degildir. Zîrâ mes'ele hakkinda Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Alî (Radiyallahü anh) zamanlarinda icmâ' mün'akid olmustur...» demistir.
Bu mes'elede icmâ' bulunmadigini iddia edenlerin delili Hz. Ebû Saîd ile îbni Ömer (Radiyallahü anhümaYnin muvafakat göstermemeleridir.
Ayni diyor ki: «Ebû Saîd sadaka-i fitir hakkinda kuru hurma, arpa, kuru süt ve kuru üzümden baskasinin caiz oldugunu bilmiyordu. Buna delil: ondan rivayet olunan su hadîstir:
(Biz), Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda sadaka-i fitri kuru hurmadan bir sâ' yahut arpadan bir sâ'... olarak veriyorduk, bunlardan baska hiç bir seyden sadaka vermiyorduk.»
Vakia hadisin bir rivayetinde Hz. Ebû Said-. «Biz, sadaka-i fitri taâm'dan bir sâ' olarak veriyorduk.» demistir. Fakat Aynî buna, su cevâbi vermistir: «Evvelce de beyân ettigim vecîhle yenilen ve nafaka olarak kullanilan her sey'e taam denilir. Su hâlde bu kelime Hz. Ebû Saîd'in hadisinde zikrettigi yiyecek nev'ilerinin hepsine sâmildir. Ikinci bir cevap da sudur: Hz. Ebû Sald in, Muftviye (Radiyaîlahü anJiJ'a îtirâz etmesi bugdaydan sadaka-i fitir verildigini bilmedigi içindir, tbni Ömer' den nakledilen rivayet dahi bu mânâya hamledilir.
Söyle de cevap verilebilir-. Hz. Ebû Said'in verdigi bir sâ'in yansi tetavvu' yâni sevâbinadir.
Hads-i serif kölenin sadaka-i fitri sahibine vâcib olduguna delildir.

5- Sadaka-i Fitrin Bayram Namazindan Önce Verilmesini Emir Babi

22- (986) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki); Bize Ebû Hayseme, Mûsâ b. Ukbe'den, o da Nâfi'den, o da tbni Ömer'den naklen haber verdi ki, Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) sadaka-I fitrin halk Bayram Namazina çikmazdan önce verilmesini emir buyurmus.»

23- (...) Bize Muhammed b. Raf i' rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Ebî Füdeyk rivayet etti. (Dedi ki): Bize Dahhâk, Nâfi'den, o da Abdullah b. Ömer'den naklen haber verdi ki, Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sadaka-i fitrin halk bayram namazina çikmazdan evvel verilmesini emir buyurmus.
Nevevî diyor ki: «Sadaka-i fitrin vakti hususunda ulemâ ihtilaf etmislerdir. Safii' nin sahih kavline göre sadaka-i fitir günes kavusarak, gecenin ilk cüz'ü girmekle vâcib olur. Ikinci kavle göre Bayram sabahi fecrin dogmasi ile vâcib olur. Diger Sâfiîyye ulemâsina göre hem bayram aksami günesin kavusmasi ile, hem de fecrin dogmasi ile vâcib olur. Binâenaleyh bir çocuk günes kavustuktan sonra dogsa yahut fecir dogmadan ölse onun Için sadaka-i fitir vâcib degildir. Imam Mâlik' den dahî Sâfi1'nin kavilleri gibi iki kavil rivayet olunur. Imam A'zama göre sadaka-i fitir Bayram sabahi fecrin dogmasi ile vâcib olur.»
Hadis-i serif sadaka-i fitrin Bayram gününden sonraya birakilmasini caiz görmiyen cumhûr-u ulemânin delilidir. Efdal olan bu sadakayi namazgaha çikmadan vermektir.

6- Zekat Vermiyenin Günahi Babi

24- (987) Bana Süveyd b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hafs yâni Ibni Meysarete's - San'ânî, Zeyd b. Eslem'den rivayet etti, ona da Ebû Sâlih-i Zekvân haber vermis. Kendisi Ebû Hüreyre'yi söyle derken isitmis: Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) Söyle buyurdular:
«Altinla gümüsün haklarini vermeyen hiçbir altin ve gümüs sahibi yoktur ki, kiyamet gününde bunlar atesten levhalar hafine getirilip de, cehennem atesinde kizdirilarak onlarla sahibinin yanlari alni ve sirti daglanmasin... Bu levhalar sogudukça miktari 50.000 sene olan bir günde kullar arasinda verilecek hüküm bitinceye kadar sahibine azâb için tekrar (kizdirilarak) iade olunacaklardir. Nihayet kendisine ya cennete ya cehenneme dogru (giden yolu) gösterilecektir.»
— «Yâ Resûlüllah! Yâ (zekâti verilmeyen) develer ne olacak?» denildi; Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Hiç bir deve sahibi de yoktur ki, —bu hayvanlarin hakki su baslarina geldikleri gün sagilip, muhtaçlara vermek iken— onlarin hakkini vermesin de, kiyamet gününde o develerin altina alabildigine düz ve genis bir sahaya yatirilarak develerden bir tek yavru bile hâriç kalmamak sarti ile onu ayaklari ile ezmesin ve disleri ite isirmasinlar. Deve sürüsünün bas tarafi üzerinden (çigneyip) geçtikçe son tarafi onun üzerine iade edilir. Bu ameliye miktari 50.000 sene olan bir günde kullar arasinda verilecek hüküm bitinceye kadar (devam eder.) Nihayet ya cennete yahut cehenneme (giden) yolu kendisine gösterilir.»
—-Yâ Resûlüllah! Sigirlarla koyunlar ne olacak?» dediler. Resûlüllah {Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)*
— «Hiç bir sigir ve koyun sahibi yoktur ki, onlarin hakkini vermesin de, kiyamet günü geldiginde düz ve genis bir yerde onlarin altina serilerek, mezkûr hayvanlardan hiç biri hâriç kalmamak ve içlerinde çarpik boynuzlu, boynuzsuz, kirik boynuzlu bulunmamak sarti ile onu boynuzlari ile süsmesin; tirnaklari Ile ezmesinler. Bu hayvanlarin önde bulunanlari, üzerinden (çigneyip) geçtikçe sondakller onun üzerine tekrar iade edilirler. (Bu miktari 50.000) sene olan bir günde tâ kullar arasinda verilecek hüküm bitinceye kadar (devam eder.) Nihayet ya cennete veya cehenneme (giden) yolu kendisine gösterilir.» buyurdu. Ash&bdan:
— «Yâ Resûlüllah! Ya atlar ne olacak?» diyenler oldu. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'-
— «Atlar üç kisimdir; bir kismi sahibi Için bir yük; bir kismi sahibi için örtü; bir kismi da sahibi için ecirdir. Ati kendisine yük olan adama gelince: Bir kimsenin ögünmek, riya ve Müslümanlara düsmanlik için baglayip besledigi attir. Bu at ona bir yüktür.
Gelelim sahibine örtü olan at'a: Bu, bir kimsenin Allah yolunda baglayip besledigi; sonra onun sirtinda ve boynunda Allah'in hakki oldugunu unutmadigi attir. Bu at, onun için bir örtüdür.
Sahibine ecir olan at ise: Bir kimsenin Allah yolunda Müslümanlar için çayir ve bahçede baglayip besledigi attir. At bu çayirdan veya bahçeden ne yerse, yedigi seyler adedince sahibine hasenat yazilir. Ona atin pislikleri ile bevlleri sayisinca dahî hasenat yazilir.
At, ipini koparir da bir veya iki tur atarsa, sahibine onun izleri ve pislikleri miktârinca hasenat yazilir. Yahut sahibi onu bir nehir kenarindan geçirirken sulamaga niyeti olmadigi hâlde o nehirden su Içerse Allah, sahibine onun içtigi su yudumlari miktârinca hasenat yazar.» buyurdular. (Ashâbdanh
— «Yâ Resûlüllah! Ya esekler ne olacak?» diyenler oldu, Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellemh
— «Esekler hakkinda bana su bir tek cem'iyyetli âyetten baska bir sey indirilmedi: Her kim zerre* miktari bir hayir islerse, onu(n mükâfatini) görür. Zerre miktari kötülük isleyen de, onu(n mücâzâtini) görür.» buyurdular.

25- (...) Bana Yûnus b. AbdilVlâ Es - Sadefi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Hisâm b. Sa'd, Zeyd b. Esle m'd en bu isnâd da Hafs b. Meysera hadîsi mânasi ile sonuna kadar rivayette bulundu. Yalniz o ;«Hiç bir deve sahibi yoktur ki, onun hakkini vermesin de...» dedi; «O develerden haklarini...» demedi.

Hadîsde: «Develerden bir tek yavru noksan kalmamak sartiyla...» ibaresini de zikretti. Bir de-. «Onlarla iki yani, alni ve sirti daglanir.» dedi.

26- (...) Bana Muhammed b. Abdilmelik El - Emevî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdûlazîz b. Muhtar rivayet etti. (Dedi ki); Bize Süheyl b. Ebî Salih, babasindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Hiç bir hazîne sahibi yoktur ki, onun zekâtini vermesin de, o hazîne cehennem atesinde kizdirilarak levhalar hâline getirilmesin ve onunla tâ Allah 50.000 sene miktarindaki bir günde kullari arasinda hükmedinceye kadar yanlari alni daglanmasin, sonra ya cennete veya cehenneme (giden) yolu kendisine gösterilir.
Yine hiç bir deve sahibi yoktur ki, onlarin zekâtini vermesin de, kendisi alabildigine çok olan develerin altina düz ve genis bir yere yatirilarak develer üzerinden geçirilmesin. Develerin son taraftakileri üzerinden geçtikçe, ön taraftakileri tekrar onun üzerine iade olunur. (Bu) tâ Allah miktari 50.000 sene olan bir günde kullari arasinda hükmedinceye kadar {böyle devam eder.) Sonra ya cennete veya cehenneme (giden) yolu kendisine gösterilir.
«Hiç bir koyun sahibi de yoktur ki, onlarin zekâtini vermesin de, kendisi alabildigine çok koyunlarin altina düz ve genis bir yere yatiralarak, koyunlar onu tirnaklari ile ezmesin; Içlerinde yamuk boynuzlu ve boynuzsuz koyun bulunmamak sartiyla onu boynuzlariyla süsmesinler. Son tarafta bulunan koyunlar üzerinden geçtikçe ön taraftakiler tekrar onun üzerine Iade olunurlar. (Bu) tâ Allah kullarinin arasinda miktari sizin senelerinizle 50.000 sene olan bir günde hükmedinceye kadar (böyle devam eder.) Sonra ya cennete veya cehenneme (giden) yolu kendisine gösterilir.» buyurdular.
(Râvi Süheyl: «Sigiri zikretti mi, etmedi, bilmiyorum.» demis.) Ashâb:
— «Atlar ne olacak Yâ Resul ali ah? dediler. ResûlüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem)i
— «Atlarin alinlarinda kiyamete kadar hayir vardir. Yahut atlarin alin-Irainda kiyamete kadar hayir dügümlenmistir. —Süheyl: Öyle mi dedi, böyle mi süphe ediyorum; demis.— Atlar üç kidimdir. Bir kismi 6âhlbine ecir, bir kismi sahibine örtü, bir kismi da sahibine yüktür.
Sahibine ecir olan at: Sahibinin, Allah yolunda edindigi ve Allah yoluna hazirladigi attir. Böyle bir atin karnina attigi her sey mukabilinde Aliah, sahibine bir ecir yazar. Velev ki ati çayirda gütmüs olsun.. At, her ne yerse Allah ona mukaabil sahibine bir ecir yazar. At'i nehirden sularsa karnina attigi her damla mukaabilinde sahibine bir ecir vardir. — Resûlüllah ISalîallahü Aleyhi ve Selîem) atin bevli ile pislikleri mukaabilinde bile ecir oldugunu söyledi ve sözüne devamla: — Bir veya Iki tur kosmus olsa attigi her adim mukaabilinde sahibine ecir yazilir.
Sahibine örtü olan ata gelince: (Bu da): Bir kimsenin sirf cömertlik ve güzellik için edindigi attir. Ama onun sirtinda ve karninda gerek darlik, gerekse varlik içinde olsun (ödemesi gereken) bir hak oldugunu unutmaz. Sahibine yük olan at ise: Sahibinin sirf böbürlenmek, simarmak ve ögün-mek, âleme, riya için edindigi attir. Iste at, kendisine yük olacak olan kimse budur.» buyurdu. Ashâb:
— Ya esekler ne olacak yâ Resûlallâh?» diye sordular. Resûlüllah
(Sallallahü Aleyhi ve Sellem}--
— «Allah, onlar hakkinda bana su bir tek cemiyyetIi âyetten baska bir sey indirmedi: Her kim zerre miktari bir hayir Islerse onu(n mükâfaatini görür zerre miktari kötülük isleyen de onun (mücâzatini) görür. [6]» buyurdular.

(...) Bize, bu hadîsiKuteybetü'bnü Saîd de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülazîz yâni Derâverdî, Süheyl'den bu isnâdla rivayet etti. Ve hadisi anlatti.

(...) Bana, bu hadisi Muhammed b. AbdIllâh b. Bezi1 de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yezîd b. Zürey' rivayet etti (.Dedi ki): Rahv b. Kaasim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süheyl b. Ebî Salih bu isnâdla rivayette bulundu. Yalniz

«Aksa'» yerine «Adbâ'» dedi; bir de: «Onlarla sahibinin yani ve sirti daglanir.» dedi: alni'ni zikretmedi.

(...) Bana Hârûn b. Said El - eylî dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Amr b. Haris haber verdi, ona da Btikeyr, Zekvân'dan, o da Ebû Hüreyre'den, o da Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se//em)'den naklen rivayet etmis; Efendimiz:
«Kisi develerindeki Allah hakkini yahut sadakayi vermezse... ilâh...» buyurmuslar; Râvî hadîsi Süheyl'in babasindan rivayet ettigi hadîs tarzinda anlatmis.
Bu hadisi Buhâri -Kitâbü'l - Müsâkaat» ile «Kitâbü'l -Cihâd»'da; Nesâi -Kitâbül -Hayil»'de tahric etmislerdir.
Buhâri at'a dâir olan kismini tahric etmistir.
Hadis-i serifin bas tarafi Teâlâ Hazretlerinin

«Altinla gümüsü biriktirip de, Allah yolunda sarfetmiyenler yok mu [7]. Iste onlari elemhâk bir azapla müjdele. O gün o attin ve gümüsler cehennem atesinde kizdirilarak; onlarla sahiplerinin alinlari, yanlari ve sirtlari daglanacak ve kendilerine: Iste nefisleriniz için yigdiginiz mallariniz bunlardir. Istif ettiginiz bu mallari tadin bakalim! denilecektir.» âyet-i kerîmesine muvafik tir. Âyette yalniz gümüs sahibinin hâlinin beyânla iktifa olunmustur. Çünkü gümüs muamelâtta altin dahç çok kullanilirdi.
Kaa'î Düz ve genis yer demektir. Böyle yer yagmur suyunu iyi tutar. Heravî, Bu kelimenin: «Kîâ» ve «Kiân» seklinde cemi'len-digini söyler.
Karkar dahî: Düz ve genis yer, mânâsina gelir.
Batih: Ulemâdan bir cemaata göre yüzüstü yatirmaktir. Fakat Kaadi îyâz bunun her ne sekilde olursa olsun yaymak ve yere sermek mânâsina geldigini söyler.
Hadîsin bütün esâs nüshalarinda: «Ön taraftaki develer üzerinden geçtikçe sondakiler onun üzerine iade olunur.» denilmisse de, Kaadi îyâz ulemânin bunu bir degistirme ve tashîf kabul ettiklerini söylemektedir. Dogrusu: bundan sonraki rivayette oldugu gibi: «Develerin sonu üzerinden geçtikçe, öndekiler tekrar onun üzerine iade olunur.» seklindedir.
Aksa': Yamuk boynuzlu;
Celcâ': Boynuzsuz;
Adbâ': Boynuzunun iç kismi kirik, mânâlarina gelirler.
«Alabildigine çok...» ifâdesinden murâd: Hayvanlarin gerek çoklugu ve kuvveti gerekse her azasinin mükemmelligi ile sahiplerine fazla azâb vermeleridir. Çünkü çok ve saglam olmalari vücûtlarinin daha agir basmasini îcâb eder. Nitekim boynuzlu olmalari da sahiplerini süserek, yaralamak suretiyle ona daha çok eziyet verir.
Arapçada sigir, koyun ve geyik gibi hayvanlarin tirnaklarina «silf», devenin ayagina «huf», insan ayagina «kadem», at, katir ve esek tirnagina «hâfir» denilir.
Vizir: Agir yük, vebal, günah; mânâlarina gelir.
Sahibi sulamak istemedigi hâlde hayvanin içtigi her su damlasina mukaabil kendisine hasenat yazilacagi bildirilmesi tembih kabî-lindendir. Zîrâ sahibinin hayvani sulamaga niyeti olmadigi hâlde, hayvanin içtigi su mukaabilinde kendisine sevap yazilinca kasden sinamadigi zaman kat kat sevap yazilmasi evleviyyette kalir.
Hayvani Allah yolunda baglayip beslemekten murâd: Onu cihâda hazirlamaktir. Kendini serhat bekçiligine vakfeden kimseye de: «mu-râbit» derler.
Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem)'in atin nevilerini bildiren cümlelerinden muzâflar hazfedilmistir. Bunlar «Bir kimsenin ati.» takdirindedir.
Hattbâbî diyor ki: «Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sel-lem)'e eseklerin zekâti soruldukta, âyet-i kerimeye isaret buyurmus; onun cem'iyyetli oldugunu beyân etmistir. Çünkü hayir kelimesi bütün tâatlara sâmildir... Bu hadisin mânâsi: Eseklere iyi veya kötü muamele yapan âhirette karsiligini görecektir, demektir.»
Fâzze: Tek ve esi az bulunan, manasinadir. Resûlüllah (Saallallahü Aleyhi ve Selîerw)'in okudugu âyet için

«Fâzze» demesi ihtiva ettigi nevileri tafsilâti ile beyân etmedigi içindir. Mezkûr âyet tek basina bütün hasenat ve seyyiâti toptan ifâde etmistir. Bazilari: «Bu âyete Cfâzze) denilmesi: Az sözle çok mânâ ifâde etmesi hususunda misli bulunmadigi içindir. Çünkü bütün hayir ve serr hükümlerine sâmildir.* demislerdir. Ayet-i kerimenin sorulan suâle cevap teskil etmesi söyledir: Ashâb-i kiram Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem)'Q, esege de at hükmü verilip verilemiyecegini sormus-, o da, ona yapilan muAmele hayirsa mutlaka mükâfaati görülecegini; serr ise cezasi verilecegini bildirmistir. Ashâb1in katir hakkinda bir sey sormamalari ya ellerinde pek az katir bulundugu yahut katin esek mesabesinde tuttuklari içindir.

Hâsili bâzi atlar sahiplerinin sevap kazanmasina, bazilari günâha girmesine, bir takimlari da günahlarinin affolunmasina sebeptirler.

Kenz: Yerde gömülü olsun olmasin birbiri üzerine yigilan sey, manasinadir. Bâzilari «Biriktirilen» mânâsina geldigini söylerler.

Kaadi îyâz, Selef ulemânin bu hadisle âyetteki kenz' den ne kastedildigi hususunda ihtilâf ettiklerini söyler. Mezkûr ulemânin ekserisine göre buradaki kenz'den murâd: Zekâti verilmeyen maldir. Zekâti verilmeyen mala kenz denilmez.

Bâzilari: «Kenz'den murâd: Lügat ulemâsinin söylediklerdir. Lâkin bu âyet zekâtin farz kilinmasi ile neshedilmistir.» demis; bir takimlari: «Bu âyetten murâd ehl-i kitap'tir.» mütâlâasinda bulunmuslardir.

Bir takimlari «Zekâti verilsin verilmesin 4.000 dirhemden fazla mal kenz'dir.»; dah baskalari da «ihtiyâçtan fazla olan mal kenzdir.» demislerdir.

Nevevî : «Ihtimâl islâmiyetin ilk zamanlarinda müslüman-larm zaruret hâlinde hükmü buymus...» dedikten sonra fetva imamlarinin birinci kavil üzerinde ittifak ettiklerini söylemis ve: «Sahih olan da budur.» demistir. Zîrâ bir hadisde:

«Eger bir kimsenin elinde mal bulunur da, onun zekâtini vermezse o mal kendisine dazlak basli bir yilan seklinde temsil olunur... Ve: Ben senin kenz'inim! der.» buyurulmustur.

Hayirm, atlarin alinlarinda dügümlenmesinden murâd: Dâima hayirli islere yaramalaridir. Bu suretle hayir sanki onlarin alinlarina dügümlenmis gibidir.

Hadisi Serifden Çikarilan Hükümler:

1- Altin ve gümüse zekât lâzimdir. Hadîsde zikri geçen deve, sigir ve koyun gibi hayvanlar dahi bu hükümde dâhildirler. Mes'ele ulemâ arasinda ittifâkidir.

2- Imam A'zam, at'a zekât verilecegine bu hadisle istidlal etmistir. Yerinde de beyân olundugu vecihle Imam A'zam'in mezhebine göre: Bir kimsenin bütün atlari erkek olursa onlara zekât yoktur. Erkek ve disi karisik olurlarsa zekât vacibidir. Bu takdirde atlarin sahibi muhayyerdir. Isterse her at için bir dinar verir, dilerse atlara kiymet biçerek; kiymetlerinin kirkda birini verir.

imam Mâlik, imam Sâfii ve cumhûr-u ulemâya göre: Ne hâlde olursa olsun atin zekâti yoktur. Delilleri: «Müslümana ati için sadaka yoktur.» hadîsidir. Onlar, babimiz hadîsini te'vîl etmislerdir. «Bu hadîsden murâd: Sahibinin ati ile ci-hâd etmesidir. Bazen cihâd için at teayyüm eder.» derler.

Bâzilari «Atin üzerindeki hakdan murâd: Ihtimâl ona iyi bakmaktir.» demislerdir. Daha baska te'villerde bulunanlar da olmustur.

3- Hadîs-i serîfde umûmla istidlal edilebilecegine isaret vardir. Bu isaret delilden hüküm çikarmak, kiyâs yapmak ve âyetin mânâsi nasil anlasilacagi hususunda müsl umanlara bir tembîhdir. Zira Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) Kitâbullah'da zikredilmeyen eseklerin hükmüne âyet-i kerîme ile tembihde bulunmustur.

Aynî: «Bu tembih tahsili olmiyanlann inkâr ettigi kiyâsin ta kendisidir.» diyor.

4- Hadîs-i serîfde, Allah yolunda beslemek sartiyla at edinmeye tesvik vardir. Kiyamet gününde atin pisliklerinin bile hasenat olacagini bildirmesi bundandir.

5- Riya mezmûm bir haslettir ve günahtir. îçine riya karisan amel kiyamet gününde sahibine fayda

vermiyecektir.
6- Hadîs-i serif, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e içtihadi caiz görmeyenlere delildir. Onlar Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellevî)'in yalniz vahy ile hükmettigine kaaildirler. Fakat bu kavil merdûttur. Çünkü âyet-i kerimede TeâIâ Hazretleri at ve sâire'nin hükümlerini Peygamber (Salbllahü Aleyhi ve SellemYe tefsir etmemis-tir. Cumhûr-u ulemâya göre Resûlüllah (Saallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ictihâdda bulunmasi caizdir.
7- Yine bu hadîs islâmin ve cihâdin kiyamete kadar devam edeceklerine delildir. Bu sözden murâd: Kiyametten az önceki zamandir. Yâni islâmiyet ve cihâd Yemen tarafindan gelip, müminlerin ruhunu kabzedecek olan rüzgâr çikincaya kadar devam edeceklerdir.

27- (988) Bize Ishâk b. tbrâhîm rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ab-dürrazzâk haber verdi. H.
Bana Muhammed b. Râfi'de rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Abdürrazzak rivayet etti. (Dedi ki: Bize Ibni Cüreyc haber verdi. (Dedi ki): Bana Ebû'z-Zübeyr haber verdi; o da Câbir b. Abdillâh El-Ensârî'yi sunlari söylerken isitmis: Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfi söyle buyururken dinledim:
«Develerin hakkini vermyeen hiç bir deve sahibi yoktur ki, o develer kiyamet gününde olduklarindan daha çok gelerek, kendisi onlarin altina genis ve düz bir yerde oturmasin ve develer bacaklari Ile ayaklari ile onun üzerinden geçmesinler.
Sigirin hakkini vermiyen hiç bir sigir sahibi yoktur ki, kiyamet gününde bu hayvanlar olduklarindan daha çok gelerek; kendisi düz ve genis bir yerde onlarin altina oturmasin! Bu hayvanlar onu boynuzlan Ile sürecek ve ayaklari Ile ezecektir.
Koyunun hakkini vermeyen hiç bir koyun sahibi yoktur, ki, kiyamet gününde bu hayvanlar olduklarindan daha çok bir hâlde gelerek; kendisi de düz ve genis bir yerde tinlarin altina oturmasin! Koyunlar, onu süsecek ve tirnaklariyla ezecek; Içlerinde boynuzsuz veya boynuzu kirik koyun bulunmayacaktir.
Hazînenin hakkini vermiyen hiç bir hazîne sahibi yoktur ki, kiyamet gününde hazînesi dazlak basli bir yilan olarak gelmesin! Bu yilan agzini açarak onu kovaliyacaktir; yilan yaklastikça o kaçacak. Bunun üzerine yilan: Al su sakladigin hazîneni, ben ondan müstagniyim; diyecek. (Beriki) kurtulusa çâre olmadigini görünce elini yilanin agzina sokacak, yilan da onu aygirin (yem) kiydigi gibi kiyi verecek.»
Ebû'z-Zübeyr demis ki: «Ben, Ubeyd b. Umeyr'i bu sözü söylerken isittim. Sonra bunu Câbir b. Abdillâh'a sorduk; o da Ubeyd b. Umeyr' in dedigi gibi söyledi.»
Yine Ebû'z-Zübeyr demis ki: «Ben, Ubeyd b. Umeyr'i dinledim; sunlari söylüyordu: Bir adam:
— Yâ Resûlallah! Devenin hakki nedir? diye sordu; Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
— Onu su basinda sagmak, süt kovalarini emânet vermek, erkek develeri emânet vermek, develeri menîha olarak vermek ve Allah yolunda üzerlerinde yük tasimaktadir; buyurdular.»

28- (...) Bize Muhammed b. Abdillâh b. Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülmelik, Ebû'z Zübeyr'den, o da Cfthir b. Abdillah'dan, o da Peygamber (Saîlaîîahü Aleyhi ve SelIemj'den naklen rivayet ettit Söyle buyurmuslari
«Hiç bir deve, sigir ve koyun sahibi yoktur ki, onlarin hakkini vermesin de, kiyamet gününde kendisi düz ve genis blryerde bu hayvanlarin altina oturtulmasin! Çift tirnaklilar onu tirnaklari ile ezecek, boynuzlular boynuzu Ile süsecektir. O gün mezkûr hayvanlarin Içinde boynuzsuz veya kirik boynuzu bulunmayacaktir.» (Râvî diyor ki): Bizt
— Ya Resûlallah! Bu hayvanlarin hakki nedir? diye sorduk;
Peygamber (Saîlallakü Aleyhi ve Sellem)
«Aygirini emânet vermek, kovalarini iade etmek» onlari menîha olarak vermek, hayvanlari su basinda sagmak ve üzerlerinde Allah yolunda yük tasimaktir. Hiç bir mal sahibi de yoktur ki, zekâtini vermesin de, o mal kiya-met gününde dazlak bir yilana dönmesin! Bir yilan sahibini nereye gitse ko-valiyacaktir; sahibi de ondan kaçacak, kendisine: Iste vaktiyle cimrilik ettigin malin budur!., denilecek; sahibi ondan kurtulus olmadigini

görünca etini onun agzina sokacak, o da elini aygirin yem kiymasi gibi. kiyacaktir.» buyurdular.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in, «Develerin hakki nedir?» suâline «Onlari su basinda sagmaktir.» cevâbim vermesi Nevevî'nin beyânina göre hem fukaraya, hem hayvanlara kolaylik oldugu içindir. Zîrâ onlari su basinda sagmak evdekinden daha rahat, fakirlere yardim için daha münâsiptir.
Develerin erkegini emaneten vermekten murâd: çiftlesmeleridir.
Menîha: Bir nev'i emânettir. Lügat ulemasinin beyânina göre menîha iki kisimdir. Birincisi bir sey'i hibe olarak vermektir. Bu hayvana râzî, ev esyasi v.s.'de olur. Ikincisi: Deve, sigir ve koyun gibi hayvanlari süt, yapagi ve killarindan bir müddet faydalanmak üzere birine vererek, sonra almaktir. Buna «minha» dahî derler.
Sucâ': zehirinin fazlaligindan basinin tüyleri dökülmüs erkek yilan, demektir. Bâzilari bunun kuyrugunun üzerine kalkarak yayan veya atli yolculara saldiran ve atlinin basina erebilen yilan oldugunu, sahralarda yasadigini söylerler.
Kaadi lyaz: «Zahire bakilirsa Allah Teâlâ bu yilani, zekât sahibini azâb etmek için yaratacaktir.» diyor.
Hadis-i serif Teâlâ Hazretlerinin:
«Allah Teâlâ'nin fadl-u kereminden kendilerine verdigi malda cimrilik edenler sakin bu yaptiklarini hayir sanmasinlar. Bil'akis, o kendileri için serrdir. Hakkinda cimrilik ettikleri mal kiyamet gününde boyunlarina dolanacaktir.» âyet-i kerîmesine muvafiktir.
Mâziri'ye göre bu hadîste bahsedilen hak ihtimâl yardim teayyün ettigi zamana mahsûstur. Yardimin teayyün etmesi, bir kisiden baska yardim edecek kimse bulunmadigi zaman olur. Zira bu takdirde o bir kisinin gereken yardimi yapmasi aynen farzdir.
Kaadi Iyâz: «Bu sözler, mezkûr hakkin zekât olmadigini sarahaten ifâde etmektedir. îhtimâl bu mes'ele zekât farz olmazdan önce vukûblumustur.» diyor.
Selef hazerâti Teâlâ Hazretlerinin: onlarin mallarinda dilenci Ile mahrum için malûm bir hak vardir.» âyet-i kerîmesinin mânâsi hususunda ihtilâf etmislerdir. Cumhûra göre bu yet'den murâd: Zekât'tir. Ve malda zekâttan baska hak yoktur. Zekâttan baska hak oldugu bildirilen âyetler nedib ve güzel ahlâk ifâde ederler.» demistir.
Bâzilari mahrum âyetinin, zekât âyeti ile neshedildigine kaail-dirler.
Ulemâdan bir cemâat âyetin neshedilmedigine ve malda zekâttan maâadâ esirin basini çözmek, mustar kalana yemek vermek, muhtaca yardim etmek ve akrabaya muavenette bulunmak gibi haklar bulundugunu söylerler.
Sa'bî, Hasan-i Basrî, Tavus, Atâ1 ve Mesrûk bunlardandir.
Hadis-i serif, yukarki hadisin hükümlerini ihtiva etmektedir.

7- Zekat Me'mürlarini Hosnüd Etme Babi

29- (989) Bize Ebû Kâmil Fudayl b. Hüseyin El-Cahderî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülvâhid b. Ziyâd rivayet etti. (Dedi ki):

Bize Muhammed b. Ebî Ismail [8] rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdur-rahmân [9] b. Hilâl El-Absi, Cerir b. Abdillâh'dan naklen rivayet etti. Cerîr söyle demis: Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve SellemTe Bedevilerden bir takim insanlar gelerek:
— «Zekât me'mûrlarindan bâzi kimseler bize gelip zulmediyorlar.» dediler. Bunun üzerine Resûlüllah (Scdlâîlahü Aleyhi ve Sellem)*
— «Siz, zekât me'mûrlarinizi hosnut edin.» buyurdular.
Cerîr demis ki: Ben, bu hadîsi Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellemyden isideli benden hiç bir zekât me'mûru hosnûd olmaksizin ayrilmamistir.»

(...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ab-durrahîm b. Süleyman rivayet etti. H.
Bize Muhammed b. Bessâr da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Saîd rivayet etti. H.

Bize Ishâk dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Üsâme haber verdi. Bu râvîlerin hepsi Muhammed b. Ebî Ismail'den bu isnâdla bu hadîsin benzerini rivayet etmislerdir.
Suat: Sâi'nin cem'idir; «Zekât me'mûru» mânasina gelir.
Musaddik dahî: Zekât me'mûru, demektir.
Zekât me'mûrunu hosnûd etmek, farz olan zekâti ona vermek ve ona hüsn-ü muamelede bulunmakla olur.
Nevevi diyor ki: «Bu, zevat me'mûrunun fâsiklik yapmadigina göredir. Fâsiklik yaparsa me'mûr azlolunur, zekâti ona vermek îcâb etmez. Hattâ verilse, zekât yerine geçmez. Zülüm ma'siyetsiz de olabilir. Çünkü haddi tecâvüzden ibarettir. Bunda mekruhlar da dâhildir.

8- Zekati Vermeyenin Agir Cezaya Çarptirilacagi Babi

30- (990) Bize Ebû Bekir b. Ebi Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize A'mes, Mârûr b. Süveyd'den, o da Ebû Zerr'den naklen rivayet etti. Ebû Zerr söyle demis: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfia. yanina vardim, Kabe'nin gölgesinde oturuyordu. Beni görünce:
— «Kabe'nin Rabblne yemin ederim ki, zarar edenler kendileridir.» buyurdular.
Ben, gelip oturdum. Amma yerimde karar kilamayip, hemen kalktim ve:
— «Yâ Resûlallah! Annem babam sana feda olsun... Bunlar kimlerdir?» dedim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)--
—«Onlar: Mallari çok olanlardir, —önüne, arkasina, sagina ve soluna isaretle— ancak söyle söyle ve söyle yapanlar müstesnadir... Ama onlar da azdir. Zekâtini vermeyen hiç bir deve, sigir ve koyun sahibi yoktur ki, kiyamet gününde bu hayvanlar olduklarindan daha Iri ve daha semiz gelerek onu boynuzlari ile süsmesin, tirnaklari Ile ezmesinler. Mezkûr hayvanlarin sonu (geçip) bittikçe Öndekileri tekrar iade edilecek (bu hâl) taa Insanlar arasinda hüküm bitinceye kadar devam edecektir.» buyurdular.

(...) Bize, bu hadisi Ebû Küreyb Muhammed b. Alâ'da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Muâviye, A'mes'den, o da Ma'rûr'dan, o da Ebû Zerr'den naklen rivayet etti. Ebû Zerr söyle demis: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yanina vardim, Kabe'nin gölgesinde oturuyordu...»
Ma'rür müteakiben Vekî'in hadîsi gibi rivayette bulunmus ancak o sunu da söylemis: «Nefsim yed-i kudretinde olan Atlh'a yemin ederim ki. yeryüzünde hiç bir kimse yoktur ki, ölürken zekâtini vermedigi deve, sigir veya koyun biraksin da... buyurdular.»
Bu hadîsi Buhari «Kitâbu'z-Zekât» ile «Kitâbu'l-Eymân ve*n-nüzûr» da; Tirmizî ile Ibni Mâce «Kitâbu'z-Zekât»'da muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
cümlesi «Annem babam sana feda olsun.» demektir.
Fidâke» kelimesinin «fa»'si esâs nüshalarda «Fedâke» seklinde zaptolunmustur. Bu kelime duâ mânâsinda kullanilan mazi bir fiildir. Yalniz çok kullanildigindan kelime «fâ»'mn esresi ile kasredile-rek «fidâke» diye okunmustur. Hz. Ebû Zerr'in bu sözden muradi: «Bence en kiymetli varligim sayilan annemle babami senin yolunda feda ederim.» demektir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem)'
«Ancak söyle ve söyle ve söyle yapanlar müstesna.» buyurarak mu-bârek eliyle etrafina isarette bulunmasi o taraflardan birinden gelecek olan fakire ve sâir hayir yollarina malin sarfedilmesini beyân içindir. Cümlede «kavil» kelimesi fiilden mecazdir.

Hadis-i Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder:

1- Zenginler sâdece farz olan zekâti vermekle kalmayip, her nev'î hayir islerine istirak etmelidirler.
2- Istenmeden yemin etmek caiz hattâ bir seyi te'kîd ve tahkik gibi maslahattan dolayi yemin etmek müstehabdir. Resûlüllah (Saallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bu nev'i yeminlerini bildiren sahih hadîsler çoktur.

3- «Annem babam sana feda olsun.» tâbirini kullanmak caizdir.

Fâîde: Imam Müslim hayvanlarin nisabini bildiren hadîsleri rivayet etmemistir. Bu husûsda Muâz, îbni Mes' ûd ve Ibni Abbâs (Raâiyallahü anh) hazerâtmdan hadisler rivayet olunmustur. Ayrica Hz. Ebû Bekir ile Ömer (Raâiyallahü ananin mektuplari vardir.

Buhârî ile Müslim nisâb hadîslerini senetlerindeki ihtilâftan dolayi tahric etmemislerdir. Mezkûr hadîsleri Imam Mâlik Ile «Musannef» sahipleri tahric ettikleri gibi Hz. Ebû Bekir'in mektubunu Buhâri rivayet etmis, Müslim kitabina almamistir. Çünkü ulemadan bazilari bu mektubu Hz. Ebû Bekir'e mevkuf olarak rivayet etmisdir. Mektup oldugu için kitabina almamis olmasi da ihtimaldir. Zira kitaptan hadis rivayeti usûl-u fikih ve hadis ulemasi arasinda ihtilafli bir mes'ele-dir. Sahih olan kavle göre caizdir.

Hz. Ömer'in mektubunu Buharîile Müslim tahric etmemislerdir. Çünkü tmam Mâlik tarikinde bu hadîste Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zikredilmemis, sâdece Ömer (Radiyallahü û«Ji)'in kavli rivayet olunmustur. Fakat Tirmizl, Ebû Dâvûd, Dârakutni ve daha baskalari bu mektubun sadaka hususunda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) tarafindan yazildigini bidlirmislerdir. Hule-fâ-i Eâsidin ile Imam Mâlik ve diger bir çok ulemâ buna îtimâd etmislerdir.

Ebû Bekir (Radiyallahü anh)'in mektubunu Buhârî «Kitâbu'z-Zekât»'da rivayet eder. Hadisin meali sudur:

«Rahman ve rahîm olan Allah'in adiyla:

Bu, ResÛlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in müslümanlara farz kildigi, Allah'in da Resulüne emir buyurdugu zekât farîzasidir. Imdi her hangi bir müslümandan usûlü vecîhle zekât istenirse onu hemen versin. Her kimden bundan fazlasi istenirse vermesin!

Yirmidört veya daha az deve Için her bes deveye bir koyun; develer yirmibese balig oldugu vakit, otuzbes oluncaya kadar iki yasina basmis disi bir deve düvesi; devlerin sayisi 36'ya varinca kirkbese kadar üç yasina basmis bir disi deve düvesi. Kirkalti'dan altmis'a kadar (Boga alti) 4 yasina basmis disi bir deve. Altmisbirden 75'e kadar bes yasina basmis disi bir deve, 76'dan-90'a kadar Iki tane üç yasma basmis disi deve, 91* den - 120'ye kadar boga alti iki tane dört yasina basmis disi deve verilecek; 120'den fazlasi için her kirk devede üç yasina basmis bir düve, her -ellide dördüne basmis disi bir deve verilecektir.

Bîr kimsenin yalniz 4 devesi bulunursa onlara zekat yoktur. Sahibi vermek Isterse o baska.

Develer bes'e balig oldurnu onlar için bir koyun verilecektir.

Koyunun zekâtina gelince: Koyunlar senenin ekserisini otlakta geçirirse 40'dan-120'ye kadar bir koyun; 121'den-200'e kadar iki koyun; 201'den-300'e kadar üç koyun; 300'den yukari her yüz koyunda bir koyun verileçektir. Bir kimsenin kirda otliyan koyunlari 4O'dan-1 noksan olursa onlara zekat yoktur. Ancak sahibi dilerse o baska.

200 Dirhem Gümüste onda btrln dörtte biri (yân! kirkta bir) zekât vardir. Gümüs yalniz 190 dirhem olursa, onda zekât yoktur. Meger ki sâ-hlbi kendiliginden vermek Isteye.»

Bu mektubun Ikinci kismini yine Buhar! söyle rivayet etmistir:

Bir kimsenin develer! bes yasina basmis bir disi deve verecek dereceyi bulur da, elinde böyle bir deve olmaz, dördüne basmis disi bir deve yavrusu bulunursa o yavru kabul edilir. Mümkünse beraberinde Iki de koyun yahut yirmi dirhem alinir.

Bir kimsenin develeri dördüne basmis disi bir deve verecek dereceyi bulur da, elinde böylesi olmayip besine basmis disi bir deve bulursa, o deve kabul edilir. Zekât me'mûru kendisine 20 dirhem yahut iki koyun Iade eder.

Bir kimsenin develeri dördüne basmis disi bir deve yavrusu verecek dereceyi bulur da, elinde böylesi olmayip yalniz üçüne basmis disi bir yavru bulunursa bu yavru kabul edilir. Sahibi iki koyun yahut 20 dirhem verir. Bir kimsenin develeri, yasina basmis disi bir yavru verecek dereceyi bulur do elinde yalniz dördüne basmis disi bir yavru olursa bu yavru da kabul edilir. Zekât memuru ona 20 dirhem yahut iki koyun iade eder. Bir kimsenin develeri üç yasina basmis disi bir yavru verecek dereceyi bulur da, elinde yalniz ikisine basmis disi bir yavru olursa, o da kabul edilir. Onunla beraber 20 dirhem yahut iki koyun verir.

31- (991) Bize Abâurrahmân b. Sellâm El-Cumahi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Rabî' yâni Ibni Müslim, Muhammed b. Ziyâd'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti ki, Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellemjt «Benim Uhud dagi kadar altin'im olsa üçüncü gece gelirken yanimda ondan bir dînâr kalmasini arzu etmem! Ancak borcum Içfn hazirladigim dînâr müstesna.» buyurmuslar.

(...) Bize Muhammed b. Bessâr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Mubara-med b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki) -. Bize Su'be, Muhammed b. Ziyâd'dan naklen rivayet etti. Muhammed: «Ben, Ebû Hüreyre'den dinledim; o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Se/Zemj'den naklen rivayet etti.» diyerek yukarki hadîsin mislini rivayet etmis.

9- Sadakaya Tergib ve Tesvik Babi

32- (94) Bize Yahya b. Yahya ile Ebû Bekir b. Ebî Seybe Ibni Nümeyr ve Ebû JCüreyb hep birden Ebû Muâviye'den rivayet ettiler. Yahya dedi ki: Bize Ebû Muâviye, A'mes'den, o da Zeyd b. Vehb'den, o da Ebû Zerr'den naklen haber verdi. Ebû Zerr söyle demis: Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) ile Medine'nin Harra'sinda yatsi zamani hem yürüyor hem Uhut dagina bakiyorduk. (Bir ara) Resûlül-iah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) bana:
— «Yâ Ebâ Zerr!» dedi; ben:
— «Lebbeyk, yâ Resûlallah!» cevâbini verdim.
— «Su Uhud dagi altin olarak elime geçse üçüncü Ur geceyi ondan bende bir dinar bulundugu hâlde geçirmemi istemem. Yalniz borç Için hazirladigim dînâr müstesna olur. —Önüne, sagina ve soluna birer avuç saçma isareti yaparak— onu Allah'in kullarina söyle, söyle ve söyle dagitmak isterim» buyurdu. Sonra (biraz) yürüdük. Yinet
— «Yâ Ebâ Zerr!» dedi. Ben:
— «Lebbeyk, yâ Resûlallah!» dedim;
— «Hiç süphe yok ki mali çok olanlar kiyamet günü sevabi en az olanlardir. Yalniz söyle, söyle ve söyle yapanlar müstesna...» buyurdu. Ve ilk defâki gibi isarette bulundu. Sonra bir az daha yürüdük. IYine):
— «Yâ Ebâ Zerr! Ben gelinceye kadar oldugun yerde dur.» buyurdu. Ve oradan ayrilarak gözümden kayboldu gitti. Ben bir gürültü ve bir ses Isittim. (Kendi kendime):
— «Gâlibâ Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve SellemYe cinler musallat oldu.» diyerek arkasindan .gitmeyi düsündüm. Sonradan onun (bana):
«Ben gelinceye kadar buradan ayrilma.» dedigini hatirlayarak kendisini bekledim. Geldiginde isittigim seyleri ona anlattim. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)-. Söyle buyurdu:
— «O, Cibril Idi! Bana geldi de: (Ümmetinden her kim Allah'a sirk kosmayarak ölürse cennete girecektir.) dedi.» Bent
— «Zina etse de, hirsizlik yapsa da mi?» dedim.
— (Evet) zina etse de, hirsizlik yapsa da buyurdular.

33- (...) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cerîr, Abdülaziz'den —ki îbni Rufey'dir.—, o da Zeyd b. Vehb'den, o da Ebû Zerr'den naklen rivayet etti. Ebû Zerr söyle demis: Gecelerden birinde disari çiktim, bir de baktim ResûlÜllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yalniz basina yürüyor, yaninda kimse yok. Zannettim ki: Beraberinde bir kimsenin yürümesini istemiyor; ben de ay'in gölgesinde yürümeye basladim. Derken bakinarak beni gördü ve:
— «Kim o!» dedi. Ben:
— «Ebû Zerr'îm! Allah, beni sana feda kilsin.» dedim. ResûlÜllah
(Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
— «Yâ Ebâ Zerr! Gel...» *dedi. Bunun üzerine ben de bir müddet onunla beraber yürüdüm. Müteakiben söyle buyurdu:

«Hiç süphe yok ki çok mat sahipleri kiyamet gününde (sevabi) az olanlardir. Ancak Allah kendisine mal verip de, o mali sagina, soluna, önüne, arkasina saçan ve onu hayira sarfeden msütesnâ.»
Onunla bir müddet daha yürüdüm. Nihayet:
— «Suraya otur!..» dedi. Ve beni etrafi taslik bir yere oturttu. Sonra bana:
— «Burada, ben dönüp gelinceye kadar otur.» dedi. Sonra Harra'ya dogru gözümden kayboluncaya kadar gitti. Orada epeyi durdu ve beni bekletti. Sonra sesini isittim. Hem geliyor hem de:
— «Hirsizlik da yapsa, zina da etse...» diye söyleniyordu. Yanima gelince sabredemedim:
— «Yâ Nebiyyallah! Allah, beni sana feda kilsin. Harra tarafinda kiminle konusuyordun? Ben hiç bir kimsenin sana cevap verdigini isitmedim.» dedim;
— «O, CIbrîl idi. Harra tarafinda karcima çikarak: (Ümmetine müjdele ki: Her kim Allah'a bir sey'i serik kosmiyarak Ölürse cennete girecektir.) dedi. Ben: Yâ CIbrîl! Hirsizlik yapsa da» zina etse de m! dedim; Cibril: (Evet.) cevâbini verdi. Hirsizlik etse de, zina yapsa da mi? dedim.
— Evet! cevâbini verdi. Ben, yine:
— Hirsizlik yapsa da, zina etse de mi? diye sordum.
— Evet, sarap bile içse! cevâbini verdi,» buyurdular.
Ebû Zerr hadîsini Buhâri «Istikraz», «Isti'zân» ve «Rukaak» bahislerinde; Tirmizi «Eymân» bahsinde, Nesâi «Yevm ve Leyle» bahsinde muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Lâgat veya Lâgt: Gürültü ve anlasilmayan sesler mânasina gelir.
tâbiri «Cinler musallat oldu.» yahut «Cin çarpti.» mânâsina gelir. kelimesinin sonundaki «hâ»: Sekit hâsidir.
Ibni Tîn'in beyânina göre bunun fâidesi: îki sakin üzerine durmus olmamaktir.
Nevevî'nin beyânina göre: Hadisdeki birinci hayirdan murâd: Mal, ikinci hayirdan murâd: Allah'a tâattir.
tâbirinin mânâsi: Bir sey'i verirken ellerini vurmak, bir sey'i atmaktir.
Harra: Medine' nin disinda kara taslarla kapli bir yerdir.

Bu Hadislerden Çikarilan Hükümler:

1- Âlim veya büyük bir zât, kiymetli bir arkadasina künyesi ile hitâb edebilir.
2- Ebû Zerr hadisi, ehl-i hakkin mezhebine delildir. Ehl-i hakka göre büyük günah isleyenler cehennemde ebedi kalmazlar. Hadîs-i serif delâlet firkalarindan Hâriciler ile Mu'tezî1e aleyhine delildir. Onlar büyük günah isleyenlerin ebe-diyyen cehennemde kalacaklarina inanirlar.
Ebû Zerr hadîsinde hassaten zina ile hirsizligin zikredilmesi, bunlar büyük günahlarin en çirkinlerinden oldugu içindir.
3- Yine Ebû Zerr hadîsi içkinin son derece agir cezayi müstelzim büyük bir günah olduguna delîîdir.
4- Bu hadisler mutlak surette sadakaya ve hayir islemege tesvik etmektedirler.

10- Mal Biriktirenlerle, Onlar Hakkinda Gösterilecek Siddet Hususunda Bir Bab

34- (992) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize îs~ mail b. îbrâhîm, Cüreyri'den, o da Ebû'l-Alâ'dan, o da Ahnef b. Kays' dan naklen rivayet etti. Ahnef söyle demis: Medine'ye geldim bir defa ben, içlerinde Kureys'in ileri gelenlerinden bir cemâat da bulunan bir halkada otururken son derece hasîn elbiseli, hasîn vücutlu ve hasin yüzlü bir adam çika geldi. Cemâatin baslarina dikilerek:
«Mal biriktirenlere cehennem atesinde kizdirilan taslarla müjde!.. Bu taslar onlarin her birinin memeleri ucuna konacak, tâ kürek kemiklerinden çikacak; kürek kemigi üzerine konacak, memeleri ucundan çikacak. (Böylece) çalkalanip duracaklar.» dedi. Bunun üzerine cemâat baslarini indirdiler, onlardan hiç birinin bu adama cevap verdigini görmedim. Müteakiben adam dönüp gitti. Ben de pesinden takip ettim. Nihayet bir diregin yanina oturdu, (kendisine))

— «Zannetmem ki bu zevat, senin kendilerine söylediklerinden hoslanmamis olmasinlar.» dedim; O zat su cevabi verdi:
— «Hakikaten bunlarin hiç bir sey'e akli ermiyor. Dostum Ebû'l-Kaasim (Salhdlahü Aleyhi ve Sellem) beni çagirdi, ben de kendisine icabet ettim. (Bana):
— Uhud'u görüyor musun? dedi.
Aksama ne kalmis, diye baktim. Bir haceti için beni gönderecek zannediyordum.
— (Evet) görüyorum... dedim. Bunun üzerine:
— Bunun kadar altinim olmasini bunlardan üç dînâr müstesna olmak üzere hepsini infâk etmis olmami arzu etmem buyurdu. Sonra bunlar dünyâyi topluyorlar, hiç bir sey'e akillari ermiyor!» dedi. »Ben;
— «Seninle kardeslerin Kureys arasinda ne var ki onlarin yanina ugramiyor ve onlardan bir sey almiyorsun?» dedim. O zât:
— «Rabbine Yemin ederim ki, taa Allah ve Resulüne kavusuncaya kadar ben onlardan ne dünyalik isterim, ne de kendilerine din nâmina bir sey sorarim!» dedi.

35- (...) Bize Seybân b. Ferrûh rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebü'l-Esheb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hûleyd-i Asari, Ahnef b. Kays' dan naklen rivayet etti. Ahnef söyle demis:
Kureys'den bir cemâat içinde bulunuyordum. Derken oradan Ebû Zerr geçti; sunlari söylüyordu:
«Mal biriktirenlere sirtlarinin daglanmasini müjdeliyorum! Bu daglama (nin eseri) yanlarindan çikacak. Bir de kafalari tarafindan daglanacaklarini müjdeliyorum. Bu(nun eseri) de yüzlerinden çikacak.»
Sonra Ebü Zerr bir kenara çekilip oturdu. Ben (yanindakilere)
— «Bu zât kim? diye sordum.
— -Ben onlara ancak Peygamberleri (Sallallahü Aleyhi ve Selle-mf den isittigim bir sey1! söyledim.» dedi. Ben:
— «Ebû Zerr'dir.» dediler. Hemen kalkarak kanina gittim ve;
— «Az evvel söyledigini isittigim sey nedir?» dedim. Ebû Zem
— «Su Ihsan mes'elesi hakkinda ne dersin?» diye sordum;
— «Sen, onu al. Çünkü bu gün onda bir nafaka var. (Yapilan) ihsan dînin karsiliginda verilirse onu birak.» dedi.
Bu hadîsi Buhârî «Zekât» bahsinde tahrîc etmistir.
Ekseri rivayetlerde burada oldugu gibi gelen zât hakkinda «hasin* tâbiri kullanilmis ve «elbisesi son derece hasin, vücûdu son derece hasîn, yüzü son derece hasin.» denilmisse de, Kaabisi'nin rivayetinde «Hasîn- yerine «Hasen» tâbiri kullanilarak: «Saçi güzel, elbisesi güzel, kilik kiyafeti güzel.» denilmistir.
Ayni birinci rivayeti daha dogru bulmakta ve: «Çünkü Ebû Zerr'in kiyafetine ve tutumuna lâyik olan budur.» demektedir.
Hadisin ikinci rivayetinden anlasiliyor ki: Birinci rivayette «Hasîn kilikli» diye tavsif olunan zât Hz. Ebû Zerr-i Gifârî (Radiyallahü anh) imis.
Ebû Zerr (Radiyallahü anh)'m asabi müjde ile ifâde etmesi tehekküm kabilindendir. Nitekim Teâlâ Hazretlerinin «Onlari azâbla müjdele» âyet-i kerîmes ide böyledir.
Nevevi diyor ki: «Zahirine bakilirsa Hz. Ebû Zerr kendi mezhebine ihticâcda bulunmak istemistir. Onun mezhebine göre: Insanin ihtiyâcindan fazla her sey'i «kenz»'dir.
Hz. Ebû Zerr1 in mâruf olan mezhebi budur. Ama ondan, baska kavil de rivayet olunmustur. Sahih olan cumhur kavline göre ise «Kenz»: Zekâti verilmeyen mal'dir. Zekâti verilen mal az olsun, çok olsun kenz degildir.»
Kaadi Iyâz: «Sahih olan sudur ki: Hz. Ebü Zerr'in inkâri Beytü'1-MâT den kendileri için mal alip da, onu yerli yerince infâk etmeyen sultanlar hakkindadir.» demis fakat Nevevi buna Itirazla: « Iyaz'in bu söyledikleri bâtildir. Çünkü Ebû Zerr zamaninda Sultanlar bu sifatta degildiler. Onlar Beytü'l-Mâl'e hiyânet etmemislerdir. Onun zamanindaki sultanlar Ebû Bekir, Ömer ve Osman (Radiyallahü anh) idi. Kendisi Hz . Osman zamaninda 32 târihinde vefat etti.» mütâlâasinda bulunmustur.

Haleme: Meme ucu demektir.
Esmaiyy'e göre: «meme» kelimesi hem erkek hem kadin hakkinda kullanilir.
Askeri (283 - 370) ise fasih lûgatta «meme» kelimesinin erkek hakkinda kullanilamiyacagini, erkek memesine tendüve kullanildigini söylemistir.
Bâzilari bu hadîsin Ebû Zerr'e mevkuf oldugunu iddia etmislerse de, Ebû Zerr (Raâiyallahü atik)'m: «Ben, onlara ancak Peygamberleri (Salhllahii Aleyhi ve Sellem)'den isittigim bir sey'i söyledim.» demesi bu kavli reddeder.
Yine Hz. Ebû Zerr, müphem biraktigi: «Onlarin hiç bir sey'e akli ermiyor.» cümlelerini rivayetin sonunda: «Onlar ancak dünyâyi topluyorlar.» diyerek tefsir etmsitir. Zira dünyâ malini toplamakla mesgul olanlar, kendilerini mal yigmaktan meneden kimsenin sözünü anlamazlar. Hz. Ebû Zerr, Peygamber (Sallat-îahü Aleyhi ve Sellem) için «Dostum» tâbirini kullanmaktadir.
Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellemfin-. «Yalniz üç dînâr müstesna...» diyerek infâkina razi oldugu üç dînâr Kurtubî'nin beyânina göre biri ailesi, digeri köle azadi, üçüncüsü de borç içindir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Hadis-i serif, Ebû Zerr (Raâiyallahü anhj'in Zühd-u takvasina delildir.
2- Hz. Ebû Zerr kenz'e lügat mânâsini vermistir. Lûgatta zekâti verilsin verilmesin biriktirilen veya gömülen mal'a kenz denilir. Hz. Ebû Zerr'in: «Onlar ancak dünyâyi topluyorlar.» Sözü kendi mezhebine göre kenz'in «mal toplamak» mânâsina geldigine delildir.
3- Bu hadiste zekât vermeyenlere siddetli vaid ve tehdid vardir.
4- Hadîs-i serif, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in, ashabina künye verdigine delildir. Zerr: Zerre'nin cem'idir. Zerre: Küçük karinca, demektir.
Rivayete nazaran Ebû Zerr (Raâiyallahü anh), Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve SeIJew)'in yanma gelip, kavminin yanma dönmüs; bir müddet sonra tekrar geldiginde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem). isminde sekkederek: «Sen, Eb Nemle miydin?» diye sormus, Ebû Zerr (Raâiyallahü anh): «hayir, yâ Resûlüllah! Ben: Zerr'im.» cevâbini vermis.
Ebû Zerr ile Ebû Nemle ikisi de «karinca babasi» mânâsina gelirler. Hz. Ebû Zerr' in ismi: Cündeb b. Cünâde'dir.
5- Hadis-i serifde zekâtin vakti geldigi ânda verilmesine isaret vardir.
6- Yine bu hadisde Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SellemYin bâzi faziletli ashabini bir haceti pesinde gönderdigine de isaret vardir.
7- Zühd-ü takva niyeti ile dünyâ islerini terketmek Mâliki1er'den Sühnün'a göre helâl mal kazanmaktan efdal-dir. Delili bu hadistir.
8- Bazen akil sahiplerine «aklisiz» demek caizdir.
9- Hadîs-i serif erkekler hakkinda «meme» tâbirinin kullanila-miyacagim iddia edenlerin aleyhine delildir.

11- Înfak'a Tesvik ve Înfak Edene Verdiginin Yerine Mal Verilecegini Tebsir Babi

36- (993) Bana Züheyr b. Harb ile Muhammed b. Abdillâh b. Nümeyr rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Süfyân b. Uyeyne, Ebû'z-Zi-nâd'dan, o da A'rac'dan, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve Sellemf den naklen rivayet etti. Söyle buyurmuslar:
«Allah Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri: Ey Âdem oglu! Infâk et ki, ben de sana infâk edeyim; dedi.» Ve (yine) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve
Sellemjt.
«Allah'in yemini sehâvetle doludur. Onu gece gündüz hiç bir sey eksiltmez.» buyurmuslar.
(IbnJ Nümeyr mel'a yerine mel'ân dedi.)

37- (...) Bize Muhammed b. Raf i' rivayet etti. t'Dedi ki): Bize Abdurrazzâk b. Hemmân rivayet ettL (Dedi ki): Bize Ma'mer b. Râ-sid, Vehb b. Münebbih'in kardesi Hemmâm b. Münebbih'den naklen rivayet etti. Hemmâm: Bize Ebû Hüreyre'nin Resûlüllah (SaUaîlahü Aleyhime Se/Jemj'den rivayeti sudur... diyerek bir takim hadîsler nakletmis, ezcümle Ebû Hüreyre dedi ki: Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Sellemh
Allah bana: infâk et ki, ben de sana infâk edeyim; dedi.» buyurdular.
Yine Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Sellemh
«Allah'in yemînî doludur. Onu gece ile gündüzün sehâveti azaltamaz. Gökle yeri yaradali beri neler înfâk ettigini söyleyin. Süphesiz ki Allah'in yemînindeki hiç bir sey eksilmemistir. Onun arsi suyun üzerindedir, kabzi da diger yed'indedir. O, kâh yükseltir kâh alçaltin» buyurdu.
Bu hadîsi Buhari «Tefsir» ve «Tevhîd» bahislerinde; Nesâî bir kismini «Tefsir» bahsinde rivayet etmistir.
Hadîs-i serif, kutsî hadislerdendir. Kitabimizin basinda da arzet-tigimiz vecihle hadîs-i kutsi: Mânâsi Allah'dan, lâfzi Peygamber (Sal-îallahü Aleyhi ve Sellem)'den sâdir olan hadîslerdir.
Teâlâ Hazretleri'nin:
«Infâk et ki, ben de sana infâk edeyim.» Buyurmasi, müsâkele tari-kiyledir. Çünkü Allah Teâlâ'nin infâki, hazinelerinden hiç bir sey azaltmaz.
«Allah'in yemini sehâvetle doludur...» cümlesi Allah'in bitmez tükenmez ihsan ve ikram hazînelerinden kinayedir. Hakikatte yemim Sag el, sag taraf gibi mânâlara gelirse de, bunlar Teâlâ Hazretleri hakkinda imkânsizdir. Çünkü tahdîd ve cisimlestirmeyi tezammun ederler. Cenâb-i Hak ise bir hâdîe hudutlandirmaktan ve cisim olmaktan münezzehtir.
Hadis-i serif mütesâbihâttandir. Onun için îmmam Mâziri: «Bu hadîs te'vîli gereken hadîslerdendir.» demistir. Eh1i sünnet imamlarina göre mütesâbihin hükmü hak olduguna îti-kâd ile hakiki mânâsini Allah Teâla'ya havale etmektir. Maamafih Müteehhirîn ulemâ, ehl-i fesadin fitnelerine meydan vermemek için mütesâbihâti ser-i serife muvafik surette te'vîl etmislerdir.
Mâzirî «Bu hadîs, te'vîli gereken hadîslerdendir.» sözü ile buna isaret etmistir.
Resülüllah (Sallallakü Aleyhi ve Seîlem), Ashâb-i Kiram1ina anliyacaklari sekilde hitâb etmis ve Allah Teâlâ'nin nimetlerinin infâkla bitip tükenmiyecegini:
«Allah'in yemini doludur; onu gece iie gündüzün sehâveti azaltamaz.» cümlesi ile ifâde buyurmustur. Bu mânâyi sag el mânasina gelen «yemin» kelimesi ile ifâde buyurmasi: Insanlarin bir sey'i tutup kapmakta ve nafaka vermekte dâima sag ellerini kullandiklari içindir. Mezkûr cümleden: «Allah Teâlâ'nin kudreti esyayi bir seviyede idare eder. Kuvvet ve zaaf ittibâri ile fark göstermez. Yarattigi seyler de ayni minval üzere vâkî olur. Insanlarda hâl böyle degildir. Onlarin sag elleri ile yaptiklari seyler, sol elleri ile yaptiklarindan farklidir.» mânâsina da gelebilir.
Mel'â: Kelimesi Ibni Nümeyr'in rivayetinde mel'ân seklinde rivayet olunmussa da, ulemâ bunun hatâ oldugunu bildirmislerdir. Dogrusu: «Mel'â» dir.
«Sahhâ» kelimesi: «Sahhan» seklinde de rivayet olunmustur. Hatta mes'hûr olan rivayeti budur. Yalniz sahîh-i Müslim' in elde mevcut nüshalarinda «Sahhâ'» diye zaptolunmustur.
Sahh: Dâimi surette dökmek mânâsina gelir.
cümlesindeki «kabz» kelimesi seklinde rivayet olunmustur. Kaadi Iyâz'in beyânina göre meshur olan rivayeti «Kabz»'dir. Mânâsi: Ölüm, demektir. Bu takdirde cümleden murâd: «Ölüm Allah'in yed-i kudretindedir. Rizki azaltip çogaltmak dahi ona aittir. Diledigine az, diledigine çok verir.» demek olur.
Feyz'in mânâsi: Ihsan ve bol nzikdir. Bu takdire göre cümlenin tefsire ihtiyâci yoktur.
Bekrâvî feyz'in de «ölüm» mânâsina geldigini söylemistir.
Buhâri'nin rivayetinde:
«Mî;ân. Allah'in yed-i kudretindedir. Kimi alcaltir kimi yükseltir.» buyurulmustur.
Hattâbi: «Burada mizandan murâd: Bir temsildir. Bu cümle ile Allah'in kullarina riziklarim adaletle taksim ettigi

ifâde olunmustur.» diyor.
Bu cümle ile Allah'in adetâ mizanla tartar gibi fiziklari bâzi kullarina boz bâzilarina az takdir buyurmasi da ifâde edilmis olabilir.
Ars: Bütün cisimlen ihata eden nürâni ve pek büyük bir cisimdir. Mahlükaat içersinde ilk yaratilanin bu oldugu söylenir. Hakikatini Allah'dan baska bilen yoktur.

12- Aile Efradina ve Memlüklere Nafaka Vermenin Fazileti; Onlari Perisan Edenin Yahut Nafakalarini Vermeyenin Günahi Babi

38- (994) Bize Ebû'r-Rabî' Ez-Zehrânî ile Kuteybetü'bnu Saîd ikisi birden Hammâd b. Zeyd'den rivayet ettiler. Ebû'r-Rabî' dedi ki: Bize Hammâd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Eyyüb, Ebû Kilâbe'den, o da Ebû Esma [10] 'dan, o da Sevbân'dan naklen rivayet etti. Sevbân söyle demis: Resûlüllah (SuUallahu Aleyhi ve SeÜem):
«Bir kimsenin infâk edecegi en faziletli dînâr, çoluguna çocuguna infâk ettigi dinar ile Allah yolunda hayvanina infâk ettigi dînâr bir de yine Ailah yolunda arkadaslarina sarfettigi dinardir.» buyurdular.
Ebû Kilâbe: «Resûlüllah (Salhülahü Aleyhi ve Sellem) (infâk isine) çoluk çocuktan baslamistir.» demis, sonra sözüne söyle devam etmistir: «Küçük çocuklarinin namuslu yetismesini saglayan yahut onlari Allah'in menfaatlendirip, kendisi ile zengin kilacagi nafakayi çolu-guna çocuguna infâk eden bir adamdan daha sevapli kim olabilir.?»

39- (995) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Züheyr b. Harb ve Ebû Küreyb rivayet ettiler. Lâfiz Ebû Küreyb'indir. Dediler ki: Bize Vekî\ Süfyân'dan, o da Müzâhim [11] b. Züfer'den, o da Mücâhid'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: ttesû-
lüllah (Salhdlahü Aleyhi ve Sellem):
«Allah yolunda infâk ettigin bir dînâr, köle azadi için infâk ettigin bir dtnâr, bir fakire sadaka olarak verdigin bir dînâr, ailene sarfettigin bir dînâr vardir. Bunlarin sevabi Itibâri ile en büyügü: ailene sarfettigIndir.» buyurdular.

40- (996) Bize Saîd b. Muhammed El-Cermî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrahmân b. Abdilmelik b. Ebcer El-Kinâni, babasindan, o da Tâlhatü'bnu Musarrif'den, o da Hayseme [12] 'den naklen rivayet etti. Söyle demis: Abdullah b. Amr ile birlikte oturuyorduk. Anîden ona bir vekîl-i harci gelerek içeri girdi, Abdullah ona:
— «Kölelerin yiyeceklerini verdin mi?» diye sordu. Vekil:
— «Hayir.» cevâbini verdi. Abdullah:
— Öyle ise git de onlara yiyeceklerini ver; (zîrâ) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Bir kimseye günah nâmina sahibi bulundugu kimselerin yiyecegini vermemesi yeter.» buyurdular-, dedi.
Birinci hadîs-i serîfde zikri geçen Allah yolundan murâd: Cihad'dir.
lyftlt Bir kimsenin nafakalari kendine Ait olan çoluk, çocugu annesi, babasi, karisi ve hizmetçisidir.
Kahraman: Bir kimsenin islerine bakan vekil-i harci, demektir. Kelime fârisiden alinmadir.
Nevevî diyor ki: «Bu bâbdan murâd: Çoluk çocugun ve diger aile efradinin nafakalarini vermeye tesvik ile bu husustaki sevabin büyüklügünü beyândir. Çünkü aile efradindan bazilarinin nafakasini vermek karabet dolayisiyle vâsip, bâzilarinin nafakasi da men-dûbdur. Böylelerine nafaka vermek sadaka ve sile olur. Bâzilarinin nafakasi da nikâh yahut milk-i [13] yemin sebebiyle vâcib olur. Bunlarin hepsi faziletli ve seriat tarafindan tesvik edilen seylerdir.
Aile efradina nafaka vermek nafile sadakadan efdaldir. Onun için Ibni Ebî Seybe' nin rivayetinde Resûlüllah (Sallalla-hü Aleyhi ve Sellem)'
«Sevap Itti bâri ile bunlarin en büyügü ailene sarfettigindir.» buyurmustur. Hâlbuki bâimizin birinci hadisinde

Allah yolunda ve köle azadi hakkinda sarfedüen dinarin faziletini beyân buyurmustu. Arzet-tigimiz sebepten dolayi aile efradina verilen nafakayi bunlarin hepsine tercih buyurmus, son hadisde:
«Bir kimseye, mâlik oldugu kölelerinin nafakasini vermemek günah nâmina yeter.» diyerek bu ciheti bir daha te'kid eylemistir.»
Kaadi îyâz'm beyânina göre bu nafaka vâcib oldugu için baskalarindan efdaldir. Çünkü vacibin sevabi, nafilenin sevabindan çok olur.
Müslim sarihlerinden E1-Übbi burada sunlari söylemistir: «Hadîs-i serif nafakadan muradin zaruriyyât oldugunu gösteriyor. Zira verilmesi farz olan nafaka zarurî ihtiyâçlara aittir. Aile efradinin ihtiyâçlari yokken onlara nafaka vermek, farz degil; men-dûbdur. Anlasilan sudur ki: Sadaka vermek ihtiyâci olmayan âüe efrâdina nafaka vermekten efdaldir. Meselâ bir adamin elinde iki dinar parasi olup bunlardan biri aile efradinin zarurî ihtiyâçlarma kâfi gelse, digerini sadaka olarak baskalarina vermesi efdal olur. Nafaka hususunda çoluk çocugun küçük olmalari sart degildir.
Ebû Kilâbe' nin: Küçük çocuklar, tâbirini kullanmasi, bir kayd-i ihtirâzi degil, ekseriyetle vâki olani beyândir. Çünkü ekseriya nafakaya muhtaç olanlar küçük çocuklardir.
Eyyûb-u Sahtiyani' nin arkadaslarindan biri sunlari söylemis: Eyyûb'Ia birlikte filân dagin üzerinde idik; Susamistim. Ona susuzlugumdan sikâyet ettim:
— Beni giydirirsen seni sularim, dedi.
— Giydiririm, dedim;
— Yemin etmedikçe inanmam, dedi. Ben de yemîn ettim. Bunun üzerine Eyyûb ayagi ile bir kayanin üzerine vurdu. Ve:
— Ey kaya! Allah'in izni ile bizi sula, dedi. Arkacigindan kayadan bir kaynak fiskirdi. Ben, Eyyüb'un pek büyük ibâdet yaptigini bilmiyordum. Yalniz çolugunim çocugunun nafakasini güzelce verirdi.»

13- Nafaka Vermeye Evvela Kendinden Basliyarak, Sonra Ailesine, Sonra Akrabasina Verme Babi

41- (997) Bize Kuteybetü'bnü Said rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys rivayet etti. H.
Bize Muhammed b. Rumh dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys Ebû'z - Zübeyr'den, o da Câbir'den, naklen haber verdi. Câbir söyle demis: Beni Uzra kabilesinden bir adam bir kölesini müdebber olarak azâd etti. Resûlüllah (Sallallahû Aleyhi ve Sellem) bunu haber alarak:
— «Senin bundan baska malin var mi?» diye sordu-, o zât:
— «Hayir.» cevâbim verdi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahû Aleyhi ve Sellem)'
— «Bu köleyi benden satin alacak var mi?» dedi. Köleyi Resûlüllah (Sallallahû Aleyhi ve Seîîemj'den Nuaym b. AbdIllâh El - Adevî 800 dirheme satin aldi. Ve parayi Resûlüllah (Sallallahû Aleyhi ve Selle-m)** getirerek teslim etti. Sonra Resûlüllah (Sallallahû Aleyhi ve Sellem)-
— Evvelâ kendinden basla ve kendine sadaka ver. Sayet bir sey artarsa onu ailene, ailenden de bir sey artarsa akrabana ver. Akrabandan da bir sey artarsa söyle ve söyle yap...» buyurdu. Ve «önünde, saginda, solundaki muhtaçlara ver.» diye isaret etti.

(...) Bana Ya'kûb b. îbrâhîm Ed -Devrakî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ismail yâni Ibni Uleyye, Eyyûb'dan, o da Ebû'z - Zübeyr'den, o da Câbir'den naklen rivayet etti, Ensâr'dan Ebû Mezkûr ismini tasiyan bir zât Ya'kûb denilen bir kölesini müdebber olarak azâd etmis...
Râvi hadîsi Leys hadisi mânâsinda rivayet etmistir.
Bu hadisi Buhâri «Bey», «Istikraz» ve «Ahkâm» bahisle-Vinde; Ebû Dâvûd, Tirmizi ile Nesâî ve îbni Mâce «Itik» bahsinde muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
Ebû Dâvûd' un rivayetinde kölenin 700 veya 900 dirheme satildigi zikredilmekte, bir rivayette Resûlüllah (Sallallahû Aleyhi ve Sellem)'üi, Hz. Ebû Mezkûr'a:

«Sen, bu kölenin kiymetini almaya daha lâyiksin, Allah Teâlâ ondan müstagnidir.» buyurdugu bildirilmektedir.
Nesâî bu hadisi bir çok yollardan rivayet etmistir.
Müdebber: Sahibi öldükten sonra hürriyetine kavusmak sartiyla azâd edilen köledir. Bunun azâd sekli: Sahibinin «Ben öldükten sonra hürsün.» demesidir.
Tirmizinin rivayetinde kölesini müdebber olarak azâd eden Ebû Mezkûr' un öldügü ve bu köleden baska hiç bir mal birakmadigi zikrediliyorsa da, öldügünü rivayet eden Süf-yân b. Uyeyne' nin bu hususta hatâ ettigi söylenir. Nitekim babimiz rivayetlerinden ölmedigi anlasildigi gibi, diger sahih rivayetlerden anlasilan da budur.
îmam Safiî (Rahimehullah) hadisi rivayet ettikten sonra Süfyân b. Uyeyne' nin bu rivayette hatâ ederek, köle sahibinin öldügünü söyledigini beyân etmistir.
Beyhaki dahî ayni hadisin Serîk tarikiyle Hz. Câbir'den rivayet edildigi, hadîsde:
«Bir adam vefat ederek müdebber bir köle Ile bir miktar borç birakti.»
denildigini söyledikten sonra: «Ulemâ Serîk'in bu hususta hatâya düstügüne ittifak etmislerdir.» demistir.
Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'in müdebber olarak azâd edilen bir köleyi satmasi, sahibinin baska mali olmadigi içindir. Hâlbuki Hz. Ebû. Mezkûr borçlu idi. Son olarak elinde kalan kölesini de azâd ettigini ve bu suretle kendini borçlu ölmek tehlikesine mâruz biraktigini görünce onun bu fiilini nakzetmeyi maslahata daha muvafik bulmus ve kölenin kiymetini kendisine göndermistir.
Köleyi satin alan zâtin ismi babimiz hadîsinde beyân edildigi ve-cihle Nuaym b. Abdillâh El-Ade vi1 dir. Bu zâtin ismi Buhâri'nin bir rivayetinde Nuaym b. Nahhâm diye zikredilmisti, Tirmiziile îmamAhmed b. Hanbel'in rivayetlerinde dahi: «Köleyi Nuaym b. Nahhâm satin aldi.» denilmisse de, dogru degildir. Nah-ham onun ismi degil, sifatidir. Nahhâm : Çok öksüren, mânâsina gelir. Bu sifati Hz. Nuaym'a bizzat Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) vermis ve:
«Cennete girdim, orada Nuaym'in öksürdügünü Isittim.» buyurmustu. Hz. Nuaym eskiden Müslüman olmus ve fetihden önce Mekke'de yasamisti. Kavm-i kabilesine infâk yardiminda bulundugu için serefi pek büyük idi. Kabilesi bundan dolayi Medineye hicretine mâni oluyorlardi. Kendisine: «Yanimizda dur da .hangi dinde olursan ol.» demislerdi. Medine-iMünevvere'ye hicret edince Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Hz. Nuaym'i kucakliyarak öpmüstü. Yermük harbinde sehid edildigi söylenir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler,

1- Nafaka hadls-i serîfde beyân edilen tertip üzere verilir.
2- Bir çok hak ve faziletler bir araya gelirse, is'e en mühim olanlarindan baslanir.
3- Sevabina verilen sadakada maslahata göre bir degil, muhtelif hayir yollarina riâyet gerekir.
4- Tirmizi, Hz. Cabir hadîsini rivayet ettikten sonra: «Peygamber (Sallallakü Aleyhi ve Sel/ew)'ûi ashabi ile daha baska bir takim ulemâ bu hadisle amel etmislerdir. Onlar müdebberin satilmasinda beis görmezler. Safii ile Imam Ahmed ve îshak'm kavilleri budur
Peygamber (Sallallakü Aleyhi ve Sellemjm ashabindan bâzilari müdebberin satilmasini kerih görmüslerdir. Süfyân-i Sevri ile îmam Mâ1ik'in ve Evzâi'nin mezhepleri de budur.» demisdir.
«Et-Telvih» nâm eserde söyle deniliyor : «Ulemâ, müdebber bir kölenin satilip satilamiyacaginda ihtilâf etmislerdir. Imam Ebû Hanîfe, Imam Mâlik ve Küfe ulemâsindan bir cemaata göre sahibi müdebber kölesini satamaz. Imam Safiî, Imam Ahmed, Eb Sevr, Ishâk ve Zahirî'ler bunu tecviz etmislerdir. Hz. Aise ile Tabiîn' den Mücâhid, Hasan-i Basrî ve Tâvûs'un kavilleri de budur.
Ibni Ömer ve Zeyd b. Sabit (Radiyallahü anh) ile Muhammet! b. Sîrîn, S Îdü'bnu'1-Mü-seyyeb, Zührî.Sa'bî, îbrâhîm Nehâi, îbni Eb! Leylâ ve Leys b. Sa'd müdebberin satilmasini kerih görmüslerdir. Evzâi'den bir rivayete göre müdebber ancak onu azad etmek niyetiyle alan kimseye satilabilir.
Imam Ahmed, sahibi borçlu olmak sartiyla müdebberin satilmasina cevaz vermistir.
Imam Mâlik' den bir rivayete göre: sahibi öldügü anda müdebberi satmak caizdir. Fakat sagliginda satilamaz.

Yine Imam Mâlik, müdebberin satilabilecegi yahut hibe edilecegi hususunda Medîne'lilerden icmâ' nakletmistir.»

Hanefilye ulemâsina göre: Müdebber iki nev'îdir.

Birincisi: Mutlak müdebberdir. Mutlak müdebber: kölesine «Ben öldügüm vakit sen hürsün.» yahut «Ben Öldügüm gün sen hürsün.» veya «Benim ardimdan sen hürsün.», «Seni müdebber yaptim.» gibi sözler söyliyerek yapilan azâddir. Bu nev'in hükmü, o kölenin satilamamasi ve hibe edilememesidir. Fakat onu hizmetinde kullanmak; ücretle çalistirmak caizdir. Sahibinin müdebbere olan cariyesi ile ci-mâ'i caiz oldugu gibi, onu baskasina nikâh etmek de sahîhdir. Sahibi ölen müdebber köle, sahibinin üçte bir malindan azâd olur. Kiymetinin üçte ikisini çalisarak öder. Fakat kölenin çalismasi, sahibi fakir olup da, baska mali bulunmadigina göredir. Sâhibi borçlu olarak ölür de, hiç mal birakmazsa köle bütün kiymetini ödeyinceye kadar çalisir.

Ikincisi: Mukayyed müdebberdir. Bu nev'î «Ben, bu hastaligimdan ölürsem.» yahut «Su seferimden dönersem sen hürsün.» veya «On se-neyekadar ölürsem sen hürsün.» gibi sözlerle yapilir. Hükmü: Sart bulunursa, kölenin azâd olmasi, sart bulunmazsa satilabilmesidir.

Hanefiiler mutlak müdebberin satilamiyacagina Dârakutnî nin rivayet ettigi Ibni Ömer hadîsi ile istidlal etmislerdir. Mezkûr hadîsde Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)--

«Müdebber satilamaz; hîbe de edilemez. O, malin üçte biriniden hür olur.» buyurmustur.

Gerçi Dârakutnî hadisi rivayet ettikten sonra: «Bu hadîsi müsned olarak Ubeydetü'bnü Hassan* dan baskasi rivayet etmemistir. Ubeyde ise zayiftir. Hadîs Ibni Ömer'in kendi kavlidir.» demis; ve yine Dârakutnî, Alî b. Zibyân tariki ile Hz. îbni Ömer' den merfû bir rivayet tahric ettikten sonra Ali b. Zibyân' m zayif oldugunu söylemisse de Aynî bu hadîsle Kerhi, Tahâvî ve Râzî gibi hadîsin diregi sayilan bir çok ulemânin ihticâc ettiklerini söyleyerek Dârakutnî' nin sözünü reddetmistir.

Ebû'l- Velîd-i Bâcî' nin beyânina göre Hz. Ömer (Radiyallahü anh) müdebber cariyenin satilmasini sahabeden kalabalik bir cemâat huzurunda reddetmistir. Bu suretle müdebberin satilamiyacagina icmâ' hâsil olmustur.

Babimiz hadisine ulemâ bir kaç vecîhle cevap vermislerdir. Söyle ki:

a) îbni Battal'a göre: Bu hadisde müdebberin satilabilecegine delil yoktur. Çünkü sahibinin borçlu oldugu nefs-i hadîs-den anlasilmaktadir. Su hâlde köle borçtan dolayi satilmis demektir.

b) Bu mes'ele te'vîle ihtimâli olan muayyen bir kaziyyedir. Nitekim Mâlikller* den bâzilari mezkûr kölenin satilmasini, sâhibinin ondan baska mali bulunmadigina, bu sebeple ResûlüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in onun tasarrufunu reddettigine hamlederek te'vîlde bulunmuslardir.

c) Ihtimâl ki Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kölenin yalniz menfaatini satmis yâni onu icara vermistir. Yemen' îilerin lügatine göre: îcâreye «bey» denir. Zira icâre menfaati satmaktir.

îbni Hazm'in naklettigi bir rivayet de bu ihtimâli te'yîd eder. Ebû Ca'fer Muhammed b. Alî'nin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den mürsel olarak naklettigi bu rivayette «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), müdebberin hizmetini satti.» deniliyor.

îbni Sirîn ile Saîd b. El-Müseyyeb'e göre müdebberin hizmetini satmakta beis yoktur. Hattâ Hz. Câbir'in bir hadîsinde: «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) müdebberin hizmetini satti.» denilmistir.

d) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in sattigi kölenin sahibi Sefih idi. Sefih-, Akilsiz, demektir. Onun için de kölenin satisini bizzat Fahr-i Kâinat (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz der'uhde etmistir. Müdebberin satilabilecegine kaail olanlarca, onu Müslümanlarin reisinin satmasina ihtiyâç yoktur.

e) Caiz ki, Resûl-i Ekrem (SallaUahii Aleyhi ve Sellem) mezkûr köleyi borçlu hürlerin satildigi bir zamanda satmisdir. Çünkü rivayete nazaran Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz hür bir adami borcu mukaabilinde satmis, sonra bu hüküm neshedilmistir.

14- Nafaka Île Sadakayi Akrabaya, Zevce, Evlat ve Müsrik Bile Olsalar Ebeveyne Vermenin Fazileti Babi

42- (998) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Mâlik'e, Ishâk b. Abdülâh b. Ebi Tâlha'dan duydugum su

hadisi okudum: Ishâk, Enes b. Mâlik'i sunlari söylerken Isitmis: Ebû Tâlha Medine'de mali en çok olan bir Ensâri idi. Kendince mallannin en sevgilisi Beyrahâ bahçesi idi. Bu yer mescidin karsisinda bulunuyordu. Resülüllah (Sal-lallahü Aleyhi ve Selîem) oraya girer ve içindeki iyi sudan içerdi.
Enes demis ki: Su âyet (yâni):

(Siz sevdiginiz mallardan Infâk etmedikçe asla cennete nail olamazsa niz [14]; kavl-i kerîmi nazil olunca Ebû Tâlha Resülüllah (StâlaUahü Aleyhi ve Sellemye gelerek: :
— «Allah, kitabinda (Siz sevdiginiz mallardan infâk etmedikçe cennete nail olamazsiniz.) buyuruyor. Süphesiz ki benim en sevgili malim Bey-rahâ'dir. Bu mal'im Allah için sadakadir. Ben, Allah indinde onun sevabini ve zühr-u âhiret olmasini dilerim. Simdi onu istedigin yere sarfeyle yâ Resülüllah!» dedi. Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Afferin, Iste kazançli mal budur; iste kazanli mal budur. Onun hakkinda söylediklerini isittim, ben, onu akrabagna vakfetmeni muvafik görüyorum.» buyurdular.
Bunun üzerine Ebû Tâlha o bahçeyi yakinlari ve amicasi ogullari arasinda taksim etti.

43- (...) Bana Muhammed b. Hatim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Behz rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâd b. Seleme rivayet etti. (Dedi ki): BIze Sabit, Enes'den rivayet etti. Enes söyle demis: Su (yâni) <Siz sevdiginiz mallardan infâk etmedikçe asla cennete nail olamazsiniz.) âyet-i kerimesi nazil olunca Ebû Tâlha gâlibâ Rabbimiz bizden mallarimizin bir kismini Istiyor. Öyle ise yâ Resûlallah- Sen sâhid ol ben Berihâ denilen yerimi Allah'a verdim; dedi. Bunun üzerine Resû-lullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Sen, onu akrabana ver.» buyurdular.
Ebû Tâlha da onu Hassan b. Sabit ile Übeyyu'bnu Kâ'b'a verdi.
Bu hadîsi Buharî «Zekât», «Vasâyâ», «Esribe» ve «Tefsir» bahislerinde; Nesâi «Tefsir» bahsinde muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
«Beyrahâ» kelimesi muhtelif sekillerde rivayet olunmustur. Ibni Esir onlari «En - Nihâye» adli eserinde toplamis ve: «Bu kelime Beyrahâ, birâhâ, biruhâ sekillerinde med ve kasirla (yâni sonunu uzun ve kisa okuyarak) rivayet olunmustur.» demistir.
Hammâd b. Seleme' nin rivayetinde: Berihâ, Ebû Davud'un «sünen»'inde: Bârîhâ diye zaptolun-mustur.
Bacî : «Bunlarin içinde en fasihi Beyrahâ' dir.» demis, Imam Sagani dahî kat'iyyetle buna kaail olmus ve «Kelime Berah'dan alinip, (fey'alâ) veznine nakledilmistir. Onu Medîne'nin kuyularindan bir su kuyusu zannederek: (Biruhâ) okuyan hadisde tasnif yapmistir.» demistir.
Kaadi lyâz dahî mezkûr kelimenin «Beyrahâ» ve «Bî-ruhâ» sekillerinde rivayet olundugunu söylüyor
Bu bâbda daha baska sözler de vardir.
Hattâ «bir» ile «hâ» yi ayirarak: Hâ: «Bir kadinin ismidir.» diyenler bulundugu gibi Hâ'nin bir yer ismi oldugunu ileri sürenler bile olmustur.
Hz. Ebû Tâlhâ' nin Beyrahâ nâmindaki bahçesi hadîs-i serîfde «Mescidin karsisinda idi.» diye tarif olunmustur. îmamNevevî: «Bu yer (Kasr-i Benî Cedîle) nâmi ile mâruftur. Mescidin kiblesine düser.» demis «Et - Telvîh» nâm eserde ise mezkûr yerin mescide yakm olup, (Kasr-i Benî Hadîle) ismini tasidigi kaydedilmistir. Ayni dogrusunun (Kasr-i Benî Cedi le oldugunu söylüyor.
Âyet-i kerimedeki •(birr)'den murâd: Ibni Abbâs (Radiyallahü anh)'da,n bir rivayete göre Cennetteki sevaptir. Bu kelime bütün hayir ve tâat nev'ilerine sâmildir.
Dahhâk bundan muradin: «Cennet» oldugunu söylemistir. Ayet-i kerimenin mânâsi: «Siz devdiginiz mallarin zekâtini gönül rizâsi Ile vermedikçe asla cennete giremezsiniz.» demektir.
îbni Abbâs (Hadiyalîahu anh)'d&n diger bir rivayete göre bu âyet zekât âyeti ile neshedilmistir.
Rivayete nazaran Abdullah b. Ömer (Radiyallahü anh) güzel bir câriye satin almis. Cariyeyi çok seviyormus. Fakat bir kaç gün sonra onu azâd ederek, biri ile evlendirmis. Câriye kocasindan bir çocuk dogurmus. Hz. îbni

Ömer bu çocugu alir, ona sarmasarak:
«Ben, sende annenin kokusunu duyuyorum!» dermis. Kendisine::
—«Onun annesi pek âlâ Allah sana helâlinden nasip etmisti, hem de onu seviyordun: N'için biraktin?» diyen olmus; îbni Ömer:
— «Sen, Allah Teâlâ'mn:
(Siz, sevdiginiz mallardan infâk etmedikçe asla cennete giremezsiniz.) buyurdugunu duymadin mi?» cevâbini vermis.
Halife Ömerü'bnü Abdi 1' aziz dahî çuvallarla seker alir tesadduk edermis. Kendisine:
— «Sen, bunun yerine parasini tasadduk etsen olmaz mi?» denildikte:
— «Ben sekeri çok severim. Binâenaleyh sevdigim sey'i infâk etmek istedim.» mukaabelesinde bulunmustur.
«Zuhr-u âhiret»'den murâd: Âhiret için biriktirilen sevaplardir.
Bah: Medih, rizâ ve takdir bildiren bir kelimedir. Mubaglaga için bazen «Bah bah» seklinde mükerrer kullanilir. Sedde ve tenvînle (bah-hin bahhin) seklinde kullanildigi da vardir.
Bâzilari onun (Bah, bahi, bahh ve bahhi) sekillerinde okunacagini söylemislerdir.
Maamâfih mânâca aralarinda pek fark yoktur.
Râbih: Sahibine âhirette kazanç getiren mal, demektir. îbni Karakol' un beyânina göre mezkûr kelime râyih seklinde de rivayet olunmustur. Râyih hakikatte ögleden sonra dönüp gelen, mânâsina ise de, dinleyenlerce malûm oldugu için burada «giden» mânâsina kullanilmistir. Yâni «iste bu mal sevabinin âhirete gittigi maldir.» manasinadir.
Bazilarinca cümlenin mânâsi: «Mal dedigin gelip geçici bir seydir. Hayir hususunda elden gitmesi evlâdir.» demektir.

Hadis-i Serifden Çikarilan Hükümler:

1- Salih bir zâta mal sevgisi izafe edilebilir. Böyle bir zât da kendisine mal sevgisi izafe edebilir.-Bundan ona.hiç bir nakisa gelmez.
2- Bag, bahçe edinmek caizdir. Ibni Abdilberr: «Bu hadîsde Ibni Mes'ûd (Radiyallakü anh)'d&,n rivayet edilen (çiftlik edinmeyin, dünyâya dalarsiniz.) Sözüne red cevâbi vardir.» demistir.
3- Ulemânin bahçelere girebilmesi mübahdir.
4- Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Selîem) ashabinin bahçelerine girmis ve o bahçelerin suyundan içmistir.
5- Helâl olmak sartiyla akar edinmek mesrudur. Fakat alinan akarin insani küçük düsüren bir ciheti olmamalidir.
Ibni Ömer (Raâiyallahü anh) haraç yerinin kazancim kerih görmüs, böyle bir yerin satin alinmasini tecviz etmemistir. Hattâ «Boynuna mezelled halkasi takma.» dedigi rivayet olunur.
6- Dostun haberi yokken kuyusundan su içmek, agacindan meyve koparmak ve yiyeceginden yemek mubahtir. Fakat Ibni Abdi1berr'in de beyân ettigi vecîhle dostunun bundan memnun kalacagini pesinen bilmek sarttir.
7- Hadis-i serif «Allah Teâlâ buyurdu.» demek caiz oldugu gibi «Allah Teâlâ buyuruyor.» dahî denilebilecegine delildir. Sahih olan mezheb de budur.
Mutarrif b. Abdil1âh (Radiyallahü uvhVm mezhebine göre «Allah Teâlâ buyuruyor.» denilemez. Mutlaka mâzî sîgasi ile Allah söyle buyurdu.» d en ilmeldi-
8- Hz. Ebû Tâlha'nm âyeti isitir isitmez hiç bir tefsir beklemeden zahiri ile amel etmesi, delillerin zahirleri ve umûm mânâlari ile istidlal edilebilecegini gösterir.
9- Hayir ve tâatin nasil yapilacagi hususunda ulemâ ile mesverette bulunmak müstehabdir.
10- Ne suretle oldugu bildirilmese bile vakif yapmak sahihtir.
11- Vekâlet ancak kabulle tamam olur.
12- Hz. Ebû Tâlha, Allah yolunda vakfettigi bahçesini amicasi ogullan ile sâir akrabasi arasinda bizzat taksim

etmistir.
Ka'nebi'den nakledilen bir rivayete göre bahçeyi taksim eden Peygamber (Salhllahü Aleyhi ve SellemYdir. Hattâ Ibni Abdilber : «Ulemâya göre mahgûz olan budur.» demisse de, Ayn1'ye göre taksimi yapan Hz. Ebû Tâlha' dir. Emir Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve SellemYden geldigi için taksimin ona izafe edilmis olmasi da muhtemeldir.
13- Ebû Tâlha (Radiyallahü anh)'m: «Onu diledigin yere sarfet yâ Resûlallah!» sözü: Bir kimsenin kendi nâmina sadaka vermek veya vakif yapmak için baskasina emredebilecegine delildir. Baskasina: «Su mali al da, Allah'in sana gösterdigi hayir yollarindan birine sarfet.» demek de ayni hükmü ifâde eder. Yalniz Imam Mâ1ik'e göre: Me'mûr olan o maldan kendisi için hiç bir sey alamaz. Velev ki fakir ve muhtaç olsun.
Sâir ulemâya göre me'mûr olan kimse fakir ise o malin hepsini almasi nâizdir.
14- Sila-i rahim babinda akrabanin hakkina riâyet olunur; velev ki uzak bir ecdat'ta birlessinler. Zira Hz. Ebû Tâ Iha bahçesini Übeyy b. Kâ'b ile Hassan b. Sabit (Radiyallahü anh) arasinda taksim etmistir. Halbuki bunlar ancak yedinci cedde birlesirler.
15- Yeri beyân edilmeden verilen mutlak sadaka ile mudak vakif caizdir.
16- 200 dirhemden fazla sadakayi bir kimseye vermek caizdir. Çünkü Hz. Ebû Tâlha'nin vakfettigi bahçenin, bir kisiye v2ü0 dirhemden fazla gelir sagladigi meshurdur. Kurtubi bu bâbda farz ile nafile sadaka arasinda fark olmadigini söylemistir.
17- Sadaka çok olursa sahibini med-u sena etmek caizdir. Çünkü ResûlüUah (SuUalhhü Aleyhi ve Sellcm) Hz. Ebû Tâlha'ya:
«Âferîn. Iste kazançli mal budur, buyurmustur.
18- Sadakayi muhtaç olan akrabag ve taallûkaata vermek, baskalarina vermekten efdaldir. Yalniz bu efdaliyyet nafile sadakaya mahsûstur. Bundan sonraki hadîsde görülecegi vecîhle ResûlüUah (SaVtallahir AJejhi ve Sellevi), Hz. Meymûne bir cariyesini azâd ettigi vakit:
«Sen, onu dayilarina verseydin, sevabin daha büyük olurdu.» buyurmustur.

44- (999) Bana Hârûn b. Said El-Eylî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibnü Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Amr, Bükeyr'den, o da Küreyb'den, o da Meymûne binti'l - Hâris'den naklen haber verdi, ki Meymûne Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Sellem) zamaninda, bir câriye âzâd etmis, de bunu Resûlûllah (Salkllahü Aleyhi ve SeUem)'* anmis. Resûlûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)-.
«Onu dayilarina verseydin sevabin Için daha büyük bir sey olurdu.» buyurmuslar.
Bu hadîsi Buhâri «Hibe» bahsinde, Nesâî Kitabû'l -Itk»'da tahric etmislerdir.
Velîde: Câriye, demektir.
Nesâinin rivayetinde: « Hz. Meymûne' nin kara bir cariyesi vardi.» denilmistir.
Bâzi rivayetlerde Resûlûllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Hz. Meymûne'ye: «Onu kiz kardeslerine verseydin...» dedigi bildirilmistir.
Kaadi Iyâz: «Ihtimâl bu rivayet (Dayilarina verseydin.) rivayetinden daha sahihtir. Imam Mâ1ik'in (El-Muvattadaki rivayeti de bunu göstermektedir. Mezkûr rivayette (Onu iki kiz kardesine verseydin...) buyurulmustur.» diyor.
îmam Nevevi (631 - 676) «Rivayetlerin hepsi sahihtir, aralarinda münâfaat yoktur. Peygamber (SaUalhhu Aleyhi ve Sellent) bunlarin hepsini söylemisdir.» demistir.
Ibni Battâd (? - 444) Bu hadisle istidlal ederek, akrabaya yapilan hibenin köle azâd etmekten daha faziletli oldugunu söylemistir.
Tirmizî ile Nesâî ve Imam Ahmed'in, Selmân b. Âmir' den merfû olarak rivayet ettikleri bir hadîs de bu kavli te'yîd etmektedir. Mezkûr hadîsde:
«Yoksula verilen sadaka yalniz sadakadir; akrabogya verilen ise hem sadaka hem siledir.» buyurulmustur.
Ayni hadisi îbni Huzeyme iie Ibni Hibbân dahi rivayet etmis ve sahih oldugunu söylemislerdir. Yalniz B u-hâri

sârihi Aynî buradaki faziletin mutlak degil, fakir olmak sartiyla mukayyed oldugunu söylüyor. Yâni akrabaya yapilan hibe, köle azadindan efdal olmak için, hibe edilen kimsenin fakir olmasi sarttir. Aksi takdirde köle azadi daha faziletli olur. Çünkü köle azadinin fazileti hakkinda hadîs-i serif vârid olmus;
fAzâd edilen kölenin her uzvuna mukaabil, azâd edenin bir uzvu cehennemden kurtulur...» buyurulmustur. Maamâfih Imam MâIik'den bir rivayete göre akrabaya verilen sadaka köle azadindan efdaldir. Hak olan sudur ki: Bu mes'ele hâle göre degisir.

Hadis-i Serif Su Hükümleri Ihtiva Eder:

1- Sile-i rahim ve akrabaya yardim, köle azadindan efdaldir.
2- Kadin, kocasinin izni olmaksizin kendi malini teberru edebilir.
3- Bu hadis, anne hakkina bir ikram olmak üzere, onun akrabasina itinâ gösterilecegine delildir.

45- (1000) Bize Hasaii b. Rabî' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû' -Ahvas, A'mes'den, o da Ebû V&U'den, o da Amr b. Hâris'den, o da Abdullah'in zevcesi Zeyneb'den naklen rivayet etti. Zeyneb söyle demis: Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem):
«Ey kadinlar cemâati! Zînetlerinizden olsun sadaka verin.» buyurdular. Bunun üzerine ben, Abdullah'in yanina dönerek:
— «Sen, fakir bir adamsin, Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) bize sadaka vermemizi emir buyurdu. Binâenaleyh ona git de sor. Sayet sadakami sana vermem kâfi gelyiorsa ne âlâ. Aksi takdirde onu sizden baskalarina veririm.» dedim. Abdullah, bana:
— «Hayir! Ona, sen git...» dedi. Ben de gittim. Bir de baktim En-Bârdan bir kadin Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellemfin kapisinda bekliyor. Onun haceti de benimki gibi imis. Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)t mehabet kaplamisti. Derken yanimiza Bilal çikti. Biz ona:
— «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfe git de, kapida iki kadin sana sadakalarinin kocalari ile terbiyeleri altinda bulunan yetimlere verilmesi kâfi gelip gelmiyecegini soruyorlar, diye haber ver. Ama bizim kim oldugumuzu ona söyleme.» dedik.
Bunun üzerine Bilâl Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Se/fetnJ'in yanina girerek mes'eleyi ona sordu. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Bilâl'e:
— «Kim onlar?» dedi. Bilâl:
— «Ensâr'dan bir kadin ile Zeyneb.» cevâbini verdi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'.
— «Zeyneb'lerin hangisi?» dedi. Bilâl:
— «Abdullah'in karisi.» cevâbini verdi. Müteakiben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Onlarin ikisine de ikiser ecir vardir; Akrabalik ecri ve sadaka ecri.» -buyurdular.

46- (...) Baha Ahmed b. Yûsuf El - Ezdî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ömerü'bnü Hafs b. Giyâs rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize A'mes rivayet etti. (Dedi ki): Bana SaMk, Amrü'bnü Haris (den, o da Abdullah'in zevcesi Zeyneb'den naklen rivayet etti.
Râvî A'mes demis ki: Ben, bunu Ibrahim'e anlattim; o da:
Bana, Ebû Ubeyde'den, o da Amrü'bnü Hâris'den, o da Abdullah' in zevcesi Zeyneb'den tamâmiyle bu hadîsin mislini rivayet etti. Zeyneb söyle demis:
— Mescidde idim. (Bir ara) Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni gördü de:
«Sadaka verin. Velev ki zînetlerinizden olsun.» buyurdular.
RâvI hadîsi Ebû'l - Ahvas hadîsi tarzinda rivayet etmistir.
Bu hadîsi Buharî, Tirmizi ve îbni Mâce «Zekât- bahsinde, Nesâî Isratü'n - Nisa»'da muhtelif ravîlerden tahrîc etmislerdir.

Tayâ1 Isi'nin rivayetinden: «Bir de baktim kapida Ensârdan Zeyneb isminde bir kadin duruyor.» denilmistir.
Mezkûr rivayeti Nesâî dahî tahrîc etmistir.
Abdullah' in zevcesinden murâd: Hz. Abdullah b. Mes'ûd'un karisidir.
Nesânin rivayetinde: «Abdullah yâni Ibni Mes'ûd'un zevcesiile Ebû Mes'ûd yâni Ukbet ü'bnü Amr El-Ensârî' nin zevcesi gittiler...» denilerek babimiz hadîsinde ismi zikredilmeyen kadinin Ebû Mes'ûd'un zevcesi oldugu bildirilmistir.
Bâzilari: «îbniSa'd, Ebû Mes'ûd'un ensârdan Hüzeyle binti Sabit nâmindaki karisindan maada zevcesi oldugundan bahsetmemistir.» demislerdir.
Bunlar mezkûr kadinin ya iki tane ismi bulunduguna yahut ona Zeyneb ismini veren râvî'nin vehmettigine ihtimâl vermektedirler. Yâni râvî îbni Mes'ûd (Radiyallahü atik)'m zevcesinin Zeyneb olduguna bakarak bunun da Zeyneb olacagina intikâl etmistir.
Fakat Ayni1 nin de beyân ettigi vecîhle Ibni Sad1m bahsetmemesi: Ebû Mes'ûd Hazretlerinin baska bir karisi olmamasini gerektirmez.
Tayâ1 Isi'nin rivayetinde Hz. Zeyneb'in biraktigi yetimlerin kardesi ile kiz kardesinin ogullari olduklari bildirilmistir.
Hadisde geçen «Hafifü'1-Yed» tâbiri fakirlikten kinayedir.
Kadinlar Hz. Bi1ale kendilerinin kim olduklarini söylememesini tembih ettikleri hâlde Bilâl (Radiyallahü ankym verdigi söze muhalefet ederek bu sirri ifsa etmesine gelince: Bilâl (Radiyallahü anh), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)^n suâli ile karsilasmistir. Gerçi söylemmeesi, riâyeti gereken bir maslahat ise de, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e cevap vermesi daha büyük bir maslahattir. Çünkü ona cevap vermek, te'hîri caiz olmayan bir vâcipdir. îkj maslahat tearuz ettiklerinde, hangisi daha mühimse o icra edilir. Burada söyle bir suâl de hatira gelebilir: «Hz. Peygam-ber'in suâline mutabik olan cevap: Zeyneb ile filân kadin yâ Resûlailah, demekti. Acep n'için Bilâl (Radiyallahü anh) böyle cevap vermedi?»
Bu suâlin cevâbi sudur: Ikinci kadinin ismi zikredilme mistir. Onun ismi de Zeyneb'dir. Bu sebeple yasça büyük olanin ismini zikretmekle iktifa olunmustur.
Iki ecirden biri karabet yâni akrabagya yardim, digeri de sadakadan mütevellit sevaptir.
Hz. Ebû Saîd'in rivayetinde Zeyneb (Radiyallahü anhâ)'m suâlini Resûl-i Ekrem (SallalJahü Aleyhi ve SellcviYe bizzat sordugu bildirilmistir. Babimiz hadisinde ise Bilâl (Radiyallahü anh) vasitasiyla sordugu anlasiliyor.
Bâzilari, bu iki rivayetin arasini bularak, Hz. Zeyneb'in müracaatini mecaza hamletmis, hakikatte suâlini Hz. Bilâl vasitasiyla sordugunu ileri sürmüslerse de, Aynî bu bâbda vâ-rid olan hadîslerin mecmû'una bakarak bu mütâlâanin söz götürdügünü beyân etmis ve: «Bu hadîslerde zikri geçen kissanin ayri ayri iki defa vukûbulmus olmasi muhtemeldir.» demistir.
Nevevî diyor ki: «Bu hadîsde bahsedilen nafakadan murâd; Sevabina verilen sadakadir. Hadislerin siyaki bunu göstermektedir. Bundan sonra gelecek Ümmü Seleme hadîsindeki infâk dahî ayni mânâyadir.»
Babimiz hadîsi Ülü'l-Emrin ahâlîsine sadaka vermek, hayrat yaptirmak, fitneden emin olmak sartiyla kadinlara vaaz etmek gibi hu-sûsâti emredebilecegine delildir.

47- (1001) Bize Ebû Küreyb Muhammed b. Alâ' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Üsâme rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hisâm, babasindan, o da Zeyneb binti Ebî Seleme'den, o da Ümmü Seleme'den naklen rivayet etti; söyle demis:
— «Yâ Resûlailah! Ben, Ebû Seleme'nin ogullarina nafaka veriyorum. (Tabii) onlari söyle ve söyle birakacak degilim, ya... Onlar, benim ogullarim demektir. Acaba bu çocuklar için bana bir ecir var midir?» diye sordum. Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)-
— «Evet. Sana, onlara verdigin nafakanin ecri vardir.» buyurdular.

(...) Bana Süveyd b. Saîd b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Alîy-yu'bnu Müshir rivayet etti. H.

Bize Ishâk b. Ibrahim ile Abd b. Humeyd dahî rivayet ettiler. De-dediler ki-. Bize Abdürrazzâk haber verdi. (Dedi ki): Bize Ma'mer haber verdi.
Bu râvîler hep birden Hisâm b. Urve'den bu isnâdda, bu hadîsin mislini rivayet etmislerdir.
Bu hadisi Buhari «Zekât- ve «Nafakaat» bahislerinde tah-rîc etmistir.
Hadîs-i serîfde sahâbiyyenin sahâbiyyeden yâni Hz. Zeyneb"in, annesi Ümmü Seleme' den rivayette bulunmasi ve keza ogulun babadan rivayeti, nazar-i dikkati celbeden lâtâ-iftendir. Zeyneb (RadiyaUuhü ayihâ]-rnn ilk kocasi Ebü Seleme (BadiyuUahü anh) idi. Infâkda bulundugu çocuklar onun ogullari idi. Isimleri: Ömer, Muhammed, Zeyneb ve Dürre'dir.
Hadis-i. serifin ifâde ettigi hüküm bundan önceki hadîsin serhinde görülmüstü.

48- (1002) Bize Ubeydullah b. Muâz El-Anberî rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Adiyy yâni îbni Sabit'den, o da Abdullah b. Yezîd'den, o da Ebû Mes*ûd-u Bedri'den, o da Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Se//ewj'den naklen rivayet etti. Söyle buyurmuslar:
«Müslüman, Allah'in rizasini hesaba katarak ailesi efradina Intakta bulunursa, bu onun için bir sadaka olur.

(...) Bize, yine bu hadîsi Muhammedü'bnü Bessâr ile Ebû Bekir b. Nâfi* ikisi birden Muhammed b. Ca'fer'den rivayet ettiler. H.
Bize, bu hadîsi Ebû Küreyb dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Vekî' rivayet etti. Bu râvîler hep birden Su'beden bu isnâdla rivayette bulunmuslardir.
Bu hadisi Buhâri «Nafakaat» ile «îmân» bahislerinde tah-rîc etmistir.
Ehil'den murâd: Bir kimsenin karisi ve çocuklari ile nafakasi kendisine ait olan diger aile efradidir. Nafakasini verdigi kardes, kiz kardes, amca, amca oglu veya ecnebi bir çocuk bu mânâda dâhildirler.
Ezherî'ye göre: Bir kimsenin ehli, kendine hâs olan insanlardir.
Bâzilari «ehil* kelimesinin zevce ile akrabaya sâmil oldugunu muhtemel görürler. Hattâ bu kelimenin yalniz zevceye mahsûs olmasi, sâir aile efradinin evleviyyet tarikiyle zevce hükmünde olmalari ihtimâlinden de bahsedilmistir. Zîrâ nafakasi vâcib olan zevcesi hakkinda bir kimseye sevap verilirse, nafakasi vâcib olmayanlara baktigindan dolayi sevap yazilmasi evleviyette kalir.
Burada söyle bir suâl hatira gelebilir: «Bir kimsenin ailesi efradina nafaka vermesi farz oldugu hâlde buna nasil sadaka denilebilir?»
Cevap sudur: Allah Teâîâ sadakayi farz ve nafile nevjîlerine ayirmistir. Iste nafaka veren kimse bu hususta maksadina göre mük&fa-at görecektir. Nafakanin farz olmasi ile, ona «sadaka» adi verilmesi birbirine münâfii degildir. Ulemâdan bâzilarina göre: Allah Teâla Hazretlerinin farz olan nafakaya «sadaka» nâmini vermesi, kullar ifâ ettikleri farzdan dolayi sevap verilmiyecegini zannetmesinler divedir.
El-Mühe11eb: Aile efradi ile çoluk çocuga nafaka vermek bil'icmâ' farzdir.» demistir.
Taberi dahî küçük çocuklara nafaka vermenin, babalarina farz oldugunu söylemis ve: «Nafakasini verdiklerinden baska...» hadîsi ile istidlal etmistir. Çünkü çocuk küçük oldugu müddetçe babasinin iyâli sayilir.
Îbnü'l-Münzir'in beyânina göre ulemâ mali ve kazanci olmayan buluga ermis çocuklar hakkinda ihtilâf etmsilerdir. Bâzilarina göre: Bir baba kendi ogullarina buluga erinceye kadar kizlarina kocaya gidinceye kadar nafaka vermekle mükelleftir. Hattâ nikâhli bir kiz zifaftan önce bosanirsa nafakasi babasina aittir. Zifaftan sonra bosanir veya kocasi ölürse artik babasina nafaka farz degildir.
Dedenin torunlarina nafaka vermesi imam Mâlik' e göre farz degildir.
Hanefiiler'e göre ise: Muhtaç ve âciz olmak saiciyla bir kimsenin kardeslerine, kiz kardeslerine, amcalarina, halalarina, dayilarina ve teyzelerine nafaka vermesi farzdir.
Amca ve hala ogullarina nafaka vermek cumhûr-u ulemâya göre farz degildir. Bu hususta cumhûr'a muhalefet eden yalniz Ibni Ebi Leylâ olmustur.

49- (1003) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki). Bize Abdullah b. îdrîs, Hîsâm b. Urve'den, o da babasindan, o da Es-mâ'dan naklen rivayet etti. Esma söyle demis:
— «Yâ Besûlallah! Annem, bana geldi. Benden ragbet bekliyor. —Yahut çekiniyor.— Kendisine yardim edeyim mi?» dedim. Resûlül-lah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)-
— «Evet» cevâbim verdi.

50- (...) Bize Ebû Küreyb Muhammed b. Alâ' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Üsâme, Hisâm'dan, o da babasindan, o da Esma' binti Ebl Bekir'den naklen rivayet etti; söyle demis:
— «Annem yanima geldi, kendisi Kureys devrinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'în onlarla muahede yaptigi zaman henüz müsrike Idi. Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlemyden fetva isteyerek.
— «Yâ Resûlallah! Annem bana ragbet göstererek, yanima geldi. Kendisine yardimda bulunayim mi? dedim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
— Evet. Annene yardimda bulun... buyurdular.
Bu hadisi Buhâri «Hîbe», «Cizye» ve «Edeb» bahislerinde; Ebû Dâvûd «Kitâbu'z-Zekât» da muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
Hadîsde «Ragibe» mi yoksa «Rahibe» mi denildiginde râvînin sekkettigi görülüyor.
«Ragibe»: Istekli; «Rahibe: îstemiyerek, mânâlarina gelir.
Gelen kadinin neyi isteyip istemedigi ulemâ arasinda ihtilaflidir.
Bâzilari, müslüman olmayi istedigini yahut istemedigini söylemis; bir takimlari bu kelimenin: «Benim verecegim seylere tama' ederek geldi.» mânâsina kullanildigini ileri sürmüslerdir.
Ebû Dâvûd'un bir rivayetinde.- «Kureys zamaninda annem müsrik olarak ve islâmi kerih görerek yardim ümidi ile benim yanima geldi.» denilmistir.
Ibni Hacer-i Askalânî (773-852)'nin beyânina göre Kureys zamanindan murâd: Hudeybiye musâiâ-hasi ile Mekke'nin fethi arasinda geçen zamandir.
Hadîsin bir rivayetinde: «Annem oglu ile birlikde geldi.» denilmistir. Oglunun ismi: Haris oldugu söylenir.
Hz. Esma'nm annesinin kim oldugu ihtilaflidir. Bâzilari üvey annesi, bir takimlari süt annesi oldugunu söylemislerdir.
Hakikî annesi oldugunu söyliyenler de vardir. Aynî: «Esah olan da budur.» diyor:
Ibni Sa'd Ebû Dâvûd-u Tayâlisî ve Hâkim'in rivayet ettikleri Abdullah b. Zübeyr hadisini buna delîl gösteriyor.
Mezkûr hadîsde: Kutey1e, kizi Esma binti Ebî Bekîr'in yanma Medîne'ye geldi. Kendisini Ebû Bekir câhiliyet devrinde bosamisti. Kizma kuru üzüm, yag ve selem agaci yapragindan hediyeler getirdi. Fakat Esma' onun hediyelerini kabul etmekten yahut onu evine almaktan imtina etti. Ve Aise'ye haber göndererek Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e sormasini istedi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)--«Onu evine alsin...» buyurdular.
Bu kadinin ismi dahi ihtilaflidir. Bâzilari Kutey1e oldugunu söylerler. Bâzilarina göre Katleldir.
Dâvûdî: Ümmü Bekir oldugunu söylemistir. Lâkin îbni Tîn : «Ihtimâl Ümmü Bekir onun künyesi olacaktir.» diyor.
Aynî' nin sahîh olarak kabul ettigi: Kutey le olmasidir.
Ulemâ Kutey1e'nin müslümanligi kabul edip etmediginde dahi ihtilâf etmislerdir.
Nevevi: «Ekser-i ulemâya göre bu kadin müsrik olarak öl müstür.» diyor.
Müstagfiri ise onu müslümanligi geç kabul eden sahabe meyâninda zikretmistir. Ancak Ebû Mûse'l-Medini buna itirazla «Hiç bir hadisde müslümanligi kabul ettigine dâir ka-yid yoktur.» demistir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Kâfir olan anne ve babaya yardimda bulunmak caizdir.

2- Bâzilari bu hadîsle istidlal ederek: «Müslüman olan evlâdin, kâfir ebeveynine nafaka vermesi vaciptir.» demislerdir.
3- Düsmanla sulh akdetmek ve alisveris gibi muamelâtta bulunmak caizdir.
4- Akraba ziyareti için sefer etmek caizdir.
5- Hadîs-i serif, Hz. Esma' nin dîn babinda büyük bir fazilet sahibi olduguna delildir.

15- Ölen Kimse Namina Verilen Sadakanin Sevabi Kendisine Ulasacagi Babi

5l- (1004) Bize Muhammed b. Abdülâh b. Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Bisir rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hi-sâm, babasindan, o da Âise'den naklen rivayet etti ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SellemTe bir adam gelerek:
«Yâ Resûlallah! Annem ansizin öldü, vasiyet te etmedi. Öyle zannederim ki konusmus olsa sadaka verilmesini vasiyet ederdi. Acaba onun nâmina ben sadaka versem, anneme sevap olur mu?» demis, Re-
sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)-. —«Evet.» cevâbini vermis.

(...) Bana, bu hadîsi Züheyru'bnu Harb da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Said rivayet etti. H.
Bize Ebû Küreyb dahî rivayet etti, (Dedi ki): Bize Ebû Üsâme rivayet etti. H.
Bana Alîyyü'bnü Hucr da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Alîyyü'bnü Müshir haber verdi. H.
Bize Hakem b. Mûsâ dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Suayb b. Ishâk rivayet etti. Bu râvîlerin hepsi Hisâm'dan bu isnadla rivayette bulunmuslardir.
Ebû Üsâme hadîsinde «Vasiyet de etmedi.» cümlesi vardir. Nitekim Ibni Bisir de ayni cümleyi söylemis fakat diger râvîler onu söylememislerdir.
Bu hadîsi Buhârî «Cenâiz» bahsinde tahrîc etmsitircümlesi viitü seklinde de rivayet olunmustur.
Nefs kelimesi mansûb okunduguna göre temyiz yahut fi'lin ikinci mefûlü olur. Merfû okunursa nâib-i faildir.
Kaadi Iyâz: «Ekseri rivayetlerimiz mansûbdur.» demistir.
*Üftülitet» «Ansizin öldü, demektir. Bu kelime beklemeden yapilan her fiil hakkinda kullanilir.
Buhârî' nin Hz. Ibni Abbâs' dan rivayet ettigi bir hadîsde: «Sa'-dü'bnüUbâd-e annesinin ifâ edemeden öldügü bir neziri hakkinda Resulüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem)den fetva istedi de:
— Annen nâmina onu sen edâ et; buyurdular.! denilmektedir;
Ebü Dâvûd dahi buna benzer bir hadis rivayet etmistir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

— Ölen bir kimse nâmina sadaka vermek caizdir. Ölen sahis bu sadakadan istifâde eder. îmam Ahmed'in Abdullah b. Amr'dan rivayet ettigi bir hadîste: «As b . Vâi1 câhiliyet devrinde yüz deve bogazlamayi nezir etmis. Sonra oglu Hisâm onun nâmina 50 deve bogazlamis. Bu mes'eleyi Amr, Resûlüllah (Sallallahü AleyhiveSellem)'e sordu; Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellern)-
— Eger baban Allah'in birligini ikrar etmis olsa da, onun nâmina sen oruç tutsan ve sadaka versen bu kendisine fayda verirdi buyurdular.
Hz. Enes'den, Ibni Makul â' nin rivayet ettigi bir hadîsde söyle denilmektedir: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e sordum;
— Biz, ölenlerimize duâ ediyor; onlar nâmina sadaka veriyor, haccediyoruz. Acaba bunlarin sevabi onlara variyor mu? dedim. Re-sûl-û Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
— Hakîkaten onlara vâsil olur da, sizden bîrinizin hediyeye sevindigi gibi ona sevinirler; buyurdu.»
Nevevî, sevabin ölülere vâsil olacagi hususunda ulemânin ittifak ettiklerini söyler. Ulemâ ölen kimsenin borcunu ödemek onun nâmma haccetmek gibi seylerin de ölene bil'ittifâk vâsil olacagini söylemistir,

Ulemânin ölen nâmina tutulan oruç hakkinda ihtilâf ettiklerini kaydettikten sonra: «Bizim mezhebimize göre okunan kur'ân'in sevabi, ölene vâsil olmaz. Ulemâmizdan bir cemâat vasil olacagini ka-aüdirler. îmam Ahmed b, Hanbel'in kavli de budur.
Namaz ve diger tâatlara gelince: Bize ve cumhûr-u ulemâya göre bunlarin sevabi da ölüye vâsil olmaz. Imam Ahmed hac gibi bütün ibâdetlerin sevabinin vâsil olacagina ka-aildir.» demektedir.
Hanefîler'e göre-. «Bagislanan her nev'I ibâdetlerin sa-vaplari ölenlere vâsil olur.

16- Her Nevi Îyilige Sadaka Adi Verilebileceginî Beyan Babi

52- (1005) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Avâne rivayet etti. H.
Bize Ebû Bekir b. Ebi Seybe de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ab-bâd b. Avvâm rivayet etti. Bu râvîlerin ikisi birden Ebû Malik-i Es-caî'den, o da Rib'î b. Hirâs'dan, o da Huzeyfe^den naklen rivâyer etmislerdir.
— Kuteybe hadîsinde Huzeyfe: Peygamberimiz (Sallallahü Aleyhi ve Selîem)... demis.
Ibni Ebî Seybe hadîsinde ise: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel-/cmj'den...) ifâdesini kullanmis. - Resûlüllâh (Sallallahü Aleyhi ve Selîem)
«Her iyilik sadakadir.» buyurmuslar.
Ma'rûf: Allah'in razi oldugu bilinen fiildir. Böyle bir fiilin sevabi, sadaka sevabi gibidir.
Tiybi'ye göre «ma'rûf» tâat oldugu bilinen her sey'in ismidir.
Insanlara güler yüzle muamele etmek bile ma'rûftan sayilir.
Hadîs-i serif, ehemmiyetsiz bile olsa hiç bir ma'rûfun hakir görü-lemiyecegine ve iyilik yapmak hususunda cimrilik göstermenin dogru olmadigina delildir.

53- (1006) Bize Abdullah b. Muhammed b. Esma* Ed-Dubaî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Uyeyne'nin azatlisi Vâsil, Yahya b. Ukayl'den, o da Yahya b. Ya'mer'den, o da Ebû'1-Esved-i Dîlî'den, o da Ebû Zerrden nalken rivayet etti ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeüemYin ashabindan bâzi zevat, Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* e-,
— «Yâ Resûlallah! Servet sahipleri sevaplari alip gittiler. (Zîrâ) bizim kildigimiz gibi namaz kiliyorlar, bizim gibi oruç tutuyorlar. (Fakat) onlari mallarinin fazlalarini tesadduk ediyorlar.» demisler. Re-sûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Size Allah tesadduk edecek bir sey vermemis mî? Her tesbîh mukoabilinde bir sadaka, her tekbîr bir sadaka, her tahmîd bir sadaka, her tehlil bir sadaka, emr-Ibil ma'rûf sadaka, kötülükten nehiy sadakadir. Birinizin cinsî münâsebetinde bile sadaka vardir.» buyurmuslar. Ashâb:
— «Yâ Resûlallah! Birimiz sehvetini kaza eder de, onda da ecir mi olur?» diye sormuslar. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Ne dersiniz, o kimse sehvetini haramla tatmin ederse, ona günâh olur mu? Iste bunun gibi helâlde tatmin ettigi zaman da ona sevap olur.» buyurmuslar.
kelimesi jyA-w seklinde dahî okunabilir.
cümlesi ile onu tâkîb eden cümlelerdeki «Sadaka» kelimesi merfû ve mansûb olarak rivayet edilmistir. Merfû okunduguna göre mezkûr cümleler birer isti'nâf cümlesidir. Mansüb okunduguna göre ise tesbih cümlesi üzerine atfedilmislerdir.
Kaadi îyâz'in beyânina göre tesbîh, tekbir ve benzerlerine «sadaka» denilmesi, benzetme suretiyledir. Yâni sadaka gibi bunlarin da sevaplari vardir. Onlara sadaka ismi verilmesi, mukaabele ve tecnîs suretiyledir. Bâzilari: «Bu cümlelerin mânâsi mezkûr tâatlar kendisine sadakadir.» mütâlâasinda bulunmuslardir.
Emr-i bil ma'rûf: Iyiligi emretmektir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu cümle ile emr-i bil ma'rûf sayilan her sey'e ayri ayri sadaka hükmü verilecegine, kötülükten nehiy dahi ayni hükümde dâhil olduguna isaret buyurmustur.

Emir ve nehiy kelimelerini nekire olarak söylemesi bundandir. Iyiligi emir ve kötülügü nehiyin sevabi: tesbih, tahmîd ve tehlîlin sevabindan daha çoktur. Çünkü emr-i bil ma'rûf nehiy ani'l-münker vazifesi Müslümanlara farz-i kifâyedir. Hattâ bazen farz-i ayn olur. Nafile oldugu yer yoktur. Tesbîh ve tahmîd gibi seyler ise nafile ibâdetlerdir.
Farzin sevabi bittabi nafilenin sevabindan çok olur. Nitekim Buhârî'nin rivayet ettigi bir hadis-i kutside Allah Teâlâ Hazretleri:
«Kulum, üzerine farz kildigim ibâdeti edâ etmekten daha makbul hiç bir seyle bana yaklasmamistir.» buyurmustur.
Safiî1er'den Îmâmü'l-Haremeyn bâzi ulemânin: Farzin sevabi, nafile ibâdetin sevabindan 70 derece daha faz-ladir.» dediklerini ve bu bâbda bir hadîsle istidlal ettiklerini söylemistir

Hadis-i Serifden Su Hükümler Çikarilmistir:

1- Mubah fiiller iyi niyetle yapilirlarsa ibâdet sayilirlar. Cirnâ' dan zevcenin hakkini edâ etmek niyet edilirse, o da bir ibâdet olur. Zevceye Allah'in emrettigi vecihle muamelede bulunmak, yapilan muameleden sâlih evlât veya kendinin yahut zevcesinin iffet ve namus dâiresinde kalmasini istemek gibi seyler hep birer ibâdet sayilirlar.
2- Hadis-i serif, kiyâsin caiz olduguna delildir. Çünkü Resûl-ü Ekrem (Sallallakü Aleyhi ve Selîem) ashabindan haram cimâ'la helâl cimâ'i biribirlerine ölçmelerini istemisdir. Bu, kiyâsdan baska bir sey degildir.
Bütün ulemâ-i kiramin mezheplerine göre: kiyâs caizdir. Bu hu-husûsta muhalefet eden yalniz Zâhirler olmustur. Onlarin muhalefetine de itibar yoktur.
Vakia bâzi Tabiînin de kiyâsi zemmettikleri nakledilmistir. Fakat onlarin bundan muradi müctehidlerin itimâd ettikleri kiyâs degildir.
HadIs-i serif de zikri geçen kiyâs, bir sey'i ziddma kiyâs kabîlin-dendir. Usûl-ü fikih ulemâsi kiyâsin bu nev'i ile amel edilip edilemi-yecegi hususunda ihtilâf etmsilerdir. Hadîs-i serif «amel edilir.» diyenlerin delilidir.
3- Hadis-i serîf tesbih, tahmîd ve sâir zikirlerle iyiligi emir, kötülükten nehyin birer fazilet olduguna delildir. Hâlis niyetle yapilan mubah fiiller dahi bu hükümde dâhildir.
4- Nezâketten ayrilmamak sartiyla bilmeyenin anlayamadigi bir delili bilene sormasi caizdir. Ancak bilenin bu suâlden memnun kalacagi malûm olmalidir. Cani sikilacaksa sormamak evlâdir.

54- (1007) Bize Hasen b. Aliy El-Hülvâni rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû TevbeteV-Rabi' b. Nâfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muâviye yâni Ibni Sellâm, Zeyd'den naklen rivayet etti, o da Ebû Sellâm'i söyle derken isitmis: Bana Abdullah b. Ferrûh [15] rivayet etti. Kendisi Aise'yi sunlari söylerken Isitmis: Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem)i
«Süphesiz ki Âdem ogullarindan her insan 360 mafsal ile yaratilmistir. Simdi her kim bu 360 mafsal sayisinca Allah'a tekbîr getirir, hamd eder, teh-III ve tesbîh eyler ve istigfarda bulunur; insanlarin yolundan bir tas yahut diken veya kemik atar; bir iyiligi emirveyâ bir kötülügü nehiy ederse gerçekten o gün kendini cehennemden uzaklastirmis olarak hareket eder.» buyurdular.
Ebû Tevbe demis ki: «Gâiibâ aksamlar, dedi.»

(...) Bize Abdullah b. AbdIrrahm&n Ed-DârimI rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Hassan haber verdi. (Dedi ki).- Bana, Muâviye rivayet etti. (Dedi ki): Bana kardesim Zeyd bu isnâdla bu hadîsin mislini haber verdi. Yalniz o: -Yahut bir iyiligi emrederse..», bir de «O kimse o gün aksamlar...» dedi.

(...) Bana Ebû Bekir b. Nâfi1 El-Abdi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Kesir rivayet etti. (Dedi ki): Bize

Alîy yâni îbnü'l - Mübarek rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya, Zeyd b. Sellâm'dan, o da b. Ferrûh rivayet etti. O da Âise'yi söyle derken isitmis: Resûlüllah dedesi Ebû Sellâm'dan naklen rivayet etti. Demis ki: Bana Abdullah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)t
«Her insan... yaratildi.» buyurdu.
Râvî hadîsi Muâviye'nin Zeyd'den rivayet ettigi sekilde rivayette bulunmus ve: «O kimse, o gün (kendini cehennemden uzak]astirmis olarak) hareket eder.» demistir.
kelimesi Müs1im'in ekseri nüshalarinda bu sekilde rivayet edilmistir,
Ebû Tevbe: Onun yerine galiba buyurdu, demistir.
Nevevî (631 - 676), hadisin bu sekilde dahi rivayet edildigini ve her iki rivayetin de sahih oldugunu söylüyor.
Bu hadis, Peygamber (Sallallahü Aleyhive Sellem) Efendimizin din ve dünyâ ilimlerini son derece ihatali bir sekilde bildigine delildir.

55- (1008) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Üsâme, Su'be'den, o da Said(19) b. Ebi Bürde'den, o da babasindan, o da dedesinden, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel-Iem)'den naklen rivayet etti:
Her Müslümana sdaaka vermek vacibdir.» buyurmuslar.
(Bunun üzerine):
— «Ya bulamazsa, ne buyurursun?» diyenler olmus; Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
—«Iki eliyle çalisir do, hem kendine fayda verir, hem de tesadduk eder.» buyurmuslar. (Yine)
— «Ya buna gücü yetmezse ne buyurursun?» demisler, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)i
— «Muztar kalan, Ihtiyâç sahibine yardim eder.» buyurmuslar.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemTe (tekrar):
— «Ya buna da gücü yetmezse ne buyurursun?» diyenler olmus. (Bu su£le de):
— «Iyiligi yahut hayiri emreder.» cevâbini vermis. (Soranlardan birirJi
— «Sayet bunu yapmazsa ne buyurursun?» demis. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
— «Kötülük yapmaktan kendini tutar; çünkü bu da bir sadakadir.» buyurmuslar.

(...) Bize, bu hadîsi Muhammedü'bnü'l - Müsennâ dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrahmân b. Mehdi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be bu isnâdla rivayette bulundu.
Bu hadîsi Buhâri' «Zekât» ve «Edeb» bahislerinde tahrîc etmistir.
Ulemâdan bâzilari «Her Müslümana sadaka vermek vacibdir.» cümlesini «Bit'te'kid müstehabdir.» mânâsina almsilarsa da, Ayni «Ala» kelimesinin buna münâfii oldugunu söyliyerek Itirazda bulunmustur. Zîrâ «Alâ» kelimesi vücûb bildirir.
Kurtubl; «Hadisin zahiri vücûb ifâde etmektedir. Lâkin Allah Teâlâ Hazretleri lütf-u kereminden bunu hafifletmis, gizli yapilan mendûb ibâdetlerle vücudu Iskaat etmistir.» demistir.
Ayni diyor ki: «Vücûbun zahiri mânâsi bir kimsenin yiyecegini kazanmaktan aciz kaldigim ve ölmek üzere bulundugunu gören Müslümana hamledilebilir. Zira böyle bir Müslü manin o âcize sadaka vererek hayâtini kurtarmasi farz olur.»
Bu hadisde sadaka mutlak olarak zikredilmisse de, bundan sonra gelen Ebû Hüreyre hadisinde «Her gün» diye kayitlanmistir.
Ashab-i kiram, sadakadan atiyye mânâsi anlamis olacaklar ki, «Buna gücü yetmiyen ne yapacak?» diye sormuslar. Resul -i Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de sadakadan umûmi bir mânâ kastettigini; bu mânânin muztar kalan muhtaçla emr-i bile marufa bile sâmil oldugunu beyân buyurmustur.
Melhûf: Muztar ve mazlum mânâlarina gelir.
Görülüyor ki: îslâm dinî hüsnüniyetle yapilan mübâh fiilleri bile ibâdet saymistir. Kötülük yapmaktan sakinmak dahî bir ibâdettir. Bunun ibâdet olmasi, kötülük yapacagi kimseyi rahat ve emniyette biraktigi içindir. Bu suretle

adetâ o kimseye sadaka vermis gibi olur. Kötülügü kendi nefsine yapmak isteyip de sonra vazgeçen kimse, kendine sadaka vermis gibi olur.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Allah'in kullarina sefkat etmek mutlaka lâzimdir. Bu da ya mal vermekle yahut fiille olur. Fiil dahî yâ bizzat yardim yahut serrden sakinmakla tahakkuk eder.
Kudreti olanlarin sadaka vermesi, sâir amellerden efdaldir.
Hadîsde zikredilen seyler arasinda tertip sart degildir. Bunlar îfâ-si gereken amellerin Izahindan ibarettir. Binâenaleyh birini yapmaya muktedir olan, onu yapmayip baskasini yapabilir.
2- Mal kazanmak faziletli bir haslettir. Çünkü baskalarina yardim, onunla tahakkuk eder.
3- Yardim v.s. hususunda insanin kendisi baskalarindan önce gelir.

56- (1009) Bize Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdurrezzâk b. Hemm&m rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ma'mer, Hem-mâm b. Münebbih'den naklen rivayet etti. Hemmâm, Ebû Hüreyre'nin, Resûlüllah Muhammed (Salîaîlflhü Aleyhi ve Sellemyden rivayet ettikleri sudur... diyerek bir takim hadisler zikretmis ezcümle sunlari söylemistir: Resûlüllah (Sqllallahü Aleyhi ve Sellem)
«Içinde günes dogan her gün, insanlarin her bir mafsali için bir sadaka vâcib olur. (Meselâ) iki kisinin arasinda adaletle hükmetmen bir sadakadir. Hayvanina binmek isteyen bir kimseye yardim ederek, hayvana bindirmen yahut esyasini hayvana yüklemen bir sadakadir. Güzel söz bir sadakadir. Namaza giderken attigin her adim bir sadakadir. Yoldan eziyet verici seyleri gidermen dahî bir sadakadir.» buyurdular.
Bu hadîsi Buhâri «Kitabu's - Sulh» ve -Kitâbu'l-Cihâd»,
bahislerinde tahric etmistir.
Sülâmâ: Parmak kemikleri, mânâsina gelir. Kelime müennes ise de, «Küll» kelimesine bakarak «Aleyhi»'deki zamir müzekker olarak kullanilmistir. Yahut «sülâmâ» kelimesine kemik veya mafsal mânâlari tazmin ettirilmistir.
Hadis-i serifin mânâsi sudur: Kemikler insanin vücûdunda esâs olan uzuvlardir. Zîrâ insanin hareket ve sükûnu ancak onlarla mümkün olur. Binâenaleyh kemikler Allah Teâlâ'nin insana bahsettigi en büyük nimetlerdendir. Her kemik nimetine mukaabil bir sadaka vâcib kilmak suretiyle onlarin sükrünü istemek, Allah Teâlâ Hazretleri-nin hakkidir. Lâkin Hak (Celle) ve Alâ Hazretleri lütf-u merhamet buyurarak bunu istememis, insanlar arasinda adalete riâyet ve yoldan insanlara ezâ verecek seyleri atmak gibi fiilleri sadaka kabul ederek kullarinin sükür borcunu hafifletmistir. Bu meyânda namaza giderken atilan her adim dahî sadaka sayilmistir. Bundan murâd: Her adim mukaabilinde bir derece yükseltmek ve bir günâh affetmektir. Onun içindir ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) câmi'e giderken çok adim atmayi tesvik etmis, kosarak gitmekten nehiy buyurmustur.
«Iki kisinin arasinda adaletle hükmetmen dahî bir sadakadir...»
ibaresi bir müptedâ haber cümlesidir. Gerçi cümle fiille baslamissa
da, burada fiil Muaydi'yi isitmen, görmenden hayirlidir.» cümlesinde oldugu gibi burada «Ta'dilu» fi'li «En - Ta'dile» takdirindedir.

17- Malini Înfak Edenle Etmiyen Hakkinda Bir Bab

57- (1010) Bize Kaasim b. Zekeriyyâ rivayet etti. (Dedi ki): Bize Halid b. Mahled rivayet etti. (Dedi ki): Bana Süleyman yâni Ibni Bilâl rivayet etti. (Dedi ki): Bana Muâviyetü'bnü Ebî Müzerrid [16], Said b. Yesâr'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hü-reyre söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seller»)*
cKullarin sabahladigi hiç, bir gün yoktur ki, iki melek inerek, birisi: Allah'in Malini intak edene halef ver; digeri

de: Allah'im! Malini vermeyene telef ver, demesinler.» buyurdular.
Bu hadisi Buhâri «Zekât» bahsinde; Nesâi «Isratü'n-Nisâ»'da tahric etmislerdir.
Bu bâbda imamAhmed b. Hanbel.Hz. Ebû'-d Derdâ'dan su hadisi tahrîc etmistir:
ilcinde günes dogan hiç bir gün yoktur ki, o günün iki tarafinda iki melek bulunmasin. Bu melekler: Ey insanlar! Rabbinize yönelin. Süphesiz ki az olup, kâfi gelen rizik, çok olup azdiran rizikdan daha hayirlidir. Bunu ins'le cinden baska Allah'in bütün mahlûkaati isitir. Ve yine içinde günes batan hiç bir gün yoktur ki, iki tarafinda iki melek bulunmasin. Bunlar da Insanlarla cinler müstesna bütün yeryüzünde yasiyanlara isittirerek: Allah'im Infâk edene halef ver, etmeyene de telef ver! diye nida ederler.»
Halef: Bedel, demektir. Yâni melekler malindan sadaka veren kimseye, verdigine bedel mal vermesi için Cenâb-i Hakk'a niyaz ederler. Meleklerin sadaka vermeyen zengine telef istemeleri, müsâkele tarikiyledir. Çünkü telef, rizik gibi verilen bir sey degildir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Hadis-i serif Allah Teâlâ Hazretlerinin «Siz ne inf âk etseniz, Allah onun bedelini verir. [17] » âyet-i kerîmesi ile «Ey Âdem oglul Infâk et ki, ben de sana lnf&k edeyim.» hadisi kutsisine muvafiktir. Buradaki infâk, farz olan zekâtla nafile sadakalara &m ve sâmildir.
2- Vakti hâli varken elini pek tutup, sadaka vermeyen zenginlerin mali telef olmayi hak eder. Yalniz buradaki sadaka vermemekden murâd: Farz olan zekâttir. Zira nafile sadaka vermiyen kimse bedduaya müstahik degildir. Maamâüh icâbinda bir lokmayi bile çok gören bahiller taglîb tarikiyle meleklerin bedduâsmi hak etmis olabilirler.
3- Hadîs-i serif, aile efradina nafaka vermek ve akrabaya yardim gibi hayirlara tesvik etmektedir. Bunda farz ve nafile sadaka dahî dâhildir.
4- Yine bu hadis, meleklerin dua ettigine delildir. Meleklerin duasi ise makbul ve müstecâbdir. Buna delil: «Bir kimsenin âmîn'i, meleklerin âmînine tesadüf ederse, o kimsenin geçmis günâhi affolunur.» hadis-i serifidir,

18- Sadakayi Kabul Eden Kimse Bulunmaz Olan Zaman Gelmezden Önce Sadaka Vermeye Tesvik Babi

58- (1011) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile îbnü Nümeyir rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Veki' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be rivayet etti. H.
Bize Muhammedü'bnü'l - Müsennâ da rivayet etti .Bu lâfiz onun (Dedi ki): Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize u'be, Ma'bed [18] b. Hâlid'den naklen rivayet etti. Demis ki: Ben, Hârisetüb'nü Vehb'i sunu söylerken isittim: (Dedi ki): Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i söyle buyururken dinledim.
«Sadaka verin! Zira yakinda (öyle bir zaman gelecek ki,) bir adam sadakasini (diyar diyar) dolastiracak da, kendisine sadaka vermek Istedigi kimse: (Sen, bu sadakayi bana dün getirseydin kabul ederdim. Ama simdi benim ona ihtiyâcim yok) diyecek ve (neticede) sadakasini kabul edecek kimse bulamiyacak.»
Bu hadisi Buhâri -Zekât- bahsi ile -Kitabü'l - Fiten»'de tahrîc etmistir.
Ulemâdan bâzilarinin beyânlarina göre: Bu ve müteâkib hadîslerde beyân buyurulan hâller kiyamete yftkm mal çogaldigi, bereketler kalktigi zaman vukûbulacaktir. Fakat Aynî bu tevcihi begenmemis, hadisleri kiyamet alâmetlerinden saymis, sadaka kabul edecek kimsenin bulunmamasini da yer sarsilip, içindeki defineler yeryüzüne çiktigi zamana hamletmistir.
Hadis-i serîf, öyle bir zaman gelmezden önce sadaka vermeye tesvik etmektedir.

59- (1012) Bize Abdullah b. BerrâdEl-Es'ari ile Ebû Küreyb Muhammed b. Ala' rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ebû Üsâme, Bü-reyd'den, o da Ebû Bürde'den, o da Ebû Musa'dan, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve

Sellem)'den naklen rivayet etti. Söyle buyurmuslar:
«Insanlara mutlaka bir zaman gelecek ki, bir kimse altindan olan zekâtini (diyar diyar) dolastiracak, onu alacak hiç bir kimse bulamiyacak. Erkeklerin azligindan, kadinlarin çoklugundan dolayi bir erkegin pesinden ona siginmak isteyen 40 kadinin gittigi görülecek.»
lbni Berrâd'in rivayetinde: «Bir adami göreceksin.» denilmistir.
Bu hadîsi Buhari -Zekât» bahsinde ayni isnâdla tahric etmistir.
HadIs-i serîfde zekât mallarindan hassaten altinin zikredilmesi, sadakanin kabul edilmiyecegi hususunda mübalaga içindir. Zira altin, para olarak kullanilan mâdenlerin en kiymetlisi, mallarin en se~ reflisidir. Böyle oldugu halde.onu kabul edecek kimse bulunmazsa, sair mallan bitarlki'l - evlâ kabul eden bulunmayacaktir.
Aynî diyor ki: «Aüah-u âlem bu hâl fitneler zuhur edip, insanlar arasinda katiller çogaldigi zaman vâki olsa gerektir.» Bir erkegin arkasmdan ona siginmak için kosusan kadinlar hakkinda dahî: Ihtimâl bu kadinlar, o adamin zevceleri ile cariyeleri ve yakin hisimlari olacaktir. Bütün bunlar kiyamet alâmetlerindendir.» diyor.
Hadis-i seriften anlasiliyor ki: Bu hâl vâki olduktan sonra mallar çogalacak, sadaka kabul eden bulunmayacaktir.
Ayni' nin beyânina göre bu hâl îsâ (Aleyhhseldm)'in Deccâ1 ile küffâr'i tepelemesinden sonra olacaktir, O zaman îs-lâm diyarindan tek bir kâfir kalmiyacak yer yüzüne semânin bütün bereketleri inecek fakat Insanlar az olacak ve kiyametin pek yakin oldugunu bildikleri için mal biriktirmeye tama' etmiyeceklerdir. Yer o anca bereketlerini meydana çikaracak, hattâ bir tek nar bütün bir âileyi doyuracaktir. Yerde gömülü bütün defineler meydana çikacak, mal kapidan tasacak fakat insanlar yine bunlara tama etmiyecekIerdir.

60- (157) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ya'kûb —ki tbni Abdirrahmân El - Kaari'dir.—, Süheyl'den, o da babasindan, o da Ebû Hü rey re'den naklen rivayet etti ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
cMal çogalip, kapidan tasimadikça kiyamet kopmiyacaktir. O derecede kt: Bir adam malinin zekâtini çikaracak fakat onu kabul edecek hiç bir kimse bulamiyacak; Hatta Arabistan çayirliklara ve nehirler akan yerlere dönecek» buyurmuslar.

61- (...) Bize Ebû'fT&hir rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbnü Vehb, Amr b. Hâris'den, o da Ebû Yûnus'dan, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Saallallakü Aleyhi vs. SeJ/emJ'den naklen rivayet ettt söyle buyurmuslar:
«Sizin aranizda mal çogalmadikça kiyamet kopmiyacaktir. Mal kapidan tasacak; o derece ki: Mal sahibi acep bunu benden sadaka olarak kim kabul edecek? diye endîseye düsecek, bir kimse sadaka almak Için çagirilacak da; Benim ona Ihtiyâcim yok! diyecektir.»
Bu hadisi Buhârî «Zekât» bahsinde tahrîc etmistir.
Arap diyarinin çayir ve çimenliklere dönmesinden murâd: Son derese ziraata elverisli olmasi fakat yine de metruk ve mühmel birakilmasidir. Bunun sebebi harp ve fitnelerin çogalmasindan erkeklerin azalmasi-, kiyamet yaklastigi için mala tama' kalmamasi; baga bahçeye ehemmiyet veren bulunmamasidir.
îkinci hadisdeki — kelimesi iki vecihle zaptedilmistir. Meshur olan veçhe göre— seklinde okunur. Bu takdirde cümlenin mânâsi:
«Mal kapidan tasacak, hattâ mal sahibi: Acep bunu benden sadaka olarak kim kabul edecek? diye endiseye düsecektir.» demektedir. Bu takdirde «Rabbü'l- Mâl» terkibi mefûl olur.
îkinci veçhe göre kelime .^ seklinde okunur. Buna göre cümle:
«Mâl sahibi malini sadaka olarak kabul edecek kimse arar.» mânâsina gelir. Ve «Rabbü'l - Mâl» terkibi fail olmak üzere merfû okunur.
Nevevî, birinci vechin daha güzel ve meshur oldugunu söylemistir.
Erab: Hacet, demektir.
Kirmâni (? - 786) hadîs-i serif de bahsedilen hâlin ashâb-i kiram zamaninda vukûbuldugunu ileri sürerek: «Onlara sadaka verilir faka tkabûl etmezlerdi.» demisse de, Aynî onun sözünü: «Bu, onlarin zühd-ü takvasindan

ve dünyâya tama' etmemelerinden ileri geliyordu. Mal, kapidan tastigi için degildi. Mal pek az, ihtiyâç çok olmasina ragmen onlar sadaka kabul etmiyorlardi.» seklinde tashih etmistir.

62- (1013) Bize Vâsil b. Abdil'a'lâ Ile Ebû Küreyb ve Muham-med b. Yezîd Er-RIfâî [19] rivayet ettiler. Lâfiz Vâsil'mdir. Dediler ki: Bize Muhammed b. Fudayl, babasindan, o da Ebû Hâzim'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resulüllah (Saallallahü Aleyhi ve Sellem) i
«Yer bütün cigerparelerini attin ve gümüsten sütunlar hâlinde kusacak; kaatil gelerek: Ben, bunlar için öldürdüm; diyecek, akrabasina yardim etmeyen, gelerek-. Ben, bunlar için akrabam ile alâkami kestim, diyecek; hirsiz gelerek: Benim elim, bunlar için kesildi! diyecek. Sonra bu altin ve gümüsü terkedecek, onlardan hiç bir sey almayacaklar, buyurdu.
Eflâz: Feliz'in cem'idir. Felîz dahi Felze'nin cem'idir.
Felze: Uzunluguna kesilmis ciger parçasidir. Burada hassaten onun zikredilmesi: Kuzunun en güzel yeri oldugu içindir.
Hadisin mânâsi: Yerden çikan altin ve gümüs parçalarinin kuzu cigerine benzetilmesidir.
Çikan altin ve gümüslerin sütunlarla temsil buyurulmasi dahî onlarin çoklugunu ve büyüklügünü sütunlara benzetmek suretiyle ifadesidir.
Bu hadîs dahi yukarkiler gibi kiyamet alâmetlerini bildirmektedir. Bu hâl kiyamete pek yakin zuhur edecegi içindir ki: Vaktiyle altinla gümüs ugurunda can veren kaatil, akrabagsindan geçen kaati', elinden olan hirsiz simdi onlan önlerinde hazir bulduklari hâlde bir parçasini bile almiyacaklardir.

19- Helal Kazançtan Verilen Sadakanin Kabulü ve (Sevabinin) Arttirilmasi Babi

63- (1014) Bize Kuteybetü*bnu Said rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys, Saîd b. Ebi Saîd'den, o da Saîd b. Yesâr'dan naklen rivayet etti, o da Ebû Hüreyre'yi söyle derken isitmis. (Ebû Hüreyre söyle demis). Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîîemh
«Hiç bir kimse helâlinden bir sadaka vermemistir ki, Rahman olan Allah onu yemini ile kabul buyurmus olmasin. —(Zaten) Allah helâlden baskasini da kabul buyurmaz— velev ki (sadaka) bir hurma tanesinden ibaret olsun. Bu hurma Rahmân'in keffinde sizden birinizin tayini yâhût sütten kesilen deve yavrusunu büyüttügü gibi büyür hattâ dagdan daha büyük olur.» buyurdular.

64- (...) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ya'kub yânî tbnü Abdirrahmân el-Kaarî, Süheyl'den, o da babasindan, o da Ebu Hüreyre'den naklen rivayet etti ki, Resûlüllah (Saallal-îahü Aleyhi ve Sellem)'-
«Hiç bir kimse helâl bir kazançdan bir hurma tanesi tesadduk etmez ki Allah onu yemini Ile alarak tâ dag kadar yahut daha büyük oluncaya kadar sizden birinizin tayini veya disi deve yavrusunu büyüttügü gibi büyütmesin.» buyurmuslar.

(...) Bana Ümeyyetübnü Bistâm rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ye-zîd yân» îbnü Zürey' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ravh b. Kaasim rivayet etti. H.

Bana bu hadîsi Ahmed b. Osman el-Evdi [20] de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hâlid b. Mahled rivayet etti. (Dedi ki): Bana Süleyman yâni Ibni Bilâl rivayet eyledi. {Ravh ile Süleyman'in) ikisi birden Süheyl* den bu isnâd ile rivayette bulundular.
Ravh hadîsinde: «Helâl olan kazancdan tesadduk ederek onu gerektigi yere verirse...» ifâdesi vardir. Süleyman'in hadîsinde ise; «Onu yerine koyarsa...» denilmistir.

(...) Bana bu hadîsi Ebu't-TâhIr de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Hisâm b. Sa'd, Zeyd b. Eslem'den, o da Ebû Sâlih'den, o da Ebu Hüreyre'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den naklen, Ya'kûb'un, Süheyl' den rivayet ettigi hadis gibi rivayette bulundu.
Bu hadisi Buhâri «Kitâbu'z-Zekât» ile «Kâtabu't-Tevhid»' de tahric etmistir.
Buhari'nin rivayetinde «Bir hurma» yerine «Bir hurmaya muâdil» denilmistir.
Tayyib)den murâd: Helâl kazanç'dir.
«(Zâten) Allah helâl'den baskasini kabul buyurmaz.» ifâdesi bir cüm-le-i mu'terizadir. Bu cümle te'kid için hasr suretiyle sart ve cezanin arasina getirilmistir.
Yemin: Sag el, kef: Avuç, mânâsina gelirse de, burada mezkûr kelimeler mütesâbihâttandir. Ve sadakanin kabulünden kinayedir.
Hattâbi diyor ki: «Yeminin zikredilmesi, sadakanin hüsn-u kabulünü göstermek içindir. Zira insanlarin örf-ü âdetine göre kiymetli seyler sag el ile alinir.»
Bâzilari «Bundan murâd: Sadakanin derhâl kabulüdür.» demislerdir.
Bu bâbda Tiybi'de sunlari söylemistir: -Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)t sadakayi helâl olmakla kayitladiktan sonra bunu Allah'in yemini ile kabul ettigini bildirmistir. Çünkü seref hususunda helâl ile yemîn arasinda münasebet vardir. Bundan dolayidir ki. Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) sag elini temizlik için tahsis buyurmustu.»
Felüm: Erkek tay, demektir. Disisine «filve» denir. Bu kelime hakkinda daha baska tefsirlerde bulunanlar da olmustur.
«Sizden birinizin tayini büyüttügü gibi...» cümlesi bir temsildir. Zira tay beslendikçe büyür. Amelin neticesi olan sadaka da öyledir. Sadaka helâl maldan verilirse Allah Teâlâ, onun sevabini katlamakta devam eder. Nihayet bir hurma tanesi dag kadar büyükmüs gibi muazzam sevaplara sebep olur.
Hadîs-i serîfde «Dagdan daha büyük oluncaya kadar büyür.» bu-yurulmasimn mânâsi budur. Dâvûdi diyor ki: «Yani bir hurma tnesi tesadduk eden, kimse dag kadar mal tesadduk etmis gibi olur.»
Sadakalarin büyütülmesi, ecirlerinin katlanmasiyla olur. Maamâ-fih Dâvûdinin dedigi gibi hadis-i serif den bizzat sadaka olarak verilen malin büyütülmesi kastedilmis de olabilir. Bunun hikmeti: O malin kiyamet günü mizanda agir basmasidir. Nitekim babimizin ikinci rivayetinde: «Dag kacfar yahut daha büyük.» Duyurulmasi bu mânâyi te'yîd eder.
Ibni Cerir'in baska bir vecihle Kaasim'den naklettigi rivayette:
Sâhibi kiyamet gününde sadakasinin Uhud dagindan daha büyük oldugunu görecektir. Duyurulmustur.
Yine Kaasim'in Tirmizî' deki rivayetinde:
«Bir lokma, Uhud dagi kadar olacaktir.» denilmistin
«Kalûs»: Disi deve yavrusu, demektir. Erkegine «Kalûs» demezler.
«Fasîl» Memeden ayrilmis deve yavrusu, demektir.
Hadisi serif «Allah ribâyi mahveder. Ama sadakalari büyütür. [21]» âyet-i kertmesine muvafiktir.

65- (1015) Bana Ebû Küreyb Muhammedü'bnu'1-Alâ' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Fudayl b. Merzûk rivayet etti. (Dedi ki): Bana Adiyy b. Sabit, Ebû Hâzim'den, o da Ebû Hüreyreden naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Ey Insanlar! Süphesiz ki Allah, Tayyibdir. Tayyîb'den baska bir sey ka-bû! etmez. Allah, mü'minlere de Resullere emrettigi seyleri emir ederek: (Ey Resuller! Helâl olan seylerden yiyin ve sâlih amellerde bulunun. Çünkü ben. Sizin yaptiklarini pekâlâ bi!irim [22] (Baska bir âyette): (Ey imân edenler! Size verdigimiz riziklarin helâl hos olanlarindan yiyin. [23] buyurmustur.» dedi.
Sonra sunlari söyledi: Bir kimse (Hak yolunda) uzun sefere çikar, saçlari dagilmis, toza topraga bulanmis bir

hâlde ellerini semâya uzatarak: Yâ Rabbî, yâ Rabbî! diye duâ eder. Hâlbuki yedigi haram, içtigi haram, giydigi haram (hâsili) kendisi haramla beslenmis olursa böylesinin duasi nasil kaböl edilir?»
Kaadi îyâz'in beyânina göre Allah Teâlâ'nm «Tayyib» diye sifatlanmasi: Her türlü noksanliklardan münezzehtir, manasinadir. Binâenaleyh Kuddûs gibidir.
Tayyib: Lûgatta «Temizlik- ve «kirden pastan selâmette kalan» mânâsina gelir.
Bu hadis, islâmm temellerini teskil eden hadislerden biridir.
Yine Kaadi îyâz: «Ben, bu gibi hadîslerden 40 tanesini bir cüz hâlinde topladim.» demektedir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellern) hacc, sileyrahm ve müsta-hab olan ziyaretler gibi tâatlardan birini ifâ için uzun yola çikan fakat yedigi içtigi her seyi haram olan yâni haramdan beslenen bir kimsenin duasi ve taati kabul edilmiyecegini beyân buyurmustur. Bundan maada hadîs-i serîfde su hükümler çikarilmistir:
1- Müslüman helâl mal kazanarak, helâlinden yemeli ve helâlinden yedirmeli; Haram maldan infâktan sakinmalidir.
2- Duâ etmek isteyen kimse helâl ve harama baskalarindan daha ziyâde dikkat etmelidir.

20- Yarim Bir Hurma veya Güzel Bir Söz ile de Olsa Sadakaya Tesvik ve Sadakanin Cehennemden (Koruyan) Bir Perde Oldugunu Beyan Babi

66- (1016) Bize Avn b. Sellâm El-Kûfi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Züheyr [24] b. Muâviyete'l - Cu'fi, Ebû Ishâk'dan, o da Abdullah b. Mâ'kîl [25] 'den, o da Adiyy b. Hâtim'den naklen rivayet etti. Adiyy: Ben, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeUem)"U
«Sizden her kim cehennemden velev varim hurma tanesiyle koruna-bilecekse hemen bunu yapsin.» buyururken isittim, demis.

67- (...) Bize Aliyy b. Hucr Es-Sa'dî ile Ishâk b. Ibrahim ve Alî b. Hasrem rivayet ettiler. Ibni Hucr (Haddesena), ötekiler (Ahbera-ne) tâbirini kullandilar. (Dediler ki): Bize îsâ b. Yûnus haber verdi. (Dedi ki): Bize A'mes, Hayseme'den, o da Adiyy b. Hâtim'den naklen rivayet etti. Adiyy söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Sizden hiç bir kimse yoktur ki, Allah onunla konusmasin. (Hem) aralarinda tercüman da bulunmayacaktir. Sag tarafina bakacak (âhirete) gönderdiklerinden baska bir sey göremeyecek, sol tarafina bakacak: Gönderdik-lerinden baska bir sey göremiyecek. Önüne bakacak-. Yüzünün karsisinda cehennemden baska bir sey göremiyecektir. Binâenaleyh yarim hurma ile bile olsa cehennemden korun un.»buyurdular.
Ibni Hucr sunu da ziyâde etti: «A'mes dedi ki: Bana Arar b. Mürra, Hayseme'den naklen bu hadîsin mislini rivayet etti. O, bu hadîste ziyâde olarak (Velev ki güzel bir kerime ile olsun.) ibaresini rivayet etmis.»
Ishâk da: «A'mes, Amr b. Murra'dan, o da Hayseme'den naklen rivayet etmis.»
Ishâk da: «A'mes, Amr b. Murra'dan, o da Hayseme'den naklen rivayet etti; dedi.» seklinde rivayette bulundu.

68- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Ebû Küreyb rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ebû MuâvIye, A'mes'den, o da Amr b. Murra' dan, o da Hayseme'den, o da Adiyy b. Hâtim'den naklen rivayet etti. Adiyy söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) cehennemi zikrederek yüzünü çevirdi ve korundu. Sonra:
«Cehennemden korunun.» buyurdu. Sonra yine yüzünü çevirdi ve korundu. Hattâ biz onu görüyor galiba zannina kapildik. Sonra (tekrar) :
«Yarim hurma fle de olsa cehennemden korunun. Onu da bulamiyan (hiç olmazsa güzel) bir sözle cehennemden korunsun.» buyurdular.
Ebû Küreyb (gâlibâ) kelimesini zikretmedi. Ve: «Bize Ebû Muâ" viye rivayet etti. (Dedi ki): Bize A'mes rivayet etti...» dedi.

(...) Bize Muhammedü'bnüTMüsenhâ ile îbni Bessâr rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Amr b. Murra'dan, o da Hayseme'den, o da Adiyy b. Hâ-tim'den, o da Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den naklen rivayet etti ki, Efendimiz üç defa cehennemi anarak, ondan (Allah'a) siginmis. Yüzü ile de sakinmis. Sonra:
«Yarim hurma ile bile olsa cehennemden korunun onu da bulamazsaniz (hiç ofmazsa} güzel bir sözle (cehennemden sakinin.)» buyurmuslar.
Bu hadisi Buhârî «Zekât» bahsinin bir-iki yerinde ve «Ki-tâbu'r-Rukaak»'da tahrîc ettigi gibi imam Ahmed, îbni Huzeyme ve Îbni Ebî'd-Dünyâ dahî muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
Hadisde geçen «Tercüman» kelimesi «Tercüman» seklinde de okunmustur.
«Tercüman»: Baskasinin sözünü tefsir ve îzâh eden kimsedir.
Aynî diyor ki: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in:
Sagina bakacak; Ahirete gönderdigi seylerden baska bir sey göremiye-cek... ilâh... buyurmasi: Temsil kabilin dendir. Çünkü insan basi dara geldigi vakit sagina soluna bakmarak yardimci arar.»
Bâzilari: Bundan murâd: Kaçacak yol aramasi olabilir. Cehennemi gören kimse ondan kurtulmak için kaçacak bir yol arar fakat Allah'in takdir buyurdugu cehennem yolundan baska bir sey göremez.» demislerdir.
Esâha kelimesinin mânâsi hakkinda bir çok sözler söylenmistir. Imam Halil b. Ahmed ile diger bir takim ulemâya göre bu kelime: Uzaklastirdi, çevirdi; mânâlarina gelir. Ekser-i ulemâya göre: Korundu ve bir iste ciddiyet gösterdi, demektir.
Bâzilari: gelen; diger bâzilari: Kaçan, mânsina geldigini; bir takimlari da: Arkasindakine mâni olarak, sana dogru gelen, demek oldugunu söylemislerdir.
Nevevi'ye göre: Burada bu mnâiarm hepsi kastedilmis olabilir. Yâni Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) sanki cehennemi görüyormus gibi korunmus yahut cidden îzâha çalismis veya konusarak muhatabina yönelmis yahut kaçan kimse gibi çekinerek cehennemden korunmayi tavsiyede bulunmustur.
Güzel sözden murâd: Nasihat ve tâlim gibi ser'an tâat sayilan sözlerdir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Müslüman az da olsa sadaka vermeye gayret etmelidir. Zî-râ sadakanin azi dahî cehennemden kurtulmaya sebep olur.
2- Güzel söz, cehennemden kurtulma sebeplerinden biridir.

69- (1017) Bana Muhammedü'bnü'l-Müsennâ El-Anezî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Ca'fer haber verdi. (Dedi ki) -. Bize Su'be, Avn b. Ebî Cuhayfe'den, o da MünzIr [26] b. Cerir'den o da babasindan naklen rivayet etti. Cerîr söyle demis: Biz gündüzün ortasinda Resûlüllah (Salîaîlahü Aleyhi ve Sellemyin yaninda bulunuyorduk. Derken yalin ayak kaplan postu rengindeki gömleklerini veya abalarim baslarina geçirmis, kiliçlarini çekmis; ekserisi hattâ hepsi Mudar kabilesine mensup çiplak bir takim adamlar Peygamber [Sdîaîîahü Aleyhi ve SellemYe geldiler. Onlarin muhtaç hâlini görünce Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyin yüzü degisti. îçeri girip çiktiktan sonra Bilâl'e emir buyurdu, Bilâl ezani okuyarak kaamet getirdi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyde namazi kildirdi. Sonra hutbe okudu ve:
«Ey insanlar! Sizi bir kisiden yaratan Rabbinizden korkun... [27] âyet-I kerimesini sonuna (yâni) «Süphesiz ki Allah sizin üzerinizde gözcüdür» âyetine kadar ve Hasr süresindeki «{Allah'dan korkun. Her nefis yârin (ÂhIret) için ne gönderdigine bir baksin. A'fahtan korkun... [28] » âyet-i kerimesini okudu.
(Sözüne devamla) «Bir adam dinarindan, dirheminden, elbisesinden, bir sâ' bugdayindan, bir sâ' kuru

hurmasindan sadaka vermelidir. Velev ki yarim hurma olsun» buyurdu.
Derken Ensâr'dan bir zât hemen hemen elinin tasiyamiyacagi kadar hattâ elinin tasimaktan âciz kaldigi bir kese getirdi. Sonra bir biri ardinca herkes bir seyler getirdiler. Netice'de yiyecek ve elbiseden mütesekkil iki yigin gördüm. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)" in (mübarek) yüzünde altinla yaldizlanmis gibi parladigini gördüm. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Her kim Islâm'da güzel bir çigir açarsa, o çigirin ecri ile kendisinden sonra o çigirla amel edenlerin ecirlerinden hiç bir sey noksan edilmemek sartiyla sevaplari kendine aittir. Ve her kim Islâm'da kötü bir çigir açarsa o çigirin vebali ile kendisinden sonra onunla amel edenlerin vebali hiç bir noksanlari olmamak üzere ona aittir.» buyurdular.

(...) Bize Ebû Bekir b, EbI Sey be rivayet etti (Dedi ki): Bize Ebû Üsâme rivayet etti, H.
Bize Ubeydullah b. Muâz El-Anberî de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Babam rivayet etti. Bu râvîlerin ikisi birden demisler ki: Bize Su* be rivayet etti. (Dedi ki): Bana Avn b. Ebî Cuheyfe rivayet etti. (Dedi ki): Ben, Münzir b. Cerîr'I babasindan naklen rivayet ederken dinledim; söyle demis: Biz, gündüzün ortasinda Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfin yaninda idik...»
Râvî hadîsi tbni Ca'fer hadisi gibi rivayet etti.
îbni Muâz hadîsinde: «Sonra ögle namazini kildirdi, sonra hutbe okudu, dedi.» ziyâdesi vardir.

70- (...) Bana Ubeydullah b. Ömer El-Kavârîrî ile Ebû Kâmil ve Muhammed b. Abd il melik El-Emevî rivayet ettiler. Dediler ki: Bize Ebû Avâne, Abdülmelik b. Umeyr'den, o da Münzir b. Cerîr'den, o da babasindan naklen rivayet etti. Cerir söyle demis: «Ben, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeHemJ'in yaninda oturuyordum. Derken kaplan postu rengindeki gömleklerini baslarina geçirmis bir takim insanlar Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel!em)'e geldiler...»
Râvîler bu hadîsi kissasi Ile rivayet ettiler. Bu hadîste: «Resûlüllah Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ögle namazini kildirdi. Sonra küçük bir minbere çikarak Allah'a hamd-ü senada bulundu. Ve: Bundan sonra:
«(Malûmunuz olsun ki) Allah, kitabinda (Ey insanlar! Rabbinlzden korkun!..) âyet-l kerîmesini indirdi; buyurdular.» Ibaresi de vardir.

71- (...) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ce-rir, A'mes'den, o da Mûsâ b. AbdîIIâh [29] b' Yezîd ile Ebû'd-Duhâ* dan, onlar da Abdurrahmân b. Hilâl El Absi'den, o da Cerir b. Abdil-lâh'dan naklen rivayet etti. Cerîr söyle demis: «Bedevilerden bir takim Insanlar Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUem)'* geldiler, üzer-lerindeki giyimleri yapagidandi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel-lem) onlarin bu kötü hâlini gördü; muhtaç vaziyette idiler...»
Râvî hadîsi yukari d akil erin hadisleri mânâsinda rivayette bulundu.
Nimâr: Nemre'nin cem'idir.
Nemre: Yapagindan dokunan çizgili kumastir. Siyah beyaz çizgileri hâvi oldugu için kaplan postuna benzetilerek, kumasa bu ismin verilmis olmasi muhtemeldir.
«Müstâbîn Nîmâr» tâbiri: yapagidan dokuma örtülerini ortadan yararak baslarina geçirmisler, mânâsina gelir.
Kûm veya kevm: Yigin, demektir. Esâs ittibâriyle bu kelime «Râ-biye» gibi tep eve yüksek yer, mânâsina gelir. Sonradan mecazen her sey'in yigin hâlinde çok olan miktarina «Kûm» denilmistir.
«Müzhebe» kelimesi «Müdhüne» seklinde de rivayet olunmussa da Kaadi 1yâz ile diger hadîs imamlarinin beyânina göre bu rivayet tasniftir.
«Müzhebe»'nin tefsiri hakkinda Kaadi îyâz iki vecih beyân etmistir;
Birinci veçhe göre: Bu kelimenin mânâsi: Altinla yaldizlanmis gümüs, demektir. Yüzün güzelligini ve nurunu ifâde hususunda bu mânâ daha beligdir.

Ikinci veçhe göre: Râvî Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in güzelligini ve nurunu altin yaldizli derilere benzetmistir.
Araplar deriden yaptiklari bâzi esyanin üzerine altin çizgiler çizerlerdi.
Fahr-i Kâinat (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin sevinmesine sebep: Müslümanlarin kendi emrine imtisâlen tâatullah'a kosmalarini ve gelen muhtaç insanlarin baslarini çözmelerini gözleriyle görmesidir.
Müslümanlarin birbirlerine gösterdikleri sefkat ve yardim, kendilerini son derece memnun etmistir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Müslümanm, birini muhtaçlara yardim ve müslümanlara sefkat ederken gördügü zaman sevinmesi gerekir.
2- Hadîs-i serif, hayir hasenat hususunda ön-ayak olmaya tesvik, bâtü ve çirkin seylerden menetmektedir. Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem)'in-
Her kim Islâmda güzel bir çigir açarsa... ilâh...» buyurmasina sebep: îlk olarak ashâb-i kiramdan birinin tasiyamiyacagi kadar agir bir kese para getirmesidir. Onu görünce diger ashâb-i kiram da elbise, yiyecek v.s. getirmislerdir. Su hâlde bu hususta en büyük fazilet ve .sevap, keseyi getirmekle bu ihsan kapisini açan ilk zâta aittir.
3- Hadls-i serif: «Sonradan îcât edilen her sey bid'atUr; her bid'at da dalâlettir.» hadisini tahsis etmektedir. Babimiz hadîsinden anlasiliyor ki: Bid'at hadîsinden murâd: Alel'itlâk iyi veya kötü her bid'at degil, bâtü ve kötü bid'atlardir.
Bid'atlarin: Vâcîp, mendûb, haram, mekruh ve mubah olmak üzere bes kisma ayrildigini yerinde görmüstük.

21- Ücretle Yük Tasiyarak Sadaka Vermek ve Sadaka Veren Kimseyi (Az Verdi Diye) Küçümsemekten Siddetle Nehi Babi

72- (1018) Bana Yahya b. Mâîn rivayet etti. (Dedi ki): Bize Gunder rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be rivayet etti. H.
Bana bu hadîsi Bisrü'bnü Hâlid dahî rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Muhammed yâni tbni Ca'fer, Su'be'den, o da Süleyman'dan, o da Ebû Vâil'den, o da Ebû Mes'ûd'dan naklen haber verdi. Ebû Mes'ûd söyle demis: Sadaka vermeye me'mûr olduk (Bu maksatla) hammallik ediyorduk. (Bir defa) Ebû Akil yarim sâ' [30] sadaka verdi. Baska biri ondan daha çok bir sey getirdi. Derken münafiklar:
— «Süphesiz ki Allah bunun sadakasindan müstagnidir; öteki de ancak riya için fazla verdi.» dediler.
Bunun üzerine (mü'mînlerden nafile sadaka verenlerle güçlerinin yettiginden baska bir sey vermeyenleri alaya alanlar yok mu, Allah onlari rezîl rusvay edecektir. [31] âyet-i kerîmesi nazil oldu.
Bisr: «Nafile sadaka verenler» tâbirini söylemedi.

(...) Bize Muhammedü'bnü Bessâr rivayet etti. (Dedi kî): Bana Saîdü'bnü Ram" rivayet etti. H.
Bana, bu hadîsi Ishâk b. Mansûr da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Dâvûd haber verdi. Bu râvîlerin ikisi de Su'be'den bu isnâdla rivayette bulunmuslardir. Saîdü'bnü Rabî' hadîsinde: «Biz, sirtlarimizda yük tasiyorduk, dedi.» ibaresi vardir.
Bu hadîsi Buhâri «Kitâbu't-Tefsîr» ve «Kitâbu1z-Zekât»'da tahrîc etmistir.
Hadis-i serif burada meçhul sigasiyla vârid olmussa da, Buhâri'nin *Kitâbu*z-Zekât»'daki rivayetinde «Sadaka ayeti nazil olunca biz sirtimizla yük tasimaya basladik...» buuyrularak, sadaka emrini verenin Allah Teâlâ oldugu bildirilmistir.
Anlasiliyor ki «Sadaka âyeti» denilen «Onlarin mallarindan sadaka-ol» emr-i ilâhisi nazil olunca Ashâ-b-i kiram hemen sadaka vermeye sitâb etmis, verecek sadaka bulamiyanlar hammallik ederek kazandiklari

yevmiyeden sadaka vermislerdir.
Yarim sâ' sadaka veren Ebû Akil (Radiyallahü anh)'in ismi Habbâb'dir îbni Abdilberr'in beyânina göre Ebû Akü (Radiyallahü anh) sâ1 kuru hurma getirerek odanin içine bosaltmis, bunu gören münafiklar gülüserek: «Allah, Ebû Akîl'in sâ' indan ganîdir.» demisler.
Îbni Çerir'in rivayetine nazaran Hz. Ebi Akil: bir iki sâ' kuru hurma mukaabilinde çalistim. Birini aileme götürdüm, digerini ibâdet olmak üzere Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem)'e getirirdim. Ona vararak sadaka getirdigimi haber verince:
(Getirdigin sadakayi, sadaka matlarinin yanina dök.) buyurdular. Derken münafiklar alay ettiler. Ve: (elbette, Allah bu fakirin sadakasindan müstagnidir) dediler. Bunun üzerine:
Kendi gönülleri ile sadaka veren mü'mtnleri alaya alanlar yok mu...) âyet-i kerimesi nazil oldu.
Bu bâbda vârid olan bir çok hadîslerden anlasiliyor ki: Sadaka getirenlerin sayisi yalniz iki zâta münhasir degildir.
Kirmani buradaki hadîste Hz. Ebû Akî1'in yarim sâ'; zekât hadisinde ise bir zâtin bir sâ'; tesadduk ettigine bakarak bunlarin ayri ayri kimseler olmalari ihtimâli üzerinde durmustur.
Buhârî'de ismi zikredilemeyen bir zât daha vardir. Onun hakkinda: «Çok sey tesadduk etti.» denilmistir.
Ayni, bu zâtin Abdurrahmân b. Avf Radiyallahü anh) oldugunu söylemistir. Hz. Abdurrahmân dört yahut sekizbin dirhem sadaka getirmistir ki bu miktar o günkü malinin yansi oldugu söylenir.
Yine o gün Âsim b. Adiyy (Radiyallahü anh) yüz ölçek kuru hurma tesadduk etmistir.
îmam Ahmed b. Hanbel'in hadîsde Hz. Abdurrahmâ; b. Avf m Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e 40 okiyye sadaka getirdigi, Ensâr'dan bir zâtin da bir sâ' yiyecekle geldigi; bunu gören bâzi münafiklarin:
— «Vallahi Abdurrahmân bunu riya için getirdi.» dedikleri, yiyecek getiren zât için de:
— «Allah ve Resulü bu bir sâ'dan müstagnidirler.» diyerek alay ettikleri bildirilmektedir.
Hadîs-i serif Müslümanlari sadakaya itinâ göstermeye, verecek bir sey bulamadiklari zaman ücretle çalismak gibi mubah sebeplerle sadaka vermenin yolunu aramaya tesvik etmektedir.

22- Menihanin Fazileti Babi

73- (1019) Bize Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süf-yân b. Uyeyne, Ebû'z - Binâd'dan, o da A'rac'dan, o da Ebû Hüreyre' den merfûan rivayet etti ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)?
«Dikkat edin! Sabahleyin bir kap, aksamleyin bir kap süt veren bir deveyi meniha olarak bir aileye veren bir kimse için bunun sevabi pek büyük olur.» buyurmuslar.

74- (1020) Bana Muhammed b. Ahmed b. Ebî Halef rivayet etti. (Dedi ki): Bize Zekeriyyâ b. Adîyy rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ubey-dullah b. Amr, Zeyd'den, o da Adîyy b. Sâbit'ten, o da Ebû Hâzim'den, o da Ebû Hüreyreden, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den naklen haber verdi. Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) nehîy buyurarak bâzi hasletler söylemis ve:
«Her kim meniha olarak birine sagmal bir hayvan verirse, o hayvanin sabah ögünü de, aksam Ögünü de bir sadaka olur.» buyurmuslar.
Bu hadîsi Buhâri «Hibe» bahsinde tahric etmistir.
Menîha: Lügatte; atîyye, bahsis ma'nâsinadir. Seriat istilahinda ise: Bir kimseye bir müddet sütünden istifâde ederek sonra sahibine iade sartîle verilen sagmal deve veya koyundur. Bir müddet yününden veya yapagindan istifâde için verilen hayvan) dahî menîhadir. Kazzâz'in beyânina, göre meniha ancak koyunla deveden olur. Bu bâbda Ebû Ubeyd sunlari söylemistir:
«Araplarca menîha iki surette yapilir: Birinci surete göre: meniha, bir kimsenin dostuna hediyye vermesidir; verilen mal o sahsin olur.
Ikinci surete göre: Bir deve veya koyunu yün ve sütünden bir müddet istifâde ettikten sonra tekrar sahibine iade

sartîle emaneten vermektir. Lügat ulemâsinin beyânlarina göre «menîha» kelimesi «minha» seklinde dahi okunabilir, ve hayvanda oldugu gibi meyve sâirede de yapilabilir.
Filhakika sahih bir rivayette Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in H z. Ummî Eymen'e bir hurmaligi menîha olarak verdigi beyân olunmustur.cümlesi «Bu deve sabahleyin tas dolusu süt vererek gider; aksamleyin de tas dolusu süt vererek gelir.» yâni «aksam sabah büyük tas dolusu süt verir.» mânâsina menîhayi metheden bir sifat cümlesidir.
Uss: Büyük tas, demektir.
Kadeh: Iki kisiyi doyuracak kaptir.
Sabûh: Sabahleyin sagilan süt:
Gabûk: Aksamleyin sagilan süt, demektir.
.Kaadi Iyâz'm beyânina göre bu iki kelime «Sadaka»1 dan bedel olmak üzere mecrûr okunurlar. Zarf olmak üzere mansûb okunmalari da caizdir.
Hadîs-i serif, menihanin faziletine delildir.

23- Cömert ile Bahilin Misali Babi

75- (1021) Bize Amru'n-Nâkid rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân b. Uyeyne, Ebû'z - Zinâd'dan, o da A'rac'dan, o da Ebû Hürey-re'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyden naklen rivayet etti. Amr söyle dedi: Bize Süfyân b. Uyeyne de rivayet etti. (Dedi ki): Ibni Cüreyc Hasan b. Müslim'den, o da Tâvûs'dan, o da Ebû Hü-reyre'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Se/Jem)'den naklen rivayet ettigini söyledi. Efendimiz söyle buyurmuslar:
«Infâk edenle, sadaka verenin misâli üzerinde memelerinden köprücük kemiklerine kadar Iki cübbe yahut Iki zirh bulunan bir adamin misâli gibidir. Infâk eden öteki râvî: Sadaka veren istedigi vakit; demis. Sadaka vermek Istedimi cübbesi bedenini kaplar. Yahut üzerine yayilir. Cimri olan kimse infâk etmek istedimi cübbesi büzülür ve her halkasi yerini alir. O derecede ki: parmak uçlarini kaplar ve izini örter.»
Ebû Hüreyre :*Cübbeyi benisletmeye çalisir, ama genisletmez, de mek istiyor.» demis.

(...) Bana, Süleyman b. Ubeydillâh Ebû Eyyûb El - Gaylânî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Âmir yâni El - Akadî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibrahim b. Nâfi', Hasen b. Müslim'den, o da Tâvûs'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis:
«Resûlülfah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) cimri ile cömerti üzerlerinde demirden zirhlar bulunan ve elleri memeleri ile köprücük kemiklerine dogru sikistirilan fki adamla temsil buyurdu. Cömert her sadaka verdikçe zirhi genisler; o derece ki: Parmak uçlarini bile kaplar; izini de örter. Cimri bir sadaka vermek istedimi zirhi büzülür ve herhalkasi yerini alir.»
Ebû Hüreyre! «Ben, Resûlüllah {Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)^ parmagini yakasina sokarak isaret ederken gördüm. Onun zirhini genisletmeye çalisip, zirhin genislemedigini bir görseydin (sasar kalirdin.)» demis.

77- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Demis ki): Bize Ahmed b. Ishâk el - Hadramî, Cüheyb'den rivayet etti. (Demis ki): Bize Abdullah b. Tâvûs, babasindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selîem):
C:mri îte cömertin misâli, üzerlerinde demirden zirhlar bulunan iki adamin misâli gibidir. Cömert olan, bir sadaka vermek Istedimi cübbesi izini örtecek derecede genisler. Bahil, bir sadaka vermek istedimi cübbesi bü-zülür de, elleri köprücük kemiklerine yapisir. Ve her halka, Yanindaki halkaya sikisir.» buyurdular.
Bunu müteakip: Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"i:
«Zirhi genisletmege çalisir amma genisletemez...» buyururken isittim.
Bu hadîsi Buhari «Zekât», «Libâs» ve «Cihâd» bahislerinde; ve Nesâi dahi «Zekât» bahsinde muhtelif râvîlerden

tahrîc etmislerdir.
Kaadi Iyâz'm beyânina göre hadîsin birinci rivayetinde râvilerin vehimlerinden nes'et eden bir çok tashîf, tahrif, takdim ve te'hîrler vardir. Hadîsin dogru sekli, sonraki rivayetlerinden anlasilmaktadir. Meselâ birinci rivayette «Münfik ile mütesaddik...» denilmistir; bu hatâdir. Dogrusu: «Mütasaddik ile bahîl...»'dir.
Yine bu rivayette «Bir adamin misâli gibidir.» denilmistir. Dogrusu «iki adamin misâli»'dir.
Ayni rivayette «Iki zirh yahut iki cübbe.» denilmistir. Dogrusu seksiz olarak «Iki zirh...»dir. Nitekim sonraki rivayetler bu sekildedir.
Cünne: Zirh demektir. Bu rnânâ nefs-i hadîste halkalarindan bahsedilmek suretiyle beyân buyurulmustur.
Hadîsin bütün nüshalarinda «Merrat» kelimesi zikredilmektedir. Ulemâ bunun da hatâ oldugunu söylemislerdir. Dogrusu «müddetedir ve «sebegat» gibi o da kapladi mânâsina gelir. Nitekim ikinci rivayette bunun yerine «inbisât» kelimesi kullanilmistir. Maamâfih «merrat» kelimesi dahi ayni mânâya kullanilabilir. Bu kelimeyi Buhârî «Mâdet» seklinde rivayet etmistir.
«Mâdet»: Meyletti, demektir.
Mezkûr kelimenin bâzi rivayetlerde «Mâret» yâni: «akti», yayildi» seklinde zaptedildigi görülmüstür.
Yine ilk rivayetteki «Cübbesi büzülür ve her hpJkasi yerini alir. O derecede ki: Parmak uçlarini kaplar ve izini örter.» ifâdesi hakkinda Kaadi lyâz sunlari söylemistir: «Bu sözde çok bozukluk vardir. Zira *parmak uçlarini kaplar ve izini örter.) sözü cimri hakkinda degil, cömert için vârid olmustur. Bu söz cimrinin ziddmi tavsif etmektedir. Cimrinin vasfi (Her halka yerine sikisir.) ve (Zirhi genisletmege çalisir ama genislemez.) sözleri ile ifâde buyurulmus-tur. Râvî cimriyi, cömertin sifatlari ile vasfetmis, bu suretle söz bozularak tenakuz vukübulmustur. Bâzi rivayetlerde (Tücinnu) yerine (Tahhüzzü siyâbehû) (Elbisesini parçaliyor.) denilmistir. Bu da bir vehimdir. Dogrusu: Cumhûr'un rivayet ettigi sekilde (Tücinnu)'dur. Tücinnu: Örtünür demektir. (Siyâbehû) kelimesi dahî vehimdir. Dogrusu (Benânehû)'dur. Cumhûr'un rivayeti budur. Nitekim ikinci rivayette bunun yerine (Enâmilehû) denilmistir. Benân ile enâmil: Parmak uçlari, demektir.»
Nevevî : «Râvi Amrfin bu sekildeki rivayetinin sa-hîh olmasi ihtimâli vardir. Bu takdirde hadisde mahzûf vardir. Ve söyle takdir edilir: Sadaka veren cömert ile cimrinin msiâli: Üzerlerinde cübbe veya zirh bulunan iki adamin misâli gibidir. Cümleden cimrinin hazfedilmesi, tezat suretiyle cömertte bu mânâ anlasildigi içindir. Nitekim Allah Teâlâ Hazretlerinim. Sizi sicaktan koruyacak gömlekler giversiniz [32] âyet-i kerimesi de bu kabildendir. Yâni sizi sicak ve soguktan koruyan gömlekler manasinadir. Sicak kelimesinden tezat tarikiyle soguk da anlasilacagi için âyetten soguk kelimesi hazf edilmistir. (Mütesaddik) kelimesi bâzi esâs nüshalarda (Mussaddik) seklinde zapt edil m istir. Bunlarin ikisi de dogrudur. (Ra-cül) kelimesine gelince; Bütün esâs nüshalarda burada oldugu gibi müfred sîgasi ile rivayet edilmisse de. bunun bâzi râvîler tarafindan degistirildigi anlasiliyor. Dogrusu (Racûleyin)'dir.» diyor.
Zirhin sahibinin izini örtmesi bir temsildir. Bununla sadakanin mali arttiracagi, cimriligin ise azaltilacagi anlatilmak istenilmistir.
Bâzilari bu cümlenin, cömertlikle bahilligin çoklugunu temsil ettigini söylerler. Zîrâ cömert olan bir kimse sadaka verirken eli açilir ve yayilir. O, buna alisir. Bahîl ise elini yumar; bu da onun için bir âdet olur.
Ulemâdan bâzilari «izini örter.» cümlesini -günahlarini yok eder.» mânâsina almislardir.
Cimrinin giydigi zirhin halkalarinin büzülmesini ve her halkanin yerini almasini dahî kiyamet gününde bu zirhla daglanaoaktir seklinde tefsir etmislerdir.
Fakat Nevevi bu tefsiri begenmemis, hadîsin bir temsilden ibaret oldugunu, kiyamette vukûbulacak seyleri haber vermedigini söylemistir.
Bâzilarina göre cömertle cimri hakkindaki bu temsilin hikmeti Teâlâ Hazretlerinin cömerti verdigi sadaka sebebiyle hem dünyâda hem âhirette affedecegini, verdigi sadakalarin bir zirh gibi kusurlarini örtecegini cimrinin ise dar bir cübbe giyerek avret mahalli açikta kalmis gibi dünyâda da âhirette de kusurlarinin açikta kalacagini beyândir.

Bu hususta daha baska mütâlâa yürütenler de olmustur,
Birinci rivayette Hz. Ebû Hüreyre1 nin : «Cübbeyi genisletmeye çalisir ama genislemez.» sözü yeknazârda müdrec gibi görünürse de, hakikatta müdrec degil, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seî/emJ'in hadisindendir. Nitekim ikinci rivayette:
«Onun cübbeyi genisletmeye nasil çalistigini fakat cübbenin genislemedigini bir görseydin, sasar kalirdin.» demesi bunu gösterir.
Sasar kalirdin...» cümlesi, sartin cevâbidir. Ve anlasilacagi için hafzedilmistir. Bu cümleyi temenni mânâsina anlamak da mümkündür. Bu takdirde mânâ söyle olur: «ResûlüUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in zirhi nasil genisletmeye çalistigini ve zirhin genislemedigini bir görmeliydin.»

24- Sadaka, Müstahikkinin Eline Geçmese Bile Veren Îçin Ecir Saabit Olacagi Babi

78- (1022) Bana Süveyd b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bana Hafs b. Meysera, Mûsâ b. Ukbeden, o da Ebû'z - Zinâd'dan, o da Arac'dan, o da Ebû Hüreyre'den, o da Peygamber (Saallaîlahü Aleyhi ve. Sellem)'den naklen rivayet etti. Söyle buyurmuslar:
«Bir adam: Ben, bu gece mutlaka bir sadaka verecegim; dedi, ve sadakasini çikararak bir fahisenin eline verdi. Derken halk: bu aksam bir fahiseye sadaka verildi, diye lâf etmeye basladilar. O adam: Yâ Rabbî bir fahiseye sadaka verdigim için sana hamd olsun. Ben behemahâl bir sadaka (daha) verecegim; dedi. Ve sadakasini çikararak bir zenginin eline verdi. (Bu sefer) halk (yine):
— Bir zengine sadaka verildi; diye lâf etmeye basladilar. Sadaka veren adam:
— Yâ Rabbî! Bir zengine sadaka verdigim için sana hamd olsun. Ben elbette bir sadaka (daha) verecegim; dedi ve sadakasini çikararak onu bir hirsizin eline verdi. Halk (yine):
— Bir hirsiza sadaka verildi! diye lâf etmeye basladilar. Bunun üzerine sadaka veren zât:
— Yâ Rabbî Bir fahiseye, bir zengine ve bir hirsiza sadaka verdigim için sana hamd olsun; dedi.
Sonra (rüyasinda) ona gelenler oldu ve:
— «Senin sadakan kabul olundu. Fahiseye gelince: Umulur ki bu sadaka sebebiyle zinasindan vazgeçip namuslu olur. Umulur ki: Zengin de Ibret alir da, Allah'in kendine verdigi maldan infâk eder. Ve yine umulur ki: Hirsiz da bu sadaka sebebiyle hirsizligindan vazgeçerek namuslu bir adam olur; dediler.»
Bu hadîsi Buhari ile Nesâî «Zekat» bahsinde tahric etmislerdir.
Sadaka vermeyi adayan zâtin ismi malûm degildir. Yalniz îmam Ahmed b. Hanbe‘in, Ibni Lehi'a tarikiyle A1rac'dan naklettigi rivayette bu zâtin Benî îIsrail1 den Oldugu büdîrilmistir.
Sadakasini evvelâ bir fahiseye sonra bir zengine, daha sonra hirsiza vermesi kasdtt degiV onlarin hâllerini bihnedigindendir.
Halkin diline düserek sadakasini müstahikkma vermedigini adayinca, yaptigi isten dolayi Allah'a hamdetmistir.
Ayni' nin beyânina göre: Bundan maksadi ya inkâr yahut te-accübdür. Eger inkâri kastetiaisse mânâ sudur: Zu zât sadakasini müstahikkma vermek istemistir. Ve yüzde yüz kabul olunacagini ümid ettigi için sözünü yeminle te'kîd etmistir. Sonradan sadakasinin bir fahise ve bir hirsiz eline düstügünü anlayinca, bunlardan daha kötü hâili olanlara tesaadüf etmedigi için Allah'a hamd eylemistir.
Teaccübe gelince: Sasilacak bir sey görüldügü zaman Allah'a hamd ederek ta'zîmde bulunmak âdettir. Nitekim bir çok defalar sasilacak bir hâl görülünce «Sübhânallah» denilir.
Tiybi diyor ki: «Bu zâtin bir fahiseye sadaka verdigi halkin diline düsünce, yaptigi is'e kendisi de sasmis ve Allah'a hamdetmistir.
Hadisdeki «Alâzâniyetin» s.özü mahfuz bir fiile mutaalliktir.»
Aynî mahfuzun fiilin «Ben sadaka mi verdim?» mânâsina gelen «Etesaddaktu» oldugunu söylemistir.
Yine Aynî' nin beyânina göre bâzilari bu cümlenin mânâsini anlayamamislardir.
Burada söyle bir suâl hatira gelebilir: «Hamd-ü sena yalniz iyi seyler için yapildigi hâlde bu zât n'için fahise ve

emsaline verdigi sadakadan dolayi Allah'a hamdetmistir.
Bu suâlin cevâbini Kirmânî vermis ve: «Sana hamd ederim... demek: Fahiseye verilen sadakadan dolayi hamd bana degil sanadir yâ Rabbî« Çünkü bu is benim degil, senin irâdenle olmustur, .demektir. Allah'in her irâdesi güzeldir hattâ kâfirlere nzik vermeyi irâde buyurmasi bile güzeldir.» demistir.
Sadaka veren zâta kimin geldigi bildirilmemistir. Ayni' nin beyânina göre o, bunu ya rüyasinda görmüs, yâ bir melek veya baska .biri tarafindan kendisine nida edilmis yahut zamanin Peygamberi tarafindan haber verilmistir. Bir âlimin fetvasi olmak ihtimâli de vardir.
Ebû Nuaym'm «Müstahrec»'inde tahric ettigi rivayette: «Söylentiler o zâtin fenasina gitti. Derken rüyasinda, kendisine gelenler oldu ve:
— Allah Azze ve Çelisenin sadakani kabul etti; denildi.» buyurularak hadisenin rüya hâlinde geçtigine isaret olunmustur.
Taberânî' nin rivayetinde dahî rüya hâlinde geçtigi zikredilmistir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Hadis-i serif, geçmis ümmetlere sadakanin mesru olduguna delâlet eder. Geçmis ümmetler, ehl-i hayirdan olmak sartiyla muhtaçlara sadaka verirlerdi. Onun için hadîste zikri geçen üç sinif insana neden sadaka veriliyor diye sasmislardi.
2- Allah Teâlâ kulunun hayir niyeti ile yaptigi ise mükâfaat verir. Bu sebepledir ki: niyeti hayir oldugu hâlde bilmeden ehil olmayan kimselere sadaka veren o zâtin fi'lini tâat olarak kabul etmistir.
Yalniz bu sadaka nafileye mahsûstur. Farz olan zekâti zenginlere vermek caiz degildir.
Fakir olan hirsiz ile fahiseye zekât vermek bil'ittifâk caizdir.
3- Zekât alan kimsenin, kendi hâlini nazar-i ittibâra almasi, hirsizsa hirsizliktan, zâni ise zinadan vazgeçerek hâlini islâh etmesi, zenginse sadakayi kabul etmemesi gerekir.
4- HadIs-i serif gizli verilen sadaka ile bu hususta gösterilen samimiyet ve Ihlasin faziletine, delildir.
5- Yerine verilmeyen sadakanin tekrari müstehabdir.
6- Hüâfi anlasilincaya kadar hüküm zahire göredir.
7- Allah'in kazasina razi olmak, bu bâbta hâlinden sikâyet etmemek lâzimdir.
8- Imam A'zam'la Imam Muhammed'e göre bir kimse fakir zanni ile birine zekâtini verir de sonradan zengin oldugu anlasilirsa, zekât sahibinden borç sakit olur. Tekrar vermesi icab etmez Bu kavil Hasan Basrî ile îbrâhîm Nehâi'den de rivayet olunmustur. Hadîs-i serif onlara delildir.
Imam Safii, Hasen b. Salih ve Hanefiî1er'den imam Ebû Yûsuf a göre zekâti tekrar vermek icâb eder. Sevri'nin kavli de budur. Çünkü zekât sahibi içtihadinda yanilmis ve zekâtini yerine vermemistir. Binâenaleyh yaninda su oldugunu unutarak teyemmümle namaz kilan bir kimse suyu hatirladigi zaman nasil namazini iade ederse, burada da zekâtin iadesi lâzim gelir.
9- Mâsiyet sahiplerine sadaka vermek mekruhtur. Übbî diyor ki: «Namaz kilmayan bir kimseye sadaka vermek isteyen mutlaka onun namaz kilmasini sart kosmalidir. Zekâti alan kimsenin: (Ben namaz kilarim.) demesi kâfidir.»

25- Emniyetli Vekil-i Harcin ve Kocasinin Sarahaten Yahut Örfen Izniyle Onun Malindan Zararsizca Sadaka Veren Kadinin Ecri Babi

79- (1023) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Ebû Amir EI-Es'arî, tbnü Nümeyr ve Ebû Küreyb hep birden Ebû Üsâme [33]'den rivayet ettiler, Ebû Âmir dedi ki: Bize Ebû Üsâme rivayet etti. (Dedi ki): Bize Büreyd, Dedesi Ebû Bürde'den, o da Ebû Musa'dan, o da Peygamber (Sallallakü Aleyhi ve Se/Zemj'den naklen rivayet etti.

Söyle buyurmuslar;
«Süphesiz ki aldigi emri infaz eden —Ebû Mûsâ: Galiba veren, buyurdu; demis.—; gönü! hoslugu ile tastamam veren ve teslimine me'mûr oldugu sahsa teslim eden emniyetli müslüman vekîl-i hare iki sadaka verenin biridir.»
Bu hadîsi Buhâri «Zekât» bahsinin bir iki yerinde tahric etmistir.
Hâzin: Vekîl-i hare yâni bir kimsenin islerine bakan, onun nâmina Icâb eden yerlere para veren kimsedir.
Bu ve bundan sonraki hadislerden murâd: Allah'a tâat hususunda bir kimseye ortak olan asil sevapta da ortak olur, demektir. Yâni birine verilen sevap, ötekine de verilir. Bundan, verilen sevaplarin biribirine müsavi olmasi îcâb etmez. Birinin sevabi ötekinden daha çok olabilir. Fakat verilen sevabin aslinda müsavidirler. Meselâ mal sahibi vekîl-i harcina yüz lira vererek: «Su parayi kapidaki fakire ver.» dese, mal sahibinin sevabi vekil-i harcin kinden daha çok olur. Fakat bir parça ekmegi»veyâ bir salkim üzüm gibi fazla kiymeti ol-miyan bir sey'i uzak mesafedeki bir fakire gönderirse, bu sefer vekîl-i harcin sevabi mal sahibininkinden daha çok olur. Zira uzak yere gidip gelme ücreti, ekmek veya üzümün kiymetinden fazla tutar. Bazen her ikisinin sevaplari müsavi olur. Meselâ gönderilen ekmekle gidip gelme ücreti müsavî olduklarinda hâl böyledir.
Vekîl-i harcin müslüman, emniyetli, me'mûr oldugu isi gönül hoslugu ile tastamam Ifâsi sart kabilinden vasiflardir. Sevap kazanmak isteyne vekîl-i karcin bu sartlara riâyet etmesi gerekir.
Görülüyor ki mezkûr sartlara riâyet eden vekil-i hare sevap hususunda efendisi ile ortaktir.
Kaadi tyâz vekil-i harem sevabin azligi ve çoklugu hususunda da mal sahibine ortak olabilecegine isaret etmis ve: «Çünkü sevap Allah Teâlâ'nin bir fazlidir. Allah, onu diledigine verir. Böyle peyler kiyâsla anlasilamaz. Sevap amellere göre de degildir. O, sirf, bir fazl-i ilâhidir...» demistir.
Nevevî birinci kavlin muhtar oldugunu söylemektedir.

80- (1024) Bize Yahya b. Yahya ile Züheyr b. Harb re tshâk b. Ibrahim toptan Cerîr'den rivayet ettiler. Yahya (Dedi ki): Bize Cerir, Mansûr'dan, o da Sakîk'den, o da Mesrûk'dan, o da Aise'den naklen haber verdi. Aise söyle demis: Resûlüllah (Saîldlahü Aleyhi ve Sellem)* «Kadin zarar vermeksizin evinin yiyeceginden ftifak ederse, fnfâki sebebiyle kendisine; mali kazanmasi sebebiyle de kocasina ecir verilir. Ve-kîl-i hare için de bunun gibi ecir vardir. Bunlar birbirlerinin ecirlerinden hiç bir sey azaltmazlar.» buyurdu.

(...) Bize, bu hadîsi tbni Ebî Ömer de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Fudayl b. tyâz, Mansûr'dan bu isnâdla rivayet etti. (Yalniz o): «Kocasinin yiyeceginden.» demistir.

81- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Muâviye, A'mes'den, o da Sakîk'den, o da Mesrûk'dan, o da Âise'den naklen rivayet etti. Âise söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü
Aleyhi ve Selîem)
«Kadin, kocasinin evinden zararsizca infâkta bulunursa, yaptigi in-fâk sebebiyle ecri kendinin; mali kazanmasi sebebiyle bir misli de kocasinin olur. Vekîl-i hare için de bunun misli vardir. (Bunlar) birbirlerinin ecirlerinden hiç bir sey azaltmazlar.» buyurdular.

(...) Bize, bu hadîsi Ibni Nümeyr dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize babamla Ebû Muâviye, A'mes'den, bu isnâdla bu hadîsin benzerini rivayet ettiler.
Bu hadisi Buhâri «Zekât» bahsinin bir iki yerinde ve «Ki-tâbü'l-BüyûVda; Ebû Dâvûd ile Tirmizi «Zekât» bahsinde; Nesâî «Isrâtü'n-NisâVda; îbni Mâce *Ticârât»'da muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Tirmizî onu iki tarîkden tahrîc etmis. Muhamme-dü'bnü'l-Müsennâ tarikiyle Hz. Âise' den rivayet ettikten sonra: «Bu hadis hasendir.» demistir. Ikinci tariki Mahmûd b. Gaylân vasitasiyla yine Hz. Âise' den rivayet etmistir. Mezkûr rivayet için Tirmizî: «Bu hadîs ha-sen sahihtir ve birinci tarikten daha sahilidir.» demektedir.
Hadîs-i serif, muhtelif lâfizlarla rivayet olunmustur. Bunlarin bâzilarinda: «Kadin infâk ederse...» denilmis;

Tirmizi' nin bir rivayetinde: «Kadin tesadduk ederse...», diger rivayetinde:
«Kadin, kocasinin evinden bir sey verirse...» buyurulmustur.
Kadinin infâk ettigi seyin «Evinin yiyeceginden.» diye kayitlanmasi âdeten yiyecek vermek hususunda müsamaha gösterildigi içindir.
Altin ve gümüs gibi seylerin verilmesi âdet olmadigi için kadin onlari kocasinin izni olmaksizin veremez.
«Bunlar birikirlerinin ecirlerinden hiç bir sey azaltmazlar.» cümlesinden murâd: Kadin ve vekîl-i hare amellerine göre kadinin kocasi ile vekil-i harem efendisi de mallarina göre sevap kazanirlar, birbirlerinin sevaplarini paylasmak suretiyle azaltmazlar, demektir.
Nevevî diyor ki: «Vekîl-i hare, çirak, köle ve kocasi olan kadin tasarruf hususunda mutlaka efendilerinden izin almak mecburiyetindedirler. Hiç bir suretle izin almamislarsa sevap degil, baskasinin malinda izni olmadan tasarrufta bulunduklari için günâha girerler. Izin iki kisimdir; biri nafaka ve sadaka vermek için sarahaten müsâade etmekle olur. Digeri örf-ü âdetten anlasilan izindir. Dilenciye bir parça ekmek vermek gibi örf ve âdet olan ve zevç ile mal sahibinin rizâlari yine Örfen bilinen seyler bu kabildendir. Bu gibi seyler hususunda zevç ile mal sahibi bir sey söylemeseler bile rizâlan mevcut sayilir. Fakat örf muhtelif olur da, rizâ hususunda süpheye düsülür yahut zevç ile mal sahibinin cimri olduklari hâllerinden anlasilir veya süphe edilirse, kadm kocasinin malindan hiç bir sey veremedigi gibi, köle ve emsalinin dahi efendilerinin malmdan bir sey vermeleri caiz olamaz. Bu takdirde onlarin tasarruflari efendilerinin sarahaten iznine baglidir...
Gerek kadinin gerekse çirak ve emsalinin âdetten fazla bir sey vermeleri caiz degildir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
(Kadin, evinin yiyeceginden zararsizca infâkta bulunursa...) sözü ile bu mânâya isaret buyurmustur.»
Nevevî bundan sonra kadin, köle, vakil-i hare gibi kimselerin kimlere infâkta bulunabileceklerini beyânla: «Nafakadan mu-râd: Mal sahibinin, çocuklarina, hizmetçilerine, islerine, misafir ve yolcu gibi ziyaretçilerine infâkta bulunmaktir.» demistir.

Hadisten Çikarilan Hükümler:

Ulemâ bu hadîsin te'vili hususunda ihtilâf etmislerdir. Bâzilari: «Hadîs-i serifin ifâde ettigi hükümler Hicaz ve diger bâzi memleketlerde yasiyan insanlarin âdetlerine göredir. Onlarin âdetlerine göre ev sahibi ailesine, çocuklarina ve hizmetçilerine evde bulunan yiyecek ve katik gibi seylerden infâka izin verir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlari bu âdetlerinde devama tesvik buyurmus; ken dilerine sevap vaad etmistir.» demislerdir.
Diger bâzi ulemâya göre hadisteki infâktan murâd: Noksani hisse-dilmiyecek derecede az olandir.
Bir takimlari: «înfâk ancak mal sahibinin vermekten hoslandigi bi-Jinirse caizdir.» demis; daha baskalari bu hususta zevce ile hizmtçi arasinda fark görmüs ve zevcenin kocasinin malindan israf etmemek sartiyla sadaka verebilecegine; hizmetçinin ise efendisinin malinda hiç bir gûnâ izinsiz tasarrufta bulunamiyacagma kaail olmuslardir.
Gerçi bu bâbda muhtelif hükümler ifâde eden hadîsler vârid olmustur. Meselâ Tirmizi'nin rivayet ettigi bir hadîs, kadinin izinsiz kocasinin evinden hiç bir sey infâk edemiyecegini ifâde etmektedir.
Yine Tirmizi'nin rivayet ettigi bir hadiste zararsiz olmak ve kocasinin gönül rizâsi bulunmak sartiyla onun malindan in-fâka tesvik buyurulmakta, bâzi hadîslerde yas yemis kabilinden olan! seylerin infâkina cevaz verilmektedir. Bunlarin arasini bulmak içiiy Allâme Ayni: «Bu gibi seyler, memleketlerin âdetlerine, zevcin hâllerine, infâk edilen sey'in azligina çokluguna göre degisir...» demistir.

26- Kölenin, Efendisinin Malindan Infaki Babi

82- (1025) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Ibni Nümyer ve Zü-heyr b. Harb, toptan Hafs b. Giyâs'dan rivayet

ettiler. Ibni Nümeyr (Dedi ki): Bize Hafs, Muhammed b. Zeyd'deft, o da Âbî'l-Lahm [34]'in azatlisi Umeyr'den naklen rivayet etti. Umeyr söyle demis: Ben, köle idim; Resûlüüah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)-.
— «Efendilerimin mallarindan bir sey tesadduk edebilir miyim?» diye sordum;
— «Evet, ecir de aranizda yari olur.» buyurdular.

83- (...) Bize Kuteybetü'bnu Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hatim yâni tbni tsmâîl, Yezîd yâni Ibni Ebî Ubeyd'den rivayet etti. (Demis ki): Ben, Âbi'l-Lâhm'in azatlisi Umeyr'den dinledim, söyle dedi: Sahibim bana et dogramami emretti. Derken yanima bir fakir geldi, ben de kendisine bu etten yedirdim. Sahibim bunu ögrenince be- ni dövdü. Bunun üzerine ben, Resûlüllah (SaJlallahü Aleyhi ve Sellemfe gelerek hâdiseyi kendisine anlattim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu çagirdi ve:
— «Bunu niçin dövdün?» diye sordu. Sahibim:
— «Emrim olmaksizin yiyecegimi baskasina veriyor.» dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)*
— «Sevap ikinize birdendir.» buyurdular.
«Evet, ecir de aranizda yari olur.» cümlesi hakkinda Nevevî (631-676) sunlari söylemistir: «Bu hadis yukarida geçtigi vecîhle Hz. Umeyrin efendisinin razi olacagini bildigi miktarda sadaka vermesi için izin aldigina hamledilmistir.
Ikinci rivayet dahî Hz. Umeyr'in efendisinin razi olacagini zannettigi bir miktar et verdigine mahmuldür. Fakat efendisi razi olmamistir. Binâenaleyh Umeyr için ecir vardir. Çünkü tâat itikaad ettigi bir sey'i tâat niyeti ile yapmistir. Efendisine de ecir vardir. Zira mali onun nâmina telef edilmistir.»
Ancak Müslim sarihlerinden Übbi bu hususta Nevevi'ye itiraz etmis ve: -Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu sözü ile kölenin alel-itlâk efendisinin malinda tasarrufa hakki oldugunu bildirmek istememistir. O, yalniz dogru hareket ettigi anlasilan bir is için kölenin dövülmesini dogru bulmamis, bu sebeple sahibini çagirarak kendisini sevap kazanmaga tesvik buyurmustur.» demistir.
«Sevap Ikinize birdendir.» yâni razi olursan bu isten sana da, kölene de sevap vardir; demektir. Aksi takdirde köleye sevap olamaz. Meger ki Hz. Umeyr'in yaptigi gibi te'vîl ederek efendisinin razi olacagina kanâat getirmis ola...

84- (1026) Bize Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdürrezzâk rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ma'mer, Hemmâm b. Mü-nebbih'den naklen rivayet etti. Hemmâm: Bize Ebû Hüreyre'nin Muhammed Resûlüllah (Snllulhthü Aleyhi ve Sr//cn/)'den rivayet ettikleri sunlardir; diyerek bir takim hadisler zikretmis ezcümle: Resûlüllah (Sallallakü Aleyhi ve Selletn)t
«Kocasi yaninda Iken onun izni olmaksizin kadin oruç tutmasin, kocasi yaninda iken onun izni olmaksizin evine girmeye kimseye Ezin vermesin, kocasinin emri olmaksizin onun kazancindan kadin ne infâk ederse, sevabinin yarisi kocasinin olur.» buyurdular, dedi.
Bu hadisin ilk cümlesini Buhârî «Nikâh» bahsinde tahric etmistir. Onun rivayetinde «Oruç tutmasin» yerine «Oruç tutamaz.» buyurulmustur. Tirmizî'nin rivayeti de öyledir.
Ebû Davud'un rivayetinde:
«Sakin bir kadin kocasi yaninda iken Ramazan ayindan maada oruç tutmasin. Kocasi izin verirse o baska.» buyurulmustur.
Ebû Hür yre hadisini Tirmizî hasen bulmus; Ibni Hibbân ise sahih oldugunu sö> lemistir.
Ebû Davud'un rivayetinden sarahaten anlasiliyor ki mevzubahis oruç: Nafile oruç'dur. Filhakika kocasinin izni olmaksizin yanindaki zevcesi nafile oruç tutamaz. Çünkü kocanin hakki, nafile oruçdan evvel gelir. Ramazan orucu ise farz oldugu için kocanin iznine muhtaç degildir. Zâten Ramazanda kari koca ikisi de oruç tutmakla mükelleftirler. Bu husus ittifakidir. Yalniz ramazanin kazasi hususunda ihtilâf edilmis: bâzilari: «Kadin izinsiz ramazan orucunu kaza edemez. Onu Saban ayma te'hîr eder.» demis; bir takimlari da: Kaza orucu farz oldugu

için izine ihtiyâç bulunmadigini, kadinin onu izinsiz de tutabilecegini söylemislerdir.
«Kocasi yaninda iken...» ifâdesinden murâd: Onun mukim olmasidir. Zîrâ seferde iken kadin izinsiz oruç tutabilir.
Sâi'iiler' den îmamNevevI: «Ulemâmizdan bâzilari kadinin izinsiz nafile oruç tutmasinin mekruh oldugunu söylemislerdir. Bununla beraber izinsiz niyetlense orucu sahilidir, tamamlamasi gerekir.» demistir.
Bu hadisin son cümlesini Buhâri «Kitâbu'n-Nafakaat» ile «Kitâbü'lBüyûVda; Ebû Dâvûd «Zekât» bahsinde tahric etmislerdir.
«Kocasi yaninda iken onun izni olmaksizin evine girmeye kimseye izin vermesin...» cümlesi hakkinda Nevevî: «Bu cümle kocanin rizâsi bilinmedigine hamledilmistir. Kadin, kocasinin evine girmesine razi oldugunu bildigi kimseleri izinsiz de içeri kabul edebilir.» demistir.
Kadinin infâk ettigi sey'in yan ecri kocasinin olmasi, infâk ettigi sey aralarinda ortak oldugu içindir.
Münziri'ye göre buradaki yarim ecirden murâd: Mecazî mânâdir. Yâni kari koca sevapta müsavidirler. Her birine tam ecir verilecektir, iki kisi olduklari için bir bütünün iki yarimina benzediklerinden sevaplari da yarim tâbiri ile ifâde Duyurulmustur.
Bâzilari: «Ihtimâl ki kari ile kocanin ecirleri biribirine denk oldugundan bir bütünün iki parçasina benzetilmistir.» demislerdir.

27- Sadaka ile Hayir Islerini Bir Araya Getirenler Babi

85- (1027) Bana Ebû't Tâhir ile Harmeletü'bnü Yahya Et-Tü-cîbî rivayet ettiler. Lâfiz Ebû Tâlur'indir. Dediler ki: Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Yûnus, îbni Sihâb'dan, o da Numeyr b. Abdirrahmân'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi ki, Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmuslar:
«Her kim Allah yolunda çifte infâkta bulunursa, cennette keydisine: Ey Allah'in kulu! Su hayirdir; diye nîdâ olunacak. Namaz kilanlardan ise namaz kapisindan, cihâd edenlerden ise cihâd kapisindan, sadaka verenlerden ise sadaka kapisindan, oruç tutanlardan ise reyyân kapisindan çagirilacaktir.»
Ebû Bekr-i Siddîk: «Yâ Resûlallah! Bir kimsenin bu kapilarin hepsinden çaginlmasinda bir zarar yoktur. Su hâlde bir insan bu kapilarin hepsinden çagirilacak mi?» diye sormus; Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Evet! Ben, senin de onlardan olmani ümîd ederim.» buyurmuslar.

(...) Bana Amru'n-Nâkid île Hasan-i Hûlvâni ve Abd b. Humeyd rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Ya'kûb —yâni Ibni îbrâhîm b. Sa'd— rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam, Sâlih'den rivayet etti. H.
Bize Abd b. Humeyd de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdürrazzâk rivayet etti. CDedi ki): Bize, Ma'mer haber verdi. Bu râvîlerin Ikisi de Zührî'den, Yûnus'un isnadi ile ve onun hadisi mânâsinda rivayette bulunmuslardir.

86- (...) Bana Muhammed b. Râfi' rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Abdillâh b. Zübeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Seybân rivayet etti. H.
Bana Muhammed b. Hatim dahi rivayet eyledi. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Sebâbe rivayet etti. (Dedi ki): Bana Seybân b. Abdir-rahmân, Yâhyâ b. Ebî Kesîr'den, o da Ebû Selemete'bni Abdirrah-mân'dan naklen rivayet etti. O da Ebû Hüreyre'yi söyle derken isitmis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'.
«Her kim Allah yolunda çifte infâkta bulunursa, o kimseyi cennetin bekçileri çagirirlar. Her babin bekçileri: Ey fülân! Buraya buyur! derler.» buyurdu. Bunun üzerine Ebû Bekir:
— «Yâ Resûlallah! îste helak olmayacak zât budur.» dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Ben, senin de onlardan olmani pek ziyâde ümîd ederim.» buyurdular.
«Cennette nida olunacak...» cümlesinden murâd Cennetin kapilandir.
Yine Aynî' nin beyânina göre bu kapilar cennetin sekiz kapisindan ayridirlar.
îbni Battal t?-444): «Bir iriü'min ancak bir kapidan girecektir. Ona bütün kapilardan nida edilmesi ise ikram ve

tahyîr içindir. Yâni kapilarin hangisinden dilerse ondan girmesi hususunda muhayyer birakilacaktir.» diyor.
Hadîs-i serîfdeki «hayir» lâfzi ism-i tafdil degildir. Tenvini de ta'zîm ifâde etmek içindir. Mânâsi: îste bu, hayirlardan bir hayirdir, demektir. Bâzilarina göre bu kapi senin için baskalarindan daha ha-hirlidir mânâsina gelir. Bu sekilde? ihbarin faydasi onun büyüklügünü beyândir.
«Namaz kapisindan çagirilacak, cihâd kapisindan çagirilacak...» gibi cümlelerden murâd: Nafile namazlari çok kilanlar ve diger nafile ibâdetleri çok yapanlardir. Aksi taktirde bütün mü'minler ibâdete ehildirler. Fakat burada maksat yalniz farz ibâdetleri ifâ edenler degil, nafileleri çok yaparak imtiyaz kazananlardir.
Re'yân: suya kanan demektir. Ulemânin beyânina göre oruç tutanlarin çagirilacaklari cennet kapisina bu isim verilmesi, oruç tutarken susayanlarin cennette kana kana içeceklerine tembih içindir.
«Fulü» kelimesi meshur rivayetlerde bu sekilde zaptolunmustur.
Kaadi tyâz'la diger hadis imamlari baska seklini zik-retmemislerdir. Bâzilari onu «Fül» diye zaptetmislerse de, birinci rivayeti daha dogrudur.
Kaadi lyâz: «Bu kelimenin mânâsi fülân demektir. Ter-hîm yapilmis ve kelimenin i'râbi nakledilmistir. Bâzilari bu kelimenin terhîmsiz olarak fülân mânâsinda bir lügat oldugunu söylerler.» diyor. .

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Hadîs-i serif infâkin pek büyük bir fazilet olduguna delildir.
2- Resûlüllah (SaMîahü Aleyhi ve Sellem)'m Hz. Ebû Bekir'e:
«Ben, senin de onlardan olmani ümîd ederim.» buyurmasi, onun faziletine delildir. Zîrâ Peygamber (Saîlaîîahü Aleyhi ve Sellem)'in ricasi vâcib manasinadir.
Îbni Tin bu hususa nazar-i dikkati celbetmistir,
3- Fitne ve fucûra sebeb olmamak sartiyla bir insani yüzüne karsi methetmek caizdir.
4- Bir insana hayirli amellerinin her biri için cennet kapilari açilmaz. Birisinden dolayi bir kapi açilirsa ekseriyetle diger kapilar ona kapanir. Fakat insanlardan pek azma müyesser olmak üzere cennetin bütün kapilan da açilabilir. Hz. Ebû Bekir (Radiyallahü anh) bu bahtiyarlardandir.

87- (1028) Bize Ibni Ebî Ömer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Mer-vân yâni el - Fezârî Yezîd'den —ki Ibni Keysân'dir— o da Ebû Hâzim'i Escaî'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
«Bu gün sizden kim oruçlu olarak sabahladi?» diye sordu Ebû Bekir:
— «Ben» diye cevap verdi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Bu gün sizden kim bir cenaze tesyî' etti?» buyurdu? Ebû Bekir:
— -Ben» dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
— «Bu gün sizden hanginiz bir fakîr doyurdu?» diye sordu; Ebû Bekir:
— «Ben.» cevâbini verdi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
— Bu gün sizden kim bir hasta dolasti?» dedi; (yine) Ebû Bekin
— «Ben.» cevâbini verdi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
— «Bu hasletler kendisinde toplanan hiç bir kimse yoktur ki, cennete girmesin...» buyurdular.
Übbî diyor ki: «Ulemâdan bir cemaatla tasavvuf erbabindan bir kirfa, bir insanin kendisi için (Ben) demesini kerîh görmüslerdir. Hattâ ehl-i tasavvuftan bâzilari (Bu kelime sahibine dâima ugursuzluk getirir.) diyerek iblisin (Ben) dedigi için Allah'in lanetine ugradigina isaret etmislerdir. Delilleri babimda görülecek Câbir hadîsidir. Mezkûr hadîsde Hz. Câbir : Ben, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeUern)** geldim, kapiyi çaldigimda:
— Kim o? dedi;
— Ben! diye cevâp verdim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'

— Ben, ben; diye diye yanima çikti. Gâlibâ bunu kerih gördü.) demektedir.
Fakat mes'ele bu zevatin zannettikleri gibi degildir. Onlara red cevâbi hususunda babimiz hadisi kâfidir. Zira Ebû Bekr-i Siddîk (Radiyallahü anh), Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selicm)in huzurunda iBen) diyerek konusmus; kendisine bu bâbda bir sey dememistir. (Ben) kelimesi Kur'ân-i Kerîm de ve hadislerde çok varîd olmustur...»»
Übbi bu hususta gerek Kur'âni dan gerekse hadîslerden bir çok misâller getirdikten sonra sunlari söylemistir: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'vn Câbir hadîsinde (Ben) sözünü kerih görmesi beyân icâb eden yerde Câbir (Radiyallahü anh) sözünü müphem biraktigi içindir.
Hz. Câbir (Ben Câbir' im) deseydi Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona bir sey demezdi.
îb1îs1e gelince Ona lanet fcuyuruîmasi, kendisine (Ben) dedigi için degil; Rabbi Teâlâ'nin emrini alaya alarak (Ben Âdem' den daha hayirliyim.) dedigi içindir.»
Hadîs-i serîfde sayilan hasletlerin bir kiside toplanmasindan mu-râd: Günlerden bir gündür. O hasletlerin konusuldugu gün degildir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seliem) Efendimizin bu hasletleri kendinde toplayanin cennete girecegini beyân buyurmalari, o kimse hakkinda sehâdettir.

28- Infaka Tesvik ve Cimriligin Keraheti Babi

88- (1029) Bize Ebû Bekir b.Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hafs yâni Ibni Giyâs, Hisâm'dan, o da Fâtime binti Münzir'den, o da Esma binti Ebî Bekir (Radiyallahü an^/dan naklen rivayet etti. Esma' söyle demis: Bana, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
aInfâk et —yahut dök, yahut ver— cimrilik etme ki Allah da sana rizkini esirgemesin.» buyurdular.

(...) Bize Amru'n-Nâkid ile Züheyr b. Harb ve îshâk b. tbrâ-hîm hep birden Ebû Muâviye'den rivayet ettiler. Züheyr (Dedi ki): Bize Muhammed b. Hâzim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hisâm b. Urve, Abbâd [35] b. Hamza ile Fâfime binti Münzir'den, Fâtime de Esma' dan naklen rivayet etti. Esma söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)i
«Ver —yahut dök, yahut infâk et— cîmrrlik etme ki Allah da sana olan nimetlerini esirgemesin. Malinin fazlasini saklama kî Allah da fazl-u keremini senden menetmesin.» buyurdular.

(...) Bize îbni Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Bisr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hisâm, Abbâd b. Hamza'dan, o da Esmâ'dan naklen rivayet etti ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel-lem) kendisine yukaridakilerin hadîsi gibi beyânda bulunmus.

89- (...) Bana Muhammed b. Hatim Ile Hârûn b. Abdillâh rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Haccâc b. Muhammed rivayet etti.
(Dedi ki): tbnI Cüreyc sunu söyledi: Bana îbni Ebî Müleyke haber verdi, ona da Abbâd b. Abdillâh b. Zübeyr, Esma* bin ti Ebi Bekir'den naklen haber vermis ki, Esma', Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel-Um)** gelerek:
— «Yâ Nebiyullah! Zübeyr'in bana getirdigi seylerden baska hiç bir seyim yok. Onun bana getirdiklerinden bir parça infâk etsem bana bir günah
var midir?» demis-, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Gücünün eyttigI kadar infâkta bulun. Malinin fazlasini saklama ki Allah da sana fazl-u ihsanini kesmesin.» buyurmuslar.
Bu hadisi Buhârî Kitâbu7-Hîbe»'de tahrîc etmistir.
Hadis-i serif Ebû Dâvûd, Tirmizî Nesâî1 nin «Sahih»'lerinde ide mevcuttur.

Tirmizi onun sahih oldugunu söylemistir.
Hz. Esma, Resûlüllah (Scdlalhihü Aleyhi ve SeUem)'™ kendisine «Enfikî» mi, yoksa «indahî» veya «infahiy» mi? buyurdugunda sekketmistir. Bu kelimelerden birincisinin mânâsi: Baskasina nafaka ver; ikincinin mânâsi: Atiyye ve bahsis ver; demektir.
«Nadh»: Suyu dökmek, mânâsina gelir. Burada ondan bu mânâ kastedilmis olmasi muhtemeldir.
«Nefh» dahî: Atiyye ve bahsis, mânâsina geldiginden «Nadh»'m ondan daha belig olmak üzere su döker gibi harcamak mânâsina kullanilmis olmasi ibareye daha münâsibdir.
«îhsâ'»: Bir sey'i hatali sekilde sayip dökmektir. Burada ondan murad: Geriye birakmak ve biriktirmek için saymak, Allah yolunda sarfetmemektir. cümlesinin asil mânâsi: «Fazla malini biriktirme ki Allah da sana fazlini biriktirmesin.» demekse de, biriktirmenin ve sayip tutmanin hakikati Allah Teâlâ'ya nisbetle muhal oldugundan - Allah da sana olan nimetlerini esirgemesin.» seklinde te'vil edilmistir.
Gerek bu cümle gerekse müteakip rivayetteki cümlesi mukaabele ve teçhiz kabilinden mecazdirlar.
«Bir sey'r kap içinde saklama.» demektir. Burada ondan murâd: Fazla malini muhtaçlara vermeyi esirgeme demektir.
«Radh»; Az bir sey vermek, demektir.
Imam Nevevî: *Bu hadisin mânâsi: Tâat hususunda mal sarfina tesvik, mali elinde tutarak cimrilik göstermekten ve mali kapta biriktirmekten nehiydir.» diyor.
Hz, Esma «Zübeyr'in bana getirdigi seylerden baska hiç bir seyim yok.» demekle kocasinin kendisine mülk olarak verdigi seyleri anlatmak istemistir. Resûlüllah (Sallallakü Aleyhi ve Sellem) ise sadaka vermesini emir buyurmus, kocasindan izin istemesine lüzum görmemistir.
Nevevi diyor ki:
«Resûlüllah (Saîlaîlahü Aleyhi ve Sellem)"m, Hz. Esmâ'ya (Gücünün yettigi kadar infâkta bulun.) buyurmasi Zübeyr'in razi olacagi miktarda infâk et manasinadir. Bu cümlenin takdiri sudur: Senin için azar azar infâk hususunda birbirinden farkli mubah olan dereceler vardir. Zübeyr bunlarin hepsine razi olur. Binâenaleyh sen bu derecelerin en yüksegini yap yahut kendi mülkünden infâkta bulun.

29- Az Bir Sey de Olsa Sadaka Vermeye Tesvik ve Azi Hakir Görerek Vermekten Îmtina Etmemek Gerektigi Babi

90- (1030) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys b. Sa'd haber verdi. H.
Bize Kuteybetü'bnü Saîd de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys Saîd b. Ebî Said'den, o da babasindan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti ki Resûlüllah (Saîlaîlahü Aleyhi ve Sellem):
«Ey Müslüman kadinlari! Sakin bir komsu kadin bir koyun parçasiyla da olsa komsu kadina (hediye ve) sadaka vermeyi hakir görmesin.» buyururlarmis.
Bu hadisi Buhftrl «Hibe» bahsinin basinda tahric etmistir. Onu Tirmizî dahi rivayet etmis ve garib oldugunu söylemistir.
Kaadi îyâz ibaresini üç vecihle okundugunu söylemistir.
Birinci veçhe göre: «Nisa*» kelimesi mansûb; -Müslimât* da izafetle mecrûrdur. Meshur olan da bu vecîhdir.
Bâcîi «Sarkta bütün üstatlarimizdan bize bu vecîhle rivayet olundu.» demistir. Bu veçhe göre terkib, bir sey'i kendi nefsine ve mev-sûfu sifatina izafet kabîlindendir. Nitekim «Mescidü'l - Camiî» ve «Canibü'l - Garbîyyi» terkipleri de böyledir. Bu izafet Küfe' lilere göre caizdir. Basra ulemâsi ise böyle yerlerde bir mahfuz takdir ederler. Meselâ «Mescidü'l- Camiî» terkibi onlarca «Mescidü'l - Mekâni'l -Camiî» takdiz indedir. Onlara göre bu hadîsteki terkip dahî «Yâ Ni-sâe'l - Enfüsi'l - Müslimâti» takdirindedir.
Bâzilari bu terkibin «Yâ FâdilâÜ'l -Müslimâti» takdirinde oldugunu söylemislerdir.
Ikinci veçhe göre: «Nisa1» ve «Müslimât»'in ikisi birden meifû okunur. Bu veçhe göre münâdâ mevsûf demektir.

Bâcî: «Memleketimiz ulemâsi onu böyle rivayet ederler.» demistir.
Üçüncü veçhe göre: «Nisa1» kelimesi merfû', >Müslimât»'in sonu meksûr okunur. Bu taktirde «Müslimât» kelimesi mahallin sifati olmak üzere mansûb demektir.
Cara: Komsu kadin, demektir.
Kocasinin yaninda bulunmasina bakarak zevcehe de «Cara» denilir.
Bâzilari araplarin kadinin ortagina da kinaye yoluyla «Cara» dediklerini söylerler.
Hadisdeki «Cara» kelimelerinden murâd: Komsu kadinlardir.
Hadisdeki nehiy, veren komsuya aittir. Yâni bir kadin verecegi sadaka veya hediyeyi az görerek komsusuna vermekten çekinmesin. Az da olsa, o hiç olmamaktan evlâdir; demektir.
Kirmâni «Licâratihâ» câr ve mecrûrunun bir mahzûfa mütaallik oldugunu söylemistir. Ona göre mânâ: «Hiç bir komsu kadin, komsusuna hedive olarak verilen bir sey'i hakir görmesin.» demektir.
ResûlüIIah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'in: «Bir koyun paçasiyla da olsa...» sözü hediye edilen seyin azligini mübalaga suretiyle ifâde etmektedir. Yoksa koyun paçasinin hakikati, murâd degildir. Çünkü hediye olarak koyun paçasi vermek âdet degildir. Maksat elde olan bir sey'i hediye etmek, onun azligina çokluguna bakmamaktir. Zira cömertlik eldeki mevcuda göre olur.
Hadisdeki nehyin, hediye edilen komsuya râci' olmasi da ihtimâl dahilindedir. Bu taktirde mânâ «Hiç bir komsu kadin az da olsa kendisine hediye edilen sey'i hakir görmesin.» demek olur.

30- Sadakayi Gizli Vermenin Fazileti Babi

91- (1031) Bana Züheyr b. Harb ile Muhammedü'bnü'l - Mü -sennâ hep birden Yahye'l - Kattan d an rivayet ettiler. Züheyr (Dedi ki): Bize Yahya b. Saîd, Ubeydullah'dan rivayet etti. (Demis ki): Bana Hubeyd b. Abdirrahmân, Hafs b. Asimdan, o da Ebû Hüreyre* den, o da Peygamber (Sdlallahü Aleyhi ve Sel/emj'den naklen haber verdi; söyle buyurmuslari
Yedi sinif Insan vardir ki Allah onlari kendi (ars'imn) gölgesinden baska hiç bir gölge bulunmayan (kiyamet) gün(ün)de (ars'imn) gölgesinde gölgelendirecektir. (Bunlar): Âdil hükümdar, Allah'a ibâdet ede ede yetisen genç, kalbi mescidlere bagli olan kimse, Allah için sevisen, onun için bir yere gelen; onun için biribirinden ayrilan iki kimse, kendisini mevkii sahibi, güzel bir kadin (fenâtiga) davet ettigi hâlde:
— Ben Allah'dan korkarim; diyen adam, sol elinin verdigini sag eli duymayacak derecede gizli sadaka veren kimse ve tenha bir yerde Allah'i zikrederek gözleri bosanan kimselerdir.»

(...) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Mâlik'e Hubeyd b. Abdirrahmân'dan dinledigim, onun da Hafs b. Asim'dan, onun da Ebû Saîd-i Hudrî'den yahut Ebû Hüreyre'den naklen rivayet ettigi su hadîsi okudum: Ebû Saîd yahut Ebû Hüreyre sunlari söylemis: «Re-sûlüllah (Salîalîahü Aleyhi ve Sellem)— buyurdu.»
Hâvi, Ubeydullah'in hadisi gibi rivayette bulunmus ve «Mescid' den çiktigi vakit tekrar ona dönünceye kadar (kalbi) mescide bagli olan adam...» demistir.
Bu hadisi Buhâri «Ezan?» ve «ZekAt» bahislerinde, Tirmizi «Zühd»'de, Nesâi «Kaza» ve «Rukaak» bahislerinde muhtelif râvüerden tahrîc etmislerdir.
Hadisteki (Yedi) tâbirine «Yedi sinif insan...» diye mânâ verilmesi, kadinlara da sâmil olsun diyedir. Zîrâ usûl-ü fikih ulemâsi seriatin ahkaminin bütün mükelleflere sâmil oldugunu söylemislerdir. Tahsise delil olmadikça bir kisiye verilen hüküm bütün mükelleflere verilmis sayilir.
Bu hadîste betahsîs yedi sinif insan zikredümisse de usûl-ü fikih ilmine göre bir sey'i adetle bildirmek, hükmün o adetten mâadasina sâmil olmadigina delâlet etmez, Nitekim Müs1im'in rivayet ettigi bir hadiste:
«Her kira borçlu bir fakire mühlet verir yahut alacagini bagislarsa Allah o kimseyi ars'inin gölgesinden baska gölge bulunmayan kiyamet gününde ars'inni gölgesinde gölgelendirir.» buyurulmustur.
Mezkûr hadiste beyân buyurulan iki haslet babimiz hadîslerin-deki hasletlerden baskadir. Bu da gösterir ki bir

sey'i adetle bildirmek hükmün o adetten baskasina sumûlü yok mânâsina gelmez.
Kaadi îyâz'in beyânina göre zillin Allah'a izafesi, mil-kin izafesi kabilindendir. Her zül, Allah'in milkidir. Fakat Ayni' ye göre buradaki izafet tesrif kabilindendir. Zîrâ baskalarindan te-mayyûz ancak bu suretle hâsil olur. Nitekim yeryüzündeki bütün mescidler Allah'in nülki oldugu hâlde, tesrif için Kabe' ye : «Beytullah» yâni Allah'in evi, denilmistir. Bundan maksat: Onun serefini beyândir.
Allah Teâlâ hakkinda gölgenin hakikatim murâd etmek muhaldir. Çünkü gölge cisimlerin hâssalarmdandir. Teâlâ Hazretleri ise bu gibi seylerden münezzehtir. Allah'in zillinden murâd: Ars'in gölge-sidir. Nitekim bir rivayette:
Allah, onlari ars'inin gölgesinde gölgelendirecektir.» buyurularak bu cihet tasrih olunmustur.
Bâzilari: «Allah'in gölgelendirmesinden murâd: «Onlari rahmeti ile örtmesidir.» demislerdir. Ki, ars'in gölgesinde gölgelendirmek te bunu istilzam eder.
Bir takimlari: «Buradaki gölgeden murâd: Tûbâ agacinin yahut cennet'in gölgesidir.» demislerse de, hadîsimizdeki «Allah'in ars'i gölgesinden baska gölge bulunmayan...» ifâdesi bu kavli reddetmektedir. Zira gölge bulunmayan günden murâd: Kiyamet günüdür.
Tûbâ agaci ile cennetin gölgeleri ise cennetlikler cennete girip yerlerini aldiktan sonra görülecektir. Sonra cennetteki gölgeler oraya giren bütün insanlara âmm ve sâmildir. Hâlbuki babimiz hadîsi zikri geçen yedi sinif insanin sair insanlardan ayri muamele göreceklerine delâlet etmektedir ki, bu ancak kiyamette insanlar Rabbü'l-Âlemîn Hazretlerinin huzûr-u mânevisine durduklari, günesin tepelerine inerek kendilerini kasip kavurdugu o müthis günde vukûbula-caktir.'
Adil hükümdar hakkinda ulemâ birkaç vecihie beyanâtta bulunmuslardir. Söyle ki:
1- Âdili Adaletle hükmeden, mânâsina gelen ism-i fail bir kelimedir. Ebû Ömer îbni Abdilberr'in beyânina göre «El - Muvatta'» râvîlerinin ekserisi bu kelimeyi «Âdil» seklinde ism-i fail olarak rivayet etmislerdir.
«Adi» seklinde rivayet edenler de vardir.
Lügat ulemâsi bu sekli ihtiyar etmislerdir. «Adi» kelimesi mastardir. Onunla erkek, kadin, müfred ve cemi' sifatlanabilir.
Ibni Esîr bu bâbda sunlan söylemistir: «Adi» aslinda mastardir. Sonradan (Adil) mânâsina kullanilmistir ve âdilden daha beligdir. Çünkü âdil bir kimseye (adi) demek o kimseyi adaletin kendisi yapmaktir.
2- Âdil'in asil mânâsi: Her sey'i yerli yerince koyan, demektir. Bâzilari: «Akaaid'de olsun, amel veya ahlâkta olsun ifrâdla tehrîd arasinda bulanandir.* demislerdir.
Bir takimlari: «Âdil. Insan kemâlâtmin üç esâsini yâni hikmet, secaat ve iffeti kendinde toplayan kimsedir.» derler.
Hikmet: Akil kuvvetinin, secaat yâni cesurluk: gadab kuvvetinin, iffet de sehvet kuvvetinin orta dereceleridir.
Adili: «Allah'in hükümlerine itaat eden kimsedir.» diye tarif edenler bulundugu gibi, «Teb'anin haklarina riâyet gösterendir.» seklinde tarif edenler de vardir.
Hâsili âdil: Müslümanlari" umurundan birine nezâret eden vali ve hâkim gibi kimselerin umûmuna sâmil bir kelimedir.
3- Imam: Hükümdar, vali gibi Müslümanlarin basinda bulunup, onlari idare eden kimsedir. Hadîs-i serîfde âdil imamin yedi sinifin basinda zikredilmesi, gördügü isler pek çok ve faydasi umûmi oldugu içindir. Adil imam vasitasiyla Teâlâ Hazretleri pek büyük isleri yoluna koyar. Onun içindir ki: «Peygamberlerden sonra derece itibari ile Allah'a adil imamdan daha yakin kimse yoktur.» derler.
Ibni Abbâs (Radiyalîahü atik) «Bir kavim haksiz yere hükmetmeye baslarsa Allah onlarin üzerine zâlim bir imam musallat kilar.» demistir.
Hadîs-i serîfde beyân buyurulan yedi siniftan ikincisi Allah'a ibâdet ederek yetisen gençlerdir. Burada Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve SeJ/emJ'in «adam» demiyerek: genci zikretmesi, gençlikte ibâdet insana daha zor geldigi içindir. Çünkü gençlikte insana sehvetler galebe çalar, hevâ ve hevese tabî kilacak sebepler çoktur.
Yedi siniftan üçüncüsü: kalbleri mescidlere bagli, namaz hiç bir zaman akillarindan çikmayan kimselerdir.

Kalbin mescide baglanmasi, namaz vakitlerini beklemekten kinayedir. Namaza müdavim olan kimseler camiden çikar çikmaz ondan sonraki namazin vaktini beklerler. Bu da onlarin namazi cemaatla kilmalarini istilzam eder.
Dördüncü sinif: Birbirlerini Allah için sevenlerdir.
Hadis-i serîfde «birbirlerini seven iki adam» denildigine göre bahsedilen siniflarin yedi degil, sekiz oldugu hatira belebilirse de, ha-kîkatta siniflar yine yedidir. Çünkü bu cümlenin mânâsi: «Baskasini Allah için seven adam» demektir. Sevgi nisbî bir sey oldugundan onu nisbet etmek için en az iki kisi lâzimdir. «îki adam» denilmesi bundandir.
«Onun için bir yere gelen ve onuniçin ayrilan iki kimse...» ifâdesinden murâd: Allah aski ile bulusan ve bu sebeple beraberce oturup konusan ve nihayet o meclisden ayrilip giden kimselerdir. Fakat bu cümleyi «O meclisten dagildiktan sonra birbirlerini sevmeleri sona erer.» mânasina almamalidir. Maksad sudur: Bu gibi kimseler dîni husûsâtta birbirlerini sevmekte devam ederler. Bir yere toplansinlar toplanmasinlar bu sevgiye dünyevî.bir ariza sebebiyle nihayet vermezler. Muhabbetleri ölünceye kadar devam eder.
Besinci sinif: Mevkii sahibi güzel kadinlarin zina taleplerine mâruz kalan erkeklerdir. Hadisin zahirinden anlasilan mânâ budur.
Bâzi rivâvetler de bu mânâyi te'yid ettigi için KurtubI kat'iyyetle buna kaail olmustur. Maamâfih kadinlarin tekliflerini evlenmek için yapmis olmalari ihtimâlinden bahsedenler de vardir. Bu taktirde kadinin teklifim reddeden erkek, onunla mesgul olurken ibâdet yapamayacagindan yahut ibâdetle mesgul olurken kadinin hakkini ifâ edemeyeceginden korkmus olur.
Kadinin güzelligi ile beraber mevkii sahibi olusunun da zikredilmesi: BÖylelerine ragbet daha çok, vuslat daha güç oldugu içindir.
Hâl böyle oldugu hâlde kadinin buna talib olmasi zikre sayandir.
Erkegin böyle bir teklife «Ben Allah'tan korkarim!» bir rivayette «Ben, Âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarim.» cevâbini vermesi tâatlarin en büyüklerinden biridir.
Kaadi Iyâz: «Ihtimâl erkek bunu, o kadini fuhustan men etmek için dili ile söyler; ihtimâl kendi nefsini menetmek için kalbi ile söyler.» diyor.
Kurtubi: «Böyle bir cevap ancak Allah'dan pek ziyâde korkmaktan nes'et eder. Allah korkusundan dolayi güzel bir kadina yaklasmaktan sabretmek mertebelerin en yükseklerinden ve ibâdetlerin en büyüklerinden mâdûttur.» demistir.
Altinci sinif: Sadakalarini son derece gizli veren kimselerdir. Bu cihet «sol elin verdigini sag el bilmeyecek kadar gizli tutan» cümlesi ile mübalâalandirilmistir.
Hadîsin Buhâri ve diger sahîh kitaplardaki rivayeti: «Sag elinin infâk ettigini sol eli bilmez.» seklindedir.
Kitabimizin rivayetinde ise hadîs maklûb olarak: «Sol elinin infâk ettigini sag eli bilmez.» seklinde zaptedilmistir.
Kaadi Iyâz: «Elimize geçen Sahih-i Müslim nüshalarinin hepsinde hadis böyle maklûb olarak rivayet edilmsitir, dogrusu birinci sekildir.» demistir.
Buhâri: «Buradaki vehim Müslim' den baskasina ait olacaga benziyor.» demis: bâzilari vehmin Müslim' den veya onun dûnunda bulunan baska bir râvîden degil, Müslim' in seyhinden yahut seyhinin seyhi Yahye'l-Kattân' dan geldigine kaail olmuslardir. Kalbin râvîler tarafindan degil, hadîsi istinsah eden kâtip tarafindan yapilmis olmasi da mümkündür.
Yedinci sinif: Kimsenin bulunmadigi tenhâ bir yerde Allah'i zikredip aglayan kimselerdir. Çünkü tenhâda ibâdet riyadan uzaktir. Bâzilari bu cümleyi: «Halk arasinda da olsa Allah'dan baska kimseye iltifat etmeyen» mânâsina almislardir.
Hadîsin bu cümlesinde bosanmanin gözlere isnâd edilmesi: Mübalaga içindir. Hakikatte bosanan gözler degil, göz yaslaridir.
Kurtubi diyor ki: «Gözün bosanmasi zikrin hâline ve o hâlde zikreden kimseye münkesif olan olan seylere göredir. Meselâ celâl vasiflari hâlinde aglamak Allah korkusundan, cemâl vasiflari hâlinde ise Allah'a istiyaktan

ileri gelir,»

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Hadîs-i serif âdil imamin faziletine delildir. Müslim'in rivayet ettigi bir hadiste: «Adaletle hükmedenler Allah'in indinde nurdan minderler üzerine oturtulacaklardir...» Duyurulmustur.
2- Allah'a ibâdet ede ede yetisen gencin fazileti büyüktür.
3- Bütün ömründe günahlardan kaçinip Allah'a tâatla mesgul olan kimsenin fazileti pek büyüktür. «Melekler insanlardan efdâldir; çünkü gece gündüz Allah'a tesbîhde bulunurlar. Bu hususta kendilerinden bir gevseme veya bikkinlik da sâdir olmaz.» diyenler bu hadîsle ihticâc etmislerdir.
4- Cemaatla namaz kilmak için câmi'e devam edenlerin fazileti büyüktür. Çünkü câmi'ler Allah'in evleridir. Ehl-i takva olan her zâtin evini ziyaret, ziyaret edilen zâtin misafirine ikrami âdettendir. Su hâlde kerimler kerîmi olan Allah Teâlâ'nin evleri demek olan câmi'ler günde bes defa ziyaret edilirse, onun misafirlerine ne gibi ikramda bulunacagini bir düsünmelidir.
5- Müslümanlarin Allah için birbirlerini sevmeleri büyük bir fazilettir. Zîrâ bir kimseyi Allah için sevmek ve bir kimseye Allah için bugz etmek îmândan ma'dûttur.
Imam Mâlik' e göre Müslümanlarin Allah için birbirlerini sevmeleri ve Allah için birbirlerine bugz etmeleri farzdir. Bu bâbda hadîsler vârid olmustur,
6- Allah'tan korkmanin fazîleti pek büyüktür. Teâlâ Hazretleri: makaamindan korkan kimseye Iki cennet pirdir.[36] » buyurmustur.
7- Gizli sadaka vermenin fazîleti büyüktür. Ulemâ bunun nafile sadakaya mahsûs oldugunu söylemislerdir. Nafile sadakayi gizli vermek efdâldir. Çünkü gizli vermek samimiyet ve ihlâsa delâlet eder; riyadan hâlidir. Farz olan zekâti ise asikâre vermek efdâldir. Zîrâ bu suretle zekât veren kimse baskalarina örnek ve Islâm'in esâ-sâtani meydana çikarmis olur. Oruç mes'elesi de böyledir. Farz olan orucu baskalarina bildirmek daha faziletlidir.
Vitr gibi vâciblerle sabah namazinin sünneti gibi sünnet-i müek-kedeler hakkinda ihtilâf vardir.
8- Tenhalarda Allah'i zikrederek gözyasi dökmek pek faziletli bir tâattir.

31- Sadakanin Efdali, Saglam Olan Cimrinin Sadakasi Oldugunu Beyan Babi

92- (1032) Bize Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cerir, Umaratü'bnü Ka'kaa'dan, o da Ebû Zür'a'dan, o da Ebû Hü-reyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellemje bir adam gelereki
— «Yâ Resûlaliah! (Sevap ittibâri ile) sadakanin hangisi daha büyüktür?» diye sorduj Resûlüllah {Saîlallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Saglam, cimri oldugun, fakirlikten korktugun ve zenginlige tama' ettigin hâlde verdigin sadakadir. (Bu isi), can girtlaga gelip de filâna su Kadar, filâna da su kadar {verilsin) deyinceye kadar geri birakma. Dikkat et ki (O mal) zâten filânin olmustur.» buyurdular.

93-(...) Bize Ebû Bekir b. Ebi Seybe ile IbnI Nümeyr rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Ibni Fudayl, Umâra'dan, o da Ebû Zür'a'dan, Bir adam Peygamber {Saîlallahü Aleyhi ve Sellemfe gelerek: o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demisi
— «Yâ Resûlaliah! Sevap ittibâri ile sadakanin hangisi daha büyüktür?- diye sordu. Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Dikkat et! Babana yemin olsun ki bu suâlin cevâbini alacaksin Saglam, cimri, fakirlikten korktugun ve çok

yasamayi umdugun hâlde sadaka vermendir. (Bu isi) can girtlaga gelip de, filâna (malimdan) su kadar; filâna da su kadar ;/asiyet ediyorum.) deyinceye kadar geciktirme. O (zaman mal zâten) filânin olmustur.» buyurdular.

(...) Bize Ebû Kâmil El-Cahderi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülvâhid rivayet etti. (Dedi ki): Bize Umâratü'bnü Ka'kaab' bu is-nâdla Cerir'in hadisi gibi rivayette bulundu. Yalniz O: «Sadakanin hangisi efdaldir? » dedi.

Bu hadisi Buhâri «Kitabü'z - Zekât» ve ÎKitâbü'I - Vasâ-yâ»'da Nesâi «Kitâbü'z- Zekât» 'da tahrîc etmislerdir.

Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Selîem)'e gelen zâtin kim oldugu malûm degildir. Bâzilari Hz. Ebû Zerr olmasini muhtemel görmüslerdir. Çünkü Imam Ahmed b. Hanbel'in «Müsned»'inde Hz. Ebû Zerr' in «Sadakanin hangisi ef-daldir?» diye sordugu tasrih edilmistir.

Taberânî dahî Ebû Ümâme' den hadîsi rivayet etmistir. Ancak Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Se/Ierw)'in ona verdigi cevap buradaki gibi degil, «Mali az olanin cehd ederek verdigi sadakadir.» seklindedir.

SadaKayi saglam ve mala tama' ettigi hâlde vermesinin efdal olusu bu hâllerde sadaka vermek nefse güç geldigi içindir.

Canin girtlaga gelmesi'nden murâd: O ânin yaklasmasidir. Zîrâ hakikaten can girtlaga geldigi zaman vasiyet ve sâir tasarruflar sahih degildir.

Hadîsin mânâsi sudur: «Sadakanin efdali hâl-i hayâtinda vücûdun saglam ve mala ihtiyâcm varken verdigin sadakadir. Çünkü ölüm döseginde verdigin sadaka senin olmaktan çikmis, malina mirasçilarinin hakki taalluk etmistir.

Hz. Ebû Sad' in rivayet ettigi bir hadîs de bu te'vîli te' yid etmektedir. Mezkûr hadîste:

«Bir kimsenin hâl-i hayâtinda bir dirhem tasadduk etmesi, ölürken yüz dirhem tasadduk etmesinden daha hayirlidir.» Duyurulmustur.

Hadîs-i serif de zikredilen «filân» 'larm ikisi kendisine mal vasiyet olunan kimseden üçüncüsü de mirasçidan kinayedir. Yâni: «Is'i ölürken filân ve filâna su kadar mal vasiyet ediyorum ,demeye birakma. Çünkü o mal o anda filân mirasçinin olmustur.» demektir. Mirasçi isterse o vasiyeti iptal eder.

Hz. Ebû'd -Derda1 dan rivayet olunan bir hadîste: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):

tölürken köle azâd eden bir kimsenin hâil, doyduktan sonra hediye verene benzer;» buyurdu, denilmektedir.

Meymûn b. Mihrân, Hisâm'in zevcesi Rukiyye'nin vefat ettigini ve ölürken bütün kölelerini azâd ettigini duyunca: «Bunlar mallan hususunda Allah'a iki defa isyan ediyorlar. Bir kere cimrilik edip, mallarinin sadakasini vermiyorlar, sonra mallari baskasinin oldumu, o mallari israf ediyorlar.* demis.

Hattâbi diyor ki: -Bu hadîs, hastaligin insanin malindan bir kismini elinden aldigina ve hastalik aninda yapilan sehâvetin cimrilik lekesini gidermedigine delildir. Onun içindir ki Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sadaka veren kimsenin bedeni saglam, mala düskün olmasini sart kilmistir. Zîrâ böylesi çok yasacagim ümidiyle sadaka verirken, malim gidiyor diye kalbinde bir te'sîr ve elem duyar; fakir kaliyorum diye korkar.»

Mirasçinin diledigi takdirde vasiyeti bozmsai mutlak degildir, yapilan vasiyet malin üçte birinden fazla oldugu taktirdedir. Çünkü ölüm döseginde yapilan vasiyet malin üçte birinden tenzif edilir. «O mal vasiyet olunan kimsenin üzerine mahkeme karâriyle tescil edil-^ meden önce bozabilir.» diyenler de olmustur.

Burada söyle bir suâl hatira gelebilir: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Allah'tan baskasma yemin etmeyi nehî buyurdugu hâlde acep neden burada muhatabinin babasina yemin etmistir?»

Bu suâli îmam Nevevî söyle cevaplandirmistir: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kasten Allah'dan baskasina yemîn etmeyi nehip buyurmustur-. Bu hadîsteki lâfiz ise kasitsiz olarak agzindan çikivermistir. Binâenaleyh yemin degildir. Bu gibi sözler memnu degildirler.»

32- Yüksek Elin, Alçak Elden Daha Hayirli; Yüksek Elden Murad: Veren El, Alçak Elden Murad: Alan El Oldugunu Beyan Babi

94- (1033) Bize Kuteybetü'bnü Saîd, Mâlik b. Enes'den, ona okunanlar meyâmnda Nâfi'den, o da Abdullah b. Ömer'den naklen rivayette bulundu ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) minber üzerinde sadakayi ve dilenmekten nezîh kalmayi anlatirken:
«Yüksek el, alçak elden daha hayirlidir. Yüksek elden murâd: Veren; alçak'tan murâd da: Dilenen eldir.» buyurmuslar.
Bu hadîsi Buhari «Zekât» bahsinde tahrîc etmistir.
Hadîs-i serif Ebû Dâvûd ile Nesâi' nin «Sahih»' lerinde dahî mevcuttur.
Hadisin iki tarîki vardir. Birinci tarîkinde Ebû Nu'mân'dan, ikinci tarikinde Abdullah b. Mesleme' den rivayet olunmustur.
Bâzi tariklerde «Münfika» yerine «Müteaffife» denilmistir.
Ibnü'l-Arabi: «Ebû Dâvûd onu bu sekilde rivayet etmistir.» demisse de, Aynî bu bu sözü hatali bulmaktadir. Çünkü Ebû Dâvûd, hadîsi îmam Mâlik' den, o da Nâfi'den, o da îbni Ömer' den naklen «Münfika» lâfzi ile tahric ettikten sonra: Eyyûb'un, Nâfi'den rivayeti ihtilaflidir. Abdül vâris demisse de, ekseri râviler Hammâd b. Zeyd' den, o da Eyyûb1'dan naklen seklinde rivayet etmislerdir. Bir tanesi «Müteaffiye» tâbirini kullanmistir.» demistir.
Haattâbi «El-Maâlim» nâm eserinde «Müteaffife» rivayetini tercih etmis ve: «Bu rivayet daha muvafik; mânâ.ittibâri ile daha sahihtir. Çünkü îbni Ömer bu hadîste sadakayi anlatirken teaffüf kelimesini kullanmistir...» demistir.
Ibni Abdilberr ise «Et-Temhîd» adli eserinde «Münfika» rivayetini tercih etmis, onun evlâ ve sevaba daha yakin oldugunu bildirmistir. Buh ri Müslim' deki rivayeti dahi «Münfika» seklindedir. Nevevî bu rivayetin sahih oldugunu söyledikten sonra: «Her iki rivayetin sahih olmasi da muhtemeldir. Zîrâ «Münfika» kelimesi mâ'nâ i'tibâri ile «Sâile»'den: A'lâ oldugu için «Müteaffife» dahî «Sâile»'den â'lâdir.» demistir. Cumhûr'a göre yüksek elden murâd: Sadaka veren eldir. Bâzilari yüksek el sadaka alan, alçak el sadaka vermeyendir, demislerdir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bu hadîsleri ile zengini sadaka vermeye, fakiri de dilenmekten nezih davranmaya tesvik buyurmakta ve dilenmeyi zemmetmektedir.

Hadis-i Serif'den Çikarilan Hükümler

1- Ölüm tehlikesi gibi bir zaruret olmadikça dilenmek çirkin bir seydir. Hanefiîyye ulemâsindan bâzilari: *Bir gün yiyecegi olan kimsenin dilenmesi haramdir.» demislerdir.
2- Sükrünü ifâ eden zengin, fakirden efdaldir. Maamâfih mes' ele ihtilaflidir.
3- Hatibin vaaz, talîm ve ibâdet gibi maslahata muvafik hu-sûsâtta konusmasi mubahtir.
4- Hadîs-i serif tâat hususuna infâkta bulunmaya ve sadaka vermeye tesvik etmektedir.

95- (1034) Bize Muhammed b. Bessâr ile Muhammed b. Hatim ve Ahmed b. Abde toptan Yahya El - Kattan dan rivayet ettiler. îbni Bessâr (Dedi ki): Bize Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Amr b. Osman rivayet etti (Dedi ki): Ben, Mûsâ b. Talhâ'yi rivayet ederken dinledim, ona da Hakim b. Hizam rivayet etmis ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurmuslar:
Sadakanin efdali —yahut sadakanin en hayirlisi—, geriye artan maldan verilendir. Yüksek el, alçak etden daha hayirlidir. Sen (sadakaya) nafakasini vermekte oldugun kimselerden basla.»
Bu hadisi Buhâri -Zekât- bahsinde bir iki yerde muhtelif râvîlerden tahrîc ettigi gibi;; ; Nesâi dahi ayni bahiste rivayet etmistir.
Buhâri1 nin Hakim b. Hizam rivayetinde hadîsin sonunda:
«Her kim afif olmak Isterse, Allah onu afif kilar; ganî olmak Isterse Allah ganî kilar.» cümlesi de vardir.
Yukarida da isaret ettigimiz gibi cumhur- ulemâya göre yüksek elden murâd: Sadaka veren; alçak elden murâd da: Dilenen el'dir.

Bu bâbda Îbnü'l-Arabi' den muhtelif kaviller rivayet olunur.
Birinci kavle göre: Yüksek elden murâd: sadaka veren el'dir.
Ikinci kavle göre: Yüksel el: alanin elidir.
Üçüncü kavle göre: Yüksek el- iffetli el, demektir.
Dördüncü kavle göre: Yüksek el'den murâd: Allah'in yed-i kudret-i dir. Ondan sonra sadaka verenin eli gelir. Alçak el ise dilencinin elidir.
Kaadi îyâz, ulemâdan bâzilarinin: «Yüksek el, alanin eli; alçak el de: Sadaka vermeyen eldir.» dediklerini rivayet etmistir.
Bâzilari «Buradaki elden murâd: nimettir.» demislerdir. Bu taktirde hadisin mânâsi: «Çok sadaka vermek, az vermekten daha hayirlidir.» demek olur ki, en kisa sözlerle iyi ahlâka tesvik ifâde eder.
Hadis-i serif muhtelif lâfizlarla rivayet olunmustur. Taberâni'nin rivayetinde:
«Ey cemâat! bilmis olun ki üç kisim el vardir. Bunlarin en yüksegi Allah'in yed-i kudreti, ortasi: sadaka verenin eli; en asagisi da: Sadaka alanin elidir. Binânaleyh siz arka ile odun satmak suretiyle olsun iffet ve nezâhet gösterin. Dikkat edin teblig ettim mi?» buyurulmustur.
Aynî diyor ki: «Seyhimiz Zeynüddîn (Rahimehullah): Dogrusu yüksek elden murâd: Veren eldir. Nitekim sahih hadisler de buna sahittir; demistir.»
«Nafakasini vermekte oldugun kimselerden basta...» cümlesinden murâd: Aile efradi ile köle, hizmetçi v.s. gibi nafakasi bir kimseye farz olan kimselerdir. Nafakadan murâd da: yiyecek, giyecek ve meskendir.
Bu cihet: Nesâi'nin Târik-i Muharibi tarikiyle rivayet ettigi su hadîs pek güzel îzah etmektedir. Hz. Târik demis ki: « Medîne'ye geldik: bir de baktik Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Selîem) minber üzerinde cemaata hutbe okuyor. (Hutbesinde):
— «Verenin eli: yüksek eldir. Sen infâka geçindirdiklerinden yâni annenden, babandan, kiz kardesinden ve kardesinden basla. Sonra daha asagi dogru in; buyurdular.»
Yine Nesâi'nin Ibni Aclân tarikiyle Hz. Ebû Hüreyre'den rivayet ettigi bir hadîste Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem): «Sadaka verin.» buyurdu.
Bir adam:
— «Yâ Resûlâllah! Bende bir altin var.» dedi. Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem):
— aSen onu kendine tesadduk et!» buyurdu. O zâti
— Bende bir altin daha var.» dedi Efendimiz:
— «Onu zevcene tesadduk eyle!» buyurdu. O zât:
— -Bende bir altin daha var.» dedi. Peygamber (Sallallakü Aleyhi ve Sellem)
— «Onu çocuklarina tesadduk et!» buyurdu. O zât:
— «Bende bir altin daha var.» dedi. Resûl-i Ekrem (Sallallahü ve Sellem)
— «Onu da hizmetçine tesadduk et!» buyurdu. O zât (tekrar):
— «Ben de bir altin daha var.» dedi. Resûl-i Ekrem (Sallallahü Aleyhi ve Ssllem)-
— «Onu da artik sen bilirsin! buyurdular.» denilmektedir.
Mezkûr hadisi îbni Hibbân «Sahih»'inde aynen rivayet etmis; Hâkim ise çocuklari zevceden evvel zikrey lemistir.
Hattâbî (319 - 388) diyor ki: «Hadîsteki bu tertibi düsünürsen Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in evlâ ve daha yakin olani ilk plâna aldigim görürsün. Karsisindaki zâta nafaka hususunda kendinden baslamasini, sonra çocuklarina geçmesini emrediyor. Çünkü evlâdi kendi cüz'ü mesabesindedir. Ona bakmazsa helak olur. Ve infâk hususunda onun yerini tutacak kimse bulamaz. Zevceyi üçüncü dereceye birakmisdir. Zira zevcesine verecek nafaka bulamazsa aralari ayrilir. Ve kocasi yahut yakin akrabagsi tarafindan nafakasi verilir. Daha sonra hizmetçiyi zikretmistir. Çünkü nafakasini veremezse köle satilir.»
Nevevî'nin «Er-Ravda» nâm eserinde beyân ettigi ve-cihle ashâb-i kiram zevcenin çocuklar üzerine takdimine ittiiâk etmislerdir. Zevcenin nafakasi çocuklarin nafakasindan daha müekked olarak farzdir. Çünkü zamanla

veya fakirlik sebebiyle sakit" olmaz. Bir de zevcenin nafakasi ivez olarak farzdir. Çocuklarin nafakasi ise büyüdükleri ve nafakalarim kendileri te'mîn etmege basladiklari zaman babalarindan sakit olur.
Hâsili rivayetlerin bâzilarinda çocuklar zevceden evvel, bâzilarinda zevce çocuklardan evvel zikredilmistir.
Bu hâl karsisinda ulemâ tercih cihetine gitmis, hadisleri tetkikten geçirdikten sonra çocuklarin evvel zikredildigi rivayeti tercih etmislerdir.
Ayni, Nevevi' nin sözüne itirazla: «Nasil oluyor da Nevevi zevceyi çocuklarin üzerine takdim edebiliyor! Hâlbuki babanin bir cüz'ü mesabesindedir. Zevce ise ecnebidir. Sonra sözünü ta'lîl ederek (Zevcenin nafakasi çocuklarinkinden daha müekketdir. Çünkü zamanla veya fakirlik sebebiyle sakit olmaz!) diyor. Bu da sasilacak bir seydir. Zîrâ zevcenin nafakasi hadd-i zâtinda bir sile yâni teberrüdur. Sile kabilinden olan seyler sükûtu kabul eder. Evlâdin nafakasi ise kat'î bir farzdir. Hiç bir seyle sakit olmaz.» diyor.
Hz. Hakim b. Hizam, Resûlüllah (Saîîallahü Aleyhi ve Sellem)'in «Sadakanin eidali» mi yoksa «sadakanin en hayirlisi» mi buyurdugunda sekketmistir,
«Zahr-i gmâ» tâbirinden murâd: Ihtiyâçtan artan fazlaliktir. Cümlenin takdiri söyledir: Sadakanin en hayirlisi ihtiyâçtan artan maldan verilenidir.
Nevevî diyor ki: «Bu suretle verilen sadakanin bütün malini vermekten daha faziletli olmasi bütün malini tesadduk edenler ekseriya sonradan pisman olduklari içindir. Yahut muhtaç kaldiklari zaman pisman olur; (keski hepsini vermeseydim) derler. Malinin fazlasindan sadaka veren ise hiç bir zaman pisman olmaz. Bil'akis verdigine sevinir. Ulemâ bir kimsenin bütün malim tesadduk etmesi hususunda ihtilâf etmislerdir. Bizim (yâni Sâfiîlerin) mezhebimize göre borcu ve çolugu çocugu olmayan bir kimsenin fakirlige ve sabir ve tahammül göstermesi sartiyla bütün malini tesadduk etmesi müstehab-dir. Bu sartlar kendisinde bulunmayanin tesadduku mekruh olur.»
Kaadi ty âz, cumhûr-u ulemâ' ya göre bir kimsenin bütün malini tesadduk edebilecegini söylemistir.
Bâzilarina göre: Malin hepsi sahibine iade edilir. Bu kavil Hz. Ömer (Raâiyaîîahü anh) 'dan rivayet olunmustur.
Sam ulemâsina göre: Malin üçte biri sadaka olarak tenfiz edilir. Bakîsi sahibine iade olunur.
«Sadaka olarak verilen miktar, bütün malin yarisindan ziyâde ise yarisi kabul edilir; ziyâdesi sahibine iade olunur.» diyenler de vardir.
Bu kavil Mekhûl'den rivayet olunur. Ebû Ca'fe-ri Tahâvi ile Taberî: «Bütün malin tesadduku caiz olmakla beraber, hepsim degil; üçte birini tesadduk etmek müstehab-dir.» demislerdir.

96- (1035) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Amru'n - Nâkîd rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Süfyân, Zührî'den, o da Urvetü'bnü Zübeyr ile Saîd'den, onlar da Hakîm b. Hizâm'dan naklen rivayet etti. Hakim söyle demis: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeHemYden istedim, (istedigimi) verdi. Sonra (tekrar) istedim yine verdi. Sonra (tekrar) istedim yine verdi. Sonra söyle buyurdu:
«Hakikaten su mal yesil ve tatlidir. Binâenaleyh onu her kim gönül hoslugu ile alirsa o malda kendisine bereket verilir. Her kim de ona göz dikerek alirsa o malda kendisine bereket verilmez ve yiyip de doymayan kimse gibi olur. Yüksek el, alçak elden daha hayirlidir.»
Bu hadîsi Buhâri «Zekât», «Vasâyâ», «Hums» ve «Rukaak» bahislerinde Tirmizi «Zühd» bahsinde; Nesaî «Zekât» ve «ftukaak» bahislerinde muhtelif râvilerden tahrîc etmislerdir.
Buhâri'nin rivayetinde su ziyâde vardir-. «Dedim ki: Yâ Resûlallah! Seni hak dînle gönderen Allah'a yemin ederim ki senden sonra dünyâdan gidinceye kadar hiç bir kimseden bir sey isteyerek malini azaltmam.
Bil'âhara Ebû Bekir (Radiyallahil anh) Hakîm'i kendisine ganimet malindan bir sey vermek için çagirir fakat Hakîm bunu kabulden imtina ederdi. Sonra Ömer (Radiyalhhü anli) dahî bir sey vermek üzere kendisini çagirdi fakat Hakîm yine hiç bir sey kabul etmedi. Bunun üzerine Ömer:
— Ey Müslümanlar cemâati! Sizi, Hakîm'e sâhid olmaya dârvet ediyorum. Çünkü ben kendisine su ganimetten hakkini vermek istiyorum, o almaktan çekiniyor; dedi.
Hâsili Resülüllah (SaUallahü Aleyhi ve Se/Zem)'in vefatindan sonra Hakîm ölünceye kadar hiç bir sey kabul

etmedi.»
«Ha'dira»: Yesillik, demektir. Kelimenin müennes olarak kullanilmasi ya yesillik nevileri itibâri ile yahut yesil fâkihe yâni yemis takdirinde oldugu içindir. Mala çok ragbet gösterilmesi yesil ve tatli yemise benzetilmistir. Çünkü manzara itibâri ile yesil renk hosa gider. Tatli olan bir sey de makbuldür. Ayri ayri hos ve makbul olan bu iki sey beraberce bulununca elbette ragbet o nisbette artar.
Bu cümlede malin bakî olmadigina isaret vardir. Çünkü insanlarin mala meyil ve hirsi, yesil ve tatli yemislere benzetilmistir. Bunlar ise baki degildirler.
Bu hadiste zikri geçen «Tryb-i nefis» hakkinda Kaadityâz iki vecih ihtimâlinden bahsetmistir. Birinci ihtimâle göre. «gönül hoslugu» mânâsina gelen bu terkîb alana aittir. Yâni musallat olur-casina istemeden verilen sey'i alirsa bereketini görür, demektir.
Ikinci ihtimâle göre: Bu tâbir verene aittir. Mânâsi: Sahibi tarafindan gönül hoslugu ile gözü kalmadan ve istemeden verilen bir sey'i alirsa onun bereketini görür, demektir.
Ulemânin beyânina göre «îsrâf-i nefis»'den murâd: Birinin malina göz dikmek, ona musallat olmak ve tama' etmektir.
«Yiyip de doymayan»'dan murâd: Bâzilarina göre oburluk hastaligidir.
Bir takimlari* Buradaki tesbihden murâd: Ihtimâl ki aç gözlünün otlayan hayvana benzetilmesidir.» demislerdir.
Aynî diyor ki: *Bence bundan anlasilan mide usaresinin siddeti ve galebesidir. Yemke mideye iner inmez hemen hazmolunur. Aksi taktirde bir mideye istiâb edecegi miktardan fazla yiyecegin doldurulmasi tasavvur olunamaz. Hikâye müelliflerinin anlattiklarina göre Bedeviler' den bir adam bütün bir deveyi, karisi da bütün bir deve yavrusunu yemisler...»
Hz. Hakim'in Resûlüllah (Sdlalfohü Aleyhi ve Sellem) dünyâdan gittikten sonra evvelâ Ebû Bekir sonra Ömer (Radiyallahü anhümâ)'n\n vermek istedikleri ganimet hissesini hakki oldugu hâlde kabul etmemesi, âdet olacagindan korktugu içindir. Zira nefis almaga alisirsa bu hâl bir âdet olur. Hakki olmayan seyleri kabul etmeye baslayabilir. Bu düsünce ile nefsin tamâ'mi kirmis ve süpheli seylere yanasmaktan çekinmistir. Bir de Hz. Hakim Resûlüllah (Sallaîlahü 'Aleyhi ve Sellem)'e ondap sonra kimseden bir sey almayacagina hattâ bir rivayette o günden sonra Resûlüllah {Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'den bile bir sey istemeyecegine söz vermisti.
Hz. Ömer'in, Hakîm (Rdiyallahü anh)'m ganimet hissesini almadigina sahit çagirmasi, Hakîm'in kötü te'vîlin-den korktugu içindir. Ömer (Radiyallahü anh) bununla Beytü'1-Mâ1'den verildigi hâlde hakkini almayan kimsenin bir daha o malda hakki kalmadigini da göstermistir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- HadIs-i serif nezâhet ve kanâata tesvik etmektedir, insan az da olsa kazancina razi olmali, baskasinin malina göz dikmek suretiyle malini çogaltmak sevdasina düsmemelidir.
2- Gönül hoslugu ile verilip yine gönül hoslugu ile alinan sadaka ve attiyyede bereket vardir.
3- Dilencinin üç defa istemesi, dördüncüde menedilmesi caizdir.

97- (1036) Bize Nasr b. Aliyy El - Cehdamî ile Züheyr b. Harb ve Abd b. Humeyd rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Ömer b. Yûnus rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ikrimetü'bnü Ammâr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Seddât rivayet etti. (Dedi ki): Ebû Ümâme'yi söyle derken isittim: Resûlüilah (Sallallahü Aleyhi ve Sellevi)--
«Ey Âdem ogfu! Senin fazla malim sadaka olarak vermen kendin için hayir; vermemen ise serrdir. (Ama) kenefine yelecek kadar elinde ma! bulundurdugundan dolayi muaheze olunmasin. Hem (sadakaya) nafakasini verdiginden basla. Yüksek el alçak elden hayirlititr.» buyurdular.
Bu hadîsden murâd: Insanin zaruri ihtiyâçlarindan fazla olan malini hayir yollarina sarfetmesi, sevap yönünden daha hayirli oldugunu vermeyip, biriktirmenin kendisine hiç bir hayir ve sevap te' min etmedigini beyândir. Zira üzerine farz olan nafaka gibi seyleri vermezse azaba müstahak olur. Mendûb olan sadakayi vermezse sevabi

noksanîasir. Bunlarsa manen kendisi için serrdir. Ihtiyâç miktarini vermedigi için muhaze olunmamasi, o miktara ser'an bir hak teveccüh etmemek sartiyla mukayyeddir.
Hadis-i serif yukaridaki emsali gibi nafaka hususunda evvelâ aile efradindan ve yakinlarindan baslanacagina delildir.

33- Dilenmekten Nehi Babi

98- (1037) Bize Ebû Bekir b. EbI Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Zeydü'bnü Hubâb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Muâviyetü'bnü Salih haber verdi. (Dedi ki): Bana Rabiatü'bnü Yezîd Ed - Dimaski, Abdullahb. Amir-i Yahsubî'den naklen rivayet etti. (Demis ki): Muâ-viye'yi söyle derken isittim: Çok hadîs rivayet etmekten sakinin! Yalniz Ömer zamaninda rivayet edilen hadîs müstesna. Çünkü Ömer, halki Allah Azze ve Celle'den korkutuyordu. Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYi:
«Allah her kime büyük bir hayir vermek dilerse onu dînde fakîh kilar.» buyururken isittim.
Yine ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfi söyle buyururken isittim:
«Ben, ancak hazinedarim. Her kime gönül hoslugu ile bir sey verirsem, verdigimin bereketini görür. Her kime de dilendigi ve aç gözlülük ettigi için verirsem, o kimse yiyip de doymadan gibi ofur.»

99- (1038) Bize Muhammed b. Abdillâh b. Nümeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân, Amr'dan, o da Vehb b. Münebbih'den, o da kardesi Hemmâm'dan, o da Muâviye'den naklen rivayet etti. Muâviye söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Istemekte israr etmeyin! Vallahi sizden biriniz benden bir sey ister de razi olmadigim hâlde benden bir sey kopartirsa, verdigim malin asla bereketini görmez.» buyurdular.

(...) Bize tbnl Ebl Ömer El-Mekki rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân, Arar b. Dinar'dan rivayet etti. (Demis ki): Bana Vehb b. Mü-nebbih, kardesinden naklen rivayet etti. —Onun yanina San'â'dakI evinde iken vardim da* bana evinde ceviz ikram etti.— Kardesi söyle demis: Ben, Muâviyetü'bnü EbI Süfyân'i sunlari söylerken dinledi mi «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyi söyle buyururken isittim- ..»
Hâvi müteakiben yukarki hadîsin mislini rivayet etmistir.

100- (1037) Bana Harmeletü'bnü Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Yûnus, tbni Sihâb'dan naklen haber verdi; (Demis ki): Bana Humeyd b. Abdirrahmân b. Avf rivayet etti. (Dedi ki): Muâviyetü'bnü Ebî Süfyân*i hutbe okurken dinledim; söyle diyordu: Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve
«Her kim Allah çok hayir vermek murâd ederse onu dînde fakîh kilar. Ben, ancak taksimciyim, veren ise Allandir.» buyururken isittim.
Fikih hadîsini Buhâri «Ilim» bahsinde tahric -etmistir. Onu Nesâî dahî rivayet eder.
Buhârî'nin rivayetinde su cümle de vardir: «Bu ümmet Allah'in emri gelinceye kadar muhalifleri tarafindan bir zarar görmeden Allah'in emri üzere tâata devam edecektir.»
Birinci ve üçüncü hadîslerdeki «hayir»'dan murâd: Ya bütün hayirlar yahut çok hayirdir. Bu kelimenin nekîre olarak zikredilmesi, umûm ifâde etsin diyedir. Çünkü sart siyakinda vârid olan nekîreler, siyâk-i nefîde vârid olanlar gibi umûm ifâde ederler. Kelimenin ne-kire olarak zikrinden ta'zîm kastedilmis de olabilir.
Fikih: Bir sey'i bilmek veya hakkiyla bilmek, demektir. Seriat Istilahinda ise seriatin fer'î hükümlerini tafsili delillerden istidlal yoluyla çikararak bilmektir. Burada münâsib olan birinsi mânâdir. Zîrâ dîn ilimlerinin hepsine sâmildir.
Fikih ilmi ile mesgul olan âlime «Fakîh» derler.
Hasan-i Basrî: «Fakîh: dünyâdan el çeken ve âhi-rete ragbet gösteren, dîn islerinde basiretle hareket eden Allah'ina ibâdet eden kimsedir.» demistir.

Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir rivayette: «Ben, ancak hazinedarim...»; diger rivayette: «Ben, ancak taksimciyim; veren Ise Allah'dir.» buyurmakla kendisinin getirdigi vahyi hiç bir kimseye hassaten teblig etmedigini bil'akis umûmi olarak herkese tebligde bulundugunu, hakikatte her sey'i veren de alan da Allah Teâlâ oldugunu, irâdesine göre akil ve idrâki insanlara o bahsettigini anlatmak istemistir. Ashâb-i kira m* m hadîs ve âyetlerden mânâ anlayislari bir seviyede degildi. Bâzilari bir hadis veya âyetin yalnizca açik olan zahirî mânâsini anlar; diger bâzilari ise onlarin inceliklerine nüfuz ederlerdi.

Ashâb- kiram' m hâlleri böyle olunca, ümmetin diger efradinin da anlayis dereceleri bir olmayacagi evleviyetle sabit olur. Çünkü ashâb nûr-u nübüvvetten kana kana içen bahtiyarlardir. Sair ümmet efradi bu serefe nail olamamislardir. Ancak onlarin arasinda da ser'i mes'eleleri delillerinden çikaracak kudreti hâiz müc-tehidler yetismis ser'i mes'eîerleri hallederek bütün ümmetin enzâr-i itlaina arzetmislerdir. Süphesiz ki bu, Allah'in büyük bir fadl-u ihsanidir. Teâlâ Hazretleri onu diledigi kullarina verir.

Burada söyle bir suâl hatira gelebilir: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Resul, mübessir ve nezir gibi nice sifatlari varken burada neden kendisine (Ben ancak bir hazinedarim!) yahut (Ben, ancak bir taksimciyim.) buyurarak hasr yapmistir?»

Cevap: Buradaki hasr, muhatabin itîkaadina göredir. Muhâtab onun hem taksimci hem de verici olduguna îtîkaad ediyordu. Iste kendisinin verici degil yalniz bir taksimciden ibaret oldugunu anlatmak için (Ben, ancak bir taksimciyim.) diyerek kasr-i ifrat yapmistir. Bu sözün mânâsi: «Benim vazifem yalniz sizin aranizda taksim yapmaktan ibarettir, diledigi miktarda akil, fikir ve anlayis ihsan eden ise Allah Teâlâ'dir.» demektir.

Bu cümleyi seyh Kutbuddin söyle izah etmistir: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)* Allah'in ihsan ettigi maldan kendine hiç bir sey ayirmamistir. O, ganimetler hakkinda:

(Allah'in sizden fazla olarak verdigi ganimetlerden benrm malin yalniz beste birdir; o da sîzin olsun.) buyurmustur. Burada (Ben ancak taksimciyim.) demesi, ashâb-i kirâmmin gönüllerini almak içindir. Çünkü kendisine ashabindan fazla ganimet tahsis edilmistir. Mânâ sudur: Mal da Allah'in, kullar da Allah'indir. Ben, Allah'in izniyle sâdece bir taksimciyim...»

Ancak Ayni bu Izahatla hadîsin zahiri arasinda büyük fark oldugunu söylemekte ve söyle demektedir: «Çünkü Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'in birinci hadisi vahyin tebligi ve seriatin beyâni hususundaki taksimi bildirmektedir. Seyh Kutbuddîn' in rivayet ettigi hadis ise mal taksimi hakkinda sarahat arzetmekte-dir. Her iki hadîsin ayri ayri tevcihleri vardir. Birinci hadîs Islâm dîninde fakih olmakdan bahseder...

îkinci hadîsin zahiri ise mal taksimini göstermektedir. Lâkin burada söyle bir suâl vârid olur: «Burada bu sözün münâsebeti nedir?» Suâle söyle cevap verilir. Mal, hadîsi ganimetler taksim edilirken vârid olmustur. Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem) hikmet icâbi ashâbdan bâzilarina fazla verince ashâb bunun hikmetini anlayama-mis hattâ içlerinden bu hususta ileri geri lâf edenler olmus, bunun tizerme Peygamber (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'-

(Her kime Allah büyük hayir vermek dilerse onu dînde fakîh kilar.) buyurarak bu isin hikmetini ancak Allah'in fazla akil, fikir ve siriat umurunda anlayis ihsan ettigi kimselerin anlayabilecegini, anlami-yanlarin ise karismamalari gerektigini zîrâ hakîkatta bütün umur Allah'in yed-i kudretinde oldugunu, almak, vermek, arttirmak, eksiltmek hep ona âit seyler oldugunu, kendisinin yalniz taksim vazifesi gördügünü binâenaleyh fazla veya noksan vermenin kendisine degil Allah'a nisbet edilecegini beyân ederek bu hususta lâf edenlere red cevâbi vermistir.

Davûdî diyor ki: Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve SellemYin: (Ben, ancak taksimciyim; veren Allah'dir.) sözü, verdiklerini vahye Hz. Muâviye' nin çok hadis rivayet etmekten menede-rek bundan yalniz H z. Ömer devrinde rivayet olunan hadisleri müstesna tutmasi, onun zamaninda gayr-i müslimlerden ve onlarin kitaplarindan rivayette bulunanlar çogaldigi içindir. Bu sebeple hadîs râvilerinin nazar-i dikkatlerini H z. Ömer zamanina celbetmistir. Çünkü Ömer (Radiyallahü anh) hadis hususunda pek ziyâde dikkat ve siddet gösterir, gelisigüzel, hadîs diye rivayet edilen her sözü kabul etmez, söylenen sözün hadîs oldugunu isbât için iki sahit isterdi. Hadis ilmi bu suretle istikrar kespetmis ve rivayet olunan hadisler söhret bulmustur.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Bâzilari bu hadîslerde icmâ'in hüccet olduguna delîl görmüslerdir. Bu delil, hadîslerin mefhûm-u muhalifinden alinmistir ki ûmmet-i muhammediyye hiç bir zaman hak ve hakikatten ayrilmaz, demektir. Bunlarin bir delili de: «Ümmetim dalâlet üzerine içtimâ etmez.» hadîsidir. Fakat bu hadîs zayiftir.
2- Yine bu hadîslerle bâzilari her asirda müctehid yetisecegine istidlal etmislerdir.
3- Dilenmek memnudur. Bu hususta ulemâ müttefiktir. Yalniz zaruret hâlinde dilenmek mubahtir. Bu hususta vârid olan hadîsler, dilenmenin bâzi kimselere haram, bâzilarina mekruh, bâzilarina da mubah oldugunu gösterirler.
Zenginin zekât almasi veya dilenmesi haramdir.
Elinde dilenmeye mâni olacak yiyecegi olup da, ne derece fakir oldugunu beyân etmeden dilenmek mekruhtur.
Bir dostundan veya akrabasindan mâruf vecihle bir sey istemek mubahtir. Zaruret hâlinde dilenmek ise vâcibdir. Çünkü bunda nefsi ölüm tehlikesinden kurtarmak vardir.
Dâvûdi bu kismi da mubah saymistir. Istemeden verilen bir seyi almak, dilenmekten mâdût degildir; ve caizdir.
Sâfiîler' den Nevevî diyor ki: «Kazanmaya kudreti olan bir kimsenin dilenmesi mes'elesi hakkinda ulemâmiz ihtilâf etmislerdir. Bu hususta iki kavil vardir. Bunlarin esah olanina göre.-Böyle bir kimsenin dilenmesi haramdir. Zîrâ hadîslerin zahirleri haram oldugunu göstermektedir.
Ikinci kavle göre: Helâl fakat mekruhtur. Ancak helâl olmasi için dilbnen kimsenin kendini zelil ve hakir göstermemesi bir sey'i Israrla istememesi ve istedigi kimseye eziyet vermemesi sarttir. Bu sartlardan biri bulunmazsa dilenmesi bil'ittifâk haramdir.
4- Fikih hadisleri din ilimlerinin ve dîn ulemâsinin faziletlerine delildirler.

34- Geçinecek Bir Sey Bulamiyan ve Halini Anlayipda Kendisine Sadaka Veren Bulunmayan Fakir Babi

101- (1039) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Mugîre yâ'ni El - Hizâmî, Ebu'z - Zinâd'dan, o da El - A'rec'den, o da Ebû H ürey re'den naklen rivayet etti ki, Resûlüllah (Saîlallakü Aleyhi ve Sellem)"
— «Miskin: Su, âlemin âlemin kapilarinda dolasan ve bir Iki lokma (ekmek) bir iki kuru hurma ile bastan savulan (dilenci) degildir.» buyurmuslar. Ashâb:
— «O hâlde miskin kimdir, Yâ Resûlallah?- diye sormuslar. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Miskin, kendini geçindirecek bir sey bulamiyan, hâlini anlayip ta kendisine sadaka veren bulunmayan ve âlemden bir sey istemiyen kimsedir.» buyurmuslar.

102- (...) Bize Yahya b .Eyyûb ile Kuteybetü'bnü Saîd rivayet ettiler, tbni Eyyûb (Dedi ki): Bize îsmâil yâni Ibni Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bana Serîk, Meymûne'nin azatlisi Atâ1 b. Yesâr'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'-
«Miskin; bir veya iki hurma, bir veya iki lokma ile bastan savilan (dilenci) degildir. Miskin ancak iffet ve nezâheti (fakîr)'dir. Isterseniz: (Âlemden israrla istemezler [37].) âyetini okuyun.» buyurmuslar.

(...) Bana, bu hadîsi Ebû Bekir b. Ishâk da rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Ebi Meryem rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Ca' fer haber verdi. (Dedi ki): Bana Serîk haber verdi. (Dedi ki): Bana Ata' b. Yesâr ile Abdurrahmân [38] b. Ebi Amra haber verdiler. Onlar da Ebû Hüreyre'yi söyle derken Isitmisler: -Resûlüllah (Saîlaîîahü Aleyhi ve Selîem) buyurdular ki...»
Râvî, Ismail'in hadîsi gibi rivayette bulunmustur.
Bu hadîsi BuhAri «Zekât» bahsinde tahric etmistir.

Miskin: Fakir, demektir.
Hadis-i seriften murâd sudur: Sadakaya muhtaç olan hakiki fakir kapi kapi dolasip dilenen kimse degil, yiyecek bulamayan, hâlini kimseye arzetmedigi için kimseden en ufak bir yardim görmeyen afif ve nezih fakirdir. Yâni Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) bu hadîsi ile kapilarda dolasan dilencilerin fakir sayilmayacagini degil, onlarin tam manâsiyla fakir sayil madiklarini beyân buyurmustur.
Ulemâ miskinle fakirin tarifinde ihtilâf etmislerdir. Yûnus'a göre fakir: Yiyecegi bulunan yoksuldur. Miskin ise: hiç bir sey'i olmayan, demektir.
îbni Arafe fakiri «muhtaç* diye tarif etmis, miskin için ise: «Fakirlik kendisini perisan etmis olan kimsedir.» demistir.
îmam Safiî (Rahimehullah): «Fakir: Geçinecek san'ati olmayan yahut ihtiyâcini giderecek san'ati bulunmayan kimsedir. Miskin ise: Ihtiyâcina yarayan bir san'ati olupta onunla geçinemeyen ve çoluk çocugu bulunmayandir.» demistir.
Ebû Ömer îbni Abdilber, Mâlikiyye ulemâsindan naklen bu iki kelimenin müteradif oldugunu söylemis ve: «Maamâfih bunlarin ayri ayri mânâlara geldigi de rivayet olunmustur.» demistir.
îbni Vehb'in rivayetine göre fakir: Nezâhet gösterip dilenmeyen; miskin ise: Dilenen yoksuldur. Bunun aksini söyliyenîer de vardir. Hattâ fakirin kötürüm, miskinin saglam mânâsina geldigini ve bunun aksini iddia edenler bile olmustur.

Hadis-i Seriften Çikarilan Hükümler:

1- Sadaka vermek için ehlini arastirmak ve onu dilenmeyen nezih fakirlere vermek gerekir.
2- Utanarak âleme el açmayan yoksullar takdire sayandirlar ,
3- Her hâlu- kârda utanmak müstehab olan bir haslettir.

35- Insanlar Için Dilenmenin Çirkinligi Babi

103- (1040) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdül'a'lâ b. Abdü'a'lâ, Ma'mer'den, o da Zührî'nin kardesi Abdullah b. Müslim'den, o da Hamzatü'bnu Abdillâh'dan, o da babasindan nak len rivayet etti ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)--
«Dilencilik bâzinizin basi ile beraber gidecek hattâ huzûr-u ilâhiye üzünde bir parça et kalmaksizin çikacaktir.» buyurmuslar.

(...) Bana Amru'n-Nâkid rivayet etti. (Dedi ki): Bana Ismail b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ma'mer, Zührî'nin kardeslerinden bu isnâdla bu hadîsin mislini haber verdi. Yalniz «parça»'yi zikretmedi.

104- (...) Bana Ebû't-Tâhir rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Leys, Ubeydullar [39] b. Ebî Ca'fer'den, o da Hamzatü'bnü Abdillâh b. Ömer'den naklen haber verdi. Hamza, babasini söyle derken isitmis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Bâzi kimseler taa kiyamet günü yüzünde bir parça et kalmaksizin (huzûr-u Ilâhîye) gelinceye kadar âlemden dilenmeye devam edeceklerdir.
Bu hadîsi Buhar! ile Nesâî «Zekât» bahsinde tahrîc etmislerdir.
Müz'a: Parça, demektir. Bu kelimeyi bâzilari «Mez'a», bâzilari da «Miz'a» seklinde rivayet etmislerdir.
Görülüyor ki: Ömrünü dilenmekle geçiren kimseleri Peygamber (Saîlalîahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz yermis, kiyamet gününde böy-leîerin yüzünde et kalmiyacagim beyân buyurmustur.
Hattâbi diyor ki: «îhtimâl bu hadîsten murâd: Dilencinin mevki ve itibaren sakit olarak gelmesidir. Yahut yüzü

âzab görecek de etleri dökülecektir. Bu sekilde azâb ona verilecek cezanin âmeli cinsinden olmasi içindir. Çünkü dilenci âleme el açmakla dünyâda yüzünü zelil ve rezil etmisti. Yahut kiyamette dilencinin yüzü kamilen kemikten ibaret olacak, bu hâl onu baskalarindan ayiracak, dilenci oldugu onunla bilinecektir.
Ibni Ebi Cemre: -Bu hadîsin mânâsi: Kiyamet gününde dilencinin yüzünde güzellikten eser bulunmiyacaktir, demektir. Çünkü yüzün güzelligi, üzerindeki etle kaaimdir.» demistir.
Ancak Nevevî'nin beyânina göre bu çirkin hâl zaruret olmaksizin dilenenlere mahsûstur. Nitekim hadîsin bir rivayetinde; *Bir kimse malini çogaltmak için dilenirse...» kaydi vardir.

105- (1041) Bize Ebû Küreyb ile Vâsil b. AbdilVlâ rivayet ettiler. (Dediler ki):: Bize fbni Fudayl, Umâratü'bnü Ka'kaa'dan, o da Ebû Zür'a'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Saîlalîahü Aleyhi ve Sellem):
«Her kim malini çogaltmak için, nisanlardan mallarini isterse; o ancak ve ancak ates parçasi ister. Artik bunun Ister azini ister çogunu dilesin.» buyurdular.
Kaadi Iyâz'a göre bu hadîsin mânâsi: Dilencinin atesle azâb oîunmasidir. Maamâfih zahiri mânâsi kastedilmis de olabilir. Bu takdirde dilecinin topladigi mallar ates parçasi olarak vücûdu onlarla daglanacaktir. Nitekim zekât vermeyenlerin de ayni âkibete dûçâr olacaklari âyet-i kerime ile beyân buyurulmustur.

106- (1042) Bana Hdnnâd b. Seriyy rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû'l - Ahvas, Ebû Bisr Beyân'dan, o da Kays b. Ebî Hâzîm'den o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Ben, Resûlüllah (Sallallâhü Aleyhi ve Selltm)"i söyle buyururken isittim:
«Sizden birinizin sabahleyin (ormana) giderek sirti ite odun getirmesi onu(n parasini) tasadduk ederek âleme el açmaktan müstagni kalmasi, versin vermesin birinden dilenmesinden kendisi için daha hayirlidir. Çünkü yüksek el alçak eiden efdaldir. Sen (sadakaya) nafakasini verdigin kimselerden basta.»

(...) Bana Muhammed b. Hatim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yahya b. Saîd Ismail'den rivayet etti. (Demis ki): Bana Kays b. Ebî Hâ-zim rivayet etti; (Dedi ki): Ebû Hüreyre'ye geldik de sunlari söyledi:
Peygamber (Sallallâhü Aleyhi ve Sellem)-.
«Vallahi birinizin sabahleyin (ormana) giderek sirti ile odun getirmesi; sonra onu satmasi... Birine el açmaktan kendisi için daha hayirlidir...» buyurdular.
Râvî hadîsi beyân hadisi gibi rivayette bulunmustur.

107- (...) Bana Ebû't-Tâhir ile Yûnus b. Abdil'a'lâ rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize tbni Vehb rivayet etti. (Dedi ki) -. Bana Amr b. Haris, îbni Sihâb'dan, o da Abdurrahmân b. Avf'in azatlisi Ebû Ubeyd'den naklen haber verdi. Ebû Ubeyd, Ebû Hüreyre'yi sunlari söylerken isitmis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Sizden birinizin bir srrt odun toplamasi ve onu sirtina yüklenerek sat-mast, kendisi için versin vermesin, bir adama el açmaktan daha hayirlidir.» buyurdular.
Bu hadîsi Buhârî «Zekât» bahsinin bir iki yerinde ve «Kitâbü'l-Büyû»'da, Nesâî «Zekât»'da tahrîc etmislerdir.
Hadîs-i serif: Çalisip kazanmaya iktidari olan bir kimsenin mutlaka helâlindan kazanarak yemesi gerektigini bildiriyor. Görülüvor ki, sirtla odun tasiyarak yahut hammalhk ederek geçim te'mîn etmek ne ayiptir, ne günah!.. Ayip hattâ haram olan meslek, el ayak tutarken dilencilik etmektir. Dilencilik bir kazanç te'mîn etse de etmese de çirkin bir istir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem): «verse de vermese de...» buyurmakla buna isaret etmistir. Zira dilecinin istedigi verilirse kendisi minnet ve dilenme zilleti altinda kaldigi gibi, verilmedigi takdirde dahî haybet ve husrân zilletine ma'rûz kalir. Bundan dolayidir ki, Ashâb-i kiram' dan birinin yere kam-çisi düsse onu kimseden istemezlermis. Nitekim bundan sonraki ha-disde görülecektir.
Dilenciligin kötülügü hakkinda Ashâb-i Kiram' dan : Atiyyetü's-Sa'dî, îbni Mes'ûd, Abdullah b. Amr, Hubeys b. Cünâde, Ebû Hüreyre, Kabîsatü'bnü Muhârik, Enes b. Mâlik, Abdurrahmân b. Ebî Bekr-, I m -rân b. Husayn,

Sevbân, Mes'ûd b. Imrân, Câbir, isimleri verilmeyen iki zât, Ebû Saîd-i Hud-r i, Sehl b. Hanzele, Beni Ese d' den bir zât, Müzeyne'den bir zât, Ali b. Ebi Tâlib, îbni Abbâs, Muâviye, Semûratü Benû Cün-deb, Ebû Ümame, Ebû Zerr, Adiyy-i Cü-zâmî, Firâsî ve Aziz b. Amr (Radiyallahü o.nhüm) hazerâtmdan hadîsler rivayet olunmustur. Bu hadîsleri Aynî, Buhârî serhinde söyle siralamistir:

1- Atiyye hadîsini îbni Abdilberr rivayet etmistir. Mezkûr hadîste Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh «Allah sen! muhtaç etmedikçe âlemden bir sey isteme! Zîrâ yüksek el veren, alçak el da atan eldir.» buyurmuslardir.

2- îbni Mes'ûd (Radiyallahü anh) hadîsini Tirmi-z î ve diger «sahih» sahipleri, Hâkim velbni Ebi'd-Dünyâ rivayet etmislerdir. Tirmizi onun hakkinda: «Bu hadis hasendir» demistir. Hadîsin meali sudur: «Resûlüllah (Saîîallahü
Aleyhi ve Sellem)*
«Geçinecek kadar mali varken dilenen brr kimse kiyamet günü yüzünde tirnak izleri ve bereler oldugu halde gelecektir. Buyurdu.
Ashâb: Yâ Resûlallâh! onu geçindirecek miktar nedir? diye sordular: «elli dirhem gümüs yahut o miktar altindir. Buyurdular.»

3- Hubeys bin Cunâde hadîsini yalniz Tirmizî ile Ebû Dâvûd rivayet etmislerdir. Tirmizi bu hadîs için dahî «Hasen bir hadîstir» demistir. Mezkûr hadîste:
«Zenginin sadaka almasi helâl degildir.» Duyurulmustur.

4- Hubeye bin Cunâde hadîsini Tirmizî rivayet etmistir. Hazreti Hubeys: «Ben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellenifi Haccetû'l - Vedâ'da Arafat'ta ayaga kalkmis hutbe okurken dinledim...» demistir. Bu hadîste Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem) sunu da söylemistir:
«Bir kimse malini çogaltmak için âleme el açarsa kiyamet günü yüzünde tirnak izleri ve cehennemde kizdirilmis taslar olacak; Bu taslar onun yüzünü yiyeceklerdir. Artik (buna göre) dileyen az, dileyen çok istesin.»

5- Ebû Hüreyre hadîsini Nesâî ile Ibni Mâce, Abullah b. Âmir hadîsi tarzinda rivayet etmislerdir.

6- Kabisatü'bnü Muhârik hadîsini Müslim, Ebû Dâvûd ve Nesâî rivayet etmislerdir. Kitabimizda bir hadis sonra görülecektir.

7- Enes hadîsi Ebû Dâvûd ile îbni Mâce rivayet etmislerdir. Bu hadîsde:
«Dilenmek yalniz üç sinif insana yarasir: Son derece fakire, ödeyecek bir seyi bulunmayan borçluya ve pek ziyâde elemi olan hastaya.» Buyrulmustur.

8- Abdurrahmân b. Ebi Bekir hadîsini Bezzâr ile Taberâni, Abdullah b. Âmir hadisi gibi rivayet etmislerdir.

9- îmrân b. Husayn hadîsini îmam Ahmed b. Hanbel ile Bezzâr rivayet etmislerdir. Bu hariîsde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Zenginin dilenmesi kiyamet günü yüzünde bir leke olacaktir.»
buyurmustur.

10- Sevbân hadîsini îmam Ahmed ile Bezzar ve Taberâni rivayet etmislerdir. Isnadi sahihtir. Mezkûr hadîsde: Bir kimse ihtiyâci yokken dilenirse, dilenerek aldigi sey kiyamet günü yüzünde bir leke olacaktir.» buyrulmustur.

11- Mes'ûd b. Amir hadîsini Bezzâr ile Taberânî rivayet etmislerdir. Hadis sudur-.
«Bir kul ihtiyâci yokken dilenir durursa nihayet yüzü dümdüz olur da Allah Indînde hiç yüzü kalmaz.»

12- Câbir hadîsini Taberâni «El - Evsât» adli eserinde îbni Mes'ûd hadisi gibi rivayet etmistir.

13- Isimleri verilmeyen iki zât hadîsini Sahiheyn râvîleri nak-letmislerdir. Mezkûr hadîsde iki zâtin Haccatü'1-Vedâ' da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sadaka taksîm ederken onun yanma gelerek sadaka istedikleri, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlari tepeden tirnaga süzdükten sonra kendilerini güçlü kuvvetli buldugu ve:
«Isterseniz size sadaka veririm ama bu sadaka zenginin ve kazanmaya kudreti olanin nasibi yoktur.» Buyurdugu bildirilmektedir.

14- Ebû Said-i Hudrî hadisini Ebû Dâvûd, Nesâî ve Ibni Hibbân tahric etmislerdir. Bu hadîsde Ebû Said söyle demistir: «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Bir kimse bir okiyye kiymetinde mala sahip olur da yine dilenirse dilencilikte israr etmis olur. Buyurdular. Bunun üzerine ben: Benim Yakute ismindeki devem bir okiyyeden fazla eder. —Bir rivayette kirk dirhemden fazla eder— diyerek döndüm ve ondan bir sey istemedim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) zamaninda bir okiyye kirk dirhem ederdi.»
15- Sehl bin Hanzaliye hadîsini Ebû Davûd ile îbni Hibban rivayet etmislerdir. Sehl (Raâiyallahü cmh) söyle demis: «Uyeynetü'bnü Husayn ile Akra' b. Habis Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)*Q gelerek bir sey istediler. O da istediklerini verdi... Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Her kim geçinecegi kadar mali varken dilencilik ederse ancak ve ancak atesini çogaltmis olur. buyurdu. Ashâb: Yâ Resûlüllah geçinecegi seyden murâd nedir? diye sordular. Resulü Ekrem (Saîlallahü Aleyhi ve sabah ve aksam yiyecegi kadar mali olmaktir. Buyurdular.»
16- Benî Esed kabilesinden ismi verilmeyen zât'in hadisini Ebû Dâvûd rivayet etmistir. Bu hadis biraz lafiz farki ile Ebû Said hadisi gibidir.
17- Müzeyne kabilesinden olup ismi verilmeyen zât'in hadisini îmam Ahmed b. Hanbel rivayet etmistir. Hadisin râvîleri mutemed zevatidir. Hadisi serîfde söyle denilmektedir: «Müzeyne'li zât'a annesi: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gitsende âlemin istedigi gibi sende birseyler istesen olmaz mi? demis. O zât bundan sonrasini söyle anlatmis. Ben de birseyler istemek maksadiyla gittim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeV lemj'i ayakta hudbe okurken buldum. Sunlari söylüyordu: Bir kimse iffetli olmak isterse Allah onu iffetli kilar; zengin olmak isterse, zengin eder. Bes okiyye degerinde mali olan bir kimse âleme el açarsa Israrla dilenmis olur... Bunun üzerine kendi kendime: Bizim bir devemiz bes okiyyeden fazla eder... Diyerek geri döndüm. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den birsey istemedim.»
b. Ahmed, bir kismini da Ebû Dâvûd rivayet etti
18- Hz. Ali Hadîsini Taberâni, Abdullah mistir. Bu hadîs takriben Hubeys b. Cunâde hadîsi gibidir.
19- îbni Abbâs hadisini Taberâni, Kaabüs'tan naklen rivayet etmistir. Ancak Ebû Hatim: «Ben Kaabüs'la ihticac etmem.» demis. îbni Hibbân dahi: «Onun belleyisi saglam degildir.» mütaalâsinda bulunmustur, îbni Abbâs söyle demistir: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
«Dilenen kimse dilencilikten ne kazandigini bilse, dilenmezdi. Buyurdular.»
Yine îbni Abbâs (Radiyallahü anh)'da,n Taberâni il Bezzâr su hadîsi rivayet etmislerdir:
«Misvakin dislerden çikardigi ekmek kirintisi kadar olsun mâle sahip bulunursaniz âleme el açmaktan müstagni kalin.» Bu hadîsin râvîleri mutemetdirler.
20- Muâviye hadisini Müslim rivayet etmistir. Hadîsi Serif «Dilenmekten nehi bâbi»nda geçmistir.
21- SemûratÜ'bnü Cündeb hadîsini Tirmizi rivayet etmis ve: «Bu hadîs Hasen sahihtir» demistir. Mezkûr hadisde Resûlluah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«Süphesiz ki dilenmek bir mesakkattir. Onunla sahibinin yüzü azap olunur. Meger kî bir kimse sultandan yahut zarurî bir hâl karsisinda birinden bir sey Istememis olsun.» buyurmuslardir.
22- Ebû Zerr (Raâiyallahü anh) hadisim Imam Ahmed b. Hanbel rivayet etmistir. Hazreti Ebû Zerr söyle demistir:
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana hiç bir kimseye el açmamami sart kostu. Ben: Evet kimseye el açmam dedim: Elinden kir-baan düsse onu bile istemeyecek, hayvanindan Inip kendin alacaksin.» buyurdular. Bu hadîsin râvîleri mutemet zevâtdir.
23- Ebû Ümame hadîsini Taberânî rivayet etmistir. Hz. Ebû Ümame söyle demistir: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana kim bey'at edecek diye sordu. Sevbân : Hepimiz bey'ad ettik ya Resûlüllah dedi. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ama baskalarina el açip hiç bir sey istemeyeceginize bey'ad edeceksiniz. Buyurdu. Sevbân :
— Böyle bir kimseye verilecek olan nedir Yâ Resûlallâh? diye sordu. Peygamber Efendimiz:

— (Cennettir.) buyurdular. Bunun üzerine ona Sevbân da bey'ad etti.»
24- Adiyy-i Cüzâmi hadîsini Taberânî rivayet etmistir. Bu hadîste Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem}: «Odun demeti satmak suretiyle oslun iffetinizi muhafaza edin teblig ettim mi?» buyurmuslardir.
25- Firasi hadisini Ebû Dâvûd ile Nesâî rivayet etmislerdir. Firasi (Raâiyallahü anh) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e:
«Baskalarindan birsey isteyeyim mi? diye sormus Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
— Hayir, mutlaka istemen lazimsa sâlih kimselerden iste. buyurmuslardir.
26- Aynî, Aiz b. Amir hadisini kimin rivayet ettigini bildirmemistir. Hz. Aiz'in beyânina göre Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)' bir adam gelmis Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona birseyler vermis. Tam dönüp gitmek üzere ayagini kapinin esigine bastigi zaman Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)"
«Su dilenmekte neler oldugunu bilseniz hiç bir kimse baskasindan birsey istemeye gitmezdi.» buyurmuslar.

Babimiz Hadisinden Su Hükümler Çikarilmistir:

1- Hadisi serif sadakaya tesvik etmekte herkesin odun, ot gibi mübâh olan seyleri toplayarak satmasi ve bu suretle elinin emegi ile geçinmeye çalismasi lüzumuna tembih buyurmaktadir. Müslüm Sârini Ubbî diyor ki: «Bu, san'ati olmayanlar hakkindadir. San'ati olanlarin kazançlari kendilerini geçindirebilirse onunla meskûl olmalari müreccahtir. Sahih hadiste vârid olduguna göre Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem)'
«Elinin emegi ile geçinenden daha faziletli bir kimse olamaz. Nebiyullah, Dâvûd (Aleyhisselâm) dahî elinin emegi ile geçinirdi.» buyurmuslardir.
2- Çeçim sikintisina katlanmak, baskalarina el açmaktan daha hayirlidir.

108- (1043) Bana Abdullah b. Abdirrahmân Ed-Dârimî ile Se-lemetü'bnü Sebîb rivayet ettiler. Seleme (haddesenâ) ta'birini kullandi. Dârimî ise (Ahberanâ) sîygasiyla rivayet etti. (Dedi ki): Bize Mervân yâni îbni Muhammed Ed-Dimeskî haber verdi. (Dedi ki): Bize Said yâni tbnü Abdilaziz, Rabiatü'bnü Yezîd'den o da Ebû Idrîs-i Havlânî'den o da Ebû Müslim-i Havlâni [40]'den naklen rivayet etti.
Ebû Müslim söyle demis bana Emin dostum Avf. Mâlik-i Escaî ri-vâyet etti. Avf benim dostumdur. Benim indimde kendini emîn bir zâttir. (Dedi ki): Dokuz veya sekiz veya yedi arkadas Resulüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)yITi yaninda idik. (Bize):
— «Allah'in Resulüne bey'at etmez misiniz?» buyurdular. Biz:
— «Sana bizler (çoktan) bey'at ettik Yâ Resûlallah!» dedik. Sonra (yine):
— «Allah'in Resulüne bey'at etmez misiniz?» dedi. Bunun üzerine biz ellerimizi açarak:
— «Biz sana bey'at ettik Yâ Resûlüllah! (daha) neye bey'at edecegiz» diye sorduk.
— «Allah'a ibâdet edeceginize, ona hiç bir seyi serik kosmayacaginiza, bes vakit namazi kilacaginiza, itaat edeceginize —ve isitmedigimiz bir kelime söyledikten sonra —baskalarindan bir sey istemeyeceginize bey'at edeceksiniz.» buyurdular.
Vallahi sonralari bu arkadaslardan bâzilarini gördüm. Birinin kamçisi yere düsse hiç bir kimseden sunu bana veriver diye istemezdi.
Bey'at: Müslümanlarin her isini tedvir için hükümdara selâhiyet vererek niza götürmez bir sekilde ona teslim olmaktir. Bu kelime alis veris mânâsina gelen «Bey'»'dan alinmistir. Ashâb-i kiram alis verisde oldugu gibi halifeye tabi olduklarina dair söz verirken alis verise benzeterek onun elinden tutarlardi. Ancak kadinlar Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYe bey'at ederken onun elinden tutmamislardir. Kadinlarin müteaddid defalar bey'at ettikleri sabit olmus fakat hiç birinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYin elini tuttuklari rivayet edilmemistir. Ulemâ kadinlarin tekrar tekrar bey'atlarinm zaman ve hâle göre oldugunu beyân ederler.
Übbî diyor ki: «Rfesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYin gizli söyledigi kelime, teklife âit olacaktir. Yâni,

gizlice söyledigi o kelime mgsakkatli ve ifâSi Müslümanlara güç gelecek bir sey hakkindadir. Onun için de açik söylemekten çekinmistir. Onu beyân için memur da degildir. Zîr|i;Vinemûr olsa tebligi icâp ederdi.
Hadls-i serif umûmatin delil olduguna isaret etmektedir. Çünkü: Ashab-i kiram'a dilenmek umûmî sekilde emir buyu-rulmus, onlar da hadîsi bu mânâya alarak baskalarindan hiç bir sey hattâ yere düsen kamçilarini bile istemez olmuslardir.
Yine bu hadîs az bile olsa dilenme sayilabilecek her seyden nezih davranmaya tesvik etmektedir.

36- Dilenmeleri Helal Olan Kimseler Babi

109- (1044) Bize Yahya b. Yahya ile Kuteybetü'bnu Saîd ikisi birden Hammâd b. Zeyd'den rivayet ettiler. Yahya (Dedi ki): Bize Hammâd b. Zeyd, Hârûn b. Riyâb [41] 'dan naklen haber verdi. (Demis ki): Bana Kinânetü'bnu Nuaym [42] El - Adevî'den, o da Kabîsa-tü'bnu Muhârik-i Hilâlî'den naklen rivayet etti. Kabîsa söyle demis: Birine kefil oldum da bu husûsda bir seyler istemek üzere Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selletn)** geldim. Bana:
«Biraz bekle bize sadaka gelsin de sana ondan verelim.» dedi. Sonra sunu söyledi:
«Yâ Kabisa! Süphesiz ki üç sinif insandan her biri müstesna olmak üzere bilenmek hiç bir kimseye helâl degildir. (Söyle ki);
1- Kefalet altina giren kimseye o mali elde edinceye kadar dilenmek helâldir. Sonra bundan vazgeçer.
2- Bütün malini helak eden, bir felâkete maruz kalan kimsenin geçim ihtiyacini temin edinceye kadar —yahut hacetini giderinceye kadar— dilenmesi helâldir.
3- Fakr-u zarurete düçâr olan, o derece ki Kavmü kabilesinden akli basinda üç kisinin: Gerçekten filân fakir düstü diye sahadette bulunacaklari kimsenin geçim ihtiyâcini temin edinceye kadar —yahut hacetini giderinceye kadar— dilenmesi helâldir.
Dilenmenin bundan ötesi Yâ Kabise haramdir. Dilenen onu haram olarak yer.»
Hamâle: Kefalet demektir. Burada ondan murâd iki kisinin veya iki kabilenin arasini bulmak, onlari baristirmak için mal vermeyi üzerine almasidir. Böylesi üzerine aldigi mali bulamazsa dilenmesi mubah olur. Kendisine zekât da verilebilir. Yalniz aracilik ettigi hususun ser'ân masiyet olmamasi sarttir. Râvi Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve SeMem)'in:
«Geçim ihtiyâcini temin edinceye kadar» mi yoksa: «Yahut hacetini giderinceye kadar» mi buyurdugunda sek etmistir.
Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)- «Kavmü kabilesinden akli basinda üç kisinin gerçekten filân fakir düstü diye sahadette bulunacaklari...» ifâdesi ile o kimsenin fakirligine ehlî hibre(44) sahadet edecegine isaret buyurmustur. «Kavmü kabilesinden- ve «akli basinda» tâbirleri de bunu göstermektedir. Çünkü; Malini gizli tutmak insanin âdetidir. Onu ancak yakinlarina bildirir. «Akli basinda» kaydi sahidin akilli olmasini sart kosmaktadir.
«Sühten» kelimesi muzmer bir fiilin mefûlü olmak üzere nas-bedilmistir. Bu fiil «itikat ederim» yahut «yenir» diye takdir olunur. «haram oldugunu îtîkât ederim.» yâyut «Haram olarak yenir.» demektir.
Müslim'den baskalari bu kelimeyi «Suhtün» seklinde rivayet etmislerdir. Bu rivayete göre fiil takdirine hacet yoktur. Cümlenin mâ-nâsi: «O haramdir» demek olur.
Sâfiîler'den bâzilari bu hadîsin zahiri ile istidlal ederek fakirligi ispad için üç kisinin sahadette bulunmasini sart kosmuslardir. Cumhûr-u ulemâ' ya göre ise zinadan gayri sahadetlerde oldugu gibi burada da âdil iki erkegin yahut bir erkekle iki kadinin sahadeti kabul edilecegine kaail olmuslardir. Onlara göre bu hadîste beyân edilen âded vücûb degil istihâb içindir. Yâni bir kimsenin fakîr oldugunu isbâd için iki kisinin sahadette bulunmasi sart; üç kisinin sahadeti ise müstehâbdir.
Nevevî diyor ki: «Bu hadis fakirlik iddiasinda bulunan kimsenin mali oldugu bilindigine hami edilmistir. Böyle

bir kimsenin sif(benim malim telef oldu, fakir düstüm) seklindeki iddiasi mahkemece kabul edilemez. Kendisinden sâhid ve isbâd istenir. Fakat mali oldugu bilinmeyen kimseden sâhid istenmez. Bu hususta yemîn verdirmek sureti ile iddia edenin sözü kabul olunur.»

37- Istemeden ve Göz Dikmeden Kendisine Bir Sey Verilen Kimsenin Onu Almasi Mübah Oldugunu Beyan Babi

110- (1045) Bize Hârûn b. Ma'arûf rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Vehb rivayet etti. H.
Bana Harmeletü'bnu Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Yûnus, Ibni Sihâd'dan, o da Salim b. Abdillâh b. Ömer'den, o da babasindan naklen haber verdi. Abdullah b. Ömer söyle demis: Ben Ömerü'bnu'l - Hattâb (Raâiyallahü awîi)*i söyle derken isittim, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellcm) bâzan bana (Beytül mâlden) bir seyler verin, ben de: Bunu benden daha fakirine ver, derdim. Hattâ bir defa bana bir mal verdi de: Onu benden fakir birine ver dedim. Bunun üzerine ResûIüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Sen bunu al! bu kabilden göz dikmedigin ve Istemedigin halde sana gelen mali da al. Böyle olmayan bir mali ise canin çekmesin.» buyurdular.

111- (...) Bana Ebû't-Tâhir rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Vehb haber verdi. (Dedi ki); Bana Amrû'bnu Haris, Ibni Sihâb'dan, o da Salim b. Abdillâh'dan, o da babasindan naklen haber verdi. Ki, Resûlüllah [SalhtUaiiü Aleyhi ve SV//rii/; Ömerü'bnii'l Hattâb i Punliyal lahit anli} (Beytülmalden) birseyler" verin fakat Ömer ona: Yâ Re-sûlâllah bunu benden daha fkir birine yer dermis. Bunun üzerine Resûlüllah (SalhUnhii Aleyhi ic Selleiu) kendisine:
«Sen bunu al ister kendine mal et, istersen sadaka olarak ver. (Bir daha) göz dikmedigin ve istemedigin hâlde bu kabil maldan sana bir sey gelirse onu al. Böyle olmayan bir mali ise canin çekmesin» buyurmuslar.
Salim: «Bundan dolayidir ki Ibni Ömer kimseden bir sey istemez; verilen bir seyi de geri çevirmezdi.» demis.

(...) Bana Ebu't-Tâhir rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Vehb haber verdi. (Dedi ki): Âmir sunlari söyledi: Bana da Ibni Sihâb bu hadîsin mislini de Sâib b. Yezîd'den, o da Abdullah b. Sadi'den, o da Ömerû'bnu'l - Hattâb [HuiiiraUüiui aiih]'dan, oda Resûlüllah {StithiUahü Aleyhi ve Se//ciH.)'den naklen rivayet etti.
Imam Müslim' in hatâ ettigini söyleyenler olmustur. Ez cümle Ebû Aîiy Îbni's-Seken (294 - 353) Sâib b. Yezid ile Abdullah b. Sa'dî arasinda Huveytib b. Abdiluzzâ adinda bir râvi daha bulundugunu bildirmis; Nesâi : «Bu hadîsi Sâ'ib, Ibni Sa'di'den isitmemis, oun Ibni Sa1di'den Huveytib vasitasi ile rivayet etmistir...» Daha baska hadis imamlari da buna benzer sözler söylemislerdir.
Nevevi (631 - 676) bunu te'yîd eden bâzi rivayetlerin sened-lerini naklettikten sonra sunlari söylüyor: «Abdülkaadir demis ki: bu hadisi Nu'mân b. Râsid, Zühri' den rivayet etmis; Huveytib'i senedden iskaat etmistir. Ma'mer de Zühri' den rivayet etmistir. Ma'mer'den rivayet edenler ise Huveytib hakkinda ihtilâfa düsmüs; Süfyân b. Uyeyne, Zühri' den rivayet eden cemâat gibi nakleylemis; Ibni Mübarek, Huveytib'i senedden düsürmüstür. Ma'mer'den Abdürrezzâk dahî rivayette bulunmus fakat Huveytib ile Ibni Sa'di'yi senedden iskaat etmistir.
Hafiz Abdülkaadir bütün rivayetlerin tarîklerini böylece anlattiktan sonra: bu hadîsin tarikleri böylece sona ermektedir. Sahîh olan tarik cemâatin ittifak ettigi yâni Zühri' nin, Sâib'den, onun da Huveytib (den, onun da Ibni Sa'di'den, onun da Hz. Ömer' den naklettigi rivayettir.»
$u hâlde bu hadisi dört sahabi bir birinden rivayet etmis demektir. Bunlar: Sâib b. Yezid , Huveytib b. Abdi-luzzâ, Abdullah b. Sa'di ve Ömer [HluIimiiIh-hii anhiivi)hazerâtidir.
Dördüncü rivayetin senedindeki «Saldi» hakkinda Imam Nevevî : «Ulemâ bunu kabul etmemislerdir; dogrusu (Sa'dî)' dir; nitekim Cumhur da onu böyle rivayet etmislerdir.» demistir.

Bu Hadisden Çikarilan Hükümler:

1- Taberi diyor ki: «Ulemâ bu hadisteki (al) emrinin nedb ve irsâd için geldigine ittifak ettikten sonra ihtilâfa düsmüs; bâzilari: hediyyeyi veren sultan olsun sûlih veya fâsik olsun verilen seyi kabul etmek mendübtur; elverir ki hediyye vermesi caiz. olan bir kimseden gelsin, demislerdir. Hz. Ebû Hüreyre' nin

112- (...) Bize Kuteybetü'bnü Sâîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys, Bükeyr'den, o da Büsr b. Saîd'den, o da Ibni Sâidî [43] el-Mâlikî' den naklen rivayet etti ki, Ibni Sâid'i söyle demis. Ömerü'bnu'I-Hattâb (Racliyalîahü anli) beni zekât toplamaya memur etti. Bu isi bitirip zekâtlari kendisine teslim edince bana ücret verilmesini smretti. (Kendisine) : Ben ancak Allah için vazife gördüm. Ecrim de Allah'a aittir; dedim. Bunun üzerine Ömer (]]iuliyulh:hii aiihh Sana verileni al çünkü ben de Resûlüllah (SaUaUahü Aleyhi ve Sellciu) devrinde bu vazifeyi gördüm; Bana ücret verdi. Ben de senin dedigin gibi söyledim, fakat Resûlüllah (Sallalhhü Aleyhi ve Sellcm) bana:
«Istemedigin halde sana bir sey verilirse onu ye ve tasaddûk et buyurdular.» dedi.

(...) Bana Hârûn b. Saîd El - Eylî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Amru'bnü Haris, Bükeyr b. El -Esecc'den, o da Büsr b. Saîd'den, o da Ibni Sa'di'den naklen habei< verdi. Ki Ibni Sa'dî söyle demis:
«Ömeru'bnü'l - Hattâb (Rtuliyullahü mih) beni zekât toplamaya memur etti...» râvi hadisi Leys hadîsi gibi rivayet etmistir.
Bu hadîsi Buhârî «Zekât» ve «Ahkâm» bahislerinde, Nesâî «Zekât»'da muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
Hadîsin üçüncü rivayetinden Ibni Vehb ile Amr arasinda (dedi ky ta'bîri kisaltma maksadi ile hazf edilmistir. Imam Nevevî senedi okurken bunun mutlaka okunmasina yâ'ni oraya geldikde iki dei'û «kaale» denilmesine tenbîh etmis; Amr'in «bana Ibni Sihâb bu hadisin mislini de rivayet etti...» sözünü ise dogru ve yerinde bulmustur. Zîrû Amr, Ibni Sihâb' dan bir biri üzerine matuf olarak bir çok hadisler rivayet etmis; Ibni Vehb onlari böylece dinlemistir. Rivayet sirasi ikinci veya üçüncü hadise gelince onu (atif vâvi) ile naklederek: «Bana Ibni Sihâb bu hadisin mislini de rivayet etti...» demistir. Çünkü kendisi öyle isitmistir.
Kaadi Iyâz'i beyânina göre bu hadisin senedinde (bana biri hediyye verirse ben onu kabul ederim. Sormaya gelince: bunu yapmam) dedigi rivayet olunur. Böyle bir rivayet Hz. Ebu'd-Derdâ' dan nakledilmistir. Âise (RadiyaUahü anhâ) Muâviye'nin hediyyesini kabul etmistir...»
Taberi bundan sonra Ibni Ömer, Ibni Ab-bâs, Aliyü'bnü Ebî Tâlib (RudiyaHahü anli) hazerâtinin da hediyye kabul ettiklerine dâir nakiller yapmis; Resû-lüllah (Saîlaîîahü Aleyhi ve Selkm)'in:
«O bizim için hediyyedir» buyurdugunu söyleyerek Hz. Berîre'ye verilen bir sadakadan yedigine isaret etmis; Tabiînden: Alkâme, Esved, Ibrahim Nehaî, Hasan-i Basrî ve Sa'bî' nin dahîhediyye kabul ettiklerini söylemistir.
Bu zevatin kavilleri üç kisma ayrilir. Söyle ki:
a- Helâldan kazanildigi bilinen hediyyenin reddi dogru degildir.
b- Haramdan kazanildigi ma'lûm olan hediyyenin kabulü haramdir.
c- Nereden kazanildigi bilinmeyen hediyye hakkinda arastirma yapilmaz. Zahire göre o hediyyeye sâhib çikan biri bulunmadikça onu kabul etmek evlâdir.
Bir takim ulemâya göre bu hadîsi ile Resûlüllah (Sullallahü Aleyhi ve Sellem) ümmetini sultandan maada her kesin hediyyesini kabule da'vet etmektedir. Sultan hediyyesini ise bâzilari haram, bâzilari mekruh saymislardir. Rivayete nazaran Hâlid b. Üseyd Mesrûk'a otuz bin dirhem hediyye vermis; fakat Hz. Mesrûk kabul etmemistir. Kendisine: «Sen bunu alsan da akrabana yardim etseydin ya!» diyenlere Mesrûk (Rulihnchttlloli) «Ben bunu almakla bir hirsizin çaldigi mali almam arasinda hiç bir fark görmüyorum; ne buyurursun?» cevâbini vermistir.

Ibni Sirin ve îbni Muhayriz , sultandan hediyye kabul etmemislerdir. Hisâm b. Urve [Puih'niiehulliih) : «Abdu1lah b. Zübeyr bana ve kardesime bes yüz altin gönderdi. Fakat kardesim: bu paralan geri çevir! dedi ve o paralardan ihtiyaci olmadigi halde kim yedi ise Allah onu bu paralara muhtâc etti.» demis.

Ibnu 1-Münzir sultanin hediyyesini: Muhanined b. Vâsi', Sufân-i Sevrî, Abdullah Ibni Mübarek ve Imam Ahmed b. Hanbel1 in kerih gördüklerini söylemistir.

Bu kavlin vechi sudur: Ümerâ ve sultanlarin ekseriyyetle kazandiklari mali mesru yollardan elde etmediklerini görmüs; dînlerinin selâmeti ve irzu namuslarinin berâeti nâmina böyle haram karisan mala yanasmaktan sakinmislardir.

Bâzilarina göre bu hadis bilâkis yalniz sultanin hediyyesini kabule tesviktir. Ikrime'nin; «Biz hediyyeyi yalniz ümerâdan kabul ederiz.» dedigi rivayet olunmustur.

Taberî ; «Bence dogrusu, Peygamber {SullidhiJlii Aleyhi ve Sellem) herkesin hediyyesini kabule tesvik buyurmustur. Hediyye sultandan olsun, baskalarindan gelsin mutlak surette kabul edilir. Zira Hz. Ömer hadîsinde tahsis olunmaksizin her nev'i mali kabul etmesi emir buyurulmus; yalniz bâzi hâller istisna edilmistir...» demektedir.

2- Malina haram karisan bir kimsenin alis veris yapmaya ve hediyyesini kabule gelince: Bunu bâzilari kerih görmüs; bir takimlari tecviz etmislerdir. Abdullah b. Yezîd, Ebü Vâil, Kaasim, Süfyân-i Sevri ve Salim kerih görenlerdendirler. Hattâ Sâ1im'in Misir'da sarap sattigi söylenen âzadli bir câriye ölmüs de mirasi Sâ1im'e kaldigi halde almamis. Imam Mâ1ik'in beyânina göre Abdullah b. Yezîd: «Ben helâl rizkla geçinip dururken, içinde az bir sey haram bulunan kazanca tama' ederek bütün malini ifsâd edenlere çok sasarim!» demis.

Sahâbe-i Kiram' dan Ibni Mes'ûd (Uadiyal-lahü anli) ile tabiinden Ibrahim Nehai, Said b. Cübeyr, Mekhûl ve Zührî caiz görmüslerdir. Ri-vâyene nazaran Hz. Ibni Mes'û d'a bir adam gelerek ribâ yemekten çekinmeyen, helâle harama dikkat etmeyen bir komsusu oldugunu söylemis ve: «Bu adam bizi yemege davet ediyor, ihtiyâcimiz oldugunda kendisinden ödünç para aliyoruz.» demis Ibni Mes'ûd (RadiyaUaJiii anli)- «Sen, onun dâvetine icabet et, ödünç para da al, bu caizdir. Günâhi onundur.» cevâbini vermis. Ibni Ömer Hazretlerine dahi ribâ yiyen bir adamin yemegi yenilip yenilemeyecegi sorulmus o da buna cevaz vermis. Ibrahim Nehaî malina helâlle haram karisan kimsenin yemegi hakkinda: -Ancak haram oldugu bilinen yemegi yenmez.» cevâbini vermistir.

Mekhûl ile Zühri'den dahi haramla helâl karisan maldan yemekte beis görmedikleri, yalniz haram oldugu ayni ile bilinen yemegi mekruh gördükleri rivayet olunur.

Ibni Ebi Zi'b bunu tecviz etmistir.

Ibni Münzir diyor ki: «Bu bâbda ruhsat verenler Teâlâ Hazretlerinin Yahudiler hakkinda

«Onlar yalani çok dinler, harami çok yerler. [44] » âyeti kerîmesi ile istidlal etmislerdir. Filhakika Peygamber (Sullallahü Aleyhi ve ScHcm) zirhini bir Yahudiye rehnetmisti.»

Taberî «Allah Teâlâ Hazretlerinin ehl~i kitaptan cizye alinmasini mubah kilmasinda Müslümanin eline geçen haramdan mi, helâlden mi kazanildigini bilmedigi malin haram olmadigina en arik delildir. Zira Teâlâ Hazretleri ehl-i kitabin eskeri mallarinin sarap ve domuzdan kazanildigini, ribâ muamelesi yaptiklarini bildigi hâlde onlardan alinan cizyeyi mubah kilmistir. Binâenaleyh harama helâle dikkat etmeyen bir kimsenin verdigi bir mal aynen haram oldugu bilinmedikçe kabul edilir.» diyor.

Sahabe ve Tabiîn' in bâzi imamlari da buna kaail-dirler. Malina haram karisan kimseden bir sey almayi mekruh görenler bu hususta takva yolunu tutarak süpheli seylerden sakinmayi ihtiyata daha muvafik görmüslerdir.

3- Müslümanlarin hükümdari kendince maslahata daha muvafik gördügü zaman iki fakirden ihtiyâci az olanina Beytü'1 -Mâl'den nafaka verebilir.

4- Istemeden verilen helâl mali almak, almamaktan daha hayirlidir. Islâm hükümdarinin verdigi ihsani geri çevirmek edep ve terbiyeye aykiridir.

Verilen bir ihsani kabul hususunda Nevevî sunlari söylemistir: «Kendisine mal verilen bir kimsenin, o mali

kabul etmesi vâ-cib midir, degil midir mes'elesinde ulemâ ihtilâf etmislerdir. Sahih ve meshur olan kavle göre sultandan baskasinin ihsanini kabul etmek müstehâbdir. Sultânin ihsani ise sahih kavle göre malinin ekserisi haram ise haram, aksi takdirde mubahtir. Ulemâdan bir taife Sultânin ihsanini kabul etmek vâcibdir. Zira Teâlâ Hazretleri (Resulün size getirdigi sey'i alin [45].) buyurmustur. Sultânin ihsanini kabul etmeyen bu emre uymamis gibi olur; demislerdir.»
Tahâvî : «Bu hadîsin mânâsi sadakalara degil, hükümdârin zengin, fakir herkese taksim ettigi mallara aittir. Böyle mallar haika fakir olduklari için degil, o mallarda haklan bulundugu için verilir. Bundan dolayidir ki Resülüllah (SallaUuhü Aleyhi ve Selleni), Hz: Ömer'in verilen mali kabul etmemesini hos karsilamamis-tir. Çünkü ona verdigi mal, fakirliginden dolayi degildir. Ömer (Raihyallaliü anli), verileni kabul etmeyince Resülüllah \Sal\a\hhü Aleyhi ve Selîem) kendisine: (Bunu al da kendine mâl et.) buyurdular, hadisi Suayb, Zührf den böyle rivayet etmistir. Bu gösteriyor ki Ömer'e verilen mal sadaka mallarindan degilmis.»
5- Hadis-i serif Hz. Ömer'in menkâbesine, fazilet ve takvasinin büyüklügüne delildir.
6- Müslümanlar nâmina dini ve dünyevi vazife gören bir kimsenin gördügü vazife mukabilinde ücret almasi caizdir.

38- Dünyaya Tama' Etmenin Keraheti Babi

113- (1046) Bize Zühoyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân b. Uyeyne, Ebü'z - Zinâddan, o da A'rac'dan, o da Ebû Hürey-re'den o da Peygamber [SaUallihü Aleyhi ve Seüemyden naklen rivayet etti. Söyle buyurmuslar:
«Ihtiyarin kalbi iki sey'i sevme hususunda gençtir; Yasama sevgisi ile mal sevgisinde.»

114- (...) Bana Ebû't-Tâhir ile Harmele rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Ibni Vehb, Yûnus'dan, o da Saîd b. El - Müseyyeb'den, o da Ebû Hüreyre'den naklen haber verdi ki Resülüllah (SallaUahü Aleyhi ve SeUevih
«Ihtiyarin kalbi iki seyi sevme hususunda gençtir: Çok yasama ve mal sevgisi hususunda.» buyurmuslar.
Ba hadîsi Buhâri ile NesâI «Kitâbu'r-Rukaak»'da tahrîc etmislerdir.
Iki seyden murâd: Iki haslettir.
«Ihtiyarin kalbi... gençtir...» ifâdesi mecaz ve istiaredir. Mânâsi: Ihtiyarin kalbi, hayât ile mali kemâli ile sever. Tipki bir gencin kaninin kaynadigi anlardaki kuvveti gibi. Bu hususta sevgisi kâmildir, demektir. Yâni «Genç» kelimesi: Hirsin kemâli mânâsina istiare edilmistir. Çünkü genç bir kimsenin ömrü uzun ve kuvveti yerinde oldugu için ihtiyarin özentisi de ona benzetilmistir.
Nevevî bu hadisin tefsirinde bâzilarinin kabule sâyân olmayan sözler söylediklerini kaydetmistir.
Yasamayi sevmekle uzun hayati sevmek mâ'nâ i'tibârîle birdir.

115- (1047) Bana Yahya b. Yahya ile Saîd b. Mansûr ve Ku-teybetü'bnu Saîd hep birden Ebû Avâne'den rivayet ettiler. (Dedi ki): Bize Ebû Avâne, Katâde'den, o da Enes'den naklen haber verdi. Enes söyle demis: Resûlüllah (SaUallahü Aleyhi ve Sellemh
«Âdem oglu ihtiyarlar fakat onun iki seyi genç kalir, (Bunlardan biri) mat'â tama' (digeri) yasama hirsidir.» buyurdular.

(...) Bana Ebû Gassân El - Mismai ile Muhammedü'bnu'l - Mü-sennâ rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Muâz b. Hisâm rivayet etti. (Dedi ki): Bana, babam, Katâde'den, o da Enes'den naklen rivayet etti ki, Nebiyullah (SuUtiUtthii Aleyhi ve Sellent) yukarki hadisin mislini söylemis.

(...) Bize Muhammedü'bnu'! - Müsennâ ile Ibni Bessâr rivayet ettiler. (Dediler ki):Bize Muhammet!ü'bnii

Catfer rivayet etti. (Dedi ki): Bize SiTbe rivayet etti. (Dedi ki): Ben, Katâde'yi* Enes b. Mâlik'den, o da Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Se/ZemJ'den naklen bu hadisin mislini rivayet ederken dinledim.
Bu hadisi Buhari «Kitâbu'r-Rukaak»'da Hz. Enes' den su lâfizlarla tahrîc etmistir: «Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)
— Âdem oglu büyür, onunla beraber de iki sey büyür: Mal sevgisi, uzun ömür sevgisi; buyurdular.»
Bu iki hadisde hassaten yasama sevgisi ile mal sevgisinin zikre-rilmesi, insanin en ziyâde nefsini sevdigi içindir. Bundan dolayidir ki uzun ömür ister. Yasamak da mal sayesinde olur. Insan ecelinin yaklastigini hissedince bu iki sevgi daha ziyâdelesir. Uyku bile sabaha karsi yâni gecenin sonunda daha tatli olur. Bu da gösterir ki bir sey'in sonu yaklastikça kiymet ve lezzeti artar.

39- Oglunun Iki Vadi (Dolusu) Mali Olsa, Bir Üçüncüsünü Isteyecegi Babi

116- (1048) Bize Yahya b. Yahya ile Saîd b. Mansûr ve Kutey-betü'bnü Saîd rivayet ettiler. Yahya (Ahberanâ) dedi, ötekiler: (Had-desanâ) tâbirini kullandilar. (Dediler ki): Bize Ebû Avâne, Katâde'den, o da Enes'den naklen tahdîs eyledi. Enes söyle demis: Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)-
«Âdem oglunun iki vadi dolusu mali olsa, üçüncü bir vadi daha isterdi. Âdem oglunun karnini topraktan baska bir sey dolduramaz. Amma Allah, tevbe eden kimsenin tevbesini kabul eder.» buyurdular.

(...) Bize Ibnü'l -Müsennâ ile Ibni Bessâr rivayet ettiler. Ibnü'l-Müsennft (Dedi ki): Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be haber verdi; (Dedi ki): Katâde'yi, Enes b. Mâlik'den hadis rivayet ederken dinledim; Enes ^öyle demis: «Ben Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve SeIîem)yi Ebû Avâne hadîsi gibi hadîs söylerken isittim. Bu söylediklerini (semâdan) indirilen bir sey miydi, yoksa kendinden mi söylüyordu bilmiyorum.»

117- (...) Bana Harmeletü'bnu Yahya rivayet etti. (Dedi ki: Bize îbni Vehb haber verdi. (Dedi ki) :Bana Yûnus, Ibni Sihâbdan, o da Enes b. Mâlik'den, o da Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellemyden naklen haber verdi; söyle buyurmuslar:
«Âdem oglunun bir vâdî dolusu altini olsa, bir vadisi daha olmasini ister. Onun agzini ancak toprak doldurur. Ama Allah tevbe edenin tev-besini kabul eder.»

118- (1049) Bana Züheyr b. Harb ile Hârûn b. Abdillâh rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Haccâc b. Muhammed, Ibni Cüreyc'den rivayet etti; demis ki: Atâ'yi söyle derken isittim: Ben, Ibni Abbâs'i sunlari söylerken dinledim: Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)
«Adem oglunun bir vâdî dolusu mali olsa, bir misli daha olmasini Isterdi. Adem oglunun nefsin» ancak toprak doldurur. Ama Allah, tevbe edenin tevbesini kabÛI eder.» buyururken isittim.
Ibni Abbâs: «Bunun Kur'ari'dan olup olmadigim bilmiyorum.» demis.
Züheyr'in rivayetinde râvî: «Bu Kur'ân'dan midir, degil midir, bilmiyorum...» seklinde rivayet etmis; îbni Abbâs'i zikretmemistir.
Enes ve îbni Abbâs hadislerini Buhâri «Kitâbu'r-Rukaak»'da tahrîc etmistir.
Hadîs-i serif muhtelif lâfizlarla rivayet olunmustur. Bâzi rivayetlerde: «Âdem oglunun iki vadi dolusu mati,» digerlerinde «Bir vadi dolusu» denildigi gibi bir rivayette «Mal», diger rivayette onun yerine «Altin», baska bir rivayette «Altin ve gümüs...» tâbirleri kullanilmistir. Keza rivayetlerin birinde «Âdem oglunun karnini...», diger rivayette «Adem oglunun gölünü...», baska bir rivayette «Âdem oglunun agzini...», daha baska bir rivayette de: «Âdem oglunun nefsini ancak toprak doldurur.» buyurulmustur.
«Doldurur* yerine «Doyurur» denilmistir.
Rivayetlerin birinde Karnini», ikincisinde «gözünü», üçüncüsünde «agzini doldurur.» buyurulmasmdan murâd:

Hakikaten toprak doldurmak degil, kinaye suretiyle ölümdür. Çünkü insanin karnina veya agzina toprak dolmasini istilzam eden sey: ölümdür. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selleni) bu sözü ile: «Insan ölünceye kadar dünyâya doymaz.» demek istemistir. Binâenaleyh rivayetlerin arasinda lâfiz farklari bulunmakla beraber hepsi ayni mânâyi ifâde ederler.

Bâzilari: «Bütün rivayetleri ayni mânaya almak hadisin râvîleri muhtelif olduguna göre güzel bir seydir. Fakat râvileri ayni zevat olduguna göre ibarelerin muhtelif sekililerde nakledilmesi râvüerin tasarrufundan ileri gelir.» demislerdir.

Aynî, ibare degisikligini râvîlere nisbet etmektense Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e havale eyleminin evlâ oldugunu söylüyor. Zira râvîlere nisbet edilirse onlar, Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Selle-mYin ifâdesini degistirmekle itham edilmis olurlar.

Burada söyle bir suâl hatira gelebilir:

«Âdem oglunun içini yahut karnini ancak toprak doldurur» ifâdesinin mânâsi açiktir. Fakat hadisin bâzi rivayetlerinde bunlarin yerine Nefsini», bâzilarinda «agzini», digerlerinde «Gözünü doldurur.» denilmistir. Bunun vechi nedir?

Cevâp: Neiis kelimesi ile insanin bedeni ifâde edilmis" ve küllü zikir cüz'ü irâde kabilinden karni kastedilmistir. Agzin zikredilmesi; karin bosluguna yol olmasi hasebiyledir. Göze gelince: Göz matlûb olan seyler hususunda asildir. Çünkü insanin begenip isteyecegi seyleri o görür. Ekseri rivayetlerde bunlarin yerine karin zikredilmistir. Çünkü insanin mal istemesi: ekseriyetle yiyip içmek ve lezzetyâp olmak içindir. Bittabiî yenilen içilen seyler karindaki mideye giderler.

Tiybî diyor ki: «Bu hadîsin sonunda (Âdem oglunun karnini ancak toprak doldurur.) buyurulmasi: Ondan önceki beyanâtin tezyil ve takriri mesabesindedir. Sanki söyle denilmistir: Topraktan yaratilan insani ancak toprak doyurur.»

Hadis-i serif, ekseriyetle insanlarin dünyâya tamahkâr olduklarini bildirmektedir. Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve Sellevi)'in:

«Allah, tevbe edenlerin tevbesini kabul eder.» buyurmasi da bu mânâyi te'yid etmektedir. Çünkü son cümlenin mânâsi: «Allah hirs, tama' ve sâir kötü hasletlerden tevbe edenin tevbesini kabul eder.» demektir.

119- (1050) Bana Süveyd b. Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Alîyyu'bnu Müshir, Dâvûd'dan, o da Ebû Harb b. Ebî'l - Esved'den, o da babasindan naklen rivayet etti. Ebû'I - Esved söyle demis: Ebû Mûsâ El - Es'arî Basra'hlarin hafizlarina haber gönderdi. Bunun üzerine Kur'ân - i Kerim'i iyi okuyan üçyüz hafiz (gelerek) onun yanina girdiler. Ebû Mûsâ (onlara): Sizler Basralilarin en iyileri ve hafizlarisiniz. Kur'ân'i tilâvet edin. Sakin (Kuran okumadan) üzerinizden uzun zaman geçmesin. Sonra sizden öncekilerin kalpleri gibi sizin de kalpleriniz katilasir. Biz (vaktiyle) bir sûre okurduk. Onu gerek uzunluk; gerekse siddet hususunda Berâe sûresine benzetirdik. Sonra o sûre bana unutturuldu. Yalniz ben, ondan sunlari ezberimde tutabildim: »

(Âdem oglunun iki vadi dolu mali olsa, mutlaka bir üçüncüsünü daha isterdi. Âdem oglunun karnini ancak toprak doldurur.)

Bir sûre daha okurduk, onu müsebbihât [46] denilen sûrelerden birine benzetirdik. Bana o da unutturuldu. Ancak o sûreden su âyet ez-berimdedir:

(Ey îmân edenler! Yapmadiginiz seyleri niçin söylüyorsunuz? Sonra bunlar boyunlariniza bir sahadet olarak yazilir da, kiyamet gününde onlardan mes'ül olursunuz.)

Bu hadiste Hz. Ebû Mûsâ, Berâe sûresine benzettiklerini sonradan neshedildigini yalniz hatirinda bir âyet kaldigini, o da:

«Âdem oglunun iki vâdî dolusu mali olsa, bir üçüncüsünü isterdi., ilâh..» âyeti oldugunu bildirmistir ki bundan evvelki hadîste Ibni Abbas (Radiyaîlahü anhj'in «Bu Kur'ân'dan midir, degil midir, bilmiyorum.» sözü ile isaret ettigi söz budur. Daha evvelki hadîste Hz. Enes'in : «Semâdan indirilen bir sey miydi, yoksa kendinden mi

söylüyordu...» diyerek sekkettigini bildiren sözü buraya ait degildir.
Hz. Ebû Mûsâ' nin unuttugunu bildirdigi ikinci süre hakkinda Müslim sârini Übbi sunlari söylemistir: «Ihtimâl ki Ebû Mûsâ' nin unuttugu sûre hâlen okunmakta olan iki sûreden biridir. Kendisi sûreyi unutmus, ezberinde yalniz mensûh olan âyet kalmistir.»
Hadîs-i serif, Kur'ân-i Kerîm'de nesih vâki olduguna delildir. Neshin lügat ve istilah mânâlarini evvelce görmüstük.
Kaadi Iyâz'm beyânina göre Kur'ân-i Kerim' de nesh üç sekilde vâkî olmustur:
1- Hükmü neshedilip, lâfzi neshedilmeyen âyetler. Neshedilen âyetlerin ekserisi bu kabildendir.
2- Hem lâfzi hem hükmü neshedilenler. «Süt çocugunu üç defa emzirmek, hürmet isbât eder.» âyeti gibi
3- Lâfzi neshedilip, hükmü baki olan âyetler. Usûl-i fikihda misâl gösterilen ihtiyar erkekle ihtiyar kadinin zinadan dolayi recm edilmeleri âyeti bu kabildendir.
Allah Teâlâ hikmeti iktizâsi bâzi âyetleri unutturmustur. Fakat nesih mes'elesi Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)fin. dünyâdan gitmesi ile sona ermistir.

40- Zenginligin Mal Çoklugundan Ibaret Olmadigi Babi

120- (1051) Bize Züheyr b. Harb ile Ibni Nümeyr rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Süfyân b. Uyeyne, Ebû'z - Zinâd'dan, o da A'rac'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti. Ebû Hüreyre söyle demis: Resûlüllah (Sallalhhü Aleyhi ve Sellevi):
«Zenginlik mal çoklugundan ibaret degildir. (Hakîkî) zenginlik, gönül zenginligidir.» buyurdular.
Bu hadîsi Buhari «Kitâbu'r-Rukaak»'da, Tirmizi «Kitâbu'z-Zühd»'de tahric etmislerdir.
Araz: Dünyâ mali, demektir. Bunda altin ve gümüs dâhil degildir. Bu kelime «arz» seklinde okunursa Ibni Fâris'e göre altinla gümüsten maada bütün dünyâ mallari, mânâsina gelir. «Araz» ise: Ona göre insanin dünyâdan aldigi nabîbdir. Hadisin mânâsi sudur: Hakiki zenginlik mal çoklugundan ibaret degildir. Hakîki zenginlik gönül zenginligi yâni dünyâya tama' etmemektir. Bir çok mal sahipleri vardir ki gönülleri fakirdir. Çünkü ellerindeki mali ziyâde-lestirmek için geceyi gündüze katarlar. Böyleleri bir türlü mala doymadiklari için manen fakirdirler. Gönlü gani olan kimse ise Allah Teâlâ'nin takdirine razidir. Allah'in ihsan hazineleri sarfetmekle tükenmeyecegini bildigi için fazla kazanmaya hirs ve tama' göstermez. Dâima gözü toktur. Iste hakîki zenginlik de budur.

41- Bol Bol Verilen Dünya Nimetlerinden Korkulma Babi

121- (1052) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys b. Sa'd haber verdi. H.
Bize Kuteybetü'bnu Saîd de rivayet etti. —îki râvinin lâfizlari birbirine yakindir.— (Dedi ki): Bize Leys, Saîd b. Ebî Saîd-i Makburfden, o da Iyâz b. Abdillâh b. Sa'd'dan naklen rivayet etti. lyâz, Ebû Saîd-i Hudrî'yi söyle derken isitmis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kalkarak cemaata hutbe okudu. Ve sunlari söyledi:
«Hayir Vallahi! Ey cemâat! Ben, sizin için ancak Allah'in size verecegi dünyâ zînetlerinden korkuyorum.» buyurdu. Bunun üzerine bir adam:
— «Yâ Resûlallahl Hiç hayir serri getirir mi?» dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir müddet sükût etti, sonra:
— «Nasil dedin?» diye sordu. O zât:
— «Yâ Resûlallahl Hiç hayir serri getirir mi? dedim.» cevâbini verdi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona sunlari söyledi:
— «Süphesiz ki hayir ancak hayir getirir. (Ama) mal hayir demek midir? Su muhakkak ki derenin yetistirdigi her nebat siskinlikten ya öldürür yahut öfmeye yaklastirir. Yalniz yesillik yiyen hayvanlar müstesna. (Bunlar karin dolusu) yerler, bögürleri doldu mu günese karsi durur, rahatça def-i hacet yahut bevleder sonra gevis

getirirler. Ve yine (dönerek) ot yerler. Simdi her khn hakkiyla bir mal alirsa, o malda kendisine bereket verilir. Her kim de hakki olmadigi hâlde bir mal alirsa, onun misâli yiyip yiyip doymayan obur gibidir.»

122- (...) Bana Ebû't-Tâhir rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Mâlik b. Enes, Zeyd b. Es-lem'den, o da Ataâ' b. Yesâr'dan, o da Ebû Said-i Hudri'den naklen haber verdi ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
— «Sizin için en ziyâde korktugum sey. Allah'in size verdigi dünyâ zînetleridir.» buyurmus. Ashâb:
— «Dünyâ zînetleri nedir yâ Resûlallah?» diye sormuslar. Resûlül-lal (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Yerin bereketleridir.» cevâbini vermis. Ashâb:
— «Yâ Resûlallah! Hiç hayir, serr getirir mi?» demisler. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
— «(Evet) hayir ancak hayri getirir; hayir ancak hayri getirir; hayir ancak hayri getirir. (Ama) derenin yetistirdigi her nebat yâ öldürür yahut ölüme yaklastirir. Yalniz yesillik yiyen hayvanlar müstesna. Çünkü onlar yerler, bögürleri sistimi günese karsi dururlar, sonra gevis getirirler, rahatça def-i hacet ve bevlederler, sonra tekrar dönerek ot yerler.
Süphesiz ki bu mal yesil tatli bir seydir. Onu her kim hakki Ile alir da, yerli yerince sarfederse, o ne âlâ nafakadir. Her kim de haksiz yere alirsa, yiyip yiyip doymayan (obur) gibi olurlar.» buyurmuslar.

123- (...) Bana Alîyyu'bnu Hucr rivayet etti. (Dedi Ki): Bize îsmâîl b. Ibrahim, Destevâî sahibi Hisâm'dan, o da Yahya b. Ebî Ke-sîr'den, o da Hilâl [47] b. Ebî Meymûne'den, o da Atâ' b. Yesâr'dan, o da Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen haber verdi. Ebû Saîd söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) minberin üzerine oturdu, biz de etrafina oturduk. Söyle buyurdular:
— «Ben den sonra sizin için korktugum seylerden biri, size dünyâ ni'-metleri fle zînetierinin müyesser olmasidir.»
Bunun üzerine bir adam:
— «Hiç hayir, serr getirir mi Yâ Resûlallah?» dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona cevap vermeyerek sükût buyurdu. O adama:
— «Aceb sana ne oluyor ki sen Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfe söz söylüyorsun, hâlbuki o, seninle konusmuyor?» diyenler oldu. Bir de baktik ki Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)^ vahy indiriliyor. Az sonra bosanan terini silerek açildi ve:
— «Su suâli soran yok mu?» buyurarak, adetâ soran zâti över gibi davrandi. Müteakiben:
— «Hakîkaten hayir, serri getirmez. (Ama) derenin yetistirdigi nebatlardan bâzisi yâ öldürür yahut ölüme yaklastirir. Yalniz yesillik yiyen hayvanlar müstesna. Çünkü onlar yerler yerler de, bögürleri doldu mu gün-se karsi dururlar, rahatça def-i hacet ve bevlederler. Sonra yine otlarlar.
Bu mal yesil, tatli bir seydir. Ondan yoksula, yetime ve yolcuya veren kimse ne iyi Mûslümandir. —Burada râvî: Yâhutta hadîs Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se//ew)'in buyurdugu gibidir, demistir.—
«Onu haksiz olarak alan kimse yiyip yiyip doymayan obur gibidir mal kiyamet gününde onun aleyhine sahit olacaktir.» buyurdular.
Bu hadisi Buhârî «Zekât» ve «Rukaak» bahislerinde, Nesâi «Zekât» bahsinde tacric etmislerdir.
«Zehratü'd-Dünyâ»: Dünyânin güzelligi, demektir. 8u tâbir -Zehratü'l - Escâr- yâni agaçlarin çiçegi terkibinden alinmistir.
îbnü'1- A'râbî'ye göre «Zehra»: Beyaz çiçek demektir.
îmam A'zam Zehr» ile «Nevr»'in ayni mânâya geldiklerini söylemistir.
«Mecmaû'l - Garâyib» nâm eserde: «bu terkipten murâd: Muhtelif esya, mal, elbise, mezruât v.s. gibi güzelligi ile insanlari aldatan seylerdir. Hâlbuki bunlar pek az devam ederler.» denilmistir.
Hadîsin muhtelif rivayetlerinden anlasiliyor ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) minberde ümmetinin

dünyâ zinetleri ile nimetlerine aldanarak ibâdetlerden geri kalacaklarindan korktugunu anlatmis, bunun üzerine ismi bilinmeyen bir zât: «Hiç hayir serr getirir mi?» diyerek, biz ganimet v.s. gibi mubah olan mallardan yi-yiyoruz; bu ise hayirdan baska bir sey degildir. Hayir nasil serr getirebilir? seklinde inkârda bulunmus, hayirin serr getirmesini ihtimâlden uzak görmüstür. Ashâb-i kiram bu zâtin suâlini yersiz bularak, kendisini muâhaze etmisler çünkü Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona cevap vermiyerek bir müddet sükût etmis. Onlar, bu sükûtu caninin sikildigina hamletmisler, sonra Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e vahy indigini görmüsler. Vahy nazil olduktan sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) suâl soran zâta iltifat etmis. Buhârî'nin rivayetine göre ashâb-i kiram da bunu görünce o zâti övmüsler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e o zâta su cevâbi vermis:

«Sizin elde ettiginiz dünyâ metâi hayir degil, bir fitnedir. Evet, hayir ancak hayir getirir. Lâkin bu dünyâ zinetleri hayir degildir. Çünkü bunlar fitneye sebep olur. Onlarla siz âh ire t hususuna yönelmekten mesgul olursunuz.»

Bundan sonra mes'eleyi misâlle anlatmis ve:

«Baharin yetistirdigi nebatlarin bâzisi çok yiyen hayvanlari ya patlatip öldürür yahut ölüme yaklastirir. Ancak ihtiyâcina kadar yiyenlere zarar vermez. Dünyâ mali da öyledir, insanlar onu hos görerek meylederler. Bâzisi, (mola gark oldu), denilecek sekilde çok mal edinir, bâzisi fazlasina tama' etmiyerek, azi ile iktifa eder. Mala gark olanlar ekseriyetle onun sebebiyle ya helak olur yahut helâka yaklasirlar...» buyurmuslardir.

Ezherî diyor ki: «Bu hadîste iki tane misâl vardir. Bunlarin biri hakka manî olacak derecede çok mal toplayanlara aittir. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'.

(Baharin yetistirdigi nebâtlann bâzisi öldürür.) cümlesiyle buna isaret buyurmustur.

Ikinci mesel: Mukteside aittir. Buna da: (Yalniz yesil bakla yiyenler müstesna.) cümlesiyle isarette bulunmustur. Zira yesil bakla sebzelerin en iyilerinden degildir.»

Kaadi îyâz dahi sunlari söylemistir: «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ashabina muktasid ile çok mal toplayanin hâllerine misâl göstermis ve:

(Sîz, bahar nebatlarinin sirf hayir oldugunu, hayvanlarin onlarla beslendigini söylüyorsunuz oma mes'ele sizin dediginiz gibi mutlak surette hayir degildir. Bahar nebatlarinin hayvani öldürenleri yahut ölüme yaklastiranlari vardir. Iste çok yiyerek patlayan hayvanin hâli çok mal toplayip onu yerli yerince sarfetmeyen insana benzer.) buyurarak, mal toplama hususunda i'tidâli asmamaya isaret etmis, sonra topladigi mal kendisine fayda veren kimseye geçerek, onu yesil bakla yiyen hayvanin hâline benzetmistir.

Benzerlik su yöndedir: Hayvan yesil baklayi yiyerek nasil karnini doyurur, sonra hacetini defederse, mal toplayip onu yerli yerince sarfeden de öyledir.»

«Yahut ta hadîs Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) 'in buyurdugu gibidir.» diye sekkeden râvî Yahya b. Ebi Kesir'dir.

Mali haksiz yere almaktan murâd: Yâ haramdan kazanmak yahut ihtiyâci yokken çok mal toplayarak zekâtmi vermemektir. Böyle bir malin kiyamet gününde sahibi aleyhine sahadette bulunmasi dahî ya dile gelip söylemesi yahut amelleri yazan meleklerin sahadeti ile olacaktir.

Hadis-i serifte zikredilen *Rabî'»'den murâd: Bâzilarina göre: Küçük dere'dir. Maamafih Bahar mevsimi kastedilmis olmasina da bir mâni yoktur.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Bevl v.s. gibi düsük sözlerle misâl vermek caizdir.

2- Talebe mücmel gördügü husûsâti hocasina arzedebilir. Hocasi dahî cevâba hazirlanmak için bir müddet onu geciktirebilir.

3- Yerinde olmayan suâl için sorana itiraz edilebilir.

4- Haramdan kazanilan malda bereket olmaz.

5- Âlim olan bir zâtin yaninda bulunanlari mal fitnesine düsmekten sakindirmasi ve hatâya düseceklerinden

korktugu yerleri kendilerine izah ederek tembîhâtta bulunmasi gerekir.
6- Hadls-i serîfde iktisâda ve sadaka vermeye tesvik vardir. Bâzilari bu hadîste zenginligi fakirlik üzerine tercih edenlere, bir takimlari da bil'akis fakirligi zenginlik üzerine tercih edenlere delîl oldugunu söylemislerdir.
Aynî diyor ki: «Mal toplamak haram degildir. Yalniz çok mal yigip iktisât haddini asmak zararlidir. Nitekim yemek haram degildir. Fakat çok yemek hastaliga sebep olup, Matlûb olan iktisâttir.»
7- îmamin minber üzerine, cemâatin da onun etrafina oturmalari caizdir.

42- Îffet ve Sabrin Fazileti Babi

124- (1053) Bize Kuteybetü'bnu Said, Mâlik b. Enes'den kendisine îbni Sihâb'dan, ona da Ataâ' b. Yezîd El - Leysî'den, o da Ebû SaId-i Hudri'den naklen okunan hadîsler meyâninda rivayet etti ki, Ensâr'dan bâzi kimseler Resûlüllah (Sallallakü Aleyhi ve Sellem)* den bir seyler istemisler, o da istediklerini vermis. Sonra tekrar istemisler, yine vermis. Elinde olan tükenince:
«Elimde bir mal bulunursa elbette onu sizden saklamam. Her kim afîf olmak isterse Allah onu afif kilar. Ganî olmak isteyeni Allah ganî eder. .Her kim sabrederse, Allah ona sabir Ihsan eder. Hiç bir kimseye sabirdan daha genis ve daha hayirli bir ihsan verilmemistir.» buyurmuslar.
(...) Bize Abd b. Humeyd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdürraz-zâk haber verdi. (Dedi ki): Bize Ma'mer, Zühri'den bu isnâdla bu hadisin mislini haber verdi.
Bu hadîsi Buhârî, Ebû Dâvûd ve Nesâî «Zekât» bahsinde tahrîc etmislerdir.
Hadîs-i serîfde ResûlüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den ihsan isteyen Ensârin isimleri bildirilmemistir. Ancak ulemâdan bâzilarina göre Nesâî' nin rivayetinde Hz. Ebû Saîd'in de isteyenlerden biri olduguna delil vardir. Zîrâ Ebû Said (Radiyallahü anh)i «Annem beni siddetli bir ihtiyâç dolayisiyla atiyye istemek üzere Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e gönderdi, ben de gittim ve oturarak bekledim. ResûlüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) beni karsilayarak:
— Her kim ganî olmak isterse Allah onu ganî kilar... buyurdular.» demistir.
Lâkin Aynî bu istidlale hakli olarak itiraz etmistir. Çünkü Ebû Saîd hadisinde onun Ensâr'la birlikte ResûlüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemj'den bir sey istedigine delâlet eden cihet yoktur.
Hadisin bâzi rivayetlerinde Ensâr'm Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellevz)'den üç defa atiyye istedikleri bildirilmistir.
«Her kim afif olmak isterse, Allah onu afîf kilar...» cümlesinden mu-râd: Her kim dilenmekten afîf olmak isterse, Allah kendisine iffet yâni haramdan sakinmayi ihsan eder; demektir.
«Ganî ofmak isteyeni Allah ganî eder...» cümlesi: Her kim kendini gani gösterirse Allah da onu baskalarina muhtaç birakmaz; rizkini verir, demektir.
«Sabreden»'den murâd: Sabretmeye çalisandir. ResûlüIIah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) böylesine Allah Teâlâ'nin hakikaten sabir ihsan edecegini, bundan daha büyük bir ihsan bulunmadigini beyân etmistir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Dilenciye elindeki maldan bir-iki veya müteaddit defalar nafaka vermek, verecek bir sey bulunmadigi zaman ondan özür dilemek ve kendisini sabira tesvik etmek mesrudur.
2- Hadîs-i serif, geçim sikintisi gibi hâllerde sabirli olmaya tesvik etmektedir.
3- Muhtâc olan kimsenin iffetli davranmasi, âleme el açmiya-rak kendisini müstagni göstermesi ve Allah'in takdirine sabretmesi gerekir.
4- Hâline sabrederek, kimseden bir sey istememek evlâ olmakla beraber ihtiyâçtan dolayi istemek de caizdir.
5- Hadis-i serif, Resûlüllah (Saîlallahü Aleyhi ve Sellem)'in sahavet ve semahatina, baskalarini kendi nefsine tercih ettigine delildir.

43- Yalnizca Ihtiyaca Yeten Rizik ve Kanaat Babi

125- (1054) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki):
Bize Ebû Abdirrahmân El-Mukrî [48] Saîd b. Ebî Eyyûb'dan rivayet etti. (Demis ki): Bana Surahbîl [49] yâni Ibni Serik, Ebû Abdirrahnân [50] El - Hubulî'den, o da Abdullah b. Amr b. Âs'dan naklen ri-
/âyet etti ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem).
«Müslüman olup da, kendisine ancak yetecek kadar rizik verilen ve Allah'in kendisine verdigi He kanaat getirdigi kimse muhakkak felah bulmustur.» buyurmuslar.
Kefâf: Artik eksik olmamak sartiyla yetecek miktar rizik, denekti.
Hadis-i serîf kendisinde zikredilen evsâf bulunan bir Müslüma-iin faziletine delildir.
Nevevi bu hadisle kefâf derecesinin, fakirlikle zenginlikten efdal oldugunu söyliyenlerin istidlal edebileceklerini bildirmistir.

126- (1055) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Amru'n - Nâkid ve ve Ebü Said-I Esecc rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Ve rivayet etti. (Dedi ki): Bize A'mes rivayet etti. H.
Bana Züheyr b. Harb dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muham-med b. Fudayl, babasindan rivayet etti.
Bu râvîlerin Ikisi de Umaratü'bnü Ka'kaa'dan, o da Ebû ZürV dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etmislerdir. Ebû Hüreyre söyle demis: Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Yâ Rabb! Âl-i Muhammed'in rizkini ölmeyecek kadarcik ver!» buyurdular.
Bu hadisi Buhâri ile Nesâî Kitâbu'r-Bukaak»'da, Tirmizî «Kitâbu'z-Zühd»'de muhtelif râvîlerden tahrîc et-mislerdir.
Lügat âlimlerinin beyânina göre «kûd»: Ancak ölümü karsilayabilecek kadar az yiyecektir.
Âli- Muhammed' den muradin ne oldugu evvel görülmüstü. Burada ondan murâd: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel-Jetnj'in zevceleri ile kizlari olsa gerektir. Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bütün hayâtinda rizik nâmina dâima kefâf derecesi ile iktifa etmis, fazlasina asla iltifat buyurmamistir.
Bir gece elinde iki altin bulundugu için uyuyamamasi ve Hz. Bi1âli uyandirarak altinlari onun vasitasiyla fukaraya göndermesi bunun en bariz delillerindendir. Filhakika Al-i Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)' yasayis tarzlari dahi öyle olmustur.
Hadîs-i serif, dünyâ malinin azi ile idare olunmanin faziletine delildir.

44- Çirkin ve Kaba Sözlerle Isteyen Bir Kimseye Atiyye Verme Babi

127- (1056) Bize Osman b. Ebî Seybe Ile Züheyr b. Harb ve Ishâk b. îbrâhîm El - Hanzalî rivayet ettiler, tshâk (Ahberanâ) dedi, ötekiler: (Haddesenâ) tâbirini kullandilar. (Dediler ki): Bize Cerîr A'mes' den, o da Ebû Vâid'den, o da Selmân [51] b. Rabî'a'dan naklen rivayet etti. Demis ki: Ömerü'bnu'l - Hattâb (Radiyallahü anh) sunlari söyledi: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) bir mali taksim etti. Ben:
— «Vallahi Yâ Resûlallah! Bunlardan baskalari bu mala daha lâyiktir.» dedim. Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
— «Bunlar ya çirkin sözlerle benden mal istemek yâhutda cimrilige nisbet etmek arasinda beni muhayyer biraktilar. Ben, cimri degilim.» buyurdular.
Bu hadîsten murâd: sudur: «Kendilerine mal verdigim bu adamlar îmânlarinin zaafiyeti sebebiyle beni iki sikdan birini ihtiyara mecbur ettiler. Ya benden çirkin ve kaba sözlerle isteyecekler de, kendilerine mal verecegim yahut kendilerine hiç bir sey vermeyip bana cimri diyecekler. Bu, onlarin hâlleri muktazâsidir. Ben ise cimri degilim.

Binâenaleyh iki ihtimâlden birine meydan birakmadan kendilerine mal verdim.»
Yâni Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gerek mal verdigi adamlarin kaba-saba sözler söyleyerek mal istemelerine, gerekse kendisini cimrilige nisbet etmelerine meydan vermemis, ne tiynette adamlar olduklarini hâllerinden anlayarak, istemeden onlara mal vermistir.
Hadîs-i serif, icâbinda kaba-saba ve câhil kimseleri idare cihetine gitmenin ve bu maksatla kendilerine mal vermenin caiz olduguna delildir.

128- (1057) Bana Amru'n-Nâkid rivayet etti. (Dedi ki): Bize tshâk b. Süleyman Er-Râzî [52] rivayet etti. (Dedi ki): Ben, Mâlik* den dinledim. H.
Bana Yûnus b. AbdilVlâ dahî rivayet etti. Bu lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Abdullah b, Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Mâlik b. Enes, tshâk b. Abdiliâh b. Ebî Tâlha'dan, o da Enes b. Mâlik'den naklen rivayet etti. Enes söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ile birlikte yürüyordum, üzerinde Necrân kumasindan mâ-mûl kalin kenarli bir cübbe vardi. Derken kendisine bir Bedevi yetiserek Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem}"^ cübbesinden siddetle çekti. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in boynunun yanibasina baktim, Bedevinin siddetle çekmesinden cübbenin kenari iz birakmisti. Sonra Bedevi
— «Yâ Muhammed! Allah'in sende bulunan malindan bana bir seyler verilmesini emret.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona bakarak güldü, sonra kendisine ihsan verilmesini emir buyurdu.

(...) Bize Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdü's - Sa-med b. Abd il vâris rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hemmâm rivayet elti. H.
Bana Züheyr b. Harb da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ömer b. Yû nus rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ikrimetü'bnu Ammâr rivayet etti. H.
Bana Selemetü'bnü SebIb dahi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû'l -Mugîre rivayet etti. (Dedi ki): Bize Evzâî rivayet etti. Bu râvîlerin hepsi Ishâk b. AbdiIIâh b. Ebî Tâlha'dan, o da Enes b. Mâlik'den, o da Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)den naklen bu hadîsi rivayet etmislerdir.
Ikrimetü'bnü Ammâr hadîsinde su ziyâde vardin * (Dedi ki).- Sonra bedevi cübbeyi kendine dogru öyle bir çekti ki, Nebiyullah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bedevinin gögsüne dogru döndü.»
Hemmâm hadisinde de su ziyade vardir: «Onu öyle çekti ki, cübbe yirtildi da, kenari Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfin boynunda kaldi.
Bu hadîsi Buhâri «Kitâbû'1-Hums», «Kitâbü'l - Libâs» ve «Kitâbü'l-Edep»'de; îbni Mâce «Kitâbü'l- Libâs- 'da muhtelif râvîlerden tahrîc etmislerdir.
Kaadi îyâz'a göre cübbenin yirtilmasi hakikat olabilecegi gibi, eserinin kalmasi mânâsina da alinabilir. Çünkü birinci rivayette Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUem)'in boynunda cübbenin eseri kaldigi bildirilmistir.
Görülüyor ki Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bedevinin siddetle cübbesini çekmesine danlmamis, onun nezaketsizliginden müteessir olmamistir.

Hadisi Serif Su Hükümleri Ihtiva Etmektedir:

1- Câhillerin kabaligina tahammül göstermek, bu yaptiklarindan dolayi onlara mukaabelede bulunmamak gerekir. Zâten kötülügü iyilikle karsilamak Allah'in emridir.
2- Bir kimsenin kalbini yatistirmak için ona bir seyler vermek ve bilmeyerek hadd-i ser'î îcâb etmeyen büyük bir günâh isleyeni affetmek caizdir.
3- Âdeten sasilacak bir sey görünce gülmek mubahtir. Hadis-i serif, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in nefis ve mal hususunda son derece sabr-u tahammül göstererek, eziyetlere katlandigina ve Müslümanliga yatistirmak için kendisine gösterilen nezaketsizligi affettigine delildir.

129- (1058) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys, tbni Ebî Müleyke'den, o da Misver b. Mahreme'den naklen rivayet etti ki Misver söyle demis: Resûlüllah (Saîlalîahü Aleyhi ve Seîlem) (ashabina) bir takim kaftanlar taksim etti de Mahreme'ye bir sey vermedi. Bunun üzerine Mahreme (bana):
— Yavrucugum! Haydi seninle Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem/e gidelim.» dedi. Ben de onunla beraber gittim. (Babam):
— «Gir de Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellernfi bana çagir.» dedi. Ben de çagirdim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), üzerinde dagittigi kaftanlardan biri oldugu hâlde babamin yanina çikti ve:
— «Bunu senin için sakladim.» buyurdu. Babam, kaftana bakti. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) de:
— «Mahreme razi oldu.» buyurdular.

130- (...) Bize Ebû'l-Hattâb Ziyâd b. Yahya El-Hassan! [53] rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Salih [54] Hatim b. Verdân rivayet etti. (Dedi ki): Bize Eyyûb-i Sahtiyani, Abdullah b. Ebi Müleyke' den, o da Misver b. Mahreme'den naklen rivayet etti. Misver söyle demis: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sel/em)'e bir takim kaftanlar geldi. Bunun Üzerine babam Mahreme bana:
— «Haydi seninle Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)^ gidelim. Belki bize onlardan bir sey verir.» dedi. (Gittik.) Babam kapida durarak konustu. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun sesini taniyarak beraberinde bir kaftan oldugu hâlde (yanimiza) çikti. Babama hem kaftanin güzelliklerini gösteriyor, hem de:
— «Bunu senin Için sakladim; bunu senin Için sakladim.» buyurdu. Bu hadisi Buh&rl «Kitâbû'1-Hibe», «KitâbûV Libâs-, «Kitabû'l-HuHis» ve «Kitâbû'1-Edeb-de; Ebû Dâvûd «Kitftbû'l-Libâs»'da; Tirmizî «Kitâbû'I-îsti'zân-'da; Nesâî de «Kitâbu'z-Zînâ»'da muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
Kaba1: Kaftan, cübbe v.s. gibi gömlek üzerine giyilen seylerdir.
Bâzilarina göre: Arap elbisesi oldugunu gösteren alâmetleri vardir. Cem'i: «Akbiye» gelir. Nitekim hadisin ikinci rivayetinde cemi' sîgasi ile vârid olmustur.
Gerçi «Kaba1» ipekten dokunursa da, ulemâ bu vak'anin ipekli elbise haram kilinmazdan önce geçmis olmasi ihtimâli üzerinde durmuslardir.
Bâzilari: «Bu hadisden murâd: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYin o kaftani omuzlarina yayarak Mahreme'ye göstermesidir. Ipek haram kilindiktan sonra bile olsa bu harekete kaftani giyme, hükmü verilemez.» demislerdir.
Resûlüllah (SalJaUahii Aleyhi ve Sellern) Efendimizin: «Bunu senin için sakladim.» buyurmasi, Hz. Mahreme'ye mücâmele içindir. Çünkü Mahreme (Eadiyallahü anh)'m ahlâkinda biraz sertlik varmis.
Dâvûdi'nin beyânina göre «Mahreme razi oldu...» diyen Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeI/ewJ'dir. Bu sözün mânâsi: «Razi oldun mu?» demektir.
Ibni Tin: «Bu sözün Mahremeye âit olmasi da muhtemeldir.» demistir.
Hadîs-i serif, gönül almaya ve hediyenin mücerred verilene nakil ile tamam olacagina delildir.

45- Îmanindan Endise Edilen Kimseye Atiyye Verme Babi

131- (150) Bize Hasen b. Alîyy El-Hûlvânî ile Abd b. Humeyd rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Ya'kûb yâni Ibni îbrâhîm b. Sa'd rivayet etti. (Dedi ki): Bize babam, Sâlih'den, o da tbni Sihâb'dan naklen rivayet etti. (Demis ki): Bana Amir b. Sa'd babasi Sa'd'dan naklen haber verdi ki, söyle demis: «Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem): Ben de aralarinda oturdugum hâlde (müellefe-i kulûb'dan) birkaç kisiye atiyye verdi. Yalniz onlardan bir adama hiç bir sey vermedi. Hâlbuki içlerinde, benim en begendigim o idi. Bunun üzerine ben kalkarak Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellemyin yanma gittim ve kendisiyle gizlice konustum; dedim ki:
— Yâ Resûlallaht Filâna n'için vermedin? Vallahi ben, onu saglam bir mü'min görüyorum. Resûlüllah

(Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'.
— Yahut Müslim; dedi. Ben biraz sustum. Sonra yine o adamin bildigim hâli yine bana galebe çalarak:
— Yâ Resûlallah filâna n'için bir sey vermedin? Vallahi ben onu saglam bir mü'min görüyorum; dedim. Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) (tekrar):
— Yahut Müslim; buyurdu. Ben, yine biraz sustum. Sonra o adamin bildigim hâli bana (tekrar) galebe çalarak:
— Yâ Resûlallah! Filâna n'için bir sey vermedin? Vallahi ben, onu saglam mü'min görüyorum; dedim. Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) (yine):
— Yahut Müslim; dedi ve sunu ilâve ettii
— Ben yüzü üstü cehenneme atilir korkusuyla baskasi bence daha makbul oldugu hâlde bazen bir kimseye dünyalik veririm.»
Hûlvânî'nin hadisinde bu söz iki defa tekrarlanmistir.

(...) Bize tbni Ebî Ömer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân rivayet etti. H.
Bana, bu hadisi Züheyr b. Harb da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yâkûb b. Ibrahim b. Sa1d rivayet etti. (Dedi ki): Bize tbni Sihftb'in kardesi oglu rivayet etti. H.
Bize, bu hadîsi tshâk b. Ibrahim ile Abd b. Humeyd dahî rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Abdurrazzâk haber verdi. (Dedi ki): Bize Ma'mer haber verdi. Bu râvîlerin hepsi Zührî'den bu Isnâdla, Salih'in, Zühri'den rivayet ettigi hadîs mânâsinda rivayette bulunmuslardir.

(...) Bize Hasen b. Alîyy El-kûlynî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yâkûb b. Ibrahim b. Sa'd rivayet etti. (Dedi ki): Bize, babam, Salih' den, o da Ismail b. Muhammed b. Sa'd'dan naklen rivayet etti. Demis ki: Ben, Muhammed [55] b. Sa'd'i bu hadîsi —Yâni Zührî'nin yukarida zikrettigimiz hadîsini— rivayet ederken dinledim; o sunu da söyledi: «Bunun üzerine Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (mübarek) eli ile benim ensemle omu zum arasina vurdu. Sonra:
— Dövüsmek mi Istiyorsun, Ey Sa'd? Ben, adama veriyorum iste! buyurdular.
Bu hadîsi Buhâri «îmân» ve «Zekât» bahislerinde; Ebû Dâvûd «Zekât» bahsinde muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
Hadîs-i serif kitabimizda dahi îmân bahsinde geçmisdir. Serhi oradan mütâlâa olunabilir. Ancak kolaylik olmak üzere bâzi yerlerini biz yine izaha çalisalim:
Rahti Sayilan 10'dan asagi olan erkekler cemâati, demektir. Üçten on'a kadar, yedi'den on'a kadar ve yedi ile üç arasi erkekler cemâati oldugunu söyleyenler de vardir.
Bir kimsenin kavm-u kabilesine dahî «rant» derler.
Hadîs-i serifin mânâsi sudur: Hz. Sa'd, Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)'in müellefe-i kulûb'dan bâzi kimselere dünyalik verdigini, dîn hususunda onlardan daha faziletli bâzi kimselere ise bir sey vermedigini görünce, bu isin fazilete göre yapildigini zannederek, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e «Filâna niçin vermiyorsun?» diye sormus, onun hâlini bilmiyor zanniyla tam bir yeminle sahadette bulunmustur. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sel-lem) ise «Yahut Müslim.» buyurarak, ona sefâatta bulunmamasina isaret etmisse de, Sa'd (Radiyallahü anh) bunu anlamayarak, o zât hakkindaki sefaatini birkaç defa tekrarlamistir. Ihtimâl ki, Hz. Sa'd, ResûH Ekrem .(Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'m bu zâti unuttuguna kaail olarak hatirlatmak istemistir. Nihayet Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hakikati anlatmis, bir kimseye dünyalik vermenin dîn hususundaki faziletine istinâd etmedigini, müeîlefe-i kulûb'den olan bâzi kimselere Islâm'a yatistirmak ve kendilerini ebedî cehennemden kurtarmak maksadiyla mal verdigini beyân buyurmustur.
Din hususunda bunlardan daha faziletli bir çok zevata bir sey1 vermemesi, onlari hakir gördügü veya dînlerini noksan buldugu yahut kendilerini ihmâl ettigi için degil, bil'akis îmânlarina îtimâdin-dandir.
«Müellefe-i kulüb»'dan murâd: îmânlari zayif olan kimselerdir.

Hadîs-i serîf diger bir çok ahkâmla birlikte sahâbe-i kiramin terbiye ve nezâketlerine delildir. Zira Hz. Sa'd bir hatirlatma kabilinden olan sözünü Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e gizlice arzetmistir. Çünkü böyle seyleri asikâr söylemek bir mefsedete yol açabilir.

46- Müellefe-i Kulüba Müslümanliga Yatistirmak Için Atiyye Verilmesini, Imani Kuvvetli Olanlara Sabir Tavsiye Buyurulmasi Babi

132- (1059) Bana Harmeletü'bnü Yahya Et - Tücîbî rivayet etti, (Dedi ki): Bize Abdullah b. Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Yûnus, Ibni Sihâb'dan naklen haber verdi. (Demis ki): Bana, Enes b. Mâlik haber verdi ki, Huneyn günü Allah Teâlâ, Resulüne Hevâzin kabilesinin mallarindan bol bol ganimet verdigi ve Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Kureys'ten bâzi kimselere 100'er deve ihsan etmeye basladigi vakit Ensâr'dan bâzi kimseler:
«Allah, Resûlüllah'i af buyursun, Kureys'e veriyor da, bizi birakiyor. Hâlbuki bizim kilinçlarimizdan onlarin kanlari damliyor!» demisler.
Enes b. Mâlik demis ki: Ensârin bu sözleri Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYe anlatildi, o da kendilerine haber göndererek onian deriden yapma bir çadir altina topladi. Ensâr toplaninca Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Selîem)"de yanlarina geldi ve:
— «Sizden kulagima gelen bu sözler nedir?» Dedi. Ensârin anlayislilari:
— «Yâ Resûlallah! Bizim rey sahibi olanlarimiz için bir sey söylemediler ama aramizdan yasça genç olan bâzi kimseler: Allah, Resulünü magfiret buyursun, Kureys'e veriyor da, bizi birakiyor. Hâlbuki bizim kilinçlarimizdan onlarin kanlari damliyor; dediler.» cevâbim verdiler. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Gerçekten ben küfürden yeni kurtulmus bâzi kimselere dünyalik vererek, kalplerini yatistiriyorum. Sizler bunlarin mallarla gitmelerine, sizin de evlerinize Resûlüllah ite dönmenize razi degil misiniz? Vallahi sizin beraberinde döndügünüz zât, onlarin beraberlerinde götürdükleri mallardan daha hayirlidir.» buyurdular. Ensâr:
— «Evet, Öyledir yâ Hesûlallah! Biz raziyiz.» dediler. Resûlüllah (Saîlallakü Aleyhi ve Sellem):
— «Sizler yakinda siddeti Ibir adam kayirma hâdisesine sahit olacaksiniz, (o zaman da) Allah ve Resulüne kavusuncaya kadar sabredin. Ben, havuzun basindayim.» buyurdular. En sân
— «Sabredecegiz.» de (yip söz ver) diler.

(...) Bize Hasen-i Hûlvânî ile Abd b. Humeyd rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Yakûb yâni tbni Ibrahim b. Sa'd rivayet etti. (Dedi ki): Bize, babam, Sâlih'den, o da Ibni Sihâb'dan naklen rivayet etti. (Demis ki): Bana, Enes b. Mâlik rivayet etti. (Dedi ki): «Allah, Resulüne Hevâzin kabilesinin mallarindan bol bol ganimet verdigi vakit...» Râvî hadîsi yukarki hadis gibi anlatmis yalniz burada söyle demis: «Enes; Biz sabretmedik, dedi...»
Bir de: «Amma yaslari genç bir takim insanlar...» dedi.

(...) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Yâkûb b. îbrâhim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Sihâb'm kardesi oglu, Ami-casindan naklen rivayet etti; «Bana Enes b. Mâlik haber verdi» diyerek hadîsi yukarki gibi rivayet etmis. Ancak o da; «Enes (Dedi ki): Ensâr: sabrederiz, dediler.» cümlesini Yûnus'un Zührî'den rivayet ettigi gibi nakleylemis

133- (...) Bize Muhammedü'bnü'l - Müsennâ ile Ibni Bessâr rivayet ettiler, tbnu'l - Müsennâ (Dedi ki): Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be haber verdi. (Dedi ki). Ben, Katâde'yi Enes b. Mâlik'den naklen rivayet ederken dinledim Enes söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ensâr'i toplayarak:
— «Içinizde, sizden baska kimse var mi?» diye sordu, Ensâr:
— «Hayir, yalniz bir kiz kardesimizin oglu var.» cevâbini verdiler. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi

ve Sellem):
— «Süphesiz ki bir kavmin kiz kardesi oglu, kendüerindendir.» buyurdu ve sözüne söyle devam etti:
— «Hakîkaten Kureys câhiliyet ve musibetten yeni kurtulmustur. Onun tein ben, onlarin gönüllerini almak ve kendilerini Islâm'a isindirmak istedim. Siz baskalarinin dünyalikla, kendinizin de Resûlüflah ile evlerinize dönmenize razi olmaz misiniz? Bütün insanlar bir vadiyi, Ensâr da bir dag yolunu tutsalar, ben Ensârin yolundan giderdim.» buyurdular.

134- (...) Bize Muhammedü'bnu Velîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Ebû't -Teyyâh'dan rivayet etti. (Demis ki): Enes b. Mâlik'den dinledim. (Dedi ki): Mekke fethedildigi zaman Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ganimetleri Kureys'in arasinda taksim etti. Bunun üzerine Ensâr:
— «Bu, hakîkaten sasacak sey! Bizim kilinçlarimizdan Kureys'in kanlari damliyor, ganimetlerimiz ise onlara iade olunuyor!» dediler.
Bu söz Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfln kulagina varinca hemen onlari topladi ve:
— «Sizden kulagima gelen bu söz nedir?» diye sordu. Ens&n
— «Ne duydunsa o'dur.» dediler. Yalan söylehiezlerdi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)i
— «Siz, baskalarinin evlerine dünyalikla dönmelerine, kendinizin de evlerinize Resûlüllah ile dönmenize razi degil misiniz? Bütün insanlar bir vadiyi veya dag yolunu tutsalar Ensâr da bir vadiyi veya dag yolunu tutsa, ben, mutlaka Ensâr'in vadisini yahut Ensârin yolunu tutardim.» buyurdular.

135- (...) Bize Muhammedü'bnüV Müsennâ ile îbrâhîm b. Mu-hammed b. Ar'ara birbirlerinden baza cümleler ziyadesiyle rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Muâz b. Muâz rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Avn, Hisâm b. Zeyd b. Enes'den, o da Enes b. Mâlik'den naklen rivayet etti. Enes söyle demis: Huneyn harbi kopunca Hevâzin ve Ga-tafân kabileleri bütün çoluk çocuklari ve hayvanlari ile (karsimiza) çiktilar. O gün Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfin yaninda On-bin kisi ile serbest birakilan Mekke'liler vardi. (Harb baslayinca) Bunlarin hepsi geri döndüler. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) yalniz basina kaldi. Ve o gün aralarina baska bir sey karistirmamak sarti ile iki defa nidada bulundu. Sagina bakarak:
— Ey Ensâr cemâati!» diye nida etti. Ensâr:
— «Lebbeyk Yâ Resul ali ah! Müsterih ol biz seninle beraberiz.» dediler. Sonra sol tarafina bakarak (Yine):
— «Ey Ensâr cemâati!» dedi. Ensâr:
— «Lebbeyk Yâ Resülallah! Müsterih ol biz seninle beraberiz.» cevâbim verdiler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellcni) beyaz bir katirin üzerinde idi. (Ondan) indi ve:
— «Ben, Allah'in kulu ve Resulüyüm.» buyurdular. Derken müsrikler bozuldu, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bir çok ganimetler elde etti. (Onlari) muhacirlerle serbest birakilan esirler arasinda taksim etti. Ensâr'a bir sey vermedi. Bunun üzerine Ensâr:
— «Harp olursa biz çagirihyoruz fakat ganimetler bizden baskalarina veriliyor.» dediler.
Bu söz Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellefiiYm kulagina ulasti. Hemen Ensâr'i bir çadira toplayarak-
— «Ey Ensâr cemâati! Sizden, kulagima gelen (bu söz nedir?)» dedi. Ensâr sustular. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (tekrar):
— «Ey Ensâr cemâati« Baskalarinin dünyalikla gitmesine kendiniz de Muhammed'le, onu araniza alarak evlerinize gitmenize razi degil misiniz?» diye sordu: Ensâr:
— «Evet, raziyiz yâ Resülallah!» cevâbini verdiler. Müteakiben Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) sunu söyledi.
— «(Bütün) insanlar bir vadiyi, Ensâr da bir dag yolunu tutsaiar: ben, mutlaka Ensâr'in yolundan giderdim.»
Hisâm (Demiski): «Ben: Yâ Ebâ Hamza! Sen, bu vak'aya sahit oldun mu? dedim; (Ondan nereye kaçabilirdim ki?) cevâbini verdi.»

136- (...) Bize Ubeydullah b. Muâz ile Hâmid b. Ömer ve Muhammet! b. Abdil'a'lâ rivayet ettiler. Ibni Muâz (Dedi ki): Bize Mu'te-mir. b. Süleyman, babasindan rivayet etti. (Demis ki): Bana, Sümeyt [56], Enes b. Mâlik'den naklen rivayet etti. Enes söyle demis:

Mekke'yi fethettik, sonra Huneyn harbine gittik. Müsrikler (o zamana kadar) gördügüm en güzel safflar hâlinde geldiler. (Evvelâ) süvariler saff olmus, sonra piyadeler, sonra onlarin arkasina kadinlar, sonra koyunlar, daha sonra da develer saff olmustu. Biz ise kalabalik insanlar halindeydik. Adedimiz 6.000'e balig oluyordu. Sag cenahtaki süvarilerimizin basinda Hâlidü'bnü VeÜd bulunuyordu. Derken süvarilerimiz arkamiza dogru sarkmaya basladilar. Çok geçmeden süvarilerimiz dagildilar. Bedevilerle, tanidigimiz bir takim insanlar kaçtilar. Bunun üzerine Resûlüilah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemji

— «Yetisin, Ey Muhacirler! Yetisin Ey Muhacirler.» diye nida etti. Sonra:

— «Yetisin Ey Ensâr! Yetisin Ey Ensâr!» dedi. Enes demis ki: Bizimkilerin hikâyesi budur. Biz:

— -Lebbeyk Yâ Resûlallah!» dedik. Resûlüilah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem)'-

— «Allah'a yemin ederim ki, müsriklerin yanina gelir gelmez, Allah onlari bozguna ugratti.» Dedi.

Bu suretle (müsriklerin biraktigi) bu mallari ele geçirdik, sonra Taife giderek onlari 40 gün muhasara ettir. Bili âhara Mekke'ye dönerek, orada konakladik. Derken Resûlüilah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), bâzi kimselere yüzer deve ganimet vermeye basladi.

Râvi hadîsin geri kalan kismim Katâde, Ebû't - Teyyâh ve Hisâm b. Zeyd hadîsleri gibi rivayet etti.

Hz. Enes'in buradaki rivayetlerini Buhâri «Kitâbu Fardi'l - Hums», «Kitâbü'l - Menâkib», «KitâbuMenâkibn - Ensâr» ve «KitâbüVMegazî»'de ve daha baska yerlerde tahrîc etmistir.

«Üsra» yahut «Esera»: Müstereki tercih etmek, mânâsina gelir. Kelimenin meshur olan kiraati «Esera»'dir.

Hadîs-i serîfde bu kelimeden murâd «Yakinda haksiz yere baskalarini size tercih edecek hükümdarlar gelecek.» demektir.

Kubbe»: «Küçük ve yuvarlak çadir.» demektir. Araplar ekseriyetle böyle deriden yapma çadirlarda yasarlardi.

«Rihâl»: Rahl'in cem'idir. Bahl: Ev yahut yük mânâsina gelir.

Sib: Iki dag arasindaki geçit yahut sarp dag yolu, demektir.

Neam: «Ev hayvanlari» mânâsina gelirse de, ekseriyetle deveye itlak olunur. Cem'i: En'âm gelir.

Kastalânî' nin beyânina göre Araplar narpte düsmanin önünde sebat edebilmek için kadinlarini çocuklarini ve bütün hayvanlarim cenk meydanina götürürlerinis.

Tulekaa: Talîk'in cem'idir. Talik: Serbest birakilan, salmiveren; demektir.

Hadis-i serif de bu kelimeden murâd: Mekke' nin fethinde Müslüman olanlardir. Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) bunlara minnet ve ihsan buyurdugu için kendilerine bu isim verilmistir.

Rivayetin birinde Huneyn gazasinda Müslümanlarin 10.000 kisi, digerinde 6.000 kisi olduklari bildiriliyor.

Kaadi îyâz, 6.000 rivayetini dogru bulmamis: «Bu rak-kamr Enes'den nakleden râvinin vehmidir. Dogrusu: îlk rivayette vârid oldugu gibi 10.000 kisidir. Bunlarla beraber Mekke, Müslümanlari da vardir. «Megazî* kitaplarinda meshur olan rivayete göre: O gün Müslümanlarin adedi 12.000 idi. Bunîarin 10.000'i Mekke'nin fethinde hazir bulunmus; 2.000'i Mekke' lileile. onlara katilanlardan mütesekkildi.» demistir.

Mücennebe: Yolun sag tarafini tutan süvari bölügü, demektir. Süvârî bölükleri sag ve sol cenah nâmlari ile iki kisim olur.

-Immiyye» kelimesi Müs1im'in «Sahîh*'inde «Uhmiye», «Ammiye» sekillerinde rivayet olunmustur.

Kaadi îyaz'in beyânina göre «îmmiyye» siddet, diye tefsir olunmustur. «Ummiye» de ayni mânâya gelir.

-Ammiye»: Amicam, demektir.

Kaadi lyaz diyor ki: «Bu taktirde benae bu kelimenin mânâsi: Cemâatini; Yâni: Benim cemâatimin rivayet ettikleri hadîs budur, demektir. Hadîse yakisan mânâ da budur.»

Humeydî mezkûr kelimenin «ammiyye» seklinde okundugunu da söylemis ve onu amicalarim, mânâsina

almistir. Bu taktirde cümlenin mânâsi: «Iste benim amicaîanmin faziletini bildiren hadis budur» yahut «amicaîanmin bana rivayet ettikleri hadîs budur.» demek olur. Her hâlde Hz. Enes hadîsin ilk kismini müsâhadesine istinaden rivayet etmis; Ordu dagildigi için burasini zaptede-memis, onu da gören amicalarindan yahut cemâatdan dinlemistir. Önün için de bu cümleden sonra yine müsâhedâtina dönerek: «Biz: Lebbyk yâ Resûlallah! dedik.» seklinde sözüne devam etmistir.

Aynî' nin beyânina göre Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seh lem)'in. kendilerine yüz'er deve ganimet verdigi kimseler Müe1lefe-i kulûb' dan Ebû Süfyân Sahr b. Harb, oglu Muâviye, Hâkîm Hizam, Haris b. Haris, Haris b. Hisâm, Sehlb. Amr, Huveytib b. Abdil'uzzâ, Ala' b. Harise, Uyeynetü'bnü Hisn, Safvân b. Ümeyye, Akra' b. Hâbis ve Mâlik b. Avf (Radiyallahü anhüm) hazerâtidir.

Bâzi kimselere yüz deveden daha az ihsânde bulunmustur ki, Kureys'den Mahrametü'bnü Nevfel,Umeyr b. Vehb ve Hisâm b. Amr hazerâti bunlar meyânindadir.

îbni îshâk: «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in bunlara kaç'ar deve verdigi hatirimda degildir.» demistir.

Kendilerine «Müellefe~i kulûb» ünvâni verilen bu zevat araplarin esrafindan idiler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunlarin bâzilarina ezasindan korunmak için, bâzilarina Müslümanligi kabul eder de, onun vasitasiyla tabileri de Müslüman olur ümidiyle, bir takimlarina da kalbleri Islâm'a yatissin, diye fazla ganimet vermistir.

«Bir kavmin kiz kardesi oglu, o kavmindendir.» rivayetini Tirmizi «Menâklb», Nesâî «Zekât» bahsinde tahrîc etmislerdir.

Bu rivayette zikri geçen kiz kardes oglundan murâd: Nu'man b. Mu'karrin' dir. Nitekim Imam Ahmed b. Hanbe1'in, Su'be tarikiyle tahrîc ettigi Enes hadisinde sarahaten zikredilmistir.

Hanefiîler dayi ile Zevu'l - Erham'in mirasçi olacagina bu rivayetle istidlal etmislerdir. Bittabi bunlarin mirasçi olabilmeleri için mirasçilar arasinda «asabe» denilen sinif ile ne miktar miras alacaklari muayyen olan kimseler bulunmamasi sarttir.

Imam Ahmed b. Hanbel'in mezhebi de budur. Bu rivayeti dayi ile Zevu'l-Erhâm'a miras yoktur diyen Imam Mâlik ile Safiî1 nin aleyhine delildir.

Hanefiiler bu bâbda daha baska hadîslerle de istidlal etmislerdir.

Fâide: Mekke-i Mükerreme hicretin 8. yili Ramazan' inda fethedilmistir. Ayni yilin Sevval' inde de Huneyn gazasi vukûbulmustur. Babimiz rivayetleri her iki gazaya da temas etmekte ve daha ziyâde bu gazalarda elde edilen ganimetlerin taksimini bildirmektedir. Ancak Mekke' nin fethi tam bir muvaffakiyetle sona erdigi hâlde Huneyn gazasinda Müslümanlarin ilk hamlede müthis bir bozguna ugradiklari göze çarpmaktadir. Bunun sebebi elbette meraki muciptir.

Siyer ulemâsi bu hususta bir çok sebepler ileri sürmüslerdir. Ezcümle:

1- Müslümanlarin ileri hatlari yeni Müslüman olmus gençlerden mütesekkildi. Bunlar gençlik sâikasiyla zirh giymege bile lüzum görmemislerdi.

2- îslâm ordusunda 2.000 gayr-i müsîim vardi.

3- Müslümanlarla harb eden Hevâzin kabilesi arap-lar arasinda okçulukla meshur idi.

4- Bu kabile ile müttefikleri Müslümanlardan evvel davranarak stratejik noktalan isgal etmislerdi.

5- Müslümanlar ortalik aydinlanmadan hareket etmislerdi.

6- Müslümanlarin isgal ettikleri yerler alçak, müsriklerin yerleri ise yüksekti. Binâenaleyh Müslümanlarin sebat etmesi pek müskildi.» demislerdir.

Fakat mühim olan bu sebeplerin basinda gelen en mühim hezimet sebebi Müslümanlarin adetçe fazlaliklarina güvenerek gurura kapilmalaridir. Bu hakikati Kur'ân-i Kerîm su âyet-i kerime ile beyân eden:

«Huneyn gününü de hatirla. Hani çoklugunuza magrur olmusdunuz. Fakat bu, size hiç bir fayda te'mîn etmemis, dünyâ bunca genisligi Ile size dar gelmis, sonra harpten dönerek geri çekilmistiniz. Bu maglûbiyetten sonra Allah, Peygamberi ile Mü'minlere sükûnet ve huzur Indirmis, sizin görmediginiz birtakim askerler göndermisti.

Bu suretle kâfirleri azâb etmisti. Iste kâfirlerin cezasi budur. [57] »
Müslümanlarin görmedikleri askerlerden murâd: Meleklerdir. Âyeti kerimeyi babimiz rivayetleri ile birlikte mütâlâa edersek su netice hâsil olur: Müslümanlar Allah'dan nusret beklemeyi unutarak, varliklarina güvenirlerse, Allah'in yardimina nail olamazlar. Bil' akis kendilerine gelerek Allah'a iltica ederlerse, Allah'in nusreti her zaman onlarla beraberdir. Islâm târihi bu hususa gösterilecek misâllerle doludur. Kelimetullah'i i'lâ için yapilan harplerde Müslümanlarin azligi, çoklugu yahut kuvvet ve zaafi mevzubahis degildir. Allah Teâlâ kaadir-i mutlaktir. Diledigi anda gökten melek ordulari indirerek Müslümanlari muzaffer kilar.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Ganimetlerin beste birini gazilere taksim etmek Islâm kumandanina aittir. Maslahat iktizâsi bu bâbda müsavata riâyet de etmeye bilir.
2- Hadîs-i Serif bütün rivâyetleriyle Ensâr-i kirâm'in fazilet ve büyüklüklerine delildir.

137- (1060) Bize Muhammed b. Ebî Ömer El-Mekkî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân, Ömer b. Saîd b. Mesrûk'dan, o da babasindan, o da Abâyetü'bnu [58] Rifâa'dan, o da Râff b. Hadîc'den naklen rivayet etti. Râfi1 söyle demis: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ebû Süfyân b. Harb, Safvân b. Ümeyye, Uyeynetü'bnu Hism ve Akra* b. Hâbis'den her birine yüz'er deve ganimet verdi. Abbâs b. Mirdâs'a bunlardan daha az ihsanda bulundu. Bunun üzerine Abbâs b. Mir-dâs su mealde beyitler okudu:
«Benimle atim Ubeyd'in payini Uyeyne ile Akra' arasinda mi taksim ediyorsun? Bedir ve Habis cem'iyeti içinde Mirdâs'tan üstün degillerdir. Ben, onlarin hiç birinden asagi degilim. (Fakat) bu gün senin alçalttigm bir daha yükselmez.»
Râvî demis ki: Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona da yüz deveyi tamamladi.

138- (...) Bize Ahmed b. Abdete'd - Dabbîrivayet etti (Dedi ki): Bize Ibni Uyeyne, Ömer b. Saîd b. Mesrûk'dan bu isnâdla haber verdi ki «Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Huneyn ganimetlerini taksim etmis de, Ebû Süfyân b. Harb'e yüz deve vermis...»
Râvi bu hadîsi yukarki gibi rivayet etmis (yalniz): -Âlkametü'b-nü Ulâse'ye de yüz deve verdi.» cümlesini ziyâde etmistir.

(...) Bize Mahled b. Hâlid Es-Sairi [59] rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân rivayet etti. (Dedi ki): Bana Ömer b. Saîd bu isnâdla rivayet etti. Ama bu hadîsde Âlkametü'bnü Ulâse ile Safvân b. Ümey-ye'yi zikretmedi. Hadîsinde siirden de bahsetmedi.
Mirdâs: Gayr-i munsarif bir kelimedir. Ancak zarûret-i si'rîye dolayisiyla munsarif olmustur.
Kaadi lyâz, bu hadîsin râvilerinden Mah1ed b. Hâ1id hakkinda söz ederek: «Mahled b. Hâlid Es- Saîrî'yi gerek (sahih) ravileri gerekse baskalari arasinda zikreden görmedim. Onu: Hâkim, Bâcî ve Ceyyânî zikretmedikleri gibi, ne (sahîh) râvilerinden ne de baskalarindan hiç bir kimse böyle bir isimden bahsetmemistir...» demisse de Nevevi bu sözü ac,âip bulmus ve Mahled b. Hâli d' in meshur bir râvi oldugunu söylemistir.
Filhakika Mahled meshurdur. Kendisi Abdürraz-zak b. Hemmâm, Ibrahim b. Hâlid ve Süfyân-i Sevrî' den hadîsler rivayet etmis, ondan da Müslim, Ebû Dâvûd, Ibni Avf, Ahmed b. Ebî Avf ve Münzir b. Sâzân hadisnakletmislerdir.
Ebû Dâvûd onun mevsuk bir râvî oldugunu söyler."
Hafiz Ebû Fadl Muhammed b. Tâhir dahî «Ricâlü's - Sahîhayn» adli eserinde onun Süfyân b. Uyeyne'den zekât hakkinda hadîs rivayet ettigini söylemistir.

Ubbî' nin beyânina göre Abbâs b. Mirdâs, Re-sûlüllah (Salîaîlahü Aleyhi ve Sellem)'in esrafa yüz'er deve, rütbe itibariyla onlardan asagi olanlara elliser deve verince Abbâs buna gücenmis ve hadisde isaret edilen kasidesini söylemistir. Kaside bitince Resûlüllah (Salîaîlahü Aleyhi ve Sellem)'.

— Sunu götürün, benden dilini kesin! buyurarak, kendisine yeter deninceye kadar ganimet vermis. Bu suretle Abbâs'in dili kesilmis yâni ileri geri söz etmesinin önü alinmistir.

Rivayete nazaran Peygamber (Salîaîlahü Aleyhi ve Sellem) dilinin kesilmesini emredince, Abbâs bundan korkmus, hakikati bilmeyenler dahî: lAbbâs'in dili kesilmesi emir buyuruldu.» diye söz etmisler. Abbâs Ise ganimetlerin basina götürülmüs, kendisine:

— «Bunlardan diledigin kadar al.» denilmis. O zaman Abbâs'in akli basina gelerek:

— «Meger Resûlüllah (Salîaîlahü Aleyhi ve Sellem) benim dilimin kesilmesi ile, bana ganimet vermeyi Irâde buyurmus imis.» demis ve ganimetten hiç bir sey almamis.

Bunun üzerine Resûlüllah (Salîaîlahü Aleyhi ve Sellem) ona bîr hülle göndermis. Abbâs bu hülleyi kabul ederek sirtina giymis.

Abbâs, kasidesinde: «Ben, onlarin birinden asagi degilim...» diyerek, kendisinin gerek soy-sop, gerekse san-seref cihetinden Uyeyne Ile Akra'dan asagi olmadigini anlatmak Istemistir. Zîrâ Abbâs da ötekiler de Mudar kabilesine mensupturlar.

San-seref mes'elesine gelince üçü de asiret reisi olduklari için bu hususta da müsavidirler.

139- (1061) Bize Süreye b. Yûnus rivayet etti. (Dedi ki): Bize îsmâil b. Ca'fer, Amr b. Yahya b. Umâra'dan, o da Abbâd b. Temîm' den, o da Abdullah b. Zeyd'den naklen rivayet etti ki, Kesûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Seüem) Huneyn'i fethedince ganimetleri taksim ederek müellefe-i kulûb'a dünyaliklar vermis. Sonra Ensâr'in dahî baskalarinin ellerine geçen mallardan almak istediklerini duymus. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ayaga kalkarak onlara hutbe okumus: Allah'a hamd-ü sena ettikten sonra:

— «Ey Ensör cemâati! Ben, sizi dalâlette bulmadim mi Allah size benim vâsitamla hidâyet vermedi mi? Fakir bularak Allah benim vâsitam ile sizi zengin etmedi mi? Daginik bularak Allah, sizi benim vâsitam ile bir yere toplamadi mi?» buyurdu. Ensâr (bu suâllere hep):

— «Allah ve Resulünün ihsani pek büyüktür.» cevâbim veriyorlardi. Resûlüllah (Salhlîahü Aleyhi ve Sellem):

— «Bana cevap verseniz ya!» buyurdu. Ensâr (yine):

— «Allah ve Resulünün nimetleri pek büyüktür.» dediler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)

— «Siz Isteseydiniz: söyle söyle söyler; filân Is söyle söyle oldu, derdiniz.»

— Burada Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) bir çok seylere isaret buyurmus yalniz râvî Amr onlari bekleyemedigini söylemistir. Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) sözüne devamla:

— «Baskalarinin koyunlarla develerle gitmesine, sizin de evlerinize Resûlüllah Ile dönmenize razi olmaz misiniz? Ensâr Iç çamasiri, baskalari ise dis çamasirdirlar. Eger hicret olmasaydi ben mutlaka Ensâr'dan biri olurdum. Bütün insanlar bir vâdîyi ve dag yolunu tutsa, ben mutlaka Ensâr' in vadisi ve yolunu tutardim. Su muhakkak ki: sizler benden sonra baskalarinin kendinize tercih edildigini göreceksiniz. (Ama) havuzun basinda bana kavusuncaya kadar sabredin.» buyurdular.

Bu hadîsi Buhâri «KitâbüVMegazî»'de; bir kismini da «Temenni» bahsinde tahrîc etmistir.

Hunenyn: Mekke ile Tâif arasinda bir vadinin adidir. Araplarin meshur panayirlarindan biri olan «Zülmecâz», Huneyn' in etegindedir. Buraya «Evtâs» dahi denir.

Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem); «Siz, isteseniz söyle söyle der...» sözü ile «seni kavmin tekzîb etti de, bize sigindin. Seni, evlerimizde misafir ettik, getirdiklerine inandik, sana yardim ettik...» gibi Ensâr'in hatirlarina gelebilecek söz ve islere isaret buyurmustur. Bundan muradi: Tevazu', ve insafini))ir daha göstermektir. Aksi taktirde bütün bu husûsâtta minnet Ensâr'a degil, Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Seîletn)'e aittir. Çünkü kendileri Ensâr diyarina hicret edip, aralarinda oturmasa Ensâr'la baskalari arasinda hiç bir fark kalmazdi. Onlarin baskalarindan temayüz ettikleri fazilet ve üstünlük ancak ona yâr oîmalarindadir. Fahr-i Kâinat

(Sallalîahü Aleyhi ve Sellem) Efendimizin:
«Sizler de Resûlüllah ile beraber evlerinize dönmeye razi degil misiniz?» sözleri ile bu incelige tembih buyurmustur.
Yine ayni cümle Ensâr-i kiram' in o anda düsünemedikleri büyük bir hakikata isarettir. Bu hakikat baskalari, fâni olan dünyâ mallan ile dönerken Ensâr'in baki olan âhiret hayatini kazanmis olarak evlerine dönmelidir.
HattâbI diyor ki: Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)-
«Eger hicret olmasaydi ben mutlaka Ensâr'dan bir nefer olurdum.» sözü ile Ensâr'in gönüllerini almak, dinleri hususunda kendilerini medh-u sena etmek istemis hattâ hicret olmasa Ensâr'dan sayilmasini temenni eylemistir.
Yine Hattabi'nin beyânina göre insanin âdedi, yolda olsun mola verilen yerlerde olsun kavminden ayrilmamaktir. Hicaz arazisinin vadileri ve sarp dag yollari çoktur. Yollar ayrildigi zaman her kavm-ü kabîle onlardan birini tutar. Iste bu ciheti göz önüne alarak Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ensâr ile beraber olmak istemistir. Maamâfih vadiden mezhep mânasi kastedilmis de olabilir. Nitekim araplar: «Filân bir vadide, ben bir vadideydim.» derler.
Iç ve dis çamasiri tâbirleri Ensâr-i kirâm'm Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e yakinligindan kinayedir. Bu sözler Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Ensâr'm kendisine en yakin insanlar olduklarini anlatmak istemistir.
Hadis-i serifte zikredilen havuzdan murâd: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'iri mahser yerindeki havz-u kevseridir.
Hadisin son cümlesi ile Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz:
«Ölünceye kadar sabredin, öldükten sonra beni havuzumun basinda bulacaksiniz. Bu suretle sabrinizin mükâfaatini görecek, hem size zulmedenlerden hakkiniz alinacak hem de havz-i kevserden içmek bahtiyarligina nail olacaksiniz. Size orada daha nice i'zâz-u ikramlar yapilcak, sevaplar verilecektir.» demek Istemistir.

140- (1062) Bize Züheyr b. Harb ile Osman b. Ebî Sey be ve tshâk b, Ibrahim rivayet ettiler. Ishâk: (Ahbarane), Ötekiler (Hadde-senâî tâbirlerini kullandilar. (Dediler ki): Bize Cerir, Mansûr'dan, o da Ebû Vâil'den, o da Abdullah'dan naklen rivayet etti. Abdullah söyle demis: Huneyn harbi koptugu gün Resûlüllah (Sallaîlakü Aleyhi ve Selîem) ganimet taksimi hususunda bâzi insanlari tercih etti. Bu sebeple Akra' b. Hâbis'e yüz deve, Uyeyne'ye de bir o kadar ganimet verdi. Araplarin esrafindan bâzi kimselere atiyyeler verdi. (Hâsili) o gün taksim hususunda onlari tercih etti. Bunun üzerine bir adam:
— «Vallahi bu taksimde adalet gözetilmedi. Bununla Allah'in rizâsi istenmedi!* dedi. Ben:
— Vallahi (bunu) Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYe haber verecegim.» dedim. Ve gelerek kendisine onun söylediklerini haber verdim. Derken Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se/iemj'in (mübarek) yüzü degisti ve kan gibi kirmizi oldu. Sonra söyle buyurdular:
— «Eger Allah ve Resulü adalet göstermezlerse kim adalet gösterir?» Sonra sözlerine söyle devam etti:
— «Allah, Musa'ya rahmet eylesin. O, bundan da çok eziyet görmüs fakat sabret misti.»
Abdullah demis ki: «Ben, yemin olsun bundan sonra Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e hiç bir söz götürmem, dedim.»

141- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hafs b. Giyâs, A'mes'den, o da Sakîk'den, o da Abdullah'dan naklen rivayet etti; demis ki: Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Setlem) bir taksim yapti, bunun üzerine bir adam:
— «Bu taksimden asla Allah'in rizâsi kasdedilmemistir.» dedi. Ben, hemen Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) gelerek bunu gizlice kendisine söyledim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) buna siddetle gadaplandi, yüzü kipkirmizi oldu. Hattâ (keski bunu ona söylemeseydim) temennisinde bulundum. Sonra söyle buyurdular:
— «Musa bundan da çok eziyet görmüs fakat sabretmisti.»

Bu hadîsi Buhâri «Kitâbû'l - Hums» ve «Kitâbû'l-Megazî»' de tahrîc etmistir.
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e adaletsizlik isnâd eden sahsin Beni Amr b. Avf kabilesine mensûb Muattib b. Kuseyr oldugu rivayet ediliyor. Bu adam münâfiklardanmis.
Buharii'nin bir rivayetinde Ensâr'dan oldugu kaydediliyorsada «Telvih» sahibi: «Bu adamin Ensâr'dan oldugunu söyleyen görmedim.» demis; «Ensâr» kaydinin yalniz Buhâri'nin bir rivayetine münhasir kaldigini söylemistir.
Akra' b. Habis : «Müellefe - kulûb'dandir. Hadis-de ismi geçen Uyeyne ile birlikte Mekke' nin fethi, Huneyn ve Tâif gazalarina istirak etmistir. Esraftan idi.
Uyeynetü'bnü Hins dahî müellefe-i kulûb'dandir. Zehebi (673-748), onun ahmak bir adam oldugunu, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SellemYin huzuruna izinsiz girerek nezaketsizlikte bulundugunu fakat Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem}'in onun kabaligina sabrettigini söylüyor. Bir zamanlar irtidât etmis, sonra esir alinarak Hz. Ebû Bekir kendisini affetmistir. Ondan sonra vefatina kadar Müslüman görünmüstür.
Sirf: Kirmizi boya, demektir. îbni Düreyd'in beyânina göre kan'a da «sirf» denilir.
Kaadi Iyâz diyor ki: «Seriata göre Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e söven bir kimsenin hükmü küfürdür. Böylesi kat-lolunur.»
Hadis-i serîfde Muattib'in öldürüldügüne dâir söz yoktur.
Mâziri (453-536): «Ihtimâl ki Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun sözünden nübüvvete sitem mânâsi çikarmamis; sâdece taksim hususunda kendisini adaletsizlige nisbet ettigini anlamistir. Bir de caiz ki bu adami cezalandirmamasi, söyledikleri sabit olmadigi içindir. Çünkü onun sözlerini Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selletn)'Q yalniz bir kisi nakletmistir. Bir kisinin sahadeti ile ise kan dökülemez.» demistir.
Fakat Kaadi îyâz bu te'vili bâtil görmüs -o adamin kalabalik huzurunda Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e:
— (Adil o! Yâ Muhammedi) ve (Allah'tan kork, Yâ Muhammedi) gibi nezaketsiz hitaplarda bulunmasi bu te'vîli reddeder.» demistir.
Bundan dolayidir ki Hz. Ömer ile Hâ1id (Radiyallahü anh) onu öldürmek için Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemj'den izin istemislerdir. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) katline müsâade etmemis;
t Halkin: Muhammed, ashabini öldürüyor! diye konusmalarindan Allah'a siginirim.» buyurmustur.
Demek oluyor ki Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun münafik oldugunu fakat kendisine eziyet eden diger münafiklar gibi onun ezasina da sabretmistir.

47- Hariciler ve Sifatlarini Beyan Babi

142- (1063) Bize Muhammed b. Ruh m b. Muhacir rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys, Yahya b. Saîd'den, o da Ebû'z - Zübeyr'den, o da Câbir b. Abdillâh'dan naklen haber verdi. Câbir söyle demis: Resûlül-lah (Salhllakü Aleyhi ve Seîlemje Huneyn'den dönerken Ci'râne'de bir adam geldi. (O anda) Bilâl'in elbisesi içinde gümüs vardi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) o gümüsten alip kalka veriyordu. Gelen zât:
— «Yâ Muhammed! Adalet göster!» dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
— «Vay canina! Ben, adalet göstermezsem kim gösterir? Adalet gös-termemissem o hâlde ben haybet ve hüsrana ugramisim demektir.» buyurdular. Bunun üzerine Ömerü'bnu'l - Hattâb (Radiyallahü anh)->
— «Bana müsâade buyur da su münâfiki tepeleyivereyim, yâ Re-sûlallah!- dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
— «Halkin benim ashabimi öldürdügümü söylemelerinden Allah'a siginirim. Süphesiz ki bu zât ile arkadaslari Kur'ân'i okurlar (amma .okuduklari Kur'ân) girtlaklarindan asagi geçmez. Onlar ok'un, avi delip geçtigi gibi Kur'ân'dan firlayip çikarlar.» buyurdular.

(...) Bize Muhammedü'bnu'l Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki): 6ize Abdülvahhâb Es - Sekafi rivayet etti. (Dedi ki): Yahya b. Said'i sunu söylerken isittim: Bana, Ebû'z - Zübeyr haber verdi, o da Câbir b. Abdillâh'dan

dinlemis. H.
Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rivayet etti. CDedi ki) -. Bize Zey-dü'bnü Hubâb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Kurratü'bnu Hâlid rivayet etti (Dedi ki): Bana Ebû'z' Zübeyr, Câbir b. Abdillâh'dan naklen rivayet etti ki, Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ganimetleri taksim edermis...
Râvî hadîsi (yukarki minval üzere) rivayet etmistir.
Bu hadîsi Buhâri «Kitâbu Fardi'l-Hums»'da muhtasaran tahrîc etmistir.
Ci'râne'de taksim edilen ganimet mallan Hevâzin kabilesinden alinmisti. Bunlar 6.000 kadin ve çocuk, sayisiz hayvan, 4.000 okiy-ye gümüsten ibaretti. Alman develerin 24.000, koyunlarin 40.000'den fazla oldugu söylenir.
Vâkidi (130 - 207), o gün her gaziye dört deve ile kirk koyun verildigini söyler.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellein)'e «Adalet göster» diyen zât: Zülhuveysira' dir. Nitekim rivayetlerin birinde ismi tasrîh olunmustur.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) ona:
«Adalet göstermem issem, o halde ben haybet ve hüsrana ugramisim demektir.» cümlesi ile mukaabele etmistir.
Hadisin ekseri rivayetleri bu sekildedir. Mezkûr cevapta bir mahzur yoktur. Zira sart vuku icâb etmez. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selle-m) adalet göstermeyen insanlardan degildir. Binâenaleyh haybet ve hüsrana ugramaz.
Kaadi îyâz bu cümleyi muhatap sîgasiyla dahi rivayet etmistir. Bu taktirde mânâ: «Adalet göstermemis sen o hâlde sen âdil olmayan bir imama tâbi olmakla haybet ve hüsrandasin.» demek olur.
Nevevi bu mânâyi tercih etmistir.
Zeheb! (673-748), Zülhuveysira' nm Hâriçi1er'in reisi oldugunu söyler.
Bu hadiste Hz. Ömer'in : «Yâ Resûlallah bana müsâade buyur da su münafigi tepeleyivereyim!» dedigi, baska rivayette ise bu sözü Hâlid ü'bnü Velîd'in söyledigi bildiriliyorsa da, iki rivayetin arasinda münâfaat yoktur. Çünkü o adami her ikisinin de öldürmek istemis olmasi mümkündür.
«Kur'ân-i okurlar amma girtlaklarindan asagi geçmez...» cümlesi hakkinda Kaadi îyâz iki te'vil rivayet eder:
1. Te'vîle göre: Bu cümlenin mânâsi: «Kalpleri Kur’ân-i Kerîm'i anlamaz; okuduklarindan istifâdeleri olmaz. Kur'ân-i sirf okuduklariyla kalirlar.» demektir.
2. Te'vtle göre: Bu cümle: «Onlarin hiç bir ibâdeti ve tilâveti kabul olunmaz.» mânâsina gelir.
«Onlar, ok'un avi delip geçtigi gibi Kur'ân'dan firlayip çikarlar.» cümlesi bir rivayette «Islâm'dan», baska bir rivayette «Dinden çikarlar.» seklindedir.
Kaadi îyâz1 m beyânina göre bundan murâd: «îslâmi-yetten, ok'un avi delip geçtigi gibi çikarlar.» demektir.
Avi delip geçen ok'ta avdan hiç bir sey kalmadigi gibi bunlarda da Islâmiyet nâmina bir sey kalmaz.
Hattâbî : «Burada murâd: Tâattir. Yâni onlar Müslümanlarin imamina itaatten çikarlar.» diyor.
Bu ve emsali hadîsler dalâlet firkalarindan Hâriciler1 i tekfir edenlerin delilidir.
Mâzirî (453-536) diyor ki: Ulemâ Hâricî1er'i tekfir hususunda ihtilâf etmislerdir. Bu mes'ele hemen hemen sair-lerine nisbetle en müskil bir mes'eledir. Ebû'l- Meali' nin hâricileri tekfire meyleden Abdülhakk'i bu mes'ele hak-kinda söz söylemekten menettigini gördüm. Buradaki hatânin mevkii itibâri ile pek müskil oldugundan bahisle onlari mâzûr sayiyor; bir kâfiri dîne kabul etmenin ve bir Müslümani dinden çikarmanin dînen pek büyük bir mes'ele oldugunu söylüyordu. Bu bâbda Kaadi Ebû Bekir Bâkillânî' nin sözü de muztaribdir. Usûl-i fikih ilminde: (Bâkillânî bu mes'elenin müskilât-tan sayildigina isaret etmistir. Çünkü bu adamlar sarahaten küfret-memis ancak küfüre müeddi sözler söylemislerdir.) denilmesi Baki11âni1nin bu hususta tereddüdünü gösterir.
Mâziri' sözüne devamla sunlari söylüyor: «Ben, sana bu hilafin sirrim ve iskâlin sebebini izah edeyim. Meselâ bir mu'tezilî: (Allah Teâlâ âlimdir. Lâkin ilmi yoktur; diridir ama hayâti yoktur.) der. Bu söz onu tekfir hususunda insani iltibasa düsürür. Zîrâ biz dînimizden aldigimiz malûmata göre biliyoruz ki (Allah Teâlâ diri ve âlim degildir.) diyen bir kimse bizzârûre kâfir olur. Âlim olan bir kimsenin ilmi olmamasi ise imkânsizdir. Bu husus delille sabittir. Simdi mu'tezilî Allah'in ilmi yoktur deyince (bu adam Allah'in âlim oldugunu inkâr etti) diye bilicma' kâfir oldu; ilmin aslini inkâr ettigi için Allah'in âlim olusunu itiraf etmesinin bir faydasi yoktur mu

diyelim; ;yoksa Allah'in âlim oldugunu Itiraf etti diye ilmini inkârda bulunmasi küfrüne sebep olmaz hükmünü mü verelim. Iste müskül olan burasidir.)
Sâfiîler'le Cumhür-u Ulemâ'ya göre haricîler tekfir edilmezler. Kaderiyye, Mu'tezile v.s. dalâlet firkalarinin hükmü de budur. îmam Safiî (Rahimehuîlah), «Hattâbîye* den mâada dalâlet firkalarinin sehâdetlerini kabul ederim.» demistir.
Hattâbiye, Râfizller'in bir koludur. Bunlar kendi mezheplerinden olan bir kimsenin mücerred iddiasi ile sahadette bulunurlar. Sehâdetlerinin kabul edilmemesi bid'atlarmdan degil, bu mes'eleden dolayidir.

143- (1064) Bize Hemmâd b. Seriyy rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû'l - Ahvas, Saîd b. Mesrûk'dan, o da Abdurrahmân b. Ebî Nu'm" [60] dan, o da Ebû Said-î Hudriden naklen rivayet etti. Ebû Saîd söyle demis: Alî (Radiyallahü ank) Yemen'de Iken Reslüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) topragi üzerinde bir altin külçesi gönderdi. Resûlüllah (Sallalhhü Aleyhi ve Sellem) bunu dört kisi (yâni): Akra1 b. Habis El - Fanzalî, Uyeynetü'bnü Bedr El - Fezâri, Âlkametü'bnu Ulâsete'l -Âmiri —ki sonradan Benî Kilâb'dan olmustur.— ve sonra Benî Neb-hândan olan Zeydü'l - Hayr Et - Tâî arasinda taksim etti. Bunun üzerine Kureysliler kizdilar ve:
— Resûlüllah (Saîlaîlahü Aleyhi ve Sellem) bizi birakip.da Necid'in büyüklerine mi veriyor? dediler. Bunun üzerine Resûlüllah (Saîlaîlahü Aleyhi ve Sellem):
— «Ben, bunu ancak onlarin kalplerini yatistirmak için yaptim.» buyurdu. Derken gür sakalli, elmaciklari çikik gözleri çukur, alni yüksek ve basi tirasli bir adam gelerek:
— «Allah'dan kork, yâ Muhammedi» dedi. Resûlüllah (SaUallahü Aleyhi ve Sellem)--
— «Ben, isyan edersem, Allah'a kim itaat eder? Bana siz emniyet etmezseniz hiç o bana yer yüzünde yasayan insanlar için emniyet eder mi?» buyurdu.
Sonra o adam dönüp gitti. Cemaattan biri —ki Hâlidü'bnu Velîd oldugu zannedilir.— onu öldürmek için izin istedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'-
— «Bu adamin sülâlesinden öyle birtakim insanlar gelecek ki, Kur'ön-i okuyacaklar fakat girtlaklarini geçmiyecek, Müslümanlari öldürecekler ve putlara tapanlari birakacaklar, Islâm'dan ok'un avi delip geçtigi gibi çikacaklar. Ben, bunlara yetismis olsam kendilerini mutlaka Âd kavminin tepelendigi gibi' tepelerdim.» buyurdular.

144- (...) Bize Kuteybetü'bnü Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülvâhid, Umâratü'bnü Ka'kaa'dan rivayet etti. (Demis ki): Bize Abdurrahmân b. EbI Nu'm rivayet etti. (Dedi ki): Ebû Saîdi Hudri'yi sunu söylerken dinledim: Alîyyü'bnü Ebî Tâlib, Yemen'den Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeUem)'* tabaklanmis bir mesin torba içinde henüz topragindan tasfiye edilmemis altin külçesi gönderdi. O da, bunu dört kisi (yâni) Uyeynetü'bnu Hisns Akra' b. Habis, Zeydü'l - Hayl —dördüncüsü de ya Âlkametü'bnu Ulâse yahut Âmiru'bnü Tufeyl olacak— arasinda taksim etti. Bunun üzerine Ashabindan biri:
— «Biz, bu altina bunlardan daha lâyik idik.» dedi.
Bu söz Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'üi kulagina vardi da:
— «Ben, semâdakller nezdinde emîn oldugum aksam sabah bana semâdan haber geldigi hâlde sîz bana emniyet etmiyor musunuz?» buyurdu. Derken çukur gözlü, çikik sakakli, genis alinli, gür sakalli, basi tirasli ve gömlegi yukariya çekik bir adam kalkarak:
— «Yâ Resûlallah! Allah'tan kork.» dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'
«Yazik sana. Ben yeryüzündeki insanlarin Allah'tan korkmaya en lâyik olan degil iniyim?» buyurdu. Sonra adam dönüp gitti. Arkasindan Ha-Udü'bnu Velîd:
«Yâ Resûlallah! Sunun boynunu vuruvereyim mi?- dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
— «Hayir, belki ileride namaz kilan bir kimse olur. buyurdu. Hâlid:
— «Nice namaz kilan var ki: Kalbinde olmayani dili ile söylüyor.» dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü

Aleyhi ve Sellem)
— «Ben, ne Insanlarin kalplerini açmaya me'mûrum ne de karinlarini yarmaya!» buyurdu. Sonra gitmekte olan o adama bakarak:
— «Muhakkak bu adamin sülâlesinden öyle bir kavim zuhur edecek ki, Allah'in kitabini kolaycacik okuyacaklar, (fakat) okuduklari girtlaklarini gecmiyecek; dinden ok'un avi delip geçtigi gibi çikacaklar.» buyurdular.
Râvî: «Zannederim: Ben, onlara yetissem kendilerini mutlaka Semûd kavminin tepelendigi gibi tepelerdim; buyurdu.» demis.

145- (...) Bize Osman b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cerir, Umaratü'bnü Ka'kaa'dan bu isnâdi rivayette bulundu. (Yalniz o): «Alkametü'bnü Ulâse de...> dedi, Amini'bnü Tufeyl'i zikretmedi. Bir de: «Alni çikik.» dedi «Nâsiz» kelimesini söylemedi.
-Sunu da ziyâde etti: «Bunun üzerine Ömeru'bnü'l - Hattâb (Radiyallahü anh), o adama kalkarak:
— «Yâ Resûlallah Sunun boynunu vuruvereyim mi?» dedi. Re-sûlüllah (Saîhllahü Aleyhi ve Sellem)'.
— «Hayir!» cevâbini verdi.
Sonra Ömer gitti, adami vurmak üzere Allah'in kilici Hâlid ayaga kalkti ve:
— «Yâ Resûlallah sunun boynunu vuruvereyim mi?» dedi. Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (ona da):
— «Hayir cevâbini verdi.» Ve sözlerine sunu ilâve etti:
— «Bu odamin sülâlesinden öyle bir kavim çikacak ki, o kavim Allah'in kitabini kolaycacik okuyacaklari
Râvî demis ki: Umara:
— «Zannederim Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
—Ben, onlara yetismis olsam, kendilerini mutlaka Semud'un tepelendikleri gibi tepelerdim; buyurdu.» dedi.

146- (...) Bize îbni Ntimeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize îbni Fudayl, Umâratü'bnü Ka'kaa'dan bu isnâdla rivayet etti ve:
«Dört kisi (yâni) Zeydü'l - Hayr, Akra b. Habis, Uyeynetü'bnu Hisn ve Âlkametü'bnü Ulâse yahut Amiru'bnü Tufeyl arasinda taksim etti.» dedi, o da Abdülvâhid'in rivayeti gibi «yüksek alinli.» dedi. Birde: «Bu adamin sülâlesinden bir kavim çikacak.» dedi; «Ben, onlara yetissem kendilerini mutlaka Semûd kavminin tepelendigi gibi tepelerdim.» cümlesini zikretmedi.

147- (...) Bize, Muhammedü'bnü'I - Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdülvahhâb rivayet etti. (Dedi ki): Yahya b. Said'i söyle dreken dinledim: Bana, Muhammed b. Ibrahim, Ebû Seleme ile Ata* b. Yesâr'dan naklen haber verdi ki, bu iki zât Ebû Said-i Hudrî'ye gelerek Harüriler hakkinda suâl sormuslar:
— «Sen, Resûlüllah (Sdlallahü Aleyhi ve Sellem) bunlarin lâfini ederken isittin mi?» demisler. Ebû Saîd:
— «Ben, Harûrilerin kim olduklarini bilmiyorum. Lâkin Resûlüllah (Saîlaîlahü Aleyhi ve SeHetnj'iî
— Bu ümmetin Içinde —bti ümmetten dememis— öyle bir kavim tü-reyecek ki, onlarin namazlarina bakarak siz kendi namazinizi küçümseye-ceksiniz. Kur'ân'i okuyacaklar fakat bogazlarini —yahut girtlaklarini— geç-miyecek. Dinden ok'un avi delip geçtigi gibi çikacaklar. (Hani) avci, ok'una ok'un demirine, giris yerine bakar da acaba ok'a kandan bir sey yapisti mi? diye nasil süphe eder, buyururken isittim.» demis.
Bu hadisi BuhârI «Kitâbü'l-Enbiyâ», «Kitâbu't-Tefsir», «Kitâbu't - Tevhîd» ve «Kitâbü'l - Megazî»'de; Ebû Dâvûd «Ki-tâbü's-Sü«ine»'de: Nesâi «Kitâbu'z-Zekât-tle «KitâbuVTefsîr» de muhtelif râvHerden tahric etmislerdir.
Resûlüllah (Sallalahü Aleyhi ve Sellem! 'in kendilerine Yemen' den gelen altini taksim ettigi dört zâttan «Zeydü'l - Hayr» bâzi rivayetlerde «Zeydü'l - Hay!» seklinde zaptedilmistir. Bunlarin ikisi de dogrudur. Câhiliyet devrinde Hz. Zeyd'e -Zeydü'l-Hayl» denirmis, Müslüman olunca Resûlüllah (Salhhhii Aleyhi ve Sellem) kendisine -Zeydü'l - Hayr* unvanini vermis. Çünkü araplar içersinde ondan çok at'i olan yokmus. Hz. Zeyd sâir,

hatîb ve cesur bir zât olup. cömertligi ile de meshûrmus.
Âlkametü'bnü Uîâse dahi kavminin esrafindan halim selim ve akilli bir zât imis. Ancak cömertlikle meshur degilmis.
Müs1im'in rivayetlerinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ye SellemYin bu taksimine Kureys'in cani sikildigi bildirilmisse de» Buhâri'nin rivayetinde Kureys1i1er'le birlikte Ensâr"in da gücer-dikleri kaydolunmaktadir.
Peygamber [SaUnllahü Aleyhi ve Sellciu1'*- gelen sahsin Zül-huveysira, oldugunu bundan evvelki rivayetlerde görmüstük. Isminin Nafis yahut Harkûs b. Züheyr- oldugu söylenir.
Bundan sonraki rivayette Resûlüllah(SaUahhii Aleyhi ve Sellemhn «Karo bir adam...» diye bahsettigi sahis budur. Kendisi Habes1iyimis.
Peygamber (Sallallahii Aleyhi ve Sellem)'e nezaketsizlik gösteren bu adami öldürmek isleyen zâtin Hâlidü'bnu Velid oldugu Müslim ile Buhâri'de sekk ile ifâde edilmisse de diger sahih rivayetlerde kafi olarak Hz. Ha1id oldugu bildirilmistir. Hattâ bir rivayette Hz. Ömer'in, diger rivayette Ömer (Radiyalhhü anh) ile Hz. Hâ1id'in onu vurmak istedikleri bildirilmistir.
Bu hususta az yukarida söz geçmisti.
Bu rivayetlerde dinden, ok'un avi delip geçtigi gibi çikacaklari bildirilen kavimden murâd: Hârici1er'in Islâm hükümdarina itaat etmemeleridir. Filhakika Hâricî1er Hz. Ali' ye karsi çikmislar, Hz. Ali' nin gönderdigi elçiyi öldürmüslerdi. Ali (RatHiyallahü anh) öldürdükleri zâtin diyetini istemek üzere kendilerine adam göndermis fakat Hâriciler:
— «Diyetini nasil verebiliriz? Onu, biz hep birden öldürdük.» diyerek, diyet vermekten imtina etmisler. Bunun üzerine Hz. Ali onlarla mukaatele ederek ekserisini imha etmistir. Hâriciler'in 5.000 kisi oldugunu söyleyenler bulundugu gibi 10.000 kisi olduklarini ileri sürenler de vardir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeKemj'in müellefe-i kulüb'a tak-sim ettigi malin nereden geldigi ihtilaflidir. Bâzilari ganimetin beste birinin beste biri oldugunu iddia etmis fakat bu kavil kabul edilmemistir.
Bir takimlari dogrudan dogruya ganimetten verildigini çünkü ganimetin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e mahsûs oldugunu söylemis ancak bu kavil de reddedilmistir. Çünkü ganimetin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e mahsûs oldugunu bildiren âyet neshedilmistir.
Ebû Ubeyde'ye göre gazilere dagitilan mallar: Ganimetin beste birinden idi. Müslümanlarin hükümdari ganimetin beste birini icâbinda Müslümanlarin yararina olmak sartiyla diledigi kimselere verebilir. Yalniz bu hükme varabilmek için Yemen1 den gönderilen altinin Huneyn ve Hayber ganimetlerinden , olmadigim hatirlamak gerekir. Çünkü oralardan alman ganimetlerin hepsi daha o zaman taksim edilmis bitmisti.
Harûriler' den murâd: Hâriciler' dir.
Harûrâ denilen mevkîye yerlestikleri için kendilerine bu isim verilmistir.
Harûrâ: Irâk'da Kûfe'ye yakin bir köydür. Hâriciler Ehl-i adalet Müslümanlarla harbetmeye bu köyde karar vermislerdir.
Hadisin bir rivayetinde Besûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hâriciler için:
«Ben, onlara yetismis olsam, kendilerini Âd kavminin tepelendigi gibi..» Diger rivayette: Semûd kavminin tepelendigi gibi tepelerdim.» buyurmustur. Bundan murâd: Onlardan hiç bir kimse birakmamak sartiyla cinslerini söndürmektir. Çünkü Ad ve Semûd kavimlerinin tepelenmesi böyle olmustur.
Hadis-i serif, Haricîler' le muharebeye tesviki ve onlarla cenk eden Hz. Alî' nin faziletini tezammün etmektedir.
Babimiz hadîsinin Kuteybe rivayetinde «Dördüncüsü yâ Alkametü'bnü Ulâse yahut Âmiru'bnü Tufeyi » denilmisse de ulemâ burada zikredilen Âmir lâfzinin açik bir hatâ oldugunu söylemislerdir. Çünkü Âmir bu hadiseden senelerce evvel vefat etmistir. Dogrusu süphe ile degil, cezm sîgasiyla «Dördüncüsü Alkametü'bnü Ulâse» dir.
Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)
«Ben, ne Insanlarin kalplerini açmaya me'mûrum ne de karinlarini yarmaya!» cümlesiyle «Biz, zahire göre hükmederiz, bâtini ancak Allah bilir.» kaaidesine isaret etmistir.

148- (...) Bana Ebû't-Tâhir rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Vehb haber verdi (Dedi ki): Bana Yûnus, Ibni Sihâb'dan naklen haber verdi. (Demis ki): Bana Ebû Selemete'bnu Abdirrahmân, Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen haber verdi. H.

Bana Harmeletü'bnü Yahya ile Ahmed b. Abdirrahmân El - Fihrî rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Ibni Vehb haber verdi. (Dedi ki): Bana Yûnus, Ibni Sihâb'dan naklen haber verdi. (Demis ki): Bana Ebû Selemete'bnu Abdirrahmân ile Dahhâki Hemdâni haber verdiler ki, Ebû Saîd-I Hudri sunlari söylemis:

— «Bir defa biz Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve SellcmYin yaninda bulunuyorduk. Kendisi bir mal taksim ediyordu. (Derken) Beni Temîm'den biri olan Zülhuveysira geldi ve:

— -Yâ ResûIallah! Adalet göster; dedi. Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellemh

— Yazik sana! Ben, adalet göstermezse m kim gösterir? Adalet gös-termezsem ben haybet ve hüsrana ugramisim demektir; buyurdular.

Bunun üzerine Ömeru'bnü'l-Hattata (Radiyallahii anh)

— Yâ ResûIallah! Bunun için bana müsâade buyur da boynunu vurayim! dedi. Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)

— Birak Sen onu. Çünkü onun öyle birtakim arkadaslari var kî, kildiklari namazin yaninda sizden biriniz kendi namazini küçümser, oruçlarinin yaninda kendi orucunu küçümser. Bu adamlar Kur'an-t okurlar fakat (okuduklari Kur'ân} köprücük kemiklerini geçmez. Islâm'dan, ok'un avi delip geçtigi gibi çikarlar. (Hani) böyle bir ok'un demirinde nasil (kan nâmina) bir sey bulunmaz, sonra giris yerme bakilir yine bir sey bulunmaz, sonra agaç kismina bakilir, orada da bir sey bulunmaz: tüy kismina bakilir, orada da bir sey bulunmaz. (Hâlbuki) ok avin iskembesini ve koni deüp geçmistir.

Onlarin alâmeti kara bir adamdir. Bu atfamtn pazilarindan biri kadtn memesi yahut sallanan et parçasi gibidir. Bunlar insanlarin tefrikaya düstükleri zaman çikar; buyurdular.

Ebû SaId demis ki: «Ben, bunu Resûlüllah (Sailallahü Aleyhi veSeUemYden isittigime sahadet ederim. Ve yine sahadet ederim ki Alîyyu'bnu Ebi Talih CRadiyallahü anh'u ben de beraberinde oldugum hâlde (Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve SeUemYin haber verdigi) bu adamlarla harbetti. Bu kara adamin aranmasini emretti. Adam aranip bulundu ve getirildi. Ona baktim tipki Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve '"SetlemyiTi tavsîf buyurdugu sifatta idi.»

Bu rivayeti Buhâri -Kitâbu'I -Menâkib» 'de tahric etmistir. Sa'1ebi'nin (?-427) «tefsir»'inde bu rivayet hakkinda su malûmat verilmektedir:

«Resûlüllah (Sallallahii Aleyhi ve SelJem), Hevâzih kabilesinden alman ganimetleri taksim ederken yanina Hâriciler' in. reisi Zü1iuveysira geldi. Ve ona:

(Adâlet göster.) dedi. Ama bu Zülhuveysira mescide bevleden Züjhuveysira segijdir. Mescide bevteden Zülhuveysirati'l - Yemânî'dir. Gelen Zülhuveysira ise Temim kabilesine mensûbdur.»

Ibni Esîr dahî Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)e-.

— «Adalet göster.» diyen ZüI huvey sira'nin fienî Temim' den Sah âbi bir zât oldugunu söyler.

Vâkidi, onun bir çok meshur harplere- istirak ederek yararliklar gösterdigini, sonradan HâriciIer'e katildigini, H z Alî'nin öldürdügü Zülhuveysira bu olmadi-gim kaydetmistir.

«Bunlar, insanlarin tefrikaya düstükleri zaman çikarlar.» cümlesinden murâd; Hz. Ali ile Muâviye I-RaaiycJhhii mih) arasindaki tefrikadir.

Bu rivayetlerde Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve'Selleni}'in mucizeleri dikkati çekmektedir. Zira istikbâle ait bir takim haberler vermis, bunlarin hepsi gün gibi meydana çikmistir. Mezkûr haberler ümmetinin kendinden sonra payidar olacagini, kuvvet ve sevket kazanacagini; iki firkaya ayrilacaklarini, bir taifenin' haksiz "yere dinde siddet göstereceklerini, namaz kilmakda, Kür'ân okümaftda mübalâga yapsalar da Islâmin hukukunu'ifâ etrriiyeCekîerih'i ehl-i" hak Müslümanlarla harbedeceklerini, Müslümanlarin kendilerini öldüreceklerini, içlerinde siyah renkli bir adam bulunacagin! tezam-mun etmektedir.

149- (1065) Bana Muhammedü'bnü'l - Müsennâ rivayet etti (Dedi ki): Bize Ibni Ebî Adiyy. Sülej-man'dan, o da Ebû Nadra'dan, o da Ebû Saîd'den naklen rivayet etti ki. Peygamber {SaîhlUahu Aleyhi vc'Scllem) ümmeti içinden zuhur edip, insanlarin tefrikaya düstükleri zamanda çikacak Ve alâmetleri baslarini tras etmek olacak bir kavim zikretmis; (onlar hakkinda) söyle, buyurmustur:
«Bunicr holkin en kötüleridir. —Yahut en kötü mahfüknattöndsr..—-Ontcn iki taifenin hakka en yakin olani öldürecektir.»
Ebû Saîd (Demis ki:) Peygamber (Sallalîahü Aleyhi ve Selîem) onlar için misâl getirdi: —Yahut su sözü söyledi:—
«Bir adam nasil avi vurur, —yahut hedefe atar— da ok'un demirine bakar, kan Izf göremez, agaç kismina bakar kan izi göremez, yay'a giris yerine bakar yine bir kan Izi göremezse (bunlar da öyledir.)»
Ebû Saîd: «Onlari sizler öldürmüssün üzdür ey Iraklilar!» demis.

150- (...) Bize Seybân b. Ferruh rivayet etti. (Dedi ki): Bize Kaasim yâni tbnü'1-Fadl El-Huddânî [61] rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Nadra, Ebû Saîd-i Hudrî'den naklen rivayet etti. Ebû Saîd söyle demis: Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Sellem)-
«Müslümanlarin arasina tefrika girdigi vakit dînden çikan bir taife zuhur edecek. Onlari iki taifeden hakka en yakin olani öldürecektir.» buyurdular.

151- (...) Bize Ebû'r - Rabî' Ez - Zehrânî Ile Kuteybetü'bnu Saîd rivayet ettiler; Kuteybe (Dedi ki:) Bize Ebû Avâne, Katâde'den, o da Ebû Nadra'dan, o da Ebû Saîd-I Hudrî'den naklen rivayet etti. Söyle demisi Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'.
«Ümmetim Içinde iki firka meydana gelecek, bunlarin arasindan biri dinden çikacak. Bunlarin katlini hakka en yakin olan firka üzerine alacaktin buyurdular.

152- (...) Bize, Muhammedü'bnu'l - Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki): Bize AbdüVala rivayet etti. (Dedi ki): Bize Dâvûd, Ebû Nadra1'dan, o da Ebû Saîd-i Hudri'den naklen rivayet etti ki, Resûlüllah
(Sallalîahü Aleyhi ve Seîlem)t
Insanlar tefrikaya düstügü zaman dinden çikan bir tâlf türeye-cek, bunlarin katlini iki taifeden hakka en yakin olani üzerine alacaktir.» buyurmuslar.

153- (...) Bana Ubeydullah El - Kavârîri rivayet etti. (Dedi ki): Bize Mu ha mm e d b. Abdillâh b. Zübeyr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süfyân, Habîb b. Ebî Sâbit'den, o da Dahhâki Misrakî [62]'den, o da Peygamber (Saüaîlahü Aleyhi ve SellemTden naklen rivayet ettigi bir hadîsde Peygamber (Salîaîlahü Aleyhi ve Seller}*):
«Ümmetin muhtelif firkalara ayrildigi bir zamanda bir kavim ortaya çikacagini, bunlarin iki taifeden hakka en yakin olani öldürecegini beyân etmistir.»
Nevevi diyor ki: «Bu rivayetler, Hz. Ali' nin hakli, Hz. Muaviye taraftarlarinin haksiz ve müteevvil olduklarini sarahaten göstermektedir. Yine bu rivayetlerden her iki taifenin de mü'min olduklarina, birbirleriyle harp etmekle dinden çikmadiklarina, fâsik dahî olmadiklarina sarahaten delil vardir. Bizim mezhebimizle bu bâbda bize muvafakat eden ulemânin mezhepleri budur.»
Kelâm ilminde beyân olundugu vecîhle Alî Muâviye (Radiyallahü anh) hazerâtinm muharebeleri hakkinda ileri geri söz söylememek, kendini hakem mevkiine çikararak birini hakli digerini haksiz görmemek, her iki sahâbî müctehid olduklari için bu bâbdaki hatâyi ictihâdda hatâ sayarak, her ikisi hakkinda da (Radiyallahü anh) demek ehl-i sünnetin siaridir.
Imam Gazâlî (450 - 505)'nin rivayetine göre büyüklerden bir zât rüyasinda kiyametin koptugunu görmüs, Alî ile

Muâviye hazerâtini getirmisler, dâvalari görüldükten sonra Hz. Alî: «Kabe'nin Rabbine yemin ederim *ki dâva lehime hük-molundu.» diyerek gitmis; ondan sonra Hz. Muâviye görünmüs, o da: «Kabe' nin Rabbine yemin ederim ki Rabbim beni affetti.- diyormus.

48- Haricileri Öldürmeye Tesvik Babi

154- (1066) Bize Muhammed b. Abdiîlâh b. Nümeyr ile Abdullah b. Said El - Esecc hep birden Vekî'den rivayet ettiler. Esecc (De di ki): Bize Veki' rivayet etti. (Dedi kil: Bize A'mes. Hayseme'den. o da Süveyd b. Gafeie'den naklen rivayet etti. Süveyd sunlari söylemis:
— AH (Dedi ki): Size Resû\ixl\a.h(SallatUhiI Aleyhi ve Selle.m'fâen bir hadis naklettigim vakit, yemin, ederim kî semâdan düsscm, benim için onun söylemedigi bir sey'i söylemekden daha makbul olur. S?-zinle aramizda cereyan eden bir sey hakkinda konustugumuz zaman ise (böyle degildir.) Çünkü harp, bir hileden ibarettir. Ben, ResüiüUah {SaUallcihii Aleyhi ve Sellemi'i söyle buyururken isittim:
<i Âh ir zamanda yastan genç, akillan ermez bir kavim meydana çikacak. Bunlar mahlûkaatm en hayirli sözlerini söyüyerek, Kur'ön okuyacaklar (fakat okuduklari Kur'ânJ girtlaaklorindan asagi geçmiyecek. Dînden, ok'un avi delip geçtigi gibi çikacaklar. Böylelerine rastladiniz mi hemen tepeleyin. Çünkü onlari öldürenlere kiyamet gününde Allah indinde büyük ecir vardir.»

(...) Bize Ishâk b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Isa b. Yûnus haber verdi. H.
Bize Muhattfcped b. Ebî Bekir El - Mukaddemi ile Ebû Bekir fa. Nâfi' de rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Abdurrahmân b. Mehdi rivayet etti. (Dedi ki). Bize Süfyân rivayet etti.
Bu râvilerin ikisi de A'mes'den bu isnâdla bu hadisin mislini rivayet etmislerdir.

(...) Bize Osman b. Eb. Seybe rivayet etti. '.Dedi ki): Biî:e Cerir rivayet etti. H.
Bize Ebû Bekir b.' Ebi Seybe ile Ebû Küreyb ve Züheyr b. Karb dahî rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Ebû Muâviye rivayet etti. Cerir ile Ebû Muâviye ikisi birden A'mes'den bu isnâdia rivayette bulunmuslardir. Yalniz onlarin hadîsinde: «Dinaen, ok'un avi deîip geçtigi gibi çikarlar.» cümlesi yoktur.

155- (...) Bize Muhammed b. Ebî Bekir El - Mukaddemi rivayet etti. (Dedi ki); Bize Ibni Uleyye ile Hammâd b. Zeyd rivayet ettiler. H.
Bize Kuteybetü'bnü Said de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hammâd b. Zeyd rivayet etti. H.
Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Züheyr b. Harb dahi rivayet ettiler; Lâfiz onlarindir. (Dediler ki': Bize Ismail b. Uleyye, Eyyub'dan, o da Muhammed'den, o da Abîde'den, o da Alî'den naklen rivayet etti. Hz. Ali Haricîlerden bahsederek söyle demis:
«Onlarin içinde eli kisa —veya eli küçük— bir adam vardir., Si-marmiyacagmi bilsem size onlari öldürenlere Allah'in. Muhammed (Sallallakü Aleyhi ve Sellem)'ln dilinden neler vaad ettigini söylerdim.» Abide (Demis ki): Ben:
— «Bunlari Muhammed (Sallallahü Aleyhi ve SeJIetn)'den sen mi isittin?» dedim; Alî:
— «Kabe'nin Babbine yemin ederim ki ben isittim! Kabe'nin Rab-bine yemin ederim ki ben isittim! Kabe'nin Rabbine yemîn ederim ki ben isittim!» cevâbini verdi.

(...) Bize Muhammedü'bnu'l-Müsennâ rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibnü Ebî Adiyy, tbni Avn'dan, o da Muhammed'den, o da Abide* den naklen rivayet etti. Abide: «Ben, size ancak ondan isittiklerimi söylüyorum.» diyerek Alî'den naklen Eyyûb'un hadîsi gibi merfû olarak rivâyetde bulundu.

156- (...) Bize Abd b. Humeyd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ab-durrazzâk b. Hemmâm rivayet etti. (Dedi ki):

Bize Abdülmelik b. Ebî Süleyman rivayet etti. (Dedi ki): Bize Selemetü'bnü Küheyl rivayet etti. (Dedi ki): Bana Zeydü'bnu Vehb El - Cüheni rivayet etti ki, kendisi Alî (Radiyallahü anh) ile beraber olup Haricîlere karsi çikan orduda Imis. Ali (Radiyallahii anh) sunlari söylemis:
«Ey cemâat! Ben, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfi söyle buyururken isittim:
— «Ümmetimden öyle bir kavim çikacak ki Kur'ân okuyacaklar sizin okuyusunu? onlannkinin yaninda hiç bir sey degildir. Namaziniz da onlarin namazinin yaninda bir sey degildir. Orucunuz dahî onlarin orucuna nis-betle hiç bir sey degildir. Kur'ân'i okuyacaklar, onu kendi lehlerinde zannedecekler. Hâlbuki aleyhlerine olacak. Namazlari köprücük kemiklerinden öteye geçmiyecek, Islâm'dan, ok'un avi delip geçtigi gibi çikacaklar.»
Onlarla harbeden ordu, Peygamberleri (Sallallahü Aleyhi ve Sellemyia dilinden kendilerine neler takdir buyuruldugunu bilseler mutlaka çalismaktan vazgeçerlerdi. Bu kötü kavmin alâmeti sudur: Içlerinde öyle bir adam bulunacak ki, o adamin pazisi olup kolu bulunmayacak. Pazisinin ucunda meme ucu gibi bir çikinti bulunacak. Onun Üzerinde de beyaz killar olacak. Sizler Muâviye ile Samlilara gidecek buradakileri terkedeceksiniz. Bunlar sizin çoluk çocugunuza ve mallariniza sizin nâminiza halef olacaklar. Vallahi ben onlarin bu kavim olacaklarini kuvvetle ümid ediyorum. Çünkü onlar dökülmesi haram olan kani döktüler; halkin mer'adaki hayvanlarini gaspettiler. Binâenaleyh siz besmele ile (onlarin üzerine) yürüyün.»
Selemetü'bnü Küheyl demis ki: «Bana Zeydü'bnu Vehb ordunun konakladigi yerleri birer birer anlatti. Nihayet söyle dedit
— Bir köprüye vardik. O gün Haricîlerin basinda Abdullah b. Vehb Er-Râsibî vardi. Kendileri ile karsilasinca Alî (Radiyallahü anh) ordusuna:
— Mizraklarinizi birakin, kilinçlarinizi da kinlarindan çikarin. Çünkü ben bunlarin Harûrâ günü yaptiklari gibi size Allah askina sulh teklif edeceklerinden korkarim; dedi.
Bunun üzerine ordu dönüp mizraklarini bertaraf ettiler. Ve ki-hnçlarini çektiler. Askerlerimiz onlari, kendi mizraklari ile delik desik ettiler. Ölüleri birbiri üzerine yigildi, bizimkilerden o gün yalniz iki kisi vuruldu. Alî (Radiyallahü ayili):
— Onlarin içinde o sakat adami arayin! dedi. Onu aradilar fakat bulamadilar. Bunun üzerine Alî [Radiyallahü anh'i bizzat kalkarak üstüste öldürülen insanlarin yanina geldi:
— Bunlari geri çekin! dedi. Müteakiben yere gelen cesetler arasinda onu buldular. Alî tekbîr getirdi, sonra.-
— Allah dogru söyler, Resulü de dogruyu tebHg buyurur,- dedi. O sirada Abîdetü's - Selmâni, Alî'nin yanma gelerek:
— Yâ Emîre'l-Mü'mnin! Kendisinden baska ilâh olmayan Allah askina (söyle) bu hadîsi Resûlüllah iSallallahü Aleyhi ve Seli cmY den hakîkaten sen mi isittin? diye sordu. Alî:
— Kendinden baska ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki: evet ben Isittim; cevâbini verdi. Abîde, Alî'den üç defa yemin istedi, Alî de ona yemin verdi.»

157- (...) Bana EmYt-Tâhir ile Yûnus b. AbdilVlâ rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Abdullah b. Vehb haber verdi, (Dedi ki); Bana Amru'bnu Haris. Bükeyr b. Esecc'den, o da Büsr b. Saîd'den, o da Resûlüllah (SaUaîlahü Aleyhi ye ScIlciv.i'in azatlisi Ubeydullah b. Ebî Râfi'den naklen haber verdi ki, kendisi Alîyyu'bnu Ebî Tâlib (Radiyal-îahii avh) ile beraber oldugu hâlde Harûriler karsilarina çikinca:
— «Hüküm ancak Allah'a aittir.* demisler. (Bu söze) Hz. Alî:
— -Kendisi ile bâtil kastedilen hak bîr söz) Süphesiz ki Resûlüllah (Sallallaîiü Aleyhi ve ScUnv.1 bâzi insanlar tavsif buyurmustur. Ben, onlarin sifatlarini bu adamlarda görmekteyim. Dilleri ile hakki söylüyorlar amma bu sözleri suralarini geçmiyor, —diyerek bogazina isaret etmis— Içlerinden Allah'in en menfur mahlûku kara bir adamdir. Ellerinden biri koyun memesi yahut meme basi gibidir.» cevâbini vermis.
Alîyyu'bnu Ebî Tâîib [HadhnllrJiii avh" Hâricileri öldürünce:
— -Bu adami arayin.» demis. Aramislar fakat hiç bir sey bulamamislar. Bunun üzerine AH iRadirnUahu aiih
— «Tekrar dönün! Vallahi ne ben yalan söyledim ne de biina yalan söylendi.» demis, bunu iki veya üç defa

tekrarlamis. Sonra o adami bir harabelikte bulmuslar ve cesedini getirerek Hz. Ali'nin önüne koymuslar.
Ubeydullah: *Ben, onlarin bu islerinde ve Ali'nin onlar haVkin-daki konusmasinda hazir bulunuyordum.» demis.
Yûnus kendi rivayetinde su ziyâdeyi nakletmistik «Bükeyr (Dedi ki): Bana îbni Huneyn'den naklen bir zât rivayet etti ki, Ibni Huneyn: Ben, o kara adami gördüm, demis.»
Bu hadisi Buhâri «Kitâbû'I - Menâkib» ile«Kitâbû Fe-dâili'l-Kur'ân»'da; Ebû Davud «Kitâbu's - Sünne»'de Nesâi Kitâbu'l - Muharebemde tahrîc etmislerdir.
Hz. Ali: «Harb hileden ibarettir.» sözü ile; Ben kendi re'yim-le ictihâd ederim. Yâni hadîsi te'vil ederim.» demek istemistir.
Hud'a kelimesi «Had'a», «Hudea»; «Hadea», «Hîd'a» sekillerinde de okunabilir. Hud'a: Konusurken tevriye yapmak ve vaadinden dönmek suretiyle olur.
Muhdec ve mûden: Eli kisa mânâsina gelirler. Mesdûn: Eli küçük ve- toplu, demektir.
«Bunlar, mahlûkaatm en hayirli sözlerini söyliyecek...» cümlesinden murâd: Zahiren «Hüküm ancak Allah'a mahsûstur.* gibi Allah'm kitabina davet eden sözler söyiiyecekler. Hâlbuki içlerinden bâtili kastedecekler, demektir. Bu cümle Buhâri' nin rivayetinde
«HayriTI - Beriyye» terkibiyle ifâde olunmustur. Buna göre mânâ:
«Mahlûkaatin en hayirlisi olan Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeUetn)* in hadîslerini söyliyecekler» demek olur.
Hadisin bir rivâyetindeki «Sizin namaziniz da, onlarin namazinin yaninda bir sey degildir...» cümlesinde namaz zikredilmis fakat Kur'ân-i Kerîm kastolun mustur. Kelime küllü zikir cüz'ü murâd kabilinden mecâz-i mürseldir. Zîrâ kiraat namazin bir cüz'üdür.
Müs1im'in bir çok nüshalarinda -Bana Zeydü'bnu Vehb ordunun konakladigi yerleri birer birer anlatti...» cümlesinde «konak» mânâsina gelen «Menzil» kelimesi bir defa zikredilmistir. Nâdir nüshalarda bu kelime tekrarlanmistir ki, dogrusu da budur. Yâni Zeyd, ordunun konakladigi yerleri bana birer birer gösterdi. Böylece taa harbin vukûbuldugu köprüye kadar vardik, demektir.
Hz. Alî: «Kendisiyle bâtil murâd edilen hakk söz.» ifadesiyle: *Bu kelimenin asli dogrudur. Allah Teâlâ: hüküm ancak Allah'a mahsûstur, buyurmustur. Lâkin bunlar onunla bâtili kastetmis.» demek istemistir.
Gerçekten Hâriciler bu sözle Hz. A1i'ye karsi gelmek istemislerdi.
Nevevi'nin beyânina göre Ubeydetü's-Selmâni (Radiyallahü anfej'in, Hz. A1i'den üç defa yemin istemesi: Orada bulunanlara isittirmek ve bu sözün sahîh bir hadîs oldugunu te'kid etmek, bu suretle ResûlÛUah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem')* in mucizesini kendilerine göstermektir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1-Kaadi îyâz : «Bu hadîste harplerde tevriye ve tarizin caiz olduguna delil vardir.» demistir.
Aynî' nin beyânina göre hadîsin zahiri harplerde yalan söylemenin mubah oldugunu gösteriyorsa da açik açik yalan söylemeyip ta'rizle iktifa etmek evlâdir.
2- Hadis-i serif Haricîler ve Bagiler'le harb etmenin vücûbuna delildir. Bu hususta ulemâ müttefiktirler.
Kaadi îyâz diyor ki: «Hâriciler ve sâir bid'at firkalari Müslümanlarin imanina karsi çikarlar, cumhurun re'yine muhalefette bulunurlarsa evvelâ kendilerini tehdit ettikten sonra söz dinlemedikleri taktirde kendileriyle harbetmenin vâcib oldugunda bütün ulemâ müttefiktir... Lâkin yaralilarina dokunulmaz, bozulan ordulan tâkib olunmaz, esirleri öldürülmez, mallan da yagma edilmez. Böyleleri tâatdan çikmadikça ve fiilen harbe girmedikçe kendilerine harb açilmaz. Va'z-u nâsîhatta bulunulur, bid'at ve bâtil hareketlerinden vazgeçerek tevbe etmeleri tavsiye olunur. Fakat bütün bu izahat Bagîler'in bid'at sebebiyle dinden çikmamis olmalarina göredir. Bid'atlari sebebiyle dinden çikarlarsa kendilerine mürted hükmü icra olunur.»
3- Hâriciler'i öldürenler sevap kazanirlar. Çünkü Hâriciler Müslümanlari farz olan cihâddan alikoyar, Islâm

birligini yikmak için fitne ve fesâd pesinde kosarlar.

49- Haricilerin Bütün Insanlara Hayvanlarin En Kötüsü Olduklarini Beyan Babi

158- (1067) Bize Seybân b. Ferrûh rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süleyman b. Mugira rivayet etti (Dedi ki):,Bize Humeyd b. Hilâl, Abdullah b. Sâmit'den, o da Ebû Zerr'den naklen rivayet etti. Ebü Zerr söyle demis: Resülüllah (Sallallakü Aleyhi ve Sellemh
«SüphesizkI benden sonra ümmetimden bir kavim —yahut benden sonra ümmetimden bir kavim gelecek— Kur'ân'i okuyacaklar fakat Kur'ân onlarin bogazlarindan asagi geçmiyecek. Dînden, ok'un avi delip keçtigî gibi çikacaklar, bir daha da ona dönmiyeceklerdir. Iste bütün insanlarla hayvanlarin en kötüsü bunlardir.» buyurdular.
îbni S amit demis ki: «Müteakiben Hakem-i Gifârfnin kardesi Bâfi' b. Amr El - Gifâri'ye tesaadüf ettim, kendisine: Ebû Zerr'den söyle söyle dinledigim hadîs nedir? diyerek, bu hadîsi ona naklettim:
— Onu Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den ben de isittim: dedi.»

159- (1068) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Aliyyu'bnü Müshir. Seymâni'den, o da Yüseyr [63] b. Amr'dan naklen söyle demis: Sehl b. Huneyy'e sordum;
— «Peygamber SalîaHahii Alc\}ii re ScUcm'i Hâricileri anarken hiç isittin mi?» dedim. Sehl sunlari söyledi:
— «Evet isittim, eliyle sark tarafina dogru isaret ederek:
— Bir kavim dillen Ile Kur'ân'i okuyacaklar, amma {okuduklari Kur'ân) köprücük kemiklerini geçmiyecak. Dînden, ok'un cm delip geçtigi gibi çikacaklar; buyurdu.»

(...) Bize bu hadisi Ebû Kâmil de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ab~ dülvâhid rivayet etti. (Dedi ki): Bize Süleymân-i Seybânî bu is-nâdla rivayette bulundu ve:
— «Ondan bir takim kavimler çikacak.» Dedi.

160- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Ishâk hep birden Ye-zid'den rivayet ettiler. Ebû Bekir (Dedi ki):Bize Yezid b. Hârûn, Av-vâm b. Havseb [64]'den rivayet etti. (Demis ki): Bize Ebû Ishâk Es-Seybânî, Useyr b. Amr [65]'dan, o da Sehl b. Huneyf'den, o da Peygamber (Sallailahü Aleyhi ve SellemYden naklen rivayet .etti;
— «Sark tarafindan baslari traslr bir kavim hak yoldan sapacaklardir.» buyurmuslar.
Sehl b. Huneyf hadisini Buhâri «Istitâbetü'l -Mürteddin» bahsinde; Nesâi «FedâiIü'l-Kur'ân-'da tahric et-mislerdir.
Bu iki hadîs de yukarkiler gibi Hârici1er'in mahlûkaat içinde en kötü varliklar olduguna, bunlarin sarktan yâni Irak' dan zuhur edeceklerine, Kur'ân okuyup; onun ahkâmi ile amel etmiyeceklerine delildirler.
Müslim sârihi Übbi bu bahiste uzun uzadiya malûmat vermis, Hz. Alî ile Muâviye (Radiyallahü cmh) arasinda cereyan eden harpleri, bu harplerde iki tarafin verdigi zayiati ve Hârici1er'le vukûbulan çarpismalari, neticede Hâriciler' in nahv-u münhezim edildiklerini anlatmistir. Bundan bizim de bir parça bahsetmemis yerinde olur:
Muaviye (Radiyallahi'i anh) uzun bir müddetten beri Sûriye'de vali bulunuyordu, Hz. Osman [Rarfi-iallahii anh) Emevi1er'dendi; Muâviye de EmevI oldugu için Hz. Osmân'in kaatillerini bulup teslim etmesini Hz. Ali'den israrla istiyor ve ancak o zaman kendisine bey'at edecegini söylüyordu. Hz. Alî'nin bizzat bu iste methâldâr oldugunu zannediyordu. Hâlbuki Alî (Radiyallahü avh)'m hu iste zerre kadar müdâhalesi yoktu. Muâviye (Radiyallahü mih)-. Hz. Osman1 in kanli gömlegini teshir ediyor, hazinesi de parayla dolu oidugu için muhtelif vâsitalarla Hz. Ali aleyhine kendisine taraftar topluyordu. Hattâ Amru'bnü As {RadiyaUahü anh) gibi bir dâhiyi bile kendine celbetmisti. Hz. Ali dâvayi bans suretiyle halletmek için gayretler sarfetti. Muâviye' ye Cerîr b.

Abdi1lâh vasitasiyla mektup gönderdi, fakat Muâviye sul-he yanasmadi. Günden güne bir çok kabilelerle Hz. Alî'nin azlettigi me'mûrlar Muâviye tarafina iltihâk ediyorlardi. Muâviye bunlara türlü türlü hediyeler vererek kendilerini taltif ediyordu. Bu suretle Amru1bnü Âs'dan mâada, , arap-larin dâhilerinden sayilan Mugira ile Ziyâd da onun tarafina geçtiler. Sulh teklifi netice vermeyince iki taraf harbe hazirlandilar. Nihayet meshur Siffin harbi vukûbuldu. Bu muharebe Hicretin 36. yili Cemâie'1-Ahîr ayma tesaadüf eder. Harbin 110 gün devam ettigi söylenir. Her iki taraf pek çok zayiat vermistir.
Dâvanin halli için Sefer ayinda iki tarafin hakemleri bir muâha-de imzâlamislarsa da, bu da bir netice vermemistir. Hattâ muâhadeyi Hz. Ali taraftarlarinin bir çogu tasvîb etmemislerdir. Muâhade Hz. Alî ile Hz. Muâviye' nin ikisini birden makaam-larindan hal'i ve Müslümanlara yeni bir imam seçilmesini tezammun ediyordu. Nihayet A1i (Radiyallahü anh) ricâata mecbur oldu.
Siffîn'den Kûfe'ye dönerken ordusundan 12.000 kisi ayrilarak Harûrâ denilen yerde ikaamet ettiler. Hz. Alî bunlara îbni Abbâs (Radiyallahü anh)'i göndermisse de, söz dinletememisti. Bunun üzerine Hz. Alî bizzat yanlarina giderek onlarla münâkasa etmis, neticede onlar da Kûfe'ye gelmislerdi. Iste Haricîler bunlardir. Bu adamlar Kûfe'de dedikoduya basladilar. Hakem'i kabul etmenin - küfür sayilacagini, Hz. Alî'nin de bunu kabul ettigini söylüyorlardi. A1i (Radiyallahü anh) bunu tekzîb ederek harpten vazgeçmek isteyenlerin sonra hakem tâyinini begenmiyenlerin kendileri olduklari hâlde simdi tekrar harp için çalistiklarim söyledi. Hâriciler' den biri:
— «Hüküm, ancak Allah'a mahsûstur.» diye bagirdi, baska biri bu bâbda bir âyet-i kerime okuyarak Hz. A1î'ye tarizde bulundu.
Demek ki Hâriciler Hz. Alî' nin hakemi kabul etmesini sirk sayiyorlardi. Sayilari da gittikçe artiyordu.
Kendi fasit inançlarini kabul etmiyenleri fecî iskencelerle öldürüyorlardi. Hz. Ali kendilerine nasihat için adamlar gönderdiyse de bir netice elde edilemedi. Yalniz 1.000 kisi tevbe ederek Hz. A1î'ye iltihâk ettiler. Nihayet Hz. Alî taraftarlariyla Hârici1er arasmda bu hadislerde beyân edildigi vecihle siddetli bir harp vukûbuldu. Neticede Hâriciler maglûb ve münhezim oldular. Tafsilât târih ve siyer kitaplarindadir.

50- Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Ile Beni Hasim ve Beni'l - Muttalib'den Ibaret Olan Âl'ine Zekat Almanin Haram Kilinmasi Babi

161- (1069) BIze Ubeydullah b. Muâz El-Anberi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Muhammed yâni tbni Zi yâd'dan naklen rivayet ettî. îbni Ziyâd, Ebû Hüreyre'yi söyle derken isitmis: Hasanü'bnü Aliy sadaka hurmalarindan bir hurma tanesi alarak agzina atti. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Kaka kaka! At onu! Bizim sadakadan bir sey yemezdigimizi bilmiyor musun?» buyurdular.

(...) Bize, Yahya b. Yahya ile Ebû Bekir b. Ebî Seybe ve Züheyr b. Harb toptan Veki'den, o da Su'be'den naklen bu isnâdla rivayet ettiler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) (bu rivayette):
— «Bize Sadaka helâl olmadigini (bilmiyormusun?)» buyurmuslar.

(...) Bize Muhammedü'bnü Bessâr rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. H.
Bize îbnü'l-Müsennâ da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Îbni Ebî Adiyy rivayet etti. Bu râvilerin ikisi birden Su'be*den bu isnâdla îbni Muâz'in dedigi gibi: «Bizim sadaka yemezdigimizi bilmiyor musun?» seklinde rivayette bulunmuslardir.
Bu hadîsi Buhârî biraz lâfiz farkiyla «Zekât» bahsinin bir-iki yerinde ve «Kitâbu'l-Cihâd»'da Nesâi «Siyer» bahsinde tahrîc etmislerdir.
Bu bâbda Ebû Râfi\ Ebû Hüreyre, Hasan b. Aliy, Îbni Abbfts, Abdullah b. Amr, Abdurrahmân b. Âlkâme, Muâvi-ye b. Hayyide, Abdülmuttalib b. Habia, Ebû Leylâ, Büreydetü'bnü Husayb, Selmân-i Fârisi, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in azatlisi Hürmüz veya Keysân, Ruseyd b. Mâlik, Meymûn veya Mihrân ve

Hüseyin b. Alî (Radiyallahü anhüm) hazerâtindan da rivayetler vardir.
Ayni, bu rivayetleri söyle sirlamistir:
1- Ebû Râfi' hadisini Ebû Dâvûd ile Nesai tahric etmislerdir. Bu hadiste söyle denilmektedir:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Benî Mahzûm'dan bir zâti zekât toplamaya me'mûr etti, o zât da Ebû Râfi'e:
— Bana arkadas ol! Çünkü sen zekât toplamanin usûlünü bilir-sin; dedi. Ebû Râfi'i
— Dur! Peygamber (Sallallahü Aleyhi re SellemTe gidip sorayim; dedi. Ve Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e gelerek sordu. Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) kendisine:
— Bir kavmin azatlisi, kendilerinden sayilir. Bize sadaka helâl degildir; buyurmuslar.
Ebû Râfi'in ismi ihtilaflidir. «Ibrahim» diyenler oldugu gibi, «Eslem» yahut «Sabit- ve «Hürmüz» oldugunu söyleyenler de vardir. Oglu Ubeydullah, Hz. Ali1 nin kâtibi idi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'m sadaka me'mûru tâyin ettigi zâtin ismi: Erkani b. Ebî'l-Erkam'dir.
2- Enes hadisini Buhârî ile Müslim tahric etmislerdir. Babimiz hadisleri meyâninda az sonra görülecektir.
3- Ebû Hüreyre hadisi sadedinde bulundugumuz hadîs-i serif ile ondan sonraki rivayetlerdir.
4- Hasan ü'bnü Ali (Radiyallahü anh) hadisini Imam Ahmed b. Hanbel, Ebû Ya'lâ ve Taberâni tahric etmislerdir. Mezkûr hadîste râvî Ebû'1 - Havrâ' söyle demistir:
«Hasan ü'bnu Ali'nin yanindaydik, kendisine:
— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'den —yahut Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se//etn)'den— neler belledin? diye sordular. Ha-sen su cevâbi verdi:
— Onunla birlikte yürüyordum, sadakaya âit bir hurma harmaninin yanindan geçiyorduk. Ben, bir hurma alarak agzima attim, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hurmayi tükürügü ile birlikte agzimdan aldi. Bunu gören bir zât:
(Onu biraksan ne olur?) dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'-
(Biz Âl-i Muhammed'e sadaka he!cl cegildir.) buyurdular.
Hadisin isnadi sahihtir.
5- îbni Abbâs (Radiyallahü anh) hadisini Ebû Ya11â ile Taber&nl rivayet etmislerdir. Hadîsin ravîsi tkrime söyle demistir:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Seîîem) Erkam b. EbI'l-Erkam'i zekât me'mûru tâyin etmisti. O da Ebû Rafi'i yanina almak istedi. Ebû Râfi', Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Selîem)'e gelerek sordu; Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Yâ Ebâ Râfi'! Süphesiz ki sadaka bana ve Âl-i Muhammed'e haramdir. Bir kavmin azatlisi da kendilerinden sayilir.» buyurdular.
6- Abdullah b. Amr hadîsini Imam Ah-med b. Hanbel rivayet etmistir. Bu hadîste söyle denilmektedir:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) geceleyin yataginin altinda bir hurma bularak yedi, fakat o gece uyuyamadi. (Ertesi gün) zevcelerinden biri:
— «Yâ Resûlallah! Sen, bu gece neden uyuyamadin?» diye sordu. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Bir hurma buldum da yedim. (Sonro hatirladim ki) bizde sadaka hurmasi vardi. Yedigim hurma bundan olmasin diye korktum!» buyurdular.
7- Abdurrahmân b, Âlkame hadisini Nesâi tahric etmistir. Hz. Abdurrahmân söyle demistir: Sakif hey'eti beraberlerinde hediye oldugu halde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'e geldiler. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)t
— «Bu getirdiginiz hediye mi, sadaka mi?..» diye sordu. Mezkûr hadîste su cümle de vardin
-Hey'et getirdikleri develerin hediye oldugunu söylediler. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onlari kabul buyurdu. Hey'et ona, o hey'ete suâller sorarak onlarla bir hayli oturdu. Hattâ ögleyi bile ikindi ile birlikte kildi.»
8- Muâviye hadîsini Tirmizî ile Nesâî tahric etmislerdir. Hadîsin râvisi sunlan söylemistir:

«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemfe bir sey getirilirse:
— Bu sadaka mi, yoksa hediye mi? dîye sorardi. Sadaka derlerse yemez, hediye derlerse yerdi.»
9- Abdülmuttalib hadîsini Müslim, Ebû Dâvûd ve NesâI tahrîc etmislerdir. Hadis uzundur, bundan sonraki bâbda görülecektir.
10- Ebû Leylâ hadisini Taberânî rivayet etmistir. Ebû Leylâ (Radiyallahü anh) söyle demektedir:
Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Beytü'1-Mâ girdi, yaninda Hasen (Raâiyallahü ânh) da vardi. Ha bir hurma alarak agzina atti. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hemen parmagini agzina sokarak hurmayi çikardi. Sonra:
— Biz ehl-i beytiz. Bize sadaka helâl degildir.» buyurdular.
11- Büreyde hadisini Imam Ahmed b. Hanbel ile Tirmizi rivayet etmislerdir. Mezkûr hadis-de söyle buyurulmaktadir:
«Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Medine'ye geldigi vakit Selmân-i Fârisî ona, üzerinde yas hurma bulunan bir sofra getirdi ve Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve SeHemJ'in önüne koydu. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ye Sellem)*
— Bu ne yâ Selmân? diye sordu. Selmân (Raâiyallahü anh)--
— Sana ve ashabina sadaka yâ Resûlallah; dedi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)i
— Öyle ise onu kaldir. Çünkü biz sadaka yemeyiz; buyurdular.
12- Selmân (Radiyallahü anh) hadisini îmam Ahmed ile Hâkim «El - Müstedrek» nâm eserinde Ebû Zerr-i Kindi'den rivayet etmislerdir. Bu hadiste Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemj'in:
«Getirdigin sadaka mi yoksa hediye mi?» diye sordugu; Selmân (Raâiyallahü anh)"
«Hediyedir.» cevâbini verince ondan yedigi bildirilmektedir.
îmam Ahmed'in rivayetinde hadîsin lâfzi:
«Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve -.Sellem) hediyeyi kabul eden sadakayi kabul etmezdi.» seklindedir.
13- Hürmüz yahut Keysân hadisini Tahâvî rivayet etmistir. Hadisin râvîsi Atâl b. Sâib (Raâiyallahü anh) sunlari söylemistir:
Yanima Alî (Radiyallahü ankj'm kizi Ümmü Gülsüm girdi de dedi ki:
— Hürmüz yahut Keysân nâmmdaki bir azatli kölemiz bana haber verdi. (Dedi ki): Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)in yanindan geçiyordum, beni çagirdi. Yanina geldigimde:
«Yâ Fülân! Biz ehl-i beyt sadaka yemekten nehiy olunduk. Bir kavmin azatlisi da kendilerinden sayilir. Binâenaleyh sadaka yeme.» buyurdular.
Ayni hadîsi îmam Ahmed *Müsned»'inde tahrîc etmis, kölenin isminin Mihrân oldugunu söylemis; Begavi aynî hadisde Hürmüz, îbni Ebi Seybe, Keysân, Abdurrazzâk ise Meymûn veya Mihrân seklinde zaptetmislerdir.
14- Ruseyd b. Mâlik hadîsini yine Tahâvl tahric etmistir. Bu hadiste Hz. Ruseyd söyle demektedir: Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in yaninda idik, kendisine bir tabak üzerinde hurma getirdiler. Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunun sadaka mi yoksa hediye mi oldugunu sordu. Getiren zât sadakadir deyince hurmayi cemâatin önüne koydu. Torunu Hasan da önünde yuvarlaniyordu. Çocuk bir hurma alarak agzina atti ise de Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) derhâl parmagini onun agzina soktu ve çocuga zahmet vermeden yavasçacik hurmayi çikararak atti. Sonra:
— Biz Âl-i Muhammed sadaka Yemeyiz.» buyurdular.
15- Meymûn yahut Mihrân hadîsini Abdurrazzâk rivayet etmistir. Az yukarida buna isaret etmistik.
16- Hüseyin b. Ali (Radiyallahü anh) hadisini îmam Ahmed b. Hanbel «Müsned»'inde rivayet etmistir. Mezkûr hadîsin râvisi Rabia sunlari söylemistir:
Hüseyin b. A1îye :
— «Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve SeJIemj'den neler hatirliyorsun?» diye sordum; sunlari söyledi:
— Rafa çikarak bir hurma aldim ve agzima attim. (Bunu gören) Peygamber (Sallalhhü Aleyhi ve Seîlemh
— At onu! Çünkü bize sadaka yemek helâl degildir; buyurdular.»

Aynî diyor ki: «Üstadimiz Zeynüddîn sunu söyledi: Zahire bakilirsa hurma hikâyesi Hz. Hasan1la Hüseyin1 in ayri ayri sâhid olduklari iki vak'adir. Hasen hurma serilen bir yerden geçerken; Hüseyin ise bir rafta bulunan hurmadan birer tane alarak yemek istemislerdir.»
«Kâh kâh» yahut «kin kih» kelimeleri çocuklari pis seyleri yemekten menetmek için söylenirler. «Birak» yahut «at» mânâsina gelirler.
Dâvûd! aslen bu sözün fârisi oldugunu, sonradan arapça-lastinldigmi söylemistir.
«Bizim sadakadan bir sey yemedigimizi bilmiyor musun?» cümlesi: muhâtab bilmese bile haram oldugu herkezçe malûm olan seyleri ifâde için kullanilir. Bu söz: «Acâip, bunun haram oldugu ap açik meydanda iken sen nasil bilmiyorsun?» takdirindedir.
Al-i Muhammed (Sallalhhü Aleyhi ve Sellem)'den murâd: Imam A'zam ile îmam Mâlik'e göre yalniz Beni Hasim dir.
îmam Safiîye göre Beni Hâsim ile Benî Mutta1ib'dir'
Mâlîkîler'den bâzilarinin mezhebi de budur.
Kaadiîyâz'in beyânina göre ulemâdan bâzilari: «Al-i Muhammed'den murâd: Bütün Kureys kabilesidir.» demislerdir.
MâiikI1er'den Esbag : «Bunlar Beni Kusayy'dir.» diyor.
Benî Hasim : A1-i Alî, A1-i Abbâs, Âl-i Ca'fer, Al-i Akîl, Âl-i Haris b. Abdil-muttalib kollarina ayrilu*lar. Hâsim : Abd-i Menâf b. Kusayy' dir.
Bu hususta bir çok sözler söylenmistir.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Al-i Muhammed (Salîallahü Aleyhi ve ScHcw)'e sadaka almak helâl degildir. «El - Mugnî» nâm eserde bu bâbda farz ve nafile sadakanin müsavi oldugu kaydedilmistir. Hattâ bâzilari Âl-i ResûIüllnh'a, sadaka almanin haram olduguna icmâ' bulundugunu söylemislerdir. Maamâfih Resulü Ilah (Saîhîlahü Aleyhi ve Sellem)'e, sadaka almanin haram kilinp kilinmadigmda ulemânin ihtilafli bulundugunu ileri sürenler de vardir. Bu hususta îmam Safii1 den iki kavil nakledilmistir. Hz. Safiî: «Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve Sellem) o hurmayi tenezzühen terketmistir.» demektedir.
îmam Ahmed b. Hanbel' den bir rivayete göre nafile sadaka Peygamber {Salîallahü Aleyhi ve $ellem)'s helâldir.
Bâzilari farz, nafile bütün sadakalarin Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve Sellem)'e haram oldugunu söylerler.
Büyük imamlar, sadakanin bizzat Resûlüllah (Salîallahü Aleyhi ve SeHemj'e degil, akrabasina haram oldugunu; bir takimlari da akrabana, farz ve nafile bütün sadakalarin helâl oldugunu söylemislerdir. £j son kavil îmam A'zam'dan dahi rivayet olunmustur.
îstahrî'ye göre ÂH Resûlüllah'a ganimetin beste biri ve-rilmenusse zekât almalari caizdir.
Hânefiiler' den Imam Ebû Yûsuf dan rivayet olunan kavle göre Benî Hftsim'in birbirlerine zekât vermeleri helâl, baskalarindan zekât almalari haramdir.
«Yen&bf» nâm eserde: «îmam A'zam'a göre Hasimi'nin Hasimî1 ye zekât vermesi caizdir. Imam Ebû Yûsuf bunu tecviz etmemistir.» denilmektedir.
«Cevâmiu1!- Fikih- 'da ise: «îmam Ebû Yûsuf a göre Hâsimi'ye zekât vermek mekruh; Imam Muhammed'e göre mekruh degildir.» deniliyor.
Ebû îsme'nin rivayetine göre îmam A'zam kendi zamaninda Hâsimi'ye sadaka vermeyi tecviz etmistir. Ancak Tahâvî : -Bu rivayet îmam A'zam'dan meshur degildir.» demistir.
«Kudûri» serhinde: «Zekât, ösür, nezir ve keffâret gibi yâcib olan sadakalar Hâsimi'lere verilemez. Ama nafile kabilinden olan sadakalari vermekte bir beis yoktur.» denilmistir.
Mâ1iki1er'den bâzilari Hâsimiler'e nafile sadaka verilmesini caiz görmüslerdir.
Imam Ahmed b. Hanbel' den bu oâbda iki rivayet vardir. Sâfii1er'den dahî iki vecih rivayet olunur.

Nezir hususunda Sâfiiye ulemâsinin ihtilâf ettiklerini Îmâmü'l-Haremeyn -En-Nihâye» adli eserinde beyân etmistir.
Et-Tevdih» nâm eserde: -«Sadakanin Al-i Resûlüllah {Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e haram kilindigina bu hadisde açik delâlet vardu.
Imam A1 zam ile Imam Safii' nin kavilleri de budur.» deniliyor.
Bu bâbda Mâlikîler' den dört kavil rivayet olunur:
Birinci kavle göre: Hâsimi'lere sadaka vermek caiz:
Ikinci kavle göre: Caiz degildir.
Üçüncü kavle göre: Onlara nafile sadaka verilebilir; farz olan zekât verilemez.
Dördüncü Kavle göre: Bil'akis zekât verilebilir, fakat nafile sadaka alamazlar. Evlâ olan kavil: Onlara sadaka vermemektir.
Taberî, Imam Ebû Yûsuf un kavline söyle mukaabele etmistir: «îmam Ebû Yûsuf bu bâbda, ne kiyâsa isabet etmis ne de hadise tâbi olmustur. Çünkü her nev'i sadaka ve zekât insanlarin kiri ve günah suyu mesabesindedir. Alanin Hasimi veya Mutta1ibi olmasina bakilmaz. Kim olursa olsun hüküm budur. Allah ve Resulü bu hususta bir fark beyân etmemislerdir. Arkadasinin kavli ondan da siddetlidir. Çünkü o zâhir-i Kur1ân'a göre hüküm vermis, sadakayi Beni Hâsim'e haram kilan haberleri inkâr etmistir. Binâenaleyh bunlar ne Kut'an'la hükmetmis ne de hadîse kaail olmuslardir.»
Taberi'nin bu sözüne Ayni hakli olarak îtirâz etmis ve sunlari söylemistir: «Bu söz hiç düsünmeden teassup neticesi söylenmis bâtil bir sözdür. îmam Ebû Yûsuf nüzul sebeplerini, hadîslerin te'vil yerlerini en iyi bilen bir zâttir. Iste Tahâvi ... Bu zât hadîs imamlarinin en büyüklerinden ve Ebû Hanîfe ile arkadaslarinin mezheplerini en iyi bilenlerden biri oldugu hâlde Imam Ebû Yûsuf 'un (Nafile sadaka Beni Hâsim'e haramdir.) sözünü rivayet etmistir. Nafile sadaka haram olunca bittabiî farz sadaka daha siddetle haramdir. Sonra Taberi'nin Imam Ebû Yûsuf un arkadasina —ki maksat Imam Ebû Hanîfe' dir— hücumda bulunmasi en siddetli bir senaat ve en çirkin bir sözdür. Onun sadakayi haram kilan hadîsleri inkâr ettigini söylüyor acaba Ebû Hanîfe bu sözleri nerede söylemistir? Ondan nakledilen söz sâdece sudur: (Kiyâsa ancak Sâri' Hazretleri tarafindan vârid olmus bir nass bulunmadigi zaman gidilir.)
Bu gibi mutaasiplann âdeti sakîm veya sâz bir rivayeti üç imamdan birine nisbet etmek, sonra hiç birine nisbeti yakismayan sözlerle ona hücumda bulunmaktir.»
2- Sadakalar Müslümanlarin hükümdarina teslim edilir.
3- Mescidler Müslüman cemâatin namazdan mâada bir maslahati için kullanilabilirler. Çünkü Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve Seîlem) sadakalari mescidde toplamis, orada taksim etmisti Uzaklardan gelen hey'etleri orada kabul eder, ashabi arasinda orada hüküm verirdi. Ancak dik>s dikmek v.s. gibi husûsi isleri mescidde yapmak mekruhtur.
4- Büyüklerin kaçinmasi lâzim gelen haram seylerden, küçükleri de sakindirmak gerekir.
5- Çocuklari bir seyden menettikten sonra sebebini de onlara anlatmak gerekir. Taa ki âkil balig olmazdan önce o mes'eleyi ögrenmis olsunlar.
6- Küçüklerin velîleri Icâbinda onlari muâhaze eder ve ser'an haram olan bir fiili islemelerine mâni olurlar.
Resûlüllah (Sallalîahü Aleyhi ve SellemYin sadaka malindan alinan bir hurma tanesini Hz. Hasan'm agzindan çikarmasi bunun en açik delilidir. Binâenaleyh küçük çocugunun veya velîsi Dulundugu matuhun içki içtigini, domuz eti yedigini yahut baskasinin malini aldi£**M gören bir babanin derhâl müdâhale ederek onlarin bu isine olmasi vâcibdir.

162- (1070) Bana Hârûn b. Saîd ElEylî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Amr haber verdi; Ona da Ebû Hüreyre'nin azatlisi Ebû Yûnus, Ebû Hüreyre'den o da Re-sûlüllah (Salhllahü Aleyhi ve ScHcm/den naklen rivayet etmsi ki: söyle buyurmuslar:
— «Bazen ben ailem nezdine döner de dösegimin üzerine düsmüs bir hurma bulurum, sonra onu yemek için

yerden alirim, arkasindan da sadaka oldugundan korkarak onu elimden atarim.»

163- (...) Bize Muhammed b. Raff rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdürrezzâk b. Hemmâm rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ma'mer, Hem-mâm b. Münebbih'den naklen rivayet etti. Hemmâm: Bize Ebû Hüreyre'nin Resûlüllah Muhammed (Salhllahü Aleyhi ve SeZîemJ'den rivayet ettikleri sunlardir... diyerek bir takim hadîsler zikretmis ezcümle: Resûlüllah (Salhllahü Aleyhi ve Sellemh
«Vallahi ben bazen ailem nezdine döner de dösegimin üzerine —yahut evimin Içine— düsmüs bir hurma bulur, yemek için onu yerden alirim. (Amma) sonradan onun sadaka —yahut sadakadan— olmasindan korkarak elimden atarim.» buyurdular; demistir.
Bu hadîsi Buhâri «Kitâbü'l - Lukata» ve «Kitâbü'l-Büyü»' da; Nesâi «Kitâbü'l - Lükata-'da muhtelif râvîlerden iahrlc etmislerdir.
El-Muhelleb diyor ki: «Peygamber (Salhlhhü Aleyhi ve buldufeu hurmayi yemekten çekinmesi tenezzüh içindir. Çünkü, olabilir o hurma sadaka malindan düsmüstür.
Caiz olan seyler hakkinda baskasinin ona uymasi vâcib degildir. Memnûiyetine delil bulunmadikça esyada asil olan ibâhadir. Binâenaleyh süphelerden sakinmak ancak haram mi, helâl mi oldugu bilinmesi müskil olan ve iki mânâya da ihtimâlli bulunan yerlerdedir. Böyle bir sey'i alan kimseye haram yedi diye hüküm vermek caiz degildir zira helâl olmasi ihtimâli vardir. Su kadar var ki biz verâ' ve takva kabilinden hurma mes'elesinde Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimize uymayi müstehab addederiz. Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Vâbisa'ya :
(Hahirli is nefsinin yatistigi; günah ise kalbi giciklayan seydir.) buyurmustur.»
Ebû Ömer Ibni Abdilberr'e göre bir insan kalben süphe ettigi bir sey'i terketmedikçe takvanin hakikatine vâsil olamaz.

Bu Hadisten Çikarilan Hükümler:

1- Ulemâdan bâzilarina göre hadis-i serif sadakanin —az olsun çok olsun— Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimize haram kilindigina delildir.
2- Müslümanlarin ancak kiymeti hâiz olan mallari haramdir. Bir hurma tanesi yahut bir yudum ekmek veya bir üzüm tanesi gibi âdeten verilmesinde cimrilik gösterilmeyen seyleri yerden alarak yemek ve kimin oldugunu sorusturup ilân etmeden baskasina yedirmek bütün ulemânin ittifaki ile caizdir. Zira Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz hurma tanesi için:
«Sadakadan oldugundan korkmasam onu yertiim.» buyurmustur. Bu gibi seylerin hükmü lokata yâni bulunan mallarin hükmüne girmez.
3- Hattabi diyor ki: «Hadis-i serif böyle kiymetsiz seylerin tesadduku vâcib olmadigina delildir. Çünkü bulanin mutlaka tesadduku gerekseydi Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz: (Onu yerdim.) buyurmazdi.»

164- (1071) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize VekT Süfyân'dan, o da Mansûr'dan, o da Talhatü'bnü Musarrif'den o da Enes b. Mâlik'den naklen haber verdi ki, Peygamber (SallaJlahü Aleyhi ve Sellem) bir hurma tanesi bulmus da:
«Bu hurma sadakadan olmasa onu yerdim.» buyurmuslar.

165- (...) Bize Ebû Küreyb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ebû Üsâ-me, Zâide'den, o da Mansûr'dan, o da Tâlhatü'bnü Musarrif'den naklen rivayet etti. (Söyle demis): Bize Enes b. Mâlik rivayet etti ki Re-sûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SeJlem) yolda bir hurma tanesine rastlamis da:
«Bu hurma sadakadan olmasaydi onu yerdrm.» buyurmuslar.

166- (...) Bize Muhammedü'bnu'l-Müsennâ ile Ibnî Bessâr rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Muâz b. Hisâm rivayet etti. (Dedi ki): Bana babam, Katâde'den, o da Enes'den naklen rivayet etti ki, Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Sellem} bir hurma tanesi bulmus da:
«Bu hurma sadakadan olmasaydi onu yerdim.» buyurmuslar.
Bu rivayetler dahi aynen yukarkilerinin ifâde ettikleri mânâ ve hükmü ifâde etmektedirler.

51- Al-i Resülüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)i Sadaka Me'müru Olarak Çalistirmama Babi

167- (1072) Bana Abdullah b. Muhammed b. Esma' Ed - Dubai rivayet etti. (Dedi ki): Bize Cüveyriye, Mâlik'den, o da Zühri'den naklen rivayet etti; Zührî'ye de Abdullah b. Abdullah b. Nevfel b. Haris b. Abdilmuttalib rivayet etmis, ona da Abdülmuttalib b. Rabîate'bni Haris rivayet eylemis; demis ki: Rabîatü'bnu Haris ile Abbâs b. Abdilmuttalib bir yere gelerek:
— «Vallahi su iki oglani —bunu ben ile Fadl b. Abbâs için söylediler.— Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Se/lem)'e göndersek de, onunla konussalar. Kendilerini bu sadakalar üzerine me'mûr tâyin etse onlar da baska me'mûrlarin gördükleri vazifeyi eda etse ve onlarin aldigi maastan bunlar da alsa (çok iyi olur.)» dediler.
Onlar, bu sözleri konusurken Alîyyu'bnü Ebî Tâlib geldi ve yanlarinda durdu. Mes'eleyi ona da söylediler, Alîyyu'bnü Ebî Tâlib:
— -Vazgeçin! Vallahi Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bunu yapmaz.» dedi. Rabîatü'bnü Haris hemen itiraz ederek:
— -Vallahi sen, bunu ancak bize hasedinden dolayi yapiyorsun.
Vallahi Resûiüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem)'in dâmâdhgina nail oldun da biz yine sana hased etmedik.» dedi. Alî:
— «(Pek Ala) onlan gönderin!» dedi.
Gönderilen gençler gittiler, Alî de biraz uzandi. Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) ögleyi kilinca ondan önce odasina giderek orada bekledik; Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) geldi ve bizim kulaklarimizi çektikten sonra:
— «Gönlünüzde olanlari çikarin bakalim;» buyurdu. Sonra içeri girdi, biz de yanma girdik. O gün kendisi Zeyneb binti Cahs'in yaninda bulunuyordu. Biz sözü birbirimize havale ettik sonra birimiz konustu; dedi ki:
— «Ya Resûlallah! Sen insanlarin en iyisi ve en yardim severisin. Biz artik bulug çagina ermis bulunuyoruz. Su sadaka islerinin, bâzisina bizi me'mûr tâyin etmen için geldik. (Edersen) biz de sair me'm urlar gibi vazifemizi ifâ eder, onlar gibi maas aliriz.»
Resûlüllah (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) uzun bir sükûta daldi hattâ kendisiyle konusmak istedik. Zeyneb bize perdenin arkasindan:
— «Ona söz etmeyin.» diye isaret etmeye basladi. Sonra Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) söyle buyurdular:
— «Süphesiz ki sadaka Âl-i Muhammed'e lâyik degildir. O, ancak insanlarin kirleridir. Siz, bana Mahmîye ile Nevfel b. Haris b. Abdilmuttalib'i çagirin!»
Mahmîye ganimetlerin beste biri üzerine me'mûrdu. Bunlar (çagrilip) geldiler. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) Mahmî-ye'ye:
— «Bu gence kizini ver!» diyerek Fadl b. Abbâs'i gösterdi. Mahmîye de kizini ona nikahladi. Nevfel b, Hâris'e dahî:
— «Su gence kizini ver.» buyurarak bana isaret etti; o da kizini bana nikahladi. Mahmîye'ye:
— «Her iki kiza ganimetlerin beste birinden su kadar ve su kadar meri ir ver.» buyurdular.
Zührî: «Abdullah, bana mehîrin miktarini söylemedi.» demistir.

168- (...) Bize Hârün b. Ma'rûf rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Yûnus b.

Yezîd, tbni Sihâb'dan, o da Abdullah b. Haris b. NevfeM Hâsimi'den naklen haber verdi, ona da Abdülmuttalib b. Rabîate'bni Haris b. Abdilmuttalib haber vermis ki, babasi RabîatübnuHaris b. Abdilmuttalib ile Abbâs b. Abdilmuttalib, Abdülmuttalib b. Rabîa ile Fadl b. Abbâs'a-

— «Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)^ gidin...» demisler. Râvî hadîsi Mâlik'in hadisi gibi rivayet etmis, (yalniz) bu hadîsde: -Alî cübbesini yaydi, sonra üzerine yaslandi da sunu söyledi:

— Ben Arslan Ebü Hasen'im! Vallahi ogullariniz Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve SellemYe gönderdiginiz mes'elenin cevâbini getirmedikçe yerimden ayrilmam, dedi.» ifâdesini söyledi.

Yine bu hadîste sunlari söyledi:

-Sonra Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)

— Süphesiz kî bu sadakalar ancak insanlarin kirleridir. Bunlar ne Muhammed'e helâl olur, ne de Âl-i Muhammed'e; buyurdular.»

Sunu da söyledi:

— -Sonra Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)

— Bana Mahmîyetü'bnü Cez't çagirin!» buyurdular. Mahmîye, Beni Esed kabilesinden bir zât idi. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onu ganimetlerin beste biri üzerine me'mûr tâyin etmisti.» cümlesi bir çok esâs nüshalarda bu sekilde rivayet olunmustur.

HeravI, Mâzirî ve diger bir çok hadîs imamlari da onu bu sekilde zaptetmislerdir. Mânâsi: »Kalplerinizde topladiginizi meydana çikarin.» demektir.

Bâzi nüshalarda bu cümle seklinde zaptolunmustur. Buna göre mânâ: «Içinizde gizlediginiz sirlari meydana çikarin» demek olur.

Kaadi Iyâz mezkûr cümlenin iki rivayeti daha bulundugunu söylemistir. Bunlardan biri digeri

rivayetine göre mânâ: «Bana arzetmek istediginiz sey'i meydana çikarin.»;

rivayetine göre «Bana ifâde etmek istediginiz sözü meydana çikarin.» demek olur.

Kaadi Iyâz, bu rivayetlerin içinde ekseri üstatlarindan ikincisi tercih edildigini, ilk rivayetin ihtimâlden uzak görüldügünü söylemisse de, Nevevî (631 -676) bu söze karsi: «Memleketimizdeki nüshalarin ekserisinde rivayet böyledir, sahih olan da budur. (El-Metali') sahibi dahi bu rivayeti tercih etmis ve: (En dogrusu rivayetidir» demistir, seklînde mütâlâa beyân etmistir.

Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve ScllcviYin: «ÂH Muhammed'e lâyik degildir.» ifâdesi üzerine Nevevi sunlari söylemistir: «Bu cümle gerek çalismak gerekse fakr-u zaruret vs. gibi sebeplerden biriyle olsun Al-i Resûlüllah(Sallallahii Aleyhi ve Sellemfe sadaka almanin haram olduguna delildir. Ulemâmizca sahih olan vecih budur. Ulemâmizdan bâzilari Benî Hâsim iîe Beni Mutta1ib'in sadaka me'mûrlugu yaparak ücret almasini tecviz etmis ve bunun bir icâre oldugunu söylemisse de, bu söz zayif yahut bâtildir. Hadis-i serif onu sarahaten reddetmektedir.»

Bu bâbdaki,tafsilâti az yukarida görmüstük.

«Sadaka ancak insanlarin kirleridir.* cümlesi Benî Hâsim ile Benî Muttalib'e sadaka almanin niçin haram kilindiginin illetini beyân etmektedir. Yâni sadaka almak kendilerini kirlerden tenzih ve ikram için haram kilinmistir. Sadakanin «kir» diye tavsif buyurulmasi Müslümanlarin mallarini ve nefislerini temizledigi içindir. Nitekim Teâlâ Hazretleri dahî:

«Onlarin mallarindan kendilerini temiz pâk etmek için sadaka al.» buyurmustur. Binâenaleyh sadaka kir ve paslan yikayip gideren çamasir suyu gibidir.

«Her iki kiza ganimetlerin beste birinden su kadar ve su kadar mehir var.» cümlesi ile ganimetlerin beste birinden akrabaya ayrilan pay kastedilmis olabilir. Çünkü Mahmîye ile Ne v fer (Raâiyallahü anh) akrabadan idiler. Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve SellcmYin payi murâd edilmis olmasi da muhtemeldir.

Karm : Ulu ve efendi; mânâsina gelir. Esâs itibariyle -devenin aygiri» demektir. Lisânimizda bu mânâ «arslan» kelimesiyle ifâde olundugu için biz de tercümede bu kelimeyi kullandik. Kelimenin en dogru sekli bu olmakla beraber bâzi rivayetlerde «kavm» seklinde zaptolunmustur.

Havr: Cevap, demektir. Nitekim Herevi (355-434) de «Tefsir»'inde onun bu mânâya geldigini söylemis, maamâfih haybet mânâsina gelebilecegine de isaret etmistir. Zira «havr»'in asli :Noksanla dönmekdir.
Kaadi îyâz bu mânânin hadîse daha muvafik oldugunu söylemistir.

52- Hediyeyi Veren, Ona Sadaka Yoluyla Malik Olsa Bile Peygambar (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in ve Beni Hasim Ile Beni Muttalib'in Hediye Almalarinin Mubah; Sadaka Verilen Kimsenin Almasi ile Sadaka Vasfi Kalmayip, Kendilerine Sadaka Almak Haram Kilinan Herkese Helal Oldugunu Beyan Babi

169- (1073) Bize Kuteybetü'bnu Saîd rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys rivayet etti. H.
Bize Muhammed b. Rumh da rivayet etti. (Dedi ki): Bize Leys, îbni Sihâb'dan naklen haber verdi ki, Ubeyd b. Sebbâk [66] söyle de-mis: Bana Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Se/Zetw)'in zevcesi Güveyri-ye haber verdi ki, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) onun yanina girerek:
— «Yiyecek bir sey var mi?» diye sormus; Cüveyriye:
— «Hayir vallahi yâ ResûlaÜah! Yanimizda azatli cariyemin sadakadan verdigi bir koyun kemiginden baska hiç bir yiyecek yok.» demis. Bunun üzerine Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Selletn)-— «Getir! O, yerini buldu.» buyurmuslar.

(...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Amru'n - Nâkid ve tshâk b. îbrâhîm toptan ibni Uyeyne'den, o da Zührî'den naklen bu isnâdla bu hadîsin mislini rivayet ettiler.
Resûlüllah {Sallallahü Aleyhi ve Sellemh «O, yerini buldu.» buyurmakla «Ondan sadaka hükmü gitti ve bizel helâl oldu.» demek istemistir. Hadis-i serîf:
«Kurban etini veya sair sadakalardan birini kabul eden fakir, onu satabilir, hattâ sadakayi veren kimsenin bile almasi cârzdir.» diyenlerin delilidir.
Mâ1iki1er'den bâzilari: «Kurban etini alan kimsenin, onu satmasi caiz degildir.» demislerdir.
Hadîs-i serif, bir illetten dolayi haram kilman bir sey'in, o illet ortadan kalkinca tekrar helâl olacagina delildir. Bu kaaide mecellede: «Mâni zail oldukta, memnu avdet eder.» seklinde hulâsa edilmistir.
Buna usûl-i fikih ilminde «in'ikas-i Illet» denilir. Yâni illetin sarti, aksine dönmektir. Illet kalkinca hüküm de kalkar. Zîrâ böyle olmasa illet illet olamaz.
In'ikâs: Nefî ve illet taraflarinda telâzüm hâsil olmaktir. Delil böyle degildir. Onda, inikas sart kilinmaz. Çünkü delilin bulunmamasi medlulün de bulunmamasini istilzam etmez.
Yine bu hadis âzath köle ve cariyelere sadakanin helâl olduguna delildir. Çünkü Hz. Cüveyriye, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve $ellem)'in âzath cariyelerinden idi.

170- (1074) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe ile Ebû Küreyb rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Veki' rivayet etti. H.
Bize Muhammedü'bnu'l - Müsennâ ile Ibni Bessâr da rivayet ettiler. (Dediler ki): Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. Vekî' ile Mu-hammed ikisi birden Su'be'den, o da Katâde'den, o da Enes'den naklen rivayet etmislerdir. H.
Bize Ubeydullah b. Muâz dahî rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize babam rivayet etti. (Dedi ki): Bize Su'be, Katâde'den rivayet etti; o da Enes b. Mâlik'i söyle derken isitmis: Berîre kendisine sadaka olarak verilen bir eti Peygamber (SaUalhhü Aleyhi ve ScUcm)'* hediye etti. Resûlüllah (Sallallnhii Aleyhi ve Sclleni)-.
— «Bu et Berîre'ye sadaka, bize de hediyedir.» buyurdular.

171- (1075) Bize Ubeydullah b. Muâz rivayet etti. (Dedi ki)-Bize babani rivayet etti. (Dedi kil. Bize Su"be rivayet etti. H.
Bize Muhammedü'bnu'I - Müsennâ ile Ibnî Bessâr rivayet ettiler. Lâfiz Ibnü'l-Müsennâ'nindir. (Dediler ki): Bibe

Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki i. Bize Su'be, Hakem'den, o da Ibrahim'den, o da Esved'den. o da Aise'den naklen rivayet etti. (Söyle demis); Peygamber SitlliiLhu .\;c,hi u- SiUem'e sigir eti getirdiler ve: Bu et Berire'ye tesadduk olundu; dediler; Resûlüllah StrfLilhiiui Aleyhi ve baleni
— «O, Berire'ye sadaka, bize de hediyedir,» buyurdular.

172- (...) Bize Züheyr b. Harb ile Ebû Küreyb rivayet ettiler. (Dedik:-r ki): Bize Ebû Muâviye rivayet etti. (Dedi kil Bize Hisâm b. Urve. Abdurrahmûn b Kaasim den. o da babasindan, o da Âise i}',Li.hui!Lihu []ii';,i"dan naklen rivâ\e* etti. Âise söyle demis: Berire hakkinda üç hüküm sâhit olmusu. Halk ona sadaka veriyor, o da (bunu) bize hediye ediyordu. Ben, bunu Peygamber (Sdlalakü Aleyhi ve Se//ew)'e andim da:
— «O, Berire'ye sadaka; sizin için de hediyedir. Binâenaleyh siz onu yiyîn.» buyurdular.

173- (...) Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hüseyin b. Aliy, Zâide'den, o da Simâk'den, o da Abdurrahmân b. Kaasim'den, o da babasindan, o da Âise'den naklen rivayet etti. H.
Bize Muhammedü'bnü'l - Müsennâ dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Muhammed b. Ca'fer rivayet etti. (Dedi ki); Bize Su'be rivayet etti. (Dedi ki): Ben, Abdurrahmân b. Kaasim'den dinledim; (Dedi ki): Kaa-sim'i, Âise'den, o da Peygamber (SaUaUahü Aleyhi ve SeHemYden naklen bu hadisin mislini rivayet ederken isittim.

(...) Bana Ebû't-Tâhir rivâye etti. (Dedi ki): Bize Ibni Vehb rivayet etti. (Dedi ki): Bana Mâlik b. Enes, Babia'dan, o da Kaasim'den, o da Âise'den, o da Peygamber (Salîallahü Aleyhi ve SellemYden naklen bu hadisin mislim haber verdi. Bu kadar var ki o: «Bu et bize Beri re' den hediyedir.» (buyurdugunu) söyledi.

174- (1076) Bana Züheyr b. Harb rivayet etti. (Dedi ki): Bize Ismail b. îbrâhîm, Hâlid'den, o da Hafsa'dan, o da Ümmi Atiyye'den naklen rivayet eyledi. (Söyle demis): Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) bana sadaka malindan bir koyun gönderdi. Ben de onun parçasini Âise'ye yolladim. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sehjm) Âise'nin yanma gelince:
«Yaninizda (yiyecek) bir sey var mi?» diye sormus, o da:
— Hayir, yalniz Nüseybe, kendisine gönderdiginiz koyundan bize bir parça göndermis; demis. Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
«O, yerini buldu.» buyurmuslar.
Enes hadisini Buhâri «Zekât» ve «Zühd» bahislerinde; Ebû Dâvûd «Zekât» bahsinde; Nesâi «Umrâ» bahsinde muhtelif râvîlerden tahric etmislerdir.
Ümmü Atiyye hadisini Buhâri «Zekât» bahsinin bir-iki yerinde ve «Kitâbü'l-Hibe»'de rivayet etmistir.
-O, Berîre'ye sadaka, bize de hediyedir...» cümlesinde cârüe mecrûrun müptedâ üzerine geçirilmesi, ihtisas ifâde etmek içindir. Cümle: «Bu et ancak ona sadakadir; bize degil.» kuvvetin dedir. Zîrâ sadaka olarak verilen et, H z. Berire'nin milki olunca ondan sadaka vasfi zail olmustur. Berire , onu Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)e hediye olarak vermistir. Tahrîm mes'elesi etin aynina taallûk etmez.
«O' yerini buldu.» cümlesinden murâd: Helâl olan yere ulasti.» demektir/
Hadîsin bir rivayetinde Hz. Âise (Radiyallahü avhâh «Berîre hakkinda üç hüküm sabit olmustu...» demis, bunlardan yalniz verilen etin ona sadaka oldugunu söylemistir.
ikinci hüküm «velâ» [67]'nm âzad eden kimseye âit olmasi, üçüncüsü de kendisi bir köle ile evliyken âzad edildigi için nikâhin feshi muhayyer birakilmasidir.
Rivayetlerin umûmundan anlasiliyor ki fakir, sadakayi almakla o maldan sadaka vasfi ve hükmü kalkar. Artik onu satm almak caiz oldugu gibi Hâsimi1er'in yemesi de mubahtir.

Bu Rivayetlerden Çikarilan Hükümler:

1- Tahâvi'ye göre Hâsimi'nin zekât me'mûru olmasi ve maas almasi bu rivayetlere istinaden caizdir.
Tahâvî diyor ki: «Imam Ebû Yûsuf, Hâsimi1erin zekât me'mûriyetinden maas almalarini mekruh görüyor; (çünkü sadaka Allah Teâlâ'mn beyân ettigi siniflardan baskasina verilmis oluyor,. hattâ sadakayi veren me'mûriyeti vasitasiyla onun bir kismini almis olnuyor. Bu, ona helâl degildir.) diyordu. Ebû Yûsuf un delili Ebû Râfi' hadîsidir. Digerleri ona muhalefet etmis: (Sadakadan Hâsimiye maas vermekte beis yoktur. Çünkü bu, onun ameli karsiligidir. Ameline mukaabil maas almak zenginlere de helâldir. Onlara helâl olunca Hâsimi1er'e de haram olmamasi îcâb eder.
Berîre'ye sadaka olarak verilen eti yemek Resûlüüah (Sallallahü Aleyhi ve Seîlem) Hazretlerine caiz olunca Hâsimî-1er'in de sadaka malindan maas almalari caizdir. Bizce kiyâs budur. Ve bu kiyâs Ebû Yûsuf un kavlinden daha sahihtir.»
Tahâv nin «digerleri» tâbirinden muradi: Imam Mâ1ik bir kavline göre Imam Safiî, bir rivayette Imam Ahmed b. Hanbel ve Hânefiiler' den "îmam Muhammed' dir. Onlar « HâsimiIer'in zekât me' muru olarak zekât malindan maas almalarinda beis yoktur. Çünkü aldiklari maas vazifeleri mukaabilidir.» demislerdir.
Fakat bu kavil sâyân-i itiraz görülmüstür. Çünkü Hâsimî-ler'e sadaka almak ancak neseplerinin serefine halel gelmemek için haram kilinmistir. Sadaka insanlarin kiri mesabesindedir. Sadakayi ne suretle alirsa alsinlar bu mânâ dâima mecvûttur.
2- Sadaka hediyeye tahvil edilebilir.
3- Malûm illetlerden dolayi haram kilinan seyler, o illetler ortadan kalkinca helâl olurlar. Esyanin haram kilinmasi zâtlarina nis-betle degildir.

53- Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'in Hediyeyi Kabul, Sadakayi Reddetmesi Babi

175- (1077) Bize Abdurrahmân b. Sellam El-Cumahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Rabi' yâni îbni Müslim, Muhammed yâni Ibni Zi-yâd'dan, o da Ebû Hüreyre'den naklen rivayet etti ki, Peygamber (SallaUahü Aleyhi ve Sellem)'* bir yiyecek getirildigi vakit onu sorar; (hediye'dir) denilirse ondan yer, (sadakadir) denilirse yemezmis.
Bu hadîsi Buhari «Hibe» bahsinde biraz lâfiz farkiyla tah-ric etmistir.
Ibni Battal diyor ki: «Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve Sellemyin sadakadan yememesi, sadaka insanlarin kirleri mesabesinde oldugu içindir.
Bir de sadaka almak alçak bir mertebedir. Bundan dolayidir ki, Resûlüllah (SaUaîIahii Aleyhi re Sellem)
(Yüksek el, alçak elden hayirlidir) buyurmuslar.
Zâten sadaka zenginlere de helâl degildir...»
Hadis'in ahkâmi yukarki rivayetlerde görülmüstür.

54- Sadaka Verene Dua Babi

176- (1078) Bize Yahya b. Yahya ile Ebü Bekir b. Ebi Seybe, Amru'n - Nâkid ve îshâk b. Ibrahim rivayet ettiler. Yahya (Dedi ki): Bize Veki\ Sû'be'den, o da Amr b. Mürra'dan naklen haber verdi. (Demis ki): Ben, Abdullah b. Ebi Evfâ'dan dinledim. H.
Bize Ubcydullah b. Muâz da rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize, babam Sû'be'den, o da Amr yâni Ibni Mürra'dan naklen rivayet etti. (Demis ki): Bize Abdullah b. Ebi Evfâ rivayet etti; (Dedi ki): Resûlüllah (SallaUahü Aleyhi ve SellemYe bir kavim zekâtlarini getirdikleri vakit:
— «Yö Rabbî! Bunlara salât eyle.» diye dua ederdi. (Bir defa) ona babam Ebû Evfâ da zekâtim getirdi, Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem):
— «Yâ Rabbî! Âl-i Ebî Evfâ'ya salât eyle.» diye duâ buyurdular.

(...) Bize, bu hadîsi îbni Nümeyr dahi rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdullah b. Idris, Su'be'den bu isnâdla rivayette bulundu. Su kadar var ki o (yalniz):
«Onlara salât eyle.» Dedi.
Bu hadisi Buhârî Zekât», «Megazî» ve «Deavâd» bahisle rinde; Ebû Dâvûd, Nesâi ve Ibni Mâce «Zekât» bahsinde muhtelif râvilerden tahric etmislerdir.
Hadisteki salâtdan murâd: A11ah'm rahmet ve magfiretidir.
«Âl'» kelimesinden maksad: Zekât veren kimsenin zürriyeti degil, bizzat kendisidir. Zîrâ bu kelimenin zât mânâsina kullanildigini evvelce görmüstür. Nitekim Resülüllah (Saüalîahü Aleyhi ve Sellent) Hz. Ebû Mûsâ El-Es'arî hakkinda:
«Gerçekten buna Âl-i Davud'un borazanlarindan bir borazan verilmistir.» buyurmus, buradaki Âl-i Dâvûd' dan bizzat Hz. Dâvûd (Aleyhisselâmyi kastetmistir. Bu kelime ekseriyetle seref ve itibâr sahibi kimselere izafe edilir. Mes'elâ Âl-i Ebi Bekir ve Âl-i Ömer (Radiyallahü anhümâ) denilir.
Gerçi Kur'ân-i Kerîm'de Fir'avun hakkinda da kullanilmissa da bu mecazdir.
Peygamberlerden baskasina, salât okumak Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellcvi) Efendimizin hasâisindandir, o diledigine salât okuyabilir. Baskalari ona kiyâs edilemez. Onun için mânâ sahih olmakla beraber bizim Hz. Ebü Bekir hakkinda (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) dememiz dogru degildir.
Onun hakkinda Ebû Bekir (Radiyallahü anh) demek îcâb eder. Nitekim Peygamber (Sallaîlahü Aleyhi ve Sellem) Efendimiz hakîkatta aziz ve celîl oldugu hâlde, biz ona «Muhammed Azze ve Celi e- diyemeyiz. Çünkü bu tâbir yalniz Allah Teâlâ'ya mahsûstur.
Kaadi îyâz diyor ki: «Peygamberlerden baskasina salât eylemeyi caiz görenler bu hadîsle ihticâc ederler. Fakat bunu caiz görmeyen îmam Mâlik, Süfyân b. Uyey.ne, Esferâîni ve Selef den bri cemâat hadîsin Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem) hakkinda vârid oldugunu, baskalarina su-mûlü bulunmadigini söylemisler: (Bizim sözümüz ise bizim salataniz hakkindadir.) demislerdir.»
Imam Nevevî (631 - 676) bu bâbda sunlari söylemistir: «Bu duada Allah Teâlâ'mn (Onlara salât eyle) emrine imtisal vardir. Mezhebimizin meshur olan kavli ile bütün ulemânin mezheplerine göre zekât veren kimseye dua etmek vâcib degil, sünnet ve müstehab-dir. Zahirîler vâcib olduguna kaaildirler. Mezhebimizin bâzi ulemâsi dahî onlarla beraberdir. Bunlarin delili: Âyetdeki (salât eyle) emridir. Cumhûr-u ulemâ : Bu emir bizim hak-kimizda nedip ifâde eder. Çünkü Peygamber (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Hz. Muâz'la baskalarini zekât toplamak için Yemen’e göndermis fakat zekât verenlere dua etmelerini kendilerine emir buyurmamistir; derler.
Gerçi Zahirîler buna itirazla: Muâz ve arkadaslari duanin vâcib olduöunu âyet-i kerîmeden bilirlerdi; demislerse de cumhûr-u ulemâ buna da cevap vermis ve: Peygamber {Sallallahü Aleyhi ve Sellem)'i duasi sekînet ifâde eder, baskalarinin duasi böyle degildir; demislerdir.
îmam Safiî zekât veren kimseye: (Verdigin zekât hakkinda Allah sana ecir ihsan eylesin; onu senin hakkinda temiz pak eden su yapsin. Kalan malina da bereket versin.) diye duâ etmenin müstehab oldugunu söylemistir. Zekât me'mûrunun: (Yâ Rabbî filâna salât eyle.) seklinde duâ etmesini ulemâmizin ekserisi kerih görmüslerdir.
îbni Abbâs (Radiyallahii anh) ile Imam Mâlik, Süfyân b. Uyeyne ve Selef ten bir cemâatin mezhepleri de budur. Ulemâdan bir cemâat bu hadisle istidlal ederek zekât me'mûrunun (Yâ Rabbî filâna salât eyle.) diye duâ etmesini ke-râhetsiz olarak caiz görmüslerdir.
Ulemâmiz Peygamberlerden baskasina müstakillen salât edile-miyecegini söylemislerdir. Çünkü Selef-i Sâlihin'in lisâninda (salât) kelimesi yalniz Peygamberlere mahsûstur...»
Nevevî, Hanefiîler'in kavlini sarahaten zikretmemisse de, Hanefii1er'le Imam Mâ1ik'e göre dahî Peygamberlerden baskasina müstakillen Salât okunamaz. Ancak Peygamberlere salât okunurken onlar da tebean zikredilriler.
Peygamberlerden baskasina müstakillen salât getirmenin mekruh mu, haram mi yahut mücerred edebe riâyet mi oldugu hususunda Safiller' den üç kavil rivayet edilmistir. Meshur kavle göre kerâhet-i tenzihiye ile mekruhtur.

Çünkü Peygamber olmiyan bir zâta salât-u selâmda bulunmak bid'atçilarin siaridir. Ehl-i sünnete onlarin siarini benimsemek yasak edilmistir.
Peygamberlere salât-u selâm getirirken onlara tebean zevcelerine, zürriyetlerine ve kendilerine tâbi olan ümmetlerine de salât-u selâmda bulunmak ulemânin ittifaki ile caizdir. Çünkü Se1efin ulemâsi bundan men olunmamislardir. Bil'akis tesehhüd vesâir yerlerde ümmet bununla me'mûrdur. Sâfii1er'den Imâ-mü'1-Haremeyn (419-478) salâvât hakkinda sunlari söylemistir: «Peygamberlerden baskasina münferiden salâvât getirilemez. Gâib de ayni hükümdedir. Onun hakkinda da (filân Aleyhisse-lâtn) denilemez. Fakat ölü olsun diri olsun muhataba selâm vermek sünnettir. Ona (Esselâmünaleyküm) veya (Esselâmü alcyke) yahut (Selâmünaleyküm) demek sünnettir.»

55- Haram Bir Sey Istemedikçe, Zekat Me'Mürunu Hosnud Etme Babi

177- (989) Bize Yahya b. Yahya rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hu-seym haber verdi. H.
Bize Ebû Bekir b. Ebî Seybe de rivayet etti. (Dedi ki): Bize Hafs b. Giyâs ile Ebû Hâlid-i Ahmar rivayet ettiler. H.
Bize Muhammedü'bnü'l - dahî rivayet etti. (Dedi ki): Bize Abdül-vahhâb ile îbni Ebi Adiyy ve AbdülVlâ hep birden Dâvûd'dan rivayet ettiler. H.
Bana Züheyr b. Harb da rivayet etti. Lâfiz onundur. (Dedi ki): Bize Ismail b. Ibrahim rivayet etti. (Dedi ki): Bize Dâvûd, Sa'bî'den, o da Cerir b. Abdillâh'dan naklen haber verdi. Cerîr (Söyle demis): Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellemh
— «Sadaka me'mûru size geldigi vakit sizden razi olarak ayrilmalidir.» buyurdular .
Bu hadisden murâd: Me'mûrlara nezâket, ülül'emir'e itaat Müs-lümanlann birligini te'mîne gayret ve ara bulmak gibi seyleri tavsiyedir. Fakat bütün bunlar me'mûrlarm cebren ve zûlmen bir sey'i almaya kalkismamasi sartiyla mukayyeddir. Zulmederlerse kendilerine muvafakat ve tâat icâb etmez. Çünkü Resûlüllah (Sallallahü Aleyhi ve Sellem), Buhari' nin rivayet ettigi Enes hadîsinde:
«Sadaka kimden usûlü vecîhle istenirse, onu hemen versin, fazla istenirse vermesin.» buyurmustur.
Nevevi'nin beyânina göre istenilen fazlanin verilip verilemeyecegi hususunda Sâfiîyye ulemâsi ihtilâf etmislerdir. Ekserisi ziyâdenin verilmiyecegini; yalniz farz olan miktarla iktifa olunacagini söylemis; bâzilari ziyâde isteyen me'mûra farz olan miktarin bile verilemiyecegine kaail olmuslardir. Çünkü fazla isteyen me'mûr fâsiklik etmis olacagindan vazifesinden azledilmis sayilir. Onun kendisine hiç bir sey verilmez.

---

[1] Sûre-i Meâric âyet 25
[2] Medînelidir. Sahîheyn râvîlerindendir
[3] Müd: Örfî Ölçüye göre sekizyüzotuziki gramlik bir ölçektir. Sa'in Örfî tutan da 3.333 kg.dir.
[4] Mükâteb: Bedel-I kitabete kesilmis, yâni kendisine sahibi tarafindan: «Su kadar para getirirsen hürsün.» denilmis köledir. Bu gibi köleler hürriyete yaklasmis demektirler.
[5] Medînelidir; müslimin râvîlerindendir
[6] Sûre-i Zelzele âyet 7 - 8
[7] SÛre-i Tevbe âyet 34-35
[8] Muhammed b. Ebî Ismâîl (? _ 142) Müslimin râvîlerindendir
[9] Hadîs îtibânyla Kûfelilerden sayilir. Müslimin râvîlerindendir.
[10] Amr b. Mersed.
[11]

Müzâhim b. Züfer b. Haris El-Amirî: Kûfelidir; Müslim'in râvîl erin dendir.

[12] Haysemetü'bnu Abdirrahmân El-cu'fi: (-83) Müslim'in rfivtlerindendir. Babasinin Ismi Uzeyr olup, Peygamber (S.A.V.) tarafindan kendisine Abdurrahmân ismi verilmistir.

[13] Satin almaktir. Burada ondan murâd: Kölelerle cariyelerdir

[14] Sûre-i AU îmran, âyet 92.

[15] Müslim'in râvîlerindendir. Hz. Aise ile Ebû Hüreyre (R-A.)'dan hadîs nakletmistir

[16] Benî Hâsim'in ftatlisidir. Medîneli sayilir. Sahîheyn râvîlerindendir.

[17] Sure-i Sebe' âyet 39.

[18] Mftbed b. Hâlid El-Cedelî El-Kaysl: (?-HS) KûfelIdir. SâhIheyn rlvî-lerdendir.

[19] Ebû Hâsira Muhammed b. Yezld Er-Rifâr <?-248) Kûfe'lidir. B&gdat'da kadilik etmistir. Müslim'in râvllerindendir.

[20] Ebû Abdülih Ahmed b. O»mmn b. Haktin El Erdi: (7-260) Kûfeüdir. Sa-hlheyn râvîlerdendir. 382

[21] Süre-i Bakara .âyet 276

[22] Sûre-i müminin Ayet 51

[23] Sûre-i Bakara ayet 172

[24] Ebû Hayseme Zûheyr b. Mu&vIyetel-Cu'f!: (? -134) Kûfcli olup Ceztre'dc yalamistir. Metin bir hafizdir. Sahîheyn râvîlerindendir

[25] Ebu'l-Velld Abdullah b. Mâkîl: Kûfeü'dIr, sahîbeyn rftvllerindendir.

[26] Kûfelidir

[27] Sûre-i Nîsft âyet

[28] Sûre-i Hasr âyet 18

[29] Müslim'in râvîlerindendir

[30] 520 Dirhem

[31] Sûre-i Tevbe: âyet 79

[32] Sûre

[33] Hammâd b. Üsâmete'I Zeydî: (?-201) azatli kölelerdendir. Sahîheyn râ-vîlerindendir.

[34] Yalniz Müslim'in râvîlerindendir

[35] Abbâd b. Hamza b. AbdIHah b. Zübeyr EI-Kurasi: Müslimin râvîlerin-dendir.

[36] Sûre-i Rahman

[37] Sûre-i Bakara âyet 273

[38] Abdurrahman b. Amr El-Ensârî: Medîne kadisdir. Hz. Osman ile Ebû Hüreyre (RA.)'dan hadis rivayet etmistir.

[39] Ubeydullah b. Ebî CâferEl-Emevî El-Kurasî: (?-135) Basrah azatlilardan, dir. Sahîbeyn râvîlerindendir

[40] Abdullah b. Scvb yahud îbni Avf veya Ya'Joib b. Avf: Zühdü takvasi ve kerametleri ile meshur bir zâttir. Sam'lidir. Peygamber (S.A.V.) zamaninda Müslüman olmustur. Esved-i Ansi kendisini atese atmis; yanmadigim görünce serbest birakmistir. Bunun üzerine Medîneye hicret etmisse de o yolda iken Resûlüllah (S.A.V.) vefat etmistir. Bu hadîsin senedini okurken yapilan duânm müstecâb oldugu söylenir.

[41] Ebû Bekir Hârun Riyâb: Basralidir; Müslüman râvîlerindendir.

[42] Ebû Bekir Kinânetü'bnu Nuaym El Adevî: Basralidir: Müslim'in râvîle-rIndendir.

[43] Ulemâ bu Ismin yanlis oldugunu söylemislerdir. Dogrusu yukarida oldugu gibi Ibni Sadî'dir.

[44] Ayed kerime

[45] Sûre

[46] Sübhâne, Sebbih gibi kelimelerle baslayan sûreler.

[47] Yâhud Hilâl b. Ebî Hilâl: Hilâl b. Alî'dir. Kendisine Ibni Üsâme dahî denilir; Sahîheyn râvîlerindendir. Hisam b. Abdilmelik zamaninda vefat etmistir

[48] Abdullah b. Yezîd: (? - 213) Hz. Ömer'in ogullarina âit azatlilardandir. Aslen Basra tarafindan olup Mekke'de yasamistir

[49] Misirlidir. Müslim'in ravîlerindendir.

[50]

Hadîs Itibariyle Misirli sayilir.

[51] Hz. Ömer (R.A.) tarafindan Kûfe'ye ilk defa kadi tâyin edilen zâttir. Kendisine Selman-i Hayl da denir. Sülehâ'dan bir zât olup her sene haccedermis. Hz. Osman zamaninda (25) tarihinde vefat etmistir.

[52] Ebû Yahya tshâk b. Süleyman Er-Râzî El-Anberî: (?-200) Aslen Kûfe'li-dir; sahîheyn râvîlerindendir.

[53] Basrali'dir; Sahîheyn râvîlerindendir.

[54] Basrah'dir. (184) tarihinde vefat etmistir, Sahîheyn ravîlerindendir.

[55] Ebû'l-Kaasim Muhammed b. Sa'd b. Ebî Vakkaâs El-Kurasî: Medîne'Hdir. Sahîheyn râvîlerindendir. Haccâc tarafindan katledilmistir.

[56] Ebû Abdülâh Sümeyt b. Umeyr yahut Sümeyt b. Sümery: .Misirlidir; Müslim'in râvîlerindendir

[57] Sûre-i Tevbe, âyet 25-26

[58] Ebû Rifa'a Abâyetü'bnü Rifft'ate'bni Râfi'b. Hadic El-Ensârî: Sahiheyn râ-vîlerindendir.

[59] Müslim'in râvîlerindendir.

[60] Kûfeli'dir. Hz. Ebû Said ile Ebû Hüreyre (RA)'dan hadis rivayet etmistir

[61] Ebû'l Mugîra Kasim b. Fadl El-Huddânl (? -167) Basrali'dir

[62] Dahhak b. Sur&hîl El-Misrakî El-Hemdânî; Sahiheyn ravilerradendir

[63] Yüseyr Amr yahut üseyr b. Câbir E!-Muhâribî. Sahiheyn râvîlerindendir

[64] Ebû Isa Avvâm b. Havseb b. Yezîd Es-Seybâriî. Vâsitlidir, sahiheyn râvîlerindendir

[65] Bâzilan bunun Useyr b. Câbir oldugunu söylerler. Künyesi; Ebû Kays'dir.

[66] Hicâzli'dir. Sahîheyn râvîlerindendir

[67] Velâ: Köle azadi sebebiyle sabit olan miras hakkidir.